OPERE II

George Bălăiţă

Marocco (I)

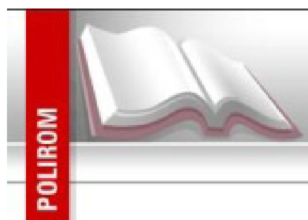
POLIROM

George Bălăiţă

Opere II
Marocco (I)

Prefaţă de Nicoleta Sălcudeanu
Cronologie de Marilena Donea

Editura Polirom
2011

Colecţie coordonată de Daniel Cristea-Enache.

www.polirom.ro
Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1,
sector 4, 040031, O.P. 53, C.P. 15-728
ISBN print 978-973-46-1622-0
ISBN Epub: 978-973-46-2607-6
ISBN PDF: 978-973-46-2608.3

Redactor: Gabriel Cheşcu
Coperta: Radu Răileanu

Cronologie

1935 17 aprilie. Se naşte la Bacău George (Gheorghe) Bălăiţă. Tatăl, Gheorghe, este funcţionar comercial (comis-voiajor), iar mama, Constandina, născută Popa, casnică. Din prima copilărie păstrează amintirea bunicii din partea tatălui: „Ceva important: la început de tot, am avut norocul să cunosc lumea povestită de bunica din partea tatălui meu. Bunica cea plină de har şi dăruită cu toate cele“.

1944 August. Constandina Bălăiţă împreună cu fiul său se refugiază din calea ruşilor „la neamurile mamei, în munţii Buzăului, unde a-nţărcat dracul copiii pe Bâsca în sus“. Aici, în localitatea Gura Teghii, va continua şcoala primară. Tatăl era concentrat.

1947 George şi mama sa se întorc la Bacău.

1948 Moare mama scriitorului. George Bălăiţă avea 13 ani.

1947-1953 Continuă şcoala primară şi liceul din Bacău, respectiv Şcoala Medie nr. 1, devenită acum Colegiul Liceal „Ferdinand I“. În liceu este pasionat mai ales de lectură, spre nemulţumirea tatălui, care l-ar fi dorit mai aplecat spre studiul disciplinelor şcolare, visând pentru fiul său o carieră de medic sau de avocat. El ar fi vrut să plece la o şcoală de marină, însă n-a fost admis din cauza dosarului. Este atras şi de gimnastică, fiind chiar campion şcolar la două aparate: bară fixă şi cal cu mânere. În ultimul an de liceu rămâne corigent la matematică şi chimie. În toamna aceluiaşi an intră la Institutul de Cultură Fizică şi Sport din Bucureşti, în mare măsură şi pentru a nu risca să fie înrolat.

1955 Renunţă la facultate în anul al doilea de studii.

1955-1960 Dă examen de admitere la mai multe facultăţi: Medicină, Agronomie, Drept, Chimie şi Istorie. „Am fost, pe rând, candidat de profesie la examenele de admitere la facultate.“ În urma examenului la Drept, la care se clasează sub ultimul admis, este repartizat la Institutul de Limbă şi Literatură Rusă „Maxim Gorki“, dar nu se prezintă. Intră la Facultatea de Chimie Alimentară din Galaţi, la care renunţă încă din primul an. Are diverse ocupaţii: desenator tehnic, profesor suplinitor, muncitor necalificat, antrenor de gimnastică.

1958 Debutează în ziarul *Steagul roşu* din Bacău (nr. 1683, 21 iunie) cu schiţa „Pământ“.

1959 Se căsătoreşte cu Lucia Gavril, funcţionară la Poştă.

1960 Se înscrie la Facultatea de Filologie a Universităţii „Alexandru Ioan Cuza“ din Iaşi, la cursuri fără frecvenţă, hotărându-se să obţină, „de dragul tatălui“, o diplomă universitară. În perioada studiilor, este interesat mai ales de lingvistică. Lucrează ca instructor metodist la Casa Regională a Creaţiei Populare Bacău.

Publică primele proze în revista *Luceafărul* (începând cu nr. 11, din 1 iunie). În primii ani semnează sub diverse pseudonime: Gheorghe Teg, G. Palaloga, G. Bălăiţă-Teg.

1962 Continuă să publice proze în revista *Luceafărul*. Primeşte Premiul anual al revistei *Luceafărul* pentru debut în proză. Valoarea premiului: 2.000 de lei.

1963-1964 Publică proze şi scurte reportaje în revistele *Luceafărul*, *Ateneu* şi *Săteanca*.

1964 Debutează editorial cu volumul de povestiri *Călătoria*, publicat în luna iulie la Editura pentru Literatură în colecţia „Luceafărul“, cu o prefaţă de Eugen Barbu. „Proza lui Bălăiţă ascunde un poet nedeclarat, un îndrăgostit de faptul mărunt, dar plin de lirism, un aspru pictor al naturii... care presimte şi acompaniază conflictele etice cele mai ascuţite. Această ştiinţă a conjugării elementului exterior cu observaţia psihologică cea mai fină anunţă în mod cert un scriitor remarcabil.“ (Eugen Barbu) „Schiţele prezentului volum ne atrag atenţia asupra unui talent care îşi organizează universul cu o deprindere artistică remarcabilă. Proza lui Bălăiţă cultivă cu predilecţie simbolurile, alternând poemul în proză cu literatura de notaţii, succintă.“ (Marin Bucur)

Devine redactor al revistei de cultură *Ateneu*, serie nouă, care apare la Bacău în august. Redactor-şef al revistei este poetul Radu Cârneci. Colegi de redacţie îi sunt Sergiu Adam, Ovidiu Genaru, Mihail Sabin, Constantin Călin, Vlad Sorianu. Singurul care mai avea în acel moment un volum publicat era Radu Cârneci (1963). Publică în *Ateneu* (nr. 4, noiembrie) o traducere din Jacques Prevert: „Socoteala“.

1965 Continuă să publice povestiri în revistele *Ateneu*, *Orizont*, *Luceafărul* şi *Gazeta literară*. Apar în revista *Ateneu* (nr. 7, iulie, şi nr. 11, noiembrie) reportajele „Bacău ’65“ şi „Cronică despre chimie“, ultimul fiind inclus ulterior în volumele *Dimineţi însorite* (1969), *Reportajul românesc contemporan*, *1944-1974* (antologie alcătuită de Nicolae Mecu, George Muntean şi Vasile Teodorescu, 1974) şi *Oamenii acestui pământ* (1976). Împreună cu Vlad Sorianu traduce un fragment din romanul *Centaurul*, al lui John Updike (*Ateneu*, nr. 9, septembrie).

1966 La Editura pentru Literatură apare volumul de nuvele *Conversând despre Ionescu*, o carte care „nu face decât să confirme speranţele, să întărească impresiile, să adâncească liniile individualizatoare anunţate în volumul precedent, să clarifice o anume orientare a autorului spre analiză, spre proze de fantezie şi de descifrare a laturilor fantastice ale existenţei sufleteşti în veşnică şi imprevizibilă mutaţie, spre jocul planurilor temporale comprimate, spre tipologiile insolite“ (Aurel Martin). „Aerul halucinatoriu, insistenţa de a observa manifestarea unor stări obsesive, procesele obscure localizate în subconştient îl apropie pe Bălăiţă de nuvelistica lui Gib I. Mihăescu; dispoziţia sarcastică, alimentând efecte de umor negru, evocă numele lui Urmuz, cu diferenţa că toată verva comică nu reprezintă niciunde, pentru autorul nostru, o formă a descărcării prin joc, ci este tot expresia unei încordări, dacă nu a unei crispări cu substrat dureros.“ (Gabriel Dimisianu)

Publică proze în revistele *Ateneu*, *Cronica*, *Iaşul literar* şi *Gazeta literară*.

1967 Apare volumul *Întâmplări din Noaptea Soarelui de Lapte*, la Editura Tineretului: „…am scris o trăsnaie de vreo sută de pagini apărută sub titlul *Întâmplări din Noaptea Soarelui de Lapte*, o glumă, o săptămână de tumbe, ceva de neuitat, totul scos din priză!“. „Cartea lui Bălăiţă nu este un basm, ci mai degrabă un eseu asupra fiinţelor în sine, un eseu scris cu o regularitate absurdă peste logica de neimaginat a copiilor, inventând un aer în care lucrurile şi fiinţele se retrag în ele însele pentru a reda realităţii aparenta ordine în care se poate trăi.“ (Gabriela Melinescu)

Publică proze în *Ateneu*. Povestirea „Posibilitatea întoarcerii lui Benedict“ („Benedict’s possible return“), în traducerea lui Carmen-Liliana Mareş, apare în *Romanian Review* (nr. 3) şi în ediţiile în limbile franceză, germană şi rusă ale aceleiaşi reviste. Povestirea „Zăpezile rămân curate“ („Snega ostoiutsea cistîmi“) este publicată în revista *Rumânia* (nr. 1, ianuarie).

Absolvă cursurile universitare cu teza de licenţă „Mateiu Caragiale“, care a primit nota maximă din partea profesorului Constantin Ciopraga.

Intră în P.C.R.

1968 Primeşte Premiul U.T.C. pentru proză. Premiul pentru poezie este acordat poetei Ana Blandiana.

Prozele „O fugă neîntreruptă până la poartă“, „Furnica pe talpă“ şi „Vestea noastră cea de toate zilele“ din volumul *Conversând despre Ionescu*, traduse în limba rusă de D. Şpolianskaia, sunt incluse în volumul *Şalinoe leto. Molodîe pisateli Rumânii. Stihi i proza*, apărut la Editura Molodaia Gvardia din Moscova. Antologia mai cuprinde texte de Ion Alexandru, Ana Blandiana, Constantin Stoiciu, Ilie Constantin, Nicolae Velea, Marin Sorescu, Sorin Titel, Ion Gheorghe, Dumitru Radu Popescu, Vasile Rebreanu, Nichita Stănescu, Grigore Hagiu şi Fănuş Neagu. Povestirea „Zăpezile rămân curate“ („Snow will stay clean“) este publicată în revista *Romania Today* (nr. 2, februarie), precum şi în ediţiile în limbile franceză, germană şi spaniolă ale aceleiaşi reviste. Publică reportaje în *Ateneu* şi *Scânteia*.

Un studiu privind volumele *Călătoria* şi *Conversând despre Ionescu* este inclus în volumul *Glose critice* de Vlad Sorianu (Editura pentru Literatură).

1969 Povestirea „Într-o vară, gândurile…“ din volumul *Călătoria*, tradusă în germană de Ria Wurche, este inclusă în volumul *Erkundungen. 24 rumänische Erzählungen* (Verlag Volk und Welt, Berlin). Antologia mai cuprinde texte de Ion Băieşu, Ştefan Bănulescu, Ana Barbu, Eugen Barbu, Nicolae Breban, Alecu Ivan Ghilia, Nicolae Jianu, Francisc Munteanu, Iulian Neacşu, Fănuş Neagu, Simion Pop, Sânziana Pop, Dumitru Radu Popescu, Marin Preda, Vasile Rebreanu, Zaharia Stancu, Dumitru Ţepeneag, Sorin Titel şi Nicolae Velea.

Publică în *Ateneu* impresii de lectură, în rubrica „Lecturi“.

1970 Se naşte unicul fiu al scriitorului, Matei.

Publică impresii de lectură în revistele *Tribuna* şi *Ateneu*. Articolul „Gogol sau Doi funcţionari“ (*Ateneu*, nr. 2, februarie) va apărea ulterior în volumele *Nopţile unui provincial* (1983) şi *Gulliver în Ţara Nimănui* (1994).

Apare *Istoria literaturii române* (vol. 1 şi 2) de Alexandru Piru, în care lui George Bălăiţă îi sunt consacrate pp. 524-525. La Cartea Românească apare volumul *Prozatori de azi*, de G. Dimisianu, care cuprinde un studiu despre volumul *Conversând despre Ionescu*, publicat iniţial în *Gazeta literară* (nr. 48, 1 decembrie 1966).

1971 Publică proze în *Ateneu*. „Bizar“ (despre G. Bacovia), care apare în nr. 9 (septembrie), va apărea ulterior în volumul *Nopţile unui provincial* (1983). „Anul 1574“ (după „Vremuri de bejenie“, de Mihail Sadoveanu), apărută în nr. 11 (noiembrie), va fi reluată ulterior în volumele *Nopţile unui provincial* (1983) şi *Gulliver în Ţara Nimănui* (1994).

La Editura Albatros apare *Dicţionarul de literatură română contemporană* de Marian Popa. Articolul despre George Bălăiţă află la pp. 79-80.

1972 Publică proze în *România literară*, *Convorbiri literare* şi *Tribuna*. Unele vor fi incluse în volumul *Clopote de argint* (Editura Eminescu, 1974). În *Ateneu* semnează textul „Calmul

conştiinţei. Marin Preda la 50 de ani“ (nr. 8, august), care va fi inclus în volumul omagial dedicat lui Marin Preda *Timpul n-a mai avut răbdare* (1981). Traduce poeme din Bilitis (*Ateneu*, nr. 3, martie).

1973 Îi apar povestiri în *Convorbiri literare*, *România literară*, *Ateneu* şi *Flacăra*. Textele „În amurg“ (*Ateneu*, nr. 9, septembrie) şi „Gravuri, stampe, litografii“ (*Ateneu*, nr. 10, octombrie) vor fi publicate ulterior în volumele *Nopţile unui provincial* (1983) şi *Gulliver în Ţara Nimănui* (1994), iar „Insomnie“ (*Ateneu*, nr. 11, noiembrie) va apărea şi în *Ziua literară* (19-25 august 2002). Publică un grupaj de traduceri din poezia veche vietnameză (*Ateneu*, nr. 8, august). În revista *Tribuna* apare primul interviu al lui George Bălăiţă realizat de Nicolae Prelipceanu, cu titlul „Este temerar să apari în faţa lumii, dar este la fel de temerar să aştepţi“, care va fi inclus în volumul lui Nicolae Prelipceanu *Dialoguri fără Platon* (1976), precum şi în volumele *Lumea în două zile* (1985) şi *Câinele în lesă* (2004).

1974 George Bălăiţă devine redactor-şef adjunct al revistei *Ateneu*.

În revista *Luceafărul* (nr. 13, 30 martie) apare un fragment din romanul *Lumea în două zile* („Domestica“) şi alte proze. Apar povestiri şi în *Convorbiri literare* şi *Ateneu*. Textul „Scurtătura“ (*Ateneu*, nr. 3, martie) va fi publicat ulterior în volumul *Nopţile unui provincial* (1983).

1975 Apare la Editura Eminescu romanul *Lumea în două zile*, pentru care autorul este distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor. La Bacău, într-o adunare cu activul cultural, prim-secretarul P.C.R. al judeţului dezavuează romanul. Critica literară îl primeşte elogios. În primele trei luni de la apariţia romanului se publică peste 17 cronici în 13 reviste de cultură. Până la apariţia celei de-a doua ediţii a romanului vor apărea peste 36 de cronici, publicate în 23 de reviste: „zeci de critici literari au scris sute de pagini despre *misterele* romanului *Lumea în două zile*, descifrând simbolurile, căutând analogii, luând act de modernitatea procedeelor epice, interpretând antroponimele. Până la urmă, n-a rămas nimic nemăsurat, neradiografiat, necomparat“ (Alex. Ştefănescu). „După aproape zece ani de la exerciţiile de digitaţie literară din *Conversând despre Ionescu*, George Bălăiţă publică un extraordinar roman, substanţial, modern, ironic şi totodată plin de poezie, de un realism minuţios, abundent, întors însă în marea viziune fantastică (*Lumea în două zile*).“ (Nicolae Manolescu) „Sub zodia ironiei, fără accente prea violente, în spiritul acestei labile, fragile stări care necesită participarea cititorului, George Bălăiţă construieşte cu luciditate unul dintre romanele de rezistenţă ale acestui deceniu care, pentru literatura românească postbelică, este deceniul prozei de înaltă profesionalitate.“ (Dan Culcer) Revista *Săptămâna* face opinie separată. Într-un serial publicat în nr. 407-411 (septembrie-octombrie 1978), se consideră că *Lumea în două zile* este „o carte umflată de critica partizană, minoră, dar profund duşmănoasă sistemului, de-a dreptul nocivă pentru statul nostru socialist“.

Publică proze în *Vatra*, *Convorbiri literare* şi *Ateneu*. Textele „Despre dispariţie“ (*Convorbiri literare*, nr. 11, noiembrie) şi „Monolog“ (*Convorbiri literare*, nr. 12, decembrie) vor apărea ulterior în volumul *Nopţile unui provincial* (1983).

1976 Publică proze în *Viaţa Românească* şi *Convorbiri literare*. Textul „Mitologicale“ (*Convorbiri literare*, nr. 3, martie) va fi publicat ulterior în volumele *Nopţile unui provincial* (1983) şi *Gulliver în Ţara Nimănui* (1994). Tot în *Convorbiri literare* (nr. 9, septembrie) apare interviul

acordat lui Constantin Coroiu „Consecvenţa personajului şi dinamismul realităţii“, care va fi inclus în volumele *Dialoguri literare* (vol. II, 1980) şi *Romanul românesc în interviuri* (vol. I, antologie de Aurel Sasu şi Mariana Vartic, 1985). La Editura Dacia apare volumul *Citind sau trăind literatura*, de Dan Culcer, care cuprinde şi o recenzie a romanului *Lumea în două zile*, apărută iniţial în revista *Vatra* (nr. 12, 20 decembrie).

1977 George Bălăiţă este ales în Consiliul Uniunii Scriitorilor, apoi în biroul de conducere al acestuia. La Editura Európa Könyvkiadó din Budapesta apare, în traducerea lui Kolozsvári Papp László, romanul *Lumea în două zile* (*A világ két napban*). Revistele *Convorbiri literare* (nr. 11, noiembrie) şi *Luceafărul* (nr. 46, 12 noiembrie) publică fragmente din romanul *Ucenicul neascultător*, în curs de apariţie. Spre sfârşitul anului apare romanul *Ucenicul neascultător*, la Editura Albatros. „*Ucenicul neascultător* este un roman scânteietor, de inteligentă ironie, de o uluitoare bogăţie de expresie, în care fantezia e infuzată de rol, de o rară vitalitate optimistă, cinstit şi exact în prezentarea oamenilor şi a faptelor lor. Un mare talent.“ (Paul Georgescu) „George Bălăiţă are neobişnuita însuşire de a da prozei sale, care are o structură geometrică şi rece, minuţios proiectată, în cele mai mărunte detalii, o înfăţişare luxuriantă, de junglă epică născută dintr-o imaginaţie dezlănţuită. Este o proză în care gustul pentru farsă şi intuiţia dramei coexistă, o proză în care gluma şi neliniştea, bufoneria şi gravitatea se întrepătrund.“ (Mircea Iorgulescu) „Gradul ridicat de profesionalitate a scrisului, calitatea *în sine* a textului literar, excelenta articulare a naraţiunii, concepută ca o frază extinsă, ca şi sunetul plin al frazei, al fiecărei propoziţii ca atare, aşezată de la început pe baze solide: proza lui G. Bălăiţă predispune la încredere. […] Insist, de aceea, asupra calităţilor profesionale – vocaţie de narator, de observator al naturii umane, de creator de personaje verosimile şi vii, de ironist, de poet, de admirabil stilist – ale cărţii (şi cărţilor) lui G. Bălăiţă.“ (Lucian Raicu)

Scrie „Cuvânt înainte“ la volumul *Bacovia şi Bacăul*, de Gheorghe Pătrar, şi o postfaţă la volumul de versuri *Despre apusul soarelui*, de Mihail Sabin.

La Editura Albatros apare a doua ediţie, revăzută şi adăugită a *Dicţionarului de literatură română contemporană* de Marian Popa, incluzând referinţe despre George Bălăiţă (p. 71).

Studii despre *Lumea în două zile* sunt cuprinse în volumele *Romanul românesc şi problematica omului contemporan*, de Anton Cosma, şi *Proză şi reflexivitate*, de Cornel Ungureanu.

1978 George Bălăiţă este distins cu Premiul Academiei R.S.R. pentru romanul *Ucenicul neascultător*. Un fragment din roman apare în *Neue Literatur* (nr. 8, august), în traducerea lui Thomas Kleininger. În ziarul *România liberă* (nr. 10432, 11 mai), Tia Şerbănescu publică o convorbire cu scriitorul George Bălăiţă despre viaţa personajului. Textul va apărea în cartea *Romanul românesc în interviuri*, vol. I, antologie de Aurel Sasu şi Mariana Vartic, 1985. George Macovescu, preşedintele în exerciţiu al Uniunii Scriitorilor, îi propune lui George Bălăiţă să vină la Bucureşti pentru a ocupa postul liber de secretar al Uniunii. Un text critic despre autor este inclus în volumul *Scriitori români* al lui Valentin Taşcu.

1979 Se stabileşte la Bucureşti, unde ocupă funcţia de secretar al Uniunii Scriitorilor. Voia de mult să plece din Bacău şi avea intenţia să se transfere la o revistă literară, ceea ce nu s-a mai întâmplat. Este ales membru supleant în C.C. al P.C.R., funcţie pentru care mai fuseseră propuşi

de Uniunea Scriitorilor alţi doi scriitori: Constantin Chiriţă şi Ion Hobana. Scriitorul va povesti episodul într-un interviu acordat lui Ştefan Agopian şi publicat în 2002.

Un fragment din romanul *Ucenicul neascultător* (*The disobedient apprentice*), în traducerea lui Mihai Miroiu, apare în *Romanian Review* (nr. 2-3, februarie-martie). Revista *Neue Literatur* (nr. 12, decembrie; nr. 1, ianuarie 1980) publică fragmente din romanul *Ucenicul neascultător* (*Der ungehorsame Lehring*), în traducerea Ilsei Lauer, aflat în lucru la Editura Kriterion. În *România liberă* (nr. 10816-10819, 6-9 august) publică „Apa vie" (I-II), comentariu la un eventual film despre Muzeul Satului. Versiunea în limba engleză, „Sequences from the village museum. The water of life", va apărea în *Holidays in Romania* (nr. 98, februarie 1980).

Scrie o prefaţă la volumul *Plus-minus o zi*, de Bodor Adam, apărut la Kriterion.

Editura Academiei R.S.R. tipăreşte *Istoria literaturii române*, în care Marin Bucur semnează articolul dedicat lui George Bălăiţă (p. 292). La Editura Univers apare *Dicţionarul de literatură română* coordonat de Dimitrie Păcurariu, articolul referitor la George Bălăiţă aflându-se la pp. 50-51. Studii critice despre autor apar în volumele: Mioara Apolzan, *Casa ficţiunii*; Mircea Iorgulescu, *Firescul ca excepţie* (cronică a romanului *Ucenicul neascultător*, apărută iniţial în *Convorbiri literare*, nr. 3, martie 1978).

1980 Primeşte o bursă de studii de patru luni la Iowa University prin International Writing Program. „O dimineaţă banală în America", proză inclusă în volumul *Gulliver în Ţara Nimănui* (1994), descrie această experienţă. Este numit director al prestigioasei Edituri Cartea Românească, după moartea neaşteptată a lui Marin Preda. Va ocupa acest post până în ziua de 21 decembrie 1989, când îşi prezintă demisia. Va socoti această perioadă o „aventură intelectuală" şi „administrativă". „Monotone, deşi pline de neprevăzut, aproape ca o călătorie în Matto Grosso, au fost nenumăratele contacte umane, sute de oameni, mii de întâlniri în mii de zile. S-ar putea spune, în vechiul regim toată lumea scria! […] Tot efortul meu la C.R. a fost, în împrejurări nefireşti, să păstrez pe cât cu putinţă firescul." (interviu de C. Stănescu realizat în 1993) În *Tribuna* (nr. 4, 24 ianuarie) apare un interviu cu George Bălăiţă realizat de Mihai Tatulici. Textul a apărut ulterior în *Romanul românesc în interviuri*, vol. I, antologie de Aurel Sasu şi Mariana Vartic, 1985. Cronici ale romanelor *Lumea în două zile* şi *Ucenicul neascultător* sunt incluse în volumele Ion Negoiţescu, *Alte însemnări critice*, şi Lucian Raicu, *Printre contemporani*, ambele apărute la Cartea Românească.

1981 Începe să publice în ziarul *România liberă* (începând cu nr. 11279, 2 februarie) tablete la rubrica „Timbru", urmate de alte proze scurte. „Cele mai reuşite tablete au apărut în *România liberă*, săptămânal, în perioada 1981-1983, la rubrica «Timbru», colorând cu frumuseţea lor graţioasă, de fluture, pagina a doua a sobrului ziar condus de Octavian Paler. Publicate, alături de alte texte, în volumul *Nopţile unui provincial* (1983), şi-au redovedit valoarea, nepierzând nimic din prospeţime. Chiar şi indignarea se transformă până la urmă, la George Bălăiţă, într-un fel de încântare că totul este aşa cum este." (Alex. Ştefănescu)

La Editura Univers apare *Istoria literaturii române de la început până azi*. *Compendiu*, de Al. Piru. George Bălăiţă este prezentat la pp. 524-525.

Studii critice despre romanele *Lumea în două zile* şi *Ucenicul neascultător* sunt incluse în volumele: Ov.S. Crohmălniceanu, *Pâinea noastră cea de toate zilele* (textul despre *Lumea în două zile* a apărut iniţial în *Luceafărul*, nr. 28, 10 iulie 1976); Dan Culcer, *Serii şi grupuri*

(studiu apărut iniţial în *Vatra*, nr. 7, 20 iulie 1978); Cornel Moraru, S*emnele realului*; Mircea Tomuş, *Mişcarea literară*.

1982 La Editura Kriterion apare romanul *Ucenicul neascultător* (*Der ungehorsame Lehring*), în traducerea germană a Ilsei Lauer.

Studii critice despre romanele *Lumea în două zile* şi *Ucenicul neascultător* sunt incluse în volumele: Petru Mihai Gorcea, *Structură şi mit în proza contemporană*; Cristian Livescu, *Scene din viaţa imaginară* (texte apărute în *Ateneu*, nr. 3, octombrie 1975, şi *Steaua*, nr. 7, iulie 1979); Cornel Regman, *Noi explorări critice*; Ion Simuţ, *Diferenţa specifică*; Alex. Ştefănescu, *Între da şi nu*.

În *Cahiers roumains d'études littéraires* (nr. 4, octombrie-decembrie), Ov.S. Crohmălniceanu publică studiul „George Bălăiţă et le fantastique quotidien", care mai apăruse în revista *Luceafărul* (nr. 28, 10 iulie 1976), sub titlul „Joacă şi seriozitate", şi în volumul *Pâinea noastră cea de toate zilele* (1981).

1983 La Editura Junimea din Iaşi apare volumul de proză *Nopţile unui provincial*. „Cartea lui George Bălăiţă *Nopţile unui provincial* are dispunerea foarte liberă a unui jurnal alcătuit din caiete felurite, cu varii însemnări, trimiteri şi referinţe, într-un sistem extrem de vast. [...] Carnetele şi Caietele, Jurnalele configurează la George Bălăiţă, în cele două cicluri, *Rondul de noapte* şi *Timbru*, un destin de scriitor în căutarea propriilor amintiri, lecturi şi semne ale unei biografii intelectuale. Toate sunt rezultatul stărilor de veghe, al nopţilor străjuite de tăcerea străzilor şi a caselor, de umbrele celor cunoscuţi cândva şi de depoziţia unor Cărţi, supremă aventură a unui scriitor precum George Bălăiţă." (Ion Vlad) „Povestindu-i pe alţii, Bălăiţă se povesteşte însă pe sine, şi în această confesiune – numai aparent involuntară – stă tot farmecul iniţiativei sale. Comentariile lui nu sunt numai exemple de lectură, ci şi de creaţie, ele sunt veritabile începuturi de structuri epice. Dar, trebuie adăugat, ironia autorului nu lipseşte nici aici. Ca şi în proze, el îşi etalează şi îşi ascunde în acelaşi timp procedeele." (Mircea Martin)

Revista *Viaţa Românească* (nr. 1-2) realizează o anchetă pe tema romanului românesc. Răspunsul lui George Bălăiţă va apărea ulterior în volumele *Romanul românesc în interviuri* (1985) şi *Lumea în două zile* (ediţia a II-a, 1985).

Studii critice despre romanele *Lumea în două zile* şi *Ucenicul neascultător* sunt incluse în volumele: Val Condurache, *Fantezii critice*; Nicolae Manolescu, *Arca lui Noe. Eseu despre romanul românesc*, vol. III (text publicat ulterior şi în ediţiile din 1991 şi 1998); Radu G. Ţeposu, *Viaţa şi opiniile personajelor*; Ion Vlad, *Structura romanului*.

1984 Editura Misla din Skopje publică romanul *Lumea în două* zile (*Svetot vo dva dena*), traducere în limba macedoneană de Dino Naun Dincev, cu o postfaţă de Dumitru M. Ion. În *Flacăra* (nr. 40, 5 octombrie) apare un interviu cu George Bălăiţă realizat de Tania Radu, care va fi inclus ulterior în volumele *Lumea în două zile* (ediţia a II-a, 1985) şi *Câinele în lesă* (2004).

Studii critice despre romanele *Lumea în două zile* şi *Ucenicul neascultător* sunt incluse în volumele: Valeriu Cristea, *Modestie şi orgoliu* (text apărut şi în *Ateneu*, nr. 2, februarie 1978); Norman Manea, *Pe contur* (apărut iniţial în *Tribuna*, nr. 43, 26 octombrie 1978); Marian Odangiu, *Romanul politic*; Lucian Raicu, *Fragmente de timp*; Eugen Simion, *Scriitori români de azi*, vol. 3 (text apărut în *România literară*, nr. 1, 5 ianuarie 1984, inclus în volumul *Lumea în două zile*, ediţia a II-a, 1985).

1985 Apare ediţia a II-a a romanului *Lumea în două zile* la Editura Eminescu, cu o postfaţă de Zoe Dumitrescu Buşulenga. Volumul mai cuprinde referinţe critice semnate de Lucian Raicu, N. Manolescu, M. Ungheanu, Ion Vlad, Val Condurache, Ov.S. Crohmălniceanu, Paul Georgescu, Cornel Ungureanu, Ileana Mălăncioiu, Valeriu Cristea, Eugen Simion, precum şi răspunsurile autorului la o anchetă a *Vieţii Româneşti* (1983) şi la două interviuri de N. Prelipceanu (1973, 1984). „Strunind ca un demiurg şi jucăuş, şi compasionat, oricum atotştiutor, timpul, spaţiul şi personagiile numeroase ale romanului şi unificându-le sub semnul unor mari mituri tradiţionale, pe care unele înşelătoare paradoxuri nu le pot ascunde, George Bălăiţă a dat prozei noastre de azi una dintre cele mai valoroase structuri epice moderne, învestită cu semnificaţii dintre cele mai adânci, deşi implicată în viaţa cea mai acut contemporană.“ (Zoe Dumitrescu Buşulenga) „Ca şi proza lui Mircea Eliade care proiectează spaţiul bucureştean la dimensiuni temporale mitice, LUMEA lui George Bălăiţă creează un CRONOTOPOS: orăşelul Albala (şi anexa sa Dealu-Ocna) în care trăieşte omul aparent *fără calităţi*, dar cu fatale intuiţii, Antipa. [...] Unul dintre prozatorii noştri cei mai sincroni cu romanul contemporan european, subliniind tradiţia descriptivă realistă în concretitudine epică, iar arhetipul povestirii în coerentă arborescenţă, proiectând fantasticul eresurilor folclorice în spaţiul miraculos al oraşului modern, George Bălăiţă are de pe acum zona sa referenţială de realitate şi teritoriul său inconfundabil de limbaj.“ (Aureliu Goci)

Un fragment din romanul *Lumea în două zile*, în traducerea Ioannei Deligiorgis, este inclus în antologia *The International Writing Program and The University of Iowa.*

Revista *Libération* publică răspunsul lui George Bălăiţă la întrebarea „Pourquoi ecrivez vous?“, alături de răspunsurile lui M. Cărtărescu, Tr. Coşovei, M. Dinescu, N. Breban, Şt.Aug. Doinaş, D.R. Popescu şi C. Ţoiu.

Studii critice despre romanele *Lumea în două zile* şi *Ucenicul neascultător* sunt incluse în volumele: Constantin Coroiu, *Dialog în actualitate*; Adrian Dinu Rachieru, *Vocaţia sintezei*; Cornel Ungureanu, *Proza românească de azi*.

1987 La ediţia a IV-a a Reuniunilor cultural-educative şi literar-artistice ale revistei *Ateneu* din Bacău, scriitorului George Bălăiţă i se decernează Premiul „George Bacovia“ pentru beletristică.

Studii critice despre romanele *Lumea în două zile* şi *Ucenicul neascultător* sunt incluse în volumele: Simion Bărbulescu, *Profiluri literare contemporane*; Valeriu Cristea, *Fereastra criticului* (studiu apărut iniţial în *România literară*, nr. 8, 23 februarie 1984); Ioan Holban, *Profiluri epice contemporane*; Ileana Mălăncioiu, *Călătorie spre mine însămi* (text apărut în *Transilvania*, nr. 6, iunie 1983, şi inclus în *Lumea în două zile*, 1993, 2003, 2004); Alex. Ştefănescu, *Prim-plan*.

1988-1989 În şedinţa din seara zilei de 21 decembrie 1989 a Consiliului Uniunii Scriitorilor, George Bălăiţă îşi dă demisia, deşi noul Consiliu ales, avându-l preşedinte pe Mircea Dinescu, îi cere să rămână la conducerea Editurii Cartea Românească. Scriitorul va comenta episodul în interviul acordat lui Ştefan Agopian (2002).

Studii critice despre romanele *Lumea în două zile* şi *Ucenicul neascultător* apar în volumele: Costin Tuchilă, *Privirea şi cadrul* (1988); Ov.S. Crohmălniceanu, *Al doilea suflu* (1989); Ion Pecie, *Romancierul în faţa oglinzii* (1989); Monica Spiridon, *Melancolia descendenţei* (1989).

1990 Scoate, sub egida Editurii Cartea Românească, revista literară *Litere*. Apar numai două numere. Revista *European Bookseller Magazine* (Marea Britanie), în numărul din aprilie, publică un interviu cu George Bălăiţă pe tema literaturii, a vieţii literare, a relaţiilor umane înainte şi după Revoluţia română din 1989. Revista *Il Cavallo di Troia* (Italia) publică şi comentează proza „Scribul“ („Lo scriba“). În limba română textul va apărea în revista *ARC. Litere. Arte* (nr. 1-2, 1993) şi în volumele *Gulliver în Ţara Nimănui* (1994) şi *Câinele în lesă* (2004).

Traduce împreună cu Janina Ianoşi romanul *Cevengur* de Andrej Platonoviţ Platonov, care apare la Cartea Românească.

1991-1992 Editează împreună cu B. Elvin revista *ARC. Litere. Arte*, magazin literar trimestrial cu un supliment, *The Golden Bough* (*Creanga de aur*), tipărit în mai multe limbi, sub egida Fundaţiei Culturale Române, avându-l ca director pe Augustin Buzura. Începând cu nr. 4/1992 al revistei, devine redactor-şef. Revista apare până în anul 1997, totalizând 24 de numere. Publică primele proze în revista *ARC*. *Litere. Arte*. *Adevărul literar şi artistic* (nr. 54, 17-23 februarie 1991) şi *Adevărul* (nr. 1023, 7-8 august 1993) publică interviuri cu George Bălăiţă realizate de Constantin Stănescu, care vor fi incluse în volumul acestuia *Interviuri din tranziţie* (Editura Fundaţiei Culturale Române, 1996) şi în *Câinele în lesă* (2004).

Studii critice despre romanele *Lumea în două zile* şi *Ucenicul neascultător* sunt incluse în volumele: Ion Vlad, *Lectura prozei*, 1991 (studiu apărut iniţial în *Tribuna*, nr. 15, 12 aprilie 1984); Corina Ciocârlie, *Pragmatica personajului*, 1992.

1993 Moare tatăl scriitorului, la Bacău.

La Editura Prietenii Cărţii apare ediţia a III-a a romanului *Lumea în două zile*. „Împreună cu alte câteva (puţine) romane, cum ar fi *Galeria cu viţă sălbatică* a lui Constantin Ţoiu, *Lumea în două zile* transcende neorealismul spre un realism magic. Deşi aluzii la teroarea regimului funcţionează subiacent, naraţiunea se desprinde de timpul istoric şi evadează într-un timp paralel, cu o savoare amintind de basm. Întâmplările sunt încărcate de un halou magic, au o strălucire interioară, care conferă scriiturii un suav aer feeric. [...] *Lumea în două zile* conferă în fapt expresie tensiunii subliminale acumulate în inconştientul colectiv românesc împotriva unui regim tot mai kafkian. Însă în loc să manifeste această revoltă prin aluzii esopice (*şopârle*), cum se întâmplă în romanele *obsedantului deceniu*, el o face la modul simbolic, prin analiza unor procese subliminale care transcend conjuncturalul spre general uman.“ (Corina Braga)

În acelaşi an, Editura Minerva scoate ediţia a IV-a a romanului *Lumea în două zile*, cu un tabel cronologic de C. Naum. „Ne aflăm în faţa unui joc infinit al reflectării şi al atribuirii de semnificaţii magico-simbolice prin actul de reflectare în conştiinţă a reflectării, jocul pe care se întemeiază ambiguitatea fantastică a lumii pe care o putem percepe. O veche obsesie (şi temă) romantică este la Bălăiţă, pentru prima dată în romanul realist românesc, transformată în arhetip modelator al unei naraţiuni ce nu poate fi încadrată în nici o tipologie literară.“ (Roxana Sorescu)

Scriitorul George Bălăiţă intră în Consiliul de redacţie al revistei *Lettre Internationale*.

1994 Apare volumul de proză *Gulliver în Ţara Nimănui*, la Editura Cartea Românească. „*Gulliver în Ţara Nimănui*, fără să modifice în vreun fel poziţionarea lui George Bălăiţă în *ierarhia* literară, facilitează în mod evident, ca orice carte de confesiuni eseistice, accesul la *figura spirituală* a

scriitorului, furnizându-ne cheia sistemului de gândire şi legea de structurare a universului său artistic.“ (Răzvan Voncu) „George Bălăiţă scrie *frumos* despre orice. Textul său, hiperartisticizat, transmite emoţii elaborate, într-un stil căutat. Nu trebuie să se înţeleagă că autorul recurge la dizgraţioasele *poetizări* din care unii publicişti şi-au făcut un stil. Metoda sa de înfrumuseţare este mai ingenioasă şi mai perversă. Şi uneori atinge sublimul.“ (Alex. Ştefănescu) „Aproape toate textele publicate de George Bălăiţă în acest volum, ce reuneşte reportaje şi intervenţii publicistice din întreaga sa carieră publică, depăşesc interesul conjunctural şi dobândesc perenitatea pe care le-o acordă calităţile lor literare.“ (Roxana Sorescu) În *Azi* (nr. 556, 18 aprilie), Vasile Petre Fati realizează un interviu cu George Bălăiţă inclus ulterior în volumul *Câinele în lesă* (2004).

George Bălăiţă primeşte Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti.

1995-1996 Scrie o postfaţă pentru volumul *Foamea* de Knut Hamsun, apărut la Editura Univers. Editura Nova 2001 publică un *Dicţionar antologic de literatură română*, iar în volumul al doilea apar referinţe despre George Bălăiţă (pp. 58-62). Editura Fundaţiei Culturale Române publică *Dicţionarul scriitorilor români*. *A-C*, coordonare şi revizie ştiinţifică de Mircea Zaciu, Marian Papahagi şi Aurel Sasu. Articolul despre George Bălăiţă este semnat de Dan Culcer (pp. 224-227). Studii critice despre romanele *Lumea în două zile* şi *Ucenicul neascultător* sunt incluse în volumele Elenei Dan, *Daimonion*, şi Monicăi Lovinescu, *Unde scurte* (vol. 2).

Apare volumul *Scurtă istorie a literaturii române. Iriana*, semnat de Dumitru Micu, volumul al treilea conţinând referinţe despre George Bălăiţă (pp. 249-254).

1997 George Bălăiţă devine director al Societăţii de Gestiune Colectivă a Drepturilor de Autor – Copyro. Revista *Rovnobežné zrkadlá* (*Oglinzi paralele*), publicaţie a minorităţilor slovace din România, publică eseul „Iubeşte pe aproapele tău“, care apăruse în *România literară* (nr. 30, 25 iulie 1991) şi în volumul *Gulliver în Ţara Nimănui* (1994) şi fusese inclus ca prefaţă în antologia *Scriitori israelieni de limbă română* (*Israeli writers of Romanian language*, Hasefer, 1998, ediţie alcătuită de George Bălăiţă).

În primul număr al revistei *The Golden Bough* (*Creanga de Aur*) publică textele „Surf Riding“ şi „The crisis of the novel“ (fragment din *Nopţile unui provincial*).

1998 La Editura 100+1 Gramar apare ediţia a V-a a romanului *Lumea în două zile*, cu o prefaţă de Cornel Ungureanu, postfaţă de Dorin Ştefănescu şi un excurs biografic de C. Naum. „Mult mai *transparent* pare acum, la o nouă lectură, *Lumea în două zile*, romanul lui George Bălăiţă. Construcţia simetrică a naraţiunii era izbitoare de la bun început. Dar şi personajele, simbolurile, analogiile (toate de substrat livresc) se structurează tot bipolar, pe o axă convergentă, ţintind să dea, prin cumulări contrastive, o imagine *completă* a totalităţii existenţei umane. Acestei modalităţi *vizionare* de a gândi totalitatea prin contradicţii îi corespunde o manieră consubstanţială de regie a textului.“ (Cornel Moraru) „*Lumea în două zile* – considerat a fi cel mai joycean roman al nostru – este o scriere despre unitatea în diversitate a beneficului şi maleficului, a domesticului şi fantasticului, privite din perspectiva favorizantă unde forţele contrare stau aparent şi incert într-un temporar echilibru al existenţei. George Bălăiţă revalorifică un mit al Facerii în jurul misterioasei puteri maligne a Cuvântului scris şi vorbit,

care poate sălăşlui acolo unde te aştepţi mai puţin şi, odată provocat, acţionează malefic.“ (Vasile Spiridon)

Alcătuieşte antologia de proză, teatru şi eseu *Scriitori israelieni de limbă română* (*Israeli writers of Romanian language*), care apare la Editura Hasefer.

Eugen Simion publică *Scriitori români de azi*, vol. IV, la Editura David/Litera. Lui George Bălăiţă îi sunt consacrate pp. 28-46.

Studii critice despre romanele lui George Bălăiţă sunt incluse în volumele: Corina Ciocârlie, *Femei în faţa oglinzii*; Gheorghe Glodeanu, *Dimensiuni ale romanului contemporan*; Anton Cosma, *Romanul românesc contemporan, 1945-1985*, vol. 2; Gheorghe Perian, *Pagini de critică şi de istorie literară*.

1999 Apare ediţia a II-a a volumului *Întâmplări din Noaptea Soarelui de Lapte*, la Editura Universal Dalsi. Revista *Pola* din Novisad publică în sârbo-croată nuvela „Nu departe de Bethleem“ („Nadomak Bitlejema“), care fusese publicată în limba română în revista *ARC. Litere. Arte* (nr. 2, 1992). Publică proze în *Cotidianul* (începând cu nr. 202, 30-31 ianuarie).

Un studiu critic despre George Bălăiţă apare în volumul lui Mircea Cărtărescu, *Postmodernismul românesc*.

Revista *Familia* îi dedică scriitorului grupajul intitulat „George Bălăiţă printre noi. Portret contemporan“ (pp. 43-91), cuprinzând texte de Eugen Uricaru, Cornel Moraru, Sergiu Adam, Marian Victor Buciu, George Bălăiţă, Ioan Groşan şi o bibliografie critică de Ion Simuţ.

2000 La 1 decembrie, scriitorului George Bălăiţă i se înmânează prin decret prezidenţial Ordinul Naţional Steaua României în grad de Cavaler de către preşedintele Emil Constantinescu.

Un studiu critic despre romanul *Lumea în două zile* este inclus în volumul Roxanei Sorescu, *Lumea repovestită*. Editura Albatros publică *Dicţionarul esenţial al scriitorilor români*, coordonat de Mircea Zaciu, Marian Papahagi şi Aurel Sasu. Articolul despre George Bălăiţă este semnat de Dan Culcer (pp. 70-72).

2001 Apar volumele: Nicolae Manolescu, *Literatura română postbelică. Lista lui Manolescu*, vol. 2 (capitolul despre George Bălăiţă se află la pp. 209-216); Marian Popa, *Istoria literaturii române de azi pe mâine*, vol. 2 (referinţele despre George Bălăiţă se află la pp. 760-766).

Studii critice despre romanele *Lumea în două zile* şi *Ucenicul neascultător* sunt incluse în volumele: Nicolae Bârna, *Comentarii critice*; Mircea Dinutz, *Popasuri critice*; Răzvan Voncu, *Secvenţe literare contemporane*, vol. 1.

2002 Scriitorul George Bălăiţă primeşte Premiul Omnia al Fundaţiei „G. Călinescu“ din Oneşti. La 30 octombrie 2002 i se conferă titlul de Cetăţean de Onoare al oraşului Bacău.

Publică proze în *Ziua literară* (începând cu nr. 8, 1-7 iulie). Aceeaşi revistă (nr. 1, mai; nr. 3-4, mai-iunie) publică o serie de interviuri cu George Bălăiţă realizate de Ştefan Agopian. Fragmente din acestea vor apărea în revista *22* (nr. 31, 30 iulie – 5 august) şi vor fi incluse ulterior în volumul *Câinele în lesă* (2004).

În *Dicţionar de personaje literare din proza şi dramaturgia românească*, ediţia a IV-a, vol. 2, coordonator Florin Şindrilaru, apărut la Editura Paralela 45, Nicolae Oprea semnează articolul despre George Bălăiţă (pp. 243-245). La Editura Pegasus Press apare *Who's who în România*, referirile la George Bălăiţă fiind la p. 47.

2003 Apare ediţia a VI-a a romanului *Lumea în două zile* la Editura Cartea Românească, cu o prefaţă de Eugen Negrici şi o postfaţă de Ileana Mălăncioiu.

Apare un studiu critic despre romanele lui George Bălăiţă în volumul lui Eugen Negrici, *Literatura română sub comunism. Proza*. La Editura Enciclopedică apare volumul colectiv *Bibliografia esenţială a literaturii române. Scriitori, reviste, concepte*, articolul despre George Bălăiţă fiind semnat de Raluca Dună (p. 52).

2004 La Editura Polirom apare ediţia a VII-a a romanului *Lumea în două zile*.

„Aproape trei decenii despart prima ediţie a romanului *Lumea în două zile* de cea prezentă, a şaptea. Treizeci de ani alocaţi în părţi egale celor două epoci pe care cartea le-a traversat, cu un succes deloc periclitat sau diminuat, cu acea măreţie liniştită a operelor cu majusculă. […] *Lumea în două zile* oferă un regal, un triumf al imaginaţiei ficţionale ce nu ascultă decât de propriile constrângeri artistice.“ (Daniel Cristea-Enache) „George Bălăiţă face parte din familia prozatorilor care preferă ordinii superficiale a lumii un act pur «terorist», de dezmembrare, o acţiune ce aruncă în aer absolut tot sistemul în care ne angrenăm automat dintr-o pornire de autoconservare. S-a vorbit mult despre simetria pe care este lipită carnaţia romanului *Lumea în două zile*, despre umorul, ironia – în principal gogoliană – a acestei proze, dar mult prea puţin despre gestul destabilizator simbolizat de această proză. […] Cartea lui George Bălăiţă este, cred eu, unul dintre vârfurile modernismului umanist autohton, carte ce a provocat această aversiune faţă de curentul propriu-zis.“ (Bogdan Alexandru Stănescu)

La Editura 100+1 Gramar apare ediţia a III-a a volumului *Întâmplări din Noaptea Soarelui de Lapte*. „La George Bălăiţă, stilul face povestea. Care, înainte de-a fi poveste, e proză, scrisă cu toate tertipurile de azi. […] Aşa că nici prin cap nu-mi trece să le contest *Întâmplărilor din Noaptea Soarelui de Lapte* statutul de roman. Un roman care ştie bine ce e aceea o poveste, ia distanţă, glumeşte, dar alunecă, de parcă aşa ar fi normal, în dulcile capcane colorate ale miraculosului imediat.“ (Simona Vasilache)

La Editura Viitorul Românesc apare volumul *Câinele în lesă. Opt interviuri şi un appendix*. „Altă chestiune preocupantă: situaţia reală a literaturii române postbelice, pusă în relaţie cu aceea a altor literaturi din Est, expuse unor constrângeri ideologice de aceeaşi factură, dar, la noi, crede Bălăiţă, parcă şi mai dure. […] Aşa stau lucrurile, voi spune la rândul meu, adăugând că, dacă este să ilustrăm teza de mai sus cu titluri de romane româneşti «remarcabile», rezistente în timp, *Lumea în două zile* este printre primele care ne-ar veni sub condei. Această singură carte să fi produs epoca literară postbelică, şi tot ar fi fost de-ajuns pentru a respinge teza «Siberiei spiritului».“ (Gabriel Dimisianu) „În filele de publicistică, actualitatea, panoramată atent, trece prin filtre succesive, până când autorul îi poate cristaliza elementul de generalitate. Marele spectacol postrevoluţionar, înghesuiala de pe drumul Damascului, demagogia otrăvită a «profesorilor de ură» sunt privite fără emotivitatea neofitului. Moralist veritabil, scriitorul este un observator stăruitor al naturii umane, interesându-se cu seriozitate de orice defect de fabricaţie, rătăcire sau eroare de judecată.“ (Daniel Cristea-Enache)

Revista *República de las Letras* (Madrid) publică nuvela „No lejos de Belén“ („Nu departe de Bethleem“).

La Univers Enciclopedic apare, sub egida Academiei Române, *Dicţionarul general al literaturii române*, vol. 1, *A-B*, coordonat de Eugen Simion. Articolul despre George Bălăiţă este semnat de Alexandra Ciocârlie (pp. 426-429).

La Editura Universitas XXI din Iaşi apare dicţionarul lui Eugen Budău *Bacăul literar*, cu un articol despre George Bălăiţă (pp. 449-454).

2005 Primeşte Premiul Omnia al Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti. În cadrul Zilelor Culturii Călinesciene (Oneşti), i se acordă Marele Premiu „G. Călinescu“. Este ales în Comitetul Director al Uniunii Scriitorilor.

Începe să publice o serie de texte în *Ziarul Financiar* (31.05.2005-12.12.2007). Apare *Istoria literaturii române contemporane 1941-2001* de Alex. Ştefănescu. Lui George Bălăiţă îi sunt consacrate pp. 593-602.

2006-2007 Publică primele texte în revista *Vitraliu* (Bacău).

Direcţia Judeţeană pentru Cultură Bacău editează volumul semnat de Marilena Donea *George Bălăiţă*: *biobibliografie* (Corgal Press, 268 p.).

2008 Joi, 5 iunie, în cadrul Salonului de Carte „Bookfest“, lui George Bălăiţă i se decernează Premiul Naţional pentru Literatură al Uniunii Scriitorilor pe anul 2007 pentru întreaga operă literară.

La Editura Paralela 45 apare monumentalul volum semnat de Nicolae Manolescu *Istoria critică a literaturii române*. *Cinci secole de literatură*. Lui George Bălăiţă îi sunt consacrate pp. 1149-1154.

2009 La Editura Polirom, în colecţia „Opere“, apare ediţia a VIII-a a romanului *Lumea în două zile*.

Marilena Donea

Până unde poate glumi literatura

Prozator de referinţă, însă prezenţă editorială inedită extrem de discretă şi rară, deşi, paradoxal, scrierile lui sunt frecvent reeditate, romanul *Lumea în două zile* înregistrând recordul de şapte ediţii, George Bălăiţă este unul dintre cei mai zgârciţi scriitori când e vorba să-şi înfăţişeze cititorilor textele. Nu a publicat probabil nici măcar a zecea parte din ce a scris. Unii tipăresc mai mult decât scriu, dar Bălăiţă, deşi scrie întruna, publică foarte puţin. Este omul arcimboldian, dacă vă amintiţi portretul acela alcătuit cu totul şi cu totul din cărţi, dar arcimboldian nu fiindcă ar fi omul livresc prin excelenţă, că ar fi fiind compus, articulat din cărţi, ci din pricină că textul e însăşi fibra sa. Rareori un scriitor să fie atât de încrustat în substanţa scrisului, rareori o plăsmuire atât de osmotică a omului-scrib. Unul şi acelaşi text de la o celulă la alta, încleştare între viaţă şi cuvânt. Deşi publică puţin, George Bălăiţă nu este un scriitor de duminică şi, cum reiese din paginile confesive, scrie zilnic! În pofida mirajului unei anume ritmicităţi pe tărâm editorial, literatura lui se va înveli întotdeauna în neguri de enigmă.

Enigmă chiar şi pentru sine. Autorul nu ştie nici el ce se va întruchipa, la un moment dat, în pagină de carte, nici cărei pagini îi va veni rândul conform unor legi abstruse. A scris mai mult decât orice grafoman din lumea asta, din care însă ne-a arătat foarte puţin. Este cel mai parcimonios fals grafoman de pe planetă fiindcă, nu-i aşa, „plăcerea scrisului este un viciu zeiesc şi nu ar trebui împărţită cu nimeni“. Chiar aşa, „iubite cetitoriu, de ce nu ţi-ai scrie oare singur cărţile care îţi plac?“. Despre „preparaţiile răbdătoare“ şi „clarificările“ nesfârşite ce stârnesc în public o „curiozitate sporită firesc“ ne vorbeşte Mircea Iorgulescu în cronica la romanul-promisiune *Ucenicul neascultător*, promisiune fiindcă autorul ne-

a avertizat că acesta nu este decât parte dintr-un întreg deja scris, dar neasamblat, un întreg proteic, nestatornic, germinativ. Şi are dreptate criticul, într-atât încât de fapt tocmai „preparaţiile răbdătoare“, „clarificările“ sunt principala acţiune auctorială, petrecându-se ele în chiar plasma fertilă a creaţiei. Scribul ne arată puţin din însemnările sale, fiind prea preocupat să scrie lumea, iar lumea se roteşte continuu.

Opera lui George Bălăiţă nu poate fi judecată exclusiv după cât s-a publicat, ci doar după întregul său scris, cel văzut, dar mai cu seamă cel nevăzut, acela căruia are superstiţia de a-i menţine freamătul şi respiraţia bine zăvorâte în increat. S-a vorbit mult despre tehnicile, nenumăratele tehnici puse la bătaie în alcătuirea acestei proze. Dar nimeni nu a observat că toate nu sunt decât consecinţa somatică a unei îndelungi, a *acelei* îndelungi deliberări, făcută din preparaţii şi clarificări, nicidecum un scop în sine. Partea ascunsă, nevăzută îşi caută singură tiparele, iar autorul nu face decât să aştepte cu răbdare asiatică ivirea, întruparea acestora. O gestaţie şi o *facere* continue. De aceea ce se vede la lumină din proza lui George Bălăiţă e doar o mică parte, un mic fragment al lumii care se scrie întruna.

Volumele II şi III, din seria de *Opere* editate de Polirom, ce vin în succesiunea, dar nu şi în consecuţia celei de-a şaptea reeditări a romanului *Lumea în două* zile, sunt, poate, primele care trebuie citite de cineva care vrea să se iniţieze în proza sa. Începând, fireşte, cu volumul III, acela de – să-i spunem – falsă publicistică, fiindcă până la urmă tot proză este. Din acest punct de vedere, autorul *Lumii în două zile* este părintele uneia şi aceleiaşi cărţi. O carte caleidoscopică, mare cât Egipetul, nesăvârşită vreodată. Construcţiile romaneşti, deşi sau tocmai pentru că ajung mari edificii prin acumulări minuscule, sunt doar parte a acestui continuum. În ceea ce dezvăluie cele două volume (volumul II – *Marocco I* prin proză, cel de-al treilea – *Marocco II* prin pseudopublicistică) stă poate secretul profilului genetic al întregului.

De fapt George Bălăiţă are vocaţia şi motivaţia unui miniaturist, iar asta se vede cel mai bine în scrisul său fragmentar. Fiece secvenţă îşi

conţine, cu saturaţie totală, ADN-ul tutelar sau, cum spune autorul însuşi, „o parte în care întregul se simte fără îndoială, dar numai ca o iradiaţie, ca o ameninţare“. El este însă un miniaturist ce visează şi năzuieşte să fie autor de fresce monumentale – romanele. Dar romanul este conţinut iconic, simbolic, homeopatic până şi în cea mai friabilă particulă, până şi în cea mai evanescentă. Povestea adastă acolo de la bun început, cum un întreg peisaj într-o picătură de apă, în aspectul ei genuin, precum şi în nesfârşitele sale configurări sau transfigurări. E ceva din pictura mănăstirească. Un noian de noime, pulberi de culoare, în găvanele unui cod sever de prescripţie sacră. Iar noimele sunt nesfârşite, precum proiectul divin. A se vorbi de stil sau tehnici în acest conglomerat de determinări este prea puţin şi, poate, vulgar. Pentru că se consideră şi chiar este un martor, un scrib, prozatorul nu se poate desprinde din concrescenţa divinatorie în care a fost plăsmuit. El mărturiseşte tot aşa firesc cum vinul este metonimia sângelui christic. Dar lumea pe care o zugrăveşte scribul nu este doar opera dusă la bun sfârşit în şapte zile. La originile ei s-a opintit şi Nefârtatul. Lumea lui George Bălăiţă este atotcuprinzătoare, de aceea una deopotrivă paradisiacă şi drăcească. Scribul, martorul, miniaturistul esenţialist aspiră să o cuprindă caleidoscopic încă de la temeliile ei şi în expansiunea ei rotată.

Scriind ca să cuprindă totul, tot ce scrie, atât grafomania domestică, păzită aprig, cât şi infernalia editorială sunt de fapt un continuu antrenament, o neobosită gimnastică de întreţinere în vederea Prozei cu majusculă. Este de fapt disciplina obişnuită şi necesară a scriitorului profesionist, a celui posedat de chemarea sa, a scribului desemnat să refacă prin cuvânt lumea. Bulimia acumulării şi cuprinderii aduce cu sine o inevitabilă şi suavă ambiguitate. Ea nu este căutată, ci e consecinţa forţei de presiune a unei realităţi care, privită prin lentilă, se înfăţişează în aspectele ei subtextuale, ectoplasmatice. Cu cât pătrundem mai adânc în materie, cu atât aceasta îşi abandonează rigoarea desenului. De aceea şi lectura trebuie să fie una deschisă, nepremeditată sau îngheţată în propriile aşteptări. Neaşteptarea pare a fi cea mai prevenitoare conduită a lecturii.

Exegeza, nu de puţine ori, a încercat conjuncturalizarea prozei sale, de la Monica Lovinescu la Alex. Ştefănescu sau Eugen Negrici. Conjucturalitatea brută lipseşte, cu excepţia poate a unor proze scurte din volumul de debut, identificate ca atare, cu prea mare exigenţă, de însuşi autorul lor, ele fiind până la urmă tot exerciţii de antrenament, forţând şi ele, chiar dacă mai prudent, limitele pentru a testa cât de departe se poate ajunge cu literatura. Scrisul său se sustrage oricărei conjuncturi tocmai prin anduranţa la context. Sigur că lectura neîngrădită e liberă să se folosească de orice cheie, inclusiv de cea politică. Doar că în cazul prozei lui George Bălăiţă e nevoie de cheie universală. Poate de aceea este unul din cei mai traductibili scriitori români şi poate fi citit în orice cultură de pe glob.

Marocco I este titlul celui de-al doilea volum de *Opere*, care este alcătuit în bună parte dintr-o selecţie din volumele de proză scurtă *Călătoria* (debut, 1964) şi *Conversând despre Ionescu* (1966), scrieri de tinereţe, reunite şi prezentate în ordine aleatorie, în răspăr cu cronologia şi provenienţa lor (bunăoară bucata *Conversând despre Ionescu*, scriere experimentală prin excelenţă, este aşezată înaintea „tradiţionalistei“ *Păuna*, iar *Scufiţa Roşie* provine dintr-un volum mai recent). Lor li se adaugă feeria *Întâmplări din noaptea soarelui de lapte* (1967). Pentru cine nu ştie, marocco este un joc asiatic cu beţe subţiri. Îţi trebuie ceva îndemânare ca să le extragi din grămadă, fir cu fir, fără să le clinteşti pe toate celelalte. S-a remarcat, în nenumărate rânduri, spiritul ludic al prozatorului. De altfel este unul asumat, dacă ne gândim la titluri de rubrici în periodice precum *Domino*. Dar nu atât partea de joc trebuie avută în vedere în ce-l priveşte pe prozatorul nostru, cât ideea de hazard. Jocul la George Bălăiţă, chiar dacă ingenuu, nu este joacă, este până la urmă unul serios, menit să tatoneze limitele până la care gluma se poate împinge (ca în prea cunoscutul adagiu din *Lumea în două zile*) sau, cu cuvintele lui Ov.S. Crohmălniceanu, „să te joci, dar cu marea, candida şi pasionata seriozitate a copilului“. Jocul este unitatea cu care se poate măsura hazardul. La limita hazardului se află şi selecţia făcută în vederea

acestui grupaj, un test de rezistenţă, până la urmă. Aşezându-le grămadă, smulgând apoi din trecutele proze fir cu fir, alegând piese din toate etapele de creaţie, renunţând la altele ce ar fi făcut, şi ele, faţă cu brio presupusei uzuri temporale, autorul câştigă pariul cu gravitaţia. Toate, dar absolut toate, de la cele pe teme „ţărăneşti“, tradiţionale până la cele mai experimentaliste bucăţi, îşi păstrează intactă adresabilitatea.

La debut, prozele scurte au fost rânduite, degrabă şi cu mare largheţe, de critica mult prea reticentă, în siajul unui Sorin Titel, Nicolae Velea, dar şi Fănuş Neagu sau Vasile Rebreanu, au fost asociate cu proza lui Marin Preda sau a lui D.R. Popescu. Întâmpinarea părea predispusă mai degrabă să descopere filiaţiile şi înrudirile decât diferenţa specifică, arătându-se inaptă să înregistreze sunetul original, inconfundabil al noii voci. Tematica volumului *Călătoria*, în bună parte de extracţie tradiţionalistă, ţărănească, este cea care a generat asocierile cele mai la îndemână, pe când mişcările mai excentrice, în loc să fie descifrate, erau afiliate comod unei mărci prozastice deja omologate. Aşa se face că din articolele de întâmpinare aflăm mai curând *à la manière de* cine scrie noul prozator decât despre cum scrie cu adevărat. Bunăoară, una din cele mai extinse bucăţi, nuvela intitulată la debut *Întoarcerea eroului cunoscut*, redenumită, auster acum, *Excelsior*, anunţă cât se poate de impetuos pe autorul *Lumii în două zile*. Provincia, locul unde aparent nu se întâmplă nimic, decât poate atrocităţi colosale în cadre miniaturale, ţinutul livresc al provinciei inventate al cărei unic şi suveran locuitor este autorul însuşi, îşi desena deja hotarele. Asimilată îndeobşte unui regim realist, cu irizări psihanalitice, povestea întoarcerii din război în târgul natal a tânărului terorizat de propria frică şi de timiditatea hrănită parşiv de o soră vulnerată şi răzbunătoare încorporează deja o viziune de o acuitate atât de dureroasă, o scrutare atât de crunt apropiată şi lentă, încât realia este pulverizată în schije nenumărate de nelinişti şi fulguraţii anapoda, satanic nătângi. Lumea este aceeaşi, de o banalitate solidă, domestică, dar infernaliile, iraţiunile, indicibilele smintiri stau să irumpă la fiecare crăpătură a ei, făcând-o să pârâie din toate încheieturile. De la *Excelsior* încolo, lumea lui Bălăiţă

este alta. Marcel Descu, un tânăr complexat de sora sa adoptivă, un papă-lapte, pe front, printr-o răsucire a hazardului, la sugestia unui superior, îşi schimbă numele în mai bărbătescul Walter şi insistă ca de aici încolo familia să i se adreseze astfel. Fractura grobiană, *metanoia*, se instalează uimit în iluzoria liniaritate a nuvelei, iar fratele mai mic al lui Antipa, fiara, s-a şi născut deja. Este un Apostol Bologa pe dos. Antieroul, omul fără însuşiri, contaminat demonic. El începe dintr-odată să acţioneze conform unor legi dincolo de înţelegere, iraţionale.

Nici în privinţa schiţei făţiş programatice *Conversând despre Ionescu* exegeza nu a reacţionat prea adecvat. S-au remarcat disponibilitatea tânărului prozator pentru explorarea unor tehnici noi apoi, vag, ce-i drept, caragialismul conversaţiei de crâşmă; ionescianismul abia de a fost sugerat. Aşezarea sub un asemenea înalt patronaj nu era însă decorativă şi nu semnifica doar convocarea unor modele în calitate de agenţi de raportare. Nu simpla pastişă, oricât de măiastră ar fi fost, reprezenta miza exploratorie. Cerberii celor două modalităţi ale absurdului nu erau decât parteneri psihopompi ocazionali, paznici sezonieri la fanta care se lărgea tot mai vizibil şi mai de neoprit către orizonturile obscure ale universului ficţional. Infernalia îşi făcea deja o tot mai irepresibilă developare a unei realităţi imperative. Tăcerile cruciale sunt invadate de zgomot. În bună tradiţie manieristă, limbajul dodecafonic, gesticulaţia dezarticulată, comportismul hiperrealist, un livresc şovăitor şi difuz dau năvală şi răscolesc conturul contiguu şi graţios al desenului după natură, până mai adineauri paşnic. Dicţia narativă optează pentru o expresie tot mai eliptică, tot mai astmatică, accentul aşternându-se tot mai mulat pe dizarmonia lumii. Când, în micul restaurant din pasaj, oglinzile „infidele“ de pe jumătatea de sus a peretelui, „neprimind cum trebuia lumina, schimbau înfăţişarea lucrurilor“, obiectele „căpătau orice formă ar fi vrut ochiul, iar peretele din fund apărea oblic, văzut ca printr-un geam pe care curge continuu un şuvoi de apă“, lumea pe dos devine existenţă concretă. Specularitatea bulversează priorităţile naturale, omul devine caricatura obiectelor atotputernice: „în timp ce mergea cum se merge, oglinda îşi

bătea joc de el“; „Uitându-se în oglindă, începu să râdă: de acolo îl privea un fel de animal roşcat, gras, necunoscut“; „Clătina capul, închidea ochii, scotea limba. Ameninţă cu un deget oglinda, degetul creştea şi descreştea, ceea ce îl făcu să se înece de râs“. E râsul acela ce va cutreiera şi va cutremura toate cotloanele prozei lui Bălăiţă, nici răutăcios, nici vesel, râsul destabilizator ce va testa, cu funestă şi obstinată premoniţie, limita „până unde se poate glumi“. Apare şi limita, în persoana personajului absent, ridicolul, aparent dementul, pentru ordinea firească a lumii, Ionescu. Acela, dactilograf model, scrib inimos, în timp ce i se dictează o adresă de expediţie, „începe să bată unele sub altele nume de oameni“, „pune indigo şi bate iarăşi nume. Oameni“. „Tot timpul l-au ţinut la birou şi bătea la maşină morţii. Cică avea ceva la rinichi. Avea pe dracu’! Şmecher...“ E deja aici, în latenţă, întreaga mitologie a atrocităţii faptului divers mărunt născut din ridicol, din glumă, ce îşi va disemina sporii în toată proza ce va să vină.

În cele mai „cuminţi“ schiţe lucrurile nu se arată mai simple. Din acest punct de vedere, deosebit de inspirat s-a dovedit a fi autorul incluzând în volum prozele „ţărăneşti“. Ele sunt superbe şi diafane exerciţii de digitaţie, în chipul în care, la Picasso, academismul incipient a reprezentat o etapă obligatorie, logică, până să se ajungă la deconstructivismul şi colajul de citate de mai târziu. Virtuozitatea se învaţă de la linia cea mai simplă şi mai fină, ca abia apoi, trecut prin botezul reprezentării după natură, să parvii la tuşa răspicată şi dicţia superioară a maestrului. De altfel, tehnic vorbind, academismul, în multe privinţe, presupune un grad de dificultate sporit. Este inutil să precizăm că prozele ţărăneşti nu se înscriu pe magistrala Rebreanu-Preda decât în măsura în care se şi abat de la ea. Aparent sunt scene şi tablouri rurale realiste, de la portretele de grup (personajul colectiv fiind cu nimic inferior celui din *Răscoala*) la gravurile în peniţă ageră, dispuse să sechestreze cele mai indistincte mişcări psihologice sau sufleteşti. Marea şi substanţiala deosebire pentru care George Bălăiţă nu are a suferi de anxietatea descendenţei este că experienţa sa rurală, deşi esenţială, este

una accidentală, el fiind în realitate un târgoveţ get-beget. Această particularitate dă măsura capacităţii sale de voinţă, iar nu de reprezentare; revelă forţa sa de invenţie, de fabulaţie, de creaţie. Exerciţiile în registrul ruralităţii ne apar, prin această prismă, ca nişte probe autoimpuse de virtuozitate. Nu ştiu dacă există în literatura română autor neţăran care să reuşească atât de bine o astfel de reconstrucţie fără să fie mimetic; nu autenticist, ci precis autentic. Recitite astăzi, *Păuna*, *Un om şi lucrurile sale*, *Urâtu'* degajă, peste aspectul arhaic, ferecat în argint, al ceremonialului povestirii, un parfum reavăn. Şi asta pentru că se adresează direct fiinţei, iar nu imanenţei specifice, indiferent cât de pitoresc colorată ar fi ea. O proză retro de cea mai rafinată speţă.

Nu lipsesc transparente grafii, vaporoase reprezentări despre ceea ce este funciarmente nereprezentabil: intervalul. Hiatusul, măsurabil doar în fire de mătase, dintre o stare crucială a sufletului şi alta. Fragilă precum praful colorat de pe aripa de fluture, scrierea reuşeşte să încleşteze în literă inefabilul, indicibilul: linia tremurată care desparte, fisurează lucrurile. Sunt momente anonime şi totodată catastrofale, când obişnuitul se transformă în alt obişnuit, unul înfrânt. Când trece dragostea, neaşteptat, abrupt: „Se uită la femeia care stătea lângă bărbatul ei şi se petrecu un lucru ciudat, pe care oamenii nu-l văzură, nu-l ştiură, de neînţeles, se întâmpla numai cu el; altădată, când o privea, i se muiau picioarele, se pierdea, obrajii îi ardeau, dar era bine, o joacă ce le plăcea şi lui, şi femeii. Iar ei o făceau de multe ori: se priveau. Şi acum nimic din toate acestea... Ştiu flăcăul că, dacă vrea, se poate duce, o poate lua de lângă bărbatul ei fără şovăială, fără să se topească nimic înăuntrul lui. (...) Continua să privească femeia, şi ea văzu. Aproape o cuprinse spaima..." (*Păuna*). Când mor caii simplu, sub ochi îngroziţi de copil: „Animalele se duceau la fund cu încetul, se tânguiau, iar unuia i-a plutit multă vreme capul deasupra noroiului şi răguşise ca un om" (*Un om şi lucrurile sale*). Când nespusul doare, când dragostea se înfiripă şi vrei, când nu se întâmplă nimic şi asta doare – sunt tot atâtea ipostaze ale poeticii cezurii.

O scriere greu calificabilă îşi face loc în acelaşi volum. Un basm serios, aşezat în capătul advers al peterpanismului. „Carte pentru copii scrisă de un matur“, cum e înscrisă printr-o tautologie neglijentă, în *Istoria*... lui Marian Popa. De fapt e un basm pentru oameni mari scris de un copil. În aceeaşi măsură poate fi un basm scris de un copil pentru sine. Esenţial e că autorul este copilul şi povestea denotă, oricum, felul cum un copil şi-ar scrie singur basmul dorit şi izbăvitor. Lucrul e evident, devine bătător la ochi că autorul, naratorul şi personajul central abandonează aproape orice protocol narativ şi nu mai fac nici un efort de diferenţiere. Sunt şi se arată a fi una mai peste tot. Este poate cea mai autoconsolantă, confortabilă şi tămăduitoare scriere a prozatorului din întreaga carieră. În ciuda tuturor primejdiilor specifice basmelor, teritoriul decupat în cadru feeric e cel mai securizat perimetru din întreaga proză a lui George Bălăiţă. *Noaptea soarelui de lapte* este cercul magic pe care acesta îl trasează pentru a nu se lăsa atins nici de cenuşiul domestic, nici de întunecimea demonică. Este lupta lui cu frica de întuneric, cu frica de viaţă. O frică de om mare expiată prin copilul din sine. Şi, cum maturul nu poate purcede totuşi cu naivitate pe o cale deja populată, în mod firesc maeştrii mai mult sau mai puţin declaraţi sunt în principal Antoine de Saint-Exupéry, Lewis Carroll, Andersen, Creangă, dar şi Georges Simenon sau Melville.

Micul Cantemir (Micul Prinţ) păşeşte în vis, unde întâlneşte toate personajele capabile să-i dea un răspuns la întrebările vitale, să-i desluşească tâlcul marilor adevăruri ascunse în micile sentinţe şi clişee (pilde, ghicitori). Deşi subtitlul ne avertizează că avem de-a face cu „un roman al cuvintelor“, aventura onirică a formării nu se petrece doar întru înţelesuri şi noime. Câte întâlniri cu jumătate om – jumătate farmacist, cireşul, *Frica-de-întuneric*, *Umbra*, *Nu-vreau-să-fiu-pisat*, *Sticla cu lapte*, *Graba-strică-treaba* etc., tot atâtea trepte de iniţiere. Dacă pe întreg parcursul poveştii întâmplările sunt până la urmă blânde cu micul Cantemir, sfârşitul lasă totuşi să se întrezărească zorii nu tocmai lăptoşi, nu chiar trandafirii ai lumii ce se deschide pentru el. Puiul de vulpe va

deveni cu timpul „blândul fecior al vulpii“ şi „va deschide cu laba lui domesticită coteţul găinilor şi va mânca pe loc cinci moţate şi două porumbace. Şi va lua cu el trei raţe leşeşti şi le va duce în pădurea mare, la fraţii săi, cei care de mult îl aşteptau pe el, din iarnă, la vremea când mama vulpe îi hrănea pe toţi cu laptele ei“. Dar e cumva în ordinea lucrurilor, iar curgerea biblică a celor ce vor urma nu conţine nimic malefic. Cruzimea, dacă există, este una aureolată domestic. Tristeţe însă este: în singurul moment când naratorul-autor se distanţează de personaj, parcă dezamăgit, parcă înfrânt: „Mai pe toamnă eram în pădure la Şoimana, umblam după cai verzi pe pereţi, cu puşca încărcată, foloseam cartuşe ultimul răcnet, un brevet româno-american, în loc elice...“. Întâlnindu-l pe Cantemir, cel ce, pe malul mării *d’antan*, în tabără la Năvodari, vorbise, la Călcâiul Aişei, unde vin delfinii, cu Sirena cea Mică, îl iscodeşte acum pe copil: „– Cantemir, l-am întrebat, cum a fost cu Sirena cea Mică şi restul? – Ce sirenă? N-aud nici o sirenă. – Păi, povestea cu delfinii... – A, da! Sigur, în seara aia ne-au dat la cină clătite cu dulceaţă de vişine, n-am mâncat niciodată ceva mai bun, spuse micul Cantemir“. Din clipa uitării Cantemir a început să îmbătrânească. Adică să moară.

*

Al treilea volum de *Opere*, *Marocco II*, ce cuprinde publicistica şi interviurile, augmentate la zi, gândit iniţial ca făcând corp comun cu *Marocco I*, e oglinda în care se răsfrâng toate celelalte cărţi. De aceea, spuneam, cu el trebuie începută imersiunea în lumea-amfibie a lui George Bălăiţă. Ca şi restul scrierilor, acesta reprezintă doar o mică parte din întregul agonisit prin acea pornire de nereprimat: „să notez bezmetic totul“. Bezmetic, dar nu la întâmplare, fiindcă această constelaţie de scrieri publicistice şi interviuri acordate de-a lungul timpului se aşază pe acelaşi desen cu restul operei, după regulile aceloraşi indici de coagulare. Deşi pe cele mai inteligibile, fiind în relaţie mai directă cu referinţa, am greşi dacă le-am considera piese de atelier, la un grad zero al literarităţii. Din contră, ele dau seamă chiar de articulaţia delicată, subsuoara fragedă a

conştiinţei de unde faptul brut, dar şi mitologia livrescă sau personală îşi pâlpâie zborul, pentru că doar acolo îşi pot avea sălaşul. „Căile firescului, pe care, de când mă ştiu, le caut, mi se par deseori mai întortocheate decât cele iraţionale. Absurdul e proteic, mai ispititor decât normalul. Dar există un no man's land între aceste ţări misterioase?" – se întreabă autorul. E o lume amfibie lumea lui Bălăiţă, fiindcă niciodată nu o vom găsi în formula ei statornică. Referinţa este deja prelucrată la prima mână, ea n-ar putea fi mai diferenţiată decât făptura scoasă din mare de pescarii de scrumbii din textul arghezian aşezat în chip de lar, de spirit ocrotitor al casei, în fruntea volumului al II-lea. Înger căzut sau „ivit de prin mările din fund".

Că stau pe nisipuri mişcătoare înscrisurile astea se vede şi din indecizia numirii lor. *Nopţile unui provincial*, *Gulliver în Ţara Nimănui*, *Câinele în lesă* (interviurile) – apar când sub un generic, când sub altul; când sub o manta, gogolian vorbind, când sub o alta, pe măsură ce se acumulează mai proaspete file. Toate aceste notaţii sunt de fapt frânturi, „fragmente deghizate" de literatură. Fărâme, certificate de autenticitate, fiindcă – afirmă autorul într-un interviu – „Am spus la minciuni în viaţă, că ţi s-ar urca părul măciucă dacă ai afla de unde şi cum vin. În proza mea nu pot minţi. Chiar şi când e deghizată în eseu, poem sau comentariu pe o temă oarecare". De altfel un miniaturist autentic, cum e cazul nostru, se edifică, treaptă cu treaptă, caligramă după caligramă. El nici n-ar putea exprima distilatul ultim al artei sale dacă nu s-ar cizela prin îndelungi şi migăloase tânjiri către linia cea mai curată. Să fie oare întâmplătoare trecerea uşoară, dar stăruitoare prin pagină a bătrânului „nebun după desen" Hokusai? Autor a „peste treizeci de mii de desene, stampe, picturi, cinci sute de volume", el scrie că „la vârsta de şase ani am avut pornirea de a desena forma lucrurilor. Către cincizeci de ani publicasem infinit de multe desene, dar tot ce am creat până la şaptezeci de ani abia merită să fie luat în seamă. Abia la şaptezeci şi trei de ani am înţeles oarecum structura adevăratei naturi a animalelor, a ierburilor, a copacilor, păsărilor, peştilor şi a insectelor. Prin urmare, la vârsta de optzeci de ani, voi mai face încă unele progrese, iar la nouăzeci de ani voi pătrunde taina lucrurilor. La o

sută de ani voi ajunge, desigur, la un stadiu minunat, iar când voi avea o sută zece ani, tot ce voi face, chiar şi un punct sau o linie, va fi viu". Revelaţia vocaţiei de martor, de scrib, de miniaturist, George Bălăiţă a avut-o tocmai într-o astfel de crucială întâlnire orientală: „Am avut cândva privilegiul să înmărmuresc câteva ore, într-o încăpere cu lumină multă, în faţa câtorva sute de desene şi gravuri originale. Şi ceva pentru mine important: nu mă mai îndoiesc de atunci că artistul este cel mai important martor al vremii sale".

Toate întâmplările biografice convocate în aceste pagini deschid imediat primele tentaţii către debiografizare, sunt consemne ale acelor momente când viaţa s-a năpustit, prin surprindere, divinatoriu sau ca ecou al unei înţelegeri irealizate, în întâmpinarea literaturii. Viaţa, dar în forma de agregare a lecturii, a unei întâmplări, a unui film, a unor tablouri într-o expoziţie fiindcă, „se ştie, mai bine de jumătate din viaţa noastră se găseşte în cărţi". În acest spaţiu germinativ se parcurge deja distanţa dintre firesc şi suprafiresc. Geografia sacră a scriitorului aici se plămădeşte, larii casei aici se adăpostesc. Bacovianismul, moldovenismul abstract, asiatismul, cehovianismul, gogolianismul aici se încheagă. Experienţa ia valenţe muzeale. Fiind cele mai aproape scrieri de fiinţa sa descoperită, de ecorşeu, prozatorul apelează la personaje-tampon cum ar fi swiftianul fost ajutor de chirurg, un bun vehicul al pudorii auctoriale, dar şi un de ispravă provocator de contrarietăţi sau perplexii. Debiografizarea se desfăşoară şi în atelierele de lectură, însă livrescul nu e unul fotografic, literaturizarea se face asimilativ şi metabolic. Repovestirea unor mari bucăţi de proză, refacerea unor universuri lirice sunt acţiuni complicate ce refuză calea facilă a contaminării pur şi simplu. Ele sunt exerciţii de fuziune îndrăzneţe, temerare chiar, fiindcă o fină, o suavă, dar decisivă deplasare a accentelor, un delicat intervenţionism pot muta munţii din loc, echivalează cu un gest suveran, necomplexat către marea literatură sau, după spusele autorului, pot fi „un fel de arc voltaic deosebit de cutezător şi primejdios, asimilând (în felul proceselor naturale fundamentale) întreaga experienţă (...). Voltaism".

Conspectele de lectură ale lui George Bălăiţă sunt băi de identificare, apoi de uitare infidelă: „încearcă toate experienţele, dedică-te întregului, lasă-te «influenţat» de toţi autorii care te atrag“, „în cele din urmă vei găsi propriul tău drum“, propria ta urmă, dar numai după ce vei fi trecut „prin marile filtre, prin ciur şi dârmon, prin toate sitele“. Şi tot el atrage atenţia că „altfel vei scrie febril, insatisfăcut, vei sta în umbră, orbit de lumina altora, şi nu vei ajunge nicăieri. Te vei adăuga lungului şir de autori buni, grăbiţi (sau lenţi prin migală şi pedanterie) şi la curent cu ultimele tehnici şi metode, iar în articole foarte subtile vei comenta orice în vagi teoreole, mereu informat şi nici măcar o jumătate de pas în urma modei. Vei fi mereu mai mulţumit, adică mai grav, ţeapăn, sentenţios şi în cele mai din urmă uitat, după ce ai fost timp îndelungat o speranţă...“. Se recunosc personaje în această simpatică didascalie, savuroase personaje contemporane, dar se simte şi ciupitura împieliţată a fostului ajutor de chirurg.

Unde voltaism nu e... îşi vâră coada voltaireismul pentru că ajutorul de chirurg susură câteva vorbe ce par răutăcioase, dar nu sunt nicidecum aşa, despre un alt personaj cunoscut nouă: „Aulus Gellius, romancier postmodernist născut între anii 100 şi 130, erudit comentator al textelor şi întâmplărilor trăite sau auzite din vechime până în zilele lui (ţesătura plină de fineţuri şi naivităţi, intertextualismul jucat de el spontan şi fără «metodă» ne trimite cu coada-ntre picioare adânc în tunelul timpului, cai de schimb să avem, ceva merinde, amnar, feştilă, răbdare şi tutun şi sunt destule de văzut şi de citit şi chiar putem afla că Buricul Pământului încă nu s-a născut, deşi cultul micuţului vârtej cu neputinţă de spălat vreodată până la rădăcină, situat pe platoul din mijlocul abdomenului, şi rămăşiţă din colacul de salvare purtat în timpul vieţii amniotice, adevărata, singura dolce vita, contemplarea buricului deci, cu ideologia aferentă, se practică extravagant sau primitiv în toate ţările civilizate, inclusiv aspirantele în curs de dezvoltare...“. Personajul (colectiv), nici acesta fictiv, a încercat să afilieze scrisul lui George Bălăiţă, în manieră nombrilistă, tradiţionalului, neaoşului postmodernism. Aţi mai văzut iconar, miniaturist postmodern?

Precum se vede, Bălăiţă ştie să râdă şi o face copios. La urma urmei, „râsul e o boală a inteligenţei. Prostul nu râde. Batjocoreşte, face băşcălie“. Mai e şi categoria deşteptului şcolit. Acesta „poate susţine oricând, dacă interesele partidului o cer sau numai dintr-o stupidă convingere, că râsul este mai degrabă derizoriu, născocit doar să contrazică esenţa gravă a lucrurilor, bagatelizează tragicul“. Un alt personaj?! Un lucru sigur e doar că acela care „râde este izgonit de la seratele Istoriei, nu este invitat în cursul săptămânii măcar, dacă duminica e dată, la masa Politicii, este exclus de la banchetele Ideologiei, totdeauna cu neruşinare împopoţonată cu blănurile şi bijuteriile Filozofiei, cui nu-i plac majusculele, n-are decât, noi la Despărţământul Treburilor Serioase le folosim“. Câtă alegorie, atâta dramă.

Râsul şi gluma la George Bălăiţă nu sunt una. Dacă primul e catarctic, descarcă, eliberează şi e inofensiv până la urmă, gluma este agent al tensiunii, motor al propulsiei în mediu dens, nediferenţiat, ce întreţine „viaţa larvară în mlaştinile originare“; glumă kunderiană, dar una mai aproape de nuvela *Jocul de-a autostopul* decât de romanul cu acelaşi nume. Adevărata măsură a râsului o dă însă gluma, în registrul ei cosmic. Provocat, într-un interviu, de C. Stănescu („Glumiţi, d-le Bălăiţă! Până unde se poate glumi?“), chiar şi demiurgul lumii în două zile apare descumpănit: „Nu ştiu. E o întrebare cât o lovitură de stat, d-le Stănescu. E simplă, pare la îndemână. Când mi s-a arătat mie, acum vreo douăzeci de ani, putea chiar să pară glumeaţă. (...) A devenit problematică abia după ce am scris-o. După ce am construit în jurul ei o carte. Astăzi mi se pare mai actuală decât oricând“. Aproape nu există comentator care să nu fi făcut caz de ironia prozatorului şi chiar să nu fi construit raţionamente pe cât de suple, pe atât de false în privinţa acesteia. Un singur exeget a observat că George Bălăiţă glumeşte serios, că face o proză „în care gustul pentru farsă şi intuiţia dramei coexistă, o proză în care gluma şi neliniştea, bufoneria şi gravitatea se întrepătrund“. Nu este o glumă sardonică, ci una candidă, umilă chiar. Există la el „o voioşie a spunerii, o bună dispoziţie permanentă care asigură naraţiunii o înaintare cursivă, senină, antrenantă,

convertind tragismul într-o vorbă de duh şi dramatismul într-un surâs mirat, transferând neliniştea şi interogaţia într-un spaţiu al surprizei şi al uimirii, multicolor, caleidoscopic, molecular, inepuizabil". O intuiţie rară, deşi nu neobişnuită, a lui Mircea Iorgulescu. Registrul ironic prin care a fost trasă la lectură această proză este rezultatul unei lecţiuni superficiale ce extinde partea asupra întregului, e „născută din confuzia modului jovial şi euforic cu modul ironic", estompându-se „gravitatea de fond" a scriiturii. Gluma la Bălăiţă e un vânt sacramental care mişcă lumile.

Nicoleta Sălcudeanu

„Pescarii de scrumbii au scos eri din mare cadavrul unui tânăr cu aripi, pe care l-au întins pe nisip. Crezându-se că este vorba de un aviator, care ar fi încercat echilibrul unui aparat nou, montat pe umeri şi fixat cu corzi, pescarii i-au desfăcut aripile, ca două evantalii, şi s-au încredinţat că greşesc. Aripile erau ca la păsări, crescute din umeri, lungi până dincolo de călcâie şi urzite din pene amestecate, de şase, şapte culori. Când a fost pescuit, trupul până la grumaz era închis între aripi, ca o păpuşă îmbălsămată, şi numai cu greu a putut să fie scos la iveală din învelişul de fulgi cărămizii şi albaştri.

Un copil găsindu-i un melc roşu ca macii între degetul mare şi degetul următor şi întinzându-şi mâna să-l ia, văzurăm că degetele de la picioare ale zburătorului, căzut din săgetările, poate, ale luminii, purtau adausuri trandafirii între ele, ca la înotătoare, şi ni se spori uimirea şi mai mult. S'ar fi putut ca tânărul să nu fi căzut din tărie şi să se fi ivit de prin mările din fund.

Din pricina liniilor drepte şi a formelor turtite ale trupului, s'a crezut că necunoscutul e un bărbat de vârsta flăcăilor noştri obicinuiţi. După ce, cu evlavie şi luare-aminte, a fost întors şi descoperit cu totul, oamenii şi-au dat seama că tânărul, fără să fie bărbat, nici femeie nu era, depăşind cercul de subalternări şi fatalităţi care dau vârtejului omenesc neclintirea lui pe loc şi-l robesc farmecului trist al apropierii.“

Tudor Arghezi

Nopţile unui provincial

proză scurtă

1958-1967

La o lectură de rutină, proza din seria care apare la Polirom în colecţia „Opere“ „a fost revăzută“ (Se recuperează fireşte tăieturile operate de cenzură la prima ediţie, în 1967.). În loc de orice alt comentariu personal, citez în continuare nota cu care, în 1934, José Ortega y Gasset însoţeşte cartea sa (reper memorabil şi, astăzi, mai actual ca oricând) *Tema vremii noastre*: „Această a treia ediţie a fost revăzută. Revizuirea a constat în înlocuirea a trei, patru cuvinte, în adăugarea altor câtorva, în câteva note de subsol suplimentare la unele pagini, dar mai cu seamă în sublinierea cu caractere cursive a unor rânduri din textul iniţial“.

Autorul

Nebuniile bătrâneţii
sau
Cum muri Milon din Crotona închipuindu-şi că încă e tânăr

„Milon din Crotona, un atlet ilustru, despre care scriu cronicile!...“

Aulus Gellius

Iată-l pe Milon din Crotona
Bătrân. Îmbătrâni şi el. De şase ori
Învinse la jocurile Olimpice şi
Pythice, de zece ori în întrecerile
Istmice. Păru chiar mai puternic
Decât destinul atunci când câştigă
Pentru a noua oară în Nemeea. Mai
Mult decât atât: oare nu lui îi datorăm
Victoria de la Sybaris?
Dar oricâte podoabe
            ar căuta neguţătorii de vorbe
Sau crotoniotul acela neruşinat, ghebosul
Care-şi atribuie lui însuşi
Merite numai prin faptul că şi el
S-a născut la Crotona
            oricâte vorbe ar meliţa
Limba spurcată a gloatei
Nimic nu poate înlocui adevărul că
Milon a fost Între Aleşi
Cel mai bun
Dar acum e bătrân.
Păstrând doar şovăitoare în memorie

Imaginea stadionului, triumful, delirul mulţimii, îi
Rămase gloria zilelor de aur. Grea
Povară, se spune însă că senectutea
Vine cu pace şi înţelepciune

Părea neschimbat. Pândea nestinsă sub
Muşchii lungi acoperiţi cu piele
Elastică pofta de-a arunca discul. Aceleaşi
Oase mari, aceeaşi marmură în calm şi
încordare totodată.
Priveşte-l în zorii purpurii pe ţărm
Departe, aşteptând după un vechi obicei
Din Elada să răsară soarele: ai
Zice că e sprinten. Altfel, veşmintele lui
Au o croială tinerească oarecum extravagantă
După gustul atleţilor (şi al mulţimii care
Îi vrea mereu nu numai învingători, dar
Şi frumoşi, bine îmbrăcaţi, iubiţi de
Femei şi norocoşi în toate împrejurările. Pentru
Marele Spectator nici un amănunt nu este de
Prisos în arenă), pafta de onix în montură
Egipteană, tunica prea scurtă şi mult
Răscroită, dar pe vremea primelor
Lui izbânzi asta era moda. Dacă nu
Cumva însuşi el, Milon, nu purtase primul
O astfel de tunică!
Încheieturile se cam îngroşaseră?
Pântecul atârna mai greu sub cingătoare?
Leul îşi apleca în sfârşit urechea la
Sfatul broaştei-ţestoase? Când urca în
Fiecare joi drumul pietruit spre

Templul Dianei gâfâia şi în prăpastia
Fără fund a urechii un copil spărgea
Alune? Fleacuri! Se poate vedea cu
Amândoi ochii cum în amiaza fierbinte,
Când până şi măgarul picoteşte lângă
Crupa iepei, el îl ajută pe vânzătorul
De smochine să-şi mute taraba la
Umbră: ridică totul cu uşurinţă cum
Ai lua de pe masă o cupă
               în timp ce mulţimea
Murmură: e Milon, e Milon...

Dar mai simţea el puterea mişunând
Peste tot, veşnic trează, ca o deltă
Plină de păsări şi peşti? Omniprezentă
Ca sângele şi spiritul?
Sau adunată într-un
Singur loc, mult prea jos, greoaie ca
Mierea-ntr-un burduf pe jumătate
               plin ea se clatină?...

În ultimul timp o ciudăţenie: cu toată
Grosimea făpturii umerii îi scăzură pe
Nesimiţite, în ceafă
Se ivea umbra unui şanţ întunecat. Mânca
Mult şi cu poftă ca totdeauna. Dar pe
Măsură ce pântecul se umple
Obrazul se suge-n adânc!
În rest e bine. Ba chiar mult mai
Bine. Iată, trupul este al unui bărbat

Viguros şi faţa osoasă arată un tânăr, un
Adolescent.
Mai mult nici invidiosul Apollo să
dăruiască nu poate.
Oho, el este Milon. Încă e Milon, cel
Care bătrâneţea hidoasă sub talpă
Ca pe un vierme o strivi.
Încă e Milon.
Cum spunea şi fata aceea care slujeşte
la han...

Astfel trăia Milon din Crotona. Nici
Mai bine, nici mai rău decât ceilalţi bătrâni.
Călătorind prin Italia
El se opri într-un amurg la marginea
Unei păduri. Era singur. Cerul atât de
Apropiat prin paloarea-i magnifică
De bolta Eladei i se păru lui Milon
Străin. Dar cu blânda lumină în asfinţire
Soarele îl făcu pe cel neînvins din Crotona
Să strige:
o, frumuseţe a zilei care
se stinge, fă ca să dăinuie
steaua mea norocoasă, tânăr
şi întreg eu mă simt şi ca
Atlas aş putea sfera pe care
calc să o ţin în spinare.
O pasăre albă se ridică atunci
Dintr-o tufă de laur.
Întorcând capul, Milon văzu un stejar
Singuratic. Diametrul întunecatei

Coroane era poate mai mare decât distanţa
La care aruncase el discul vreodată.
Trunchiul însă era despicat chiar la
Mijloc. O crăpătură adâncă (îngustă)
mai întunecată decât
Râpa de sub Muntele Venus.
O, zei îndurători, strigă
Milon, încă o dată prea
darnici cu mine aţi fost.
Zdravăn proptit pe picioarele lui
De învingător, Milon îşi adânci vânjoasele
Mâini în rana din trunchiul stejarului. Din
Rădăcină şi până la coroana trufaşă
Te voi spinteca eu, Milon, la fel
de uşor te voi supune cum
Am câştigat Olimpiada a LXII-a.

Subiect pentru Euripide, prilej
De batjocură pentru Aristofan, dar
pe Phaon niciodată
Furia cu mângâierea într-o mai adâncă
Deznădejde nu se-ntâlniră. Nicicând.

Când trunchiul începu să se despice
Din întunericul măduvei un
Sunet stins se-auzi
Stoluri înspăimântate de păsări se ridicară
Din coroana ce păruse până atunci
adăpostul lor veşnic.
Furnicile şi viermii care trăiau

La adăpostul rădăcinii uriaşe în grabă
Se împrăştiară.
Numai şarpele bătrân nu se trezi din
Somnul lui de o mie de ani.
Milon se opri. Mai bine de jumătate
Stejarul era despicat. Sunt ca şi învingător,
Am câştigat, mormăi fostul atlet, numai
să trag încă o gură de aer.
Dar mult mai repede decât se
Desfăcuse stejarul se închise la loc
Ca şi cum niciodată n-ar fi fost deschis.
Aşa cum scoica închide mărgăritarul.
Ca vulva mimozei.
Mâinile lui Milon rămaseră acolo.
Veni noaptea şi
Fiarele îl sfâşiară pe Milon.
Nu-l judecaţi cu asprime. Un bătrân ca şi
Voi.

Excelsior

În oraşul D., iată cum, într-o amiază pustie din vara anului 1943, după o alarmă aeriană falsă, stând la o masă scoasă pe trotuar de către proprietarul cafenelei, apăraţi de umbra unui castan, cei doi avocaţi pensionari comentau tragicul eveniment (unul dintre cei doi avocaţi fusese renumit în întregul oraş, o viaţă întreagă, şi încă era, fiindcă în iernile cele mai geroase el umbla cu capul descoperit, din fantezie).

— Colega, e înfiorător.

— Este o dramă, o tragedie antică, numai în vremi ca astea asişti la astfel de epopei.

— Mama a murit, deşi se părea că are unele şanse.

— E un tânăr erou, nu încape discuţie.

— Relatarea din ziar are laconismul unei afirmaţii spartane. Mi-a plăcut.

— Dacă te gândeşti bine, bombardamentele sunt nişte fleacuri pe lângă asta.

— Îl cunoşteam pe bătrân, adică nu era chiar atât de bătrân. Doctorii nu au putut face nimic, era literalmente ars.

— De unde o fi pornit focul?

— Asta-i mai puţin important, colega. Cert e că tânărul ofiţer s-a sacrificat. Închipuieşte-ţi-l buimăcit de fum, ars pe jumătate, ocrotind cu trupul lui trupul surorii sale, vrând s-o salveze. Ea dormea într-o cameră alăturată.

— Se spune că fata e posibil să scape.

— E dezorientată, nu deschide ochii, nu vrea să vorbească, trăieşte, dar refuză să vorbească, stă şi plânge.

— E stupid să vii din război şi să mori ars, acasă. El e mort, abnegaţia lui însă întrece obişnuitul.

— Pui de lei.

— Era şi decorat.

— Va fi o înmormântare fastuoasă. Princiară. O merită pe deplin, sunt unii care nu se nasc în fiecare zi...

Bătrânul chelner aduse două cafele gingirlii.

Misitul Lemoni se opreşte ca din întâmplare în dreptul lor. În şoaptă, vorbindu-şi parcă sieşi, îi invită la ceainăria lui Franz. Tocmai a făcut rost de nişte minunăţii de contrabandă, printre care ciocolată elveţiană, imprimeuri de celofibră superioară, care bate mătasea naturală, havane Upman, iar din Singapore ceva şi mai şi...

1

O mie de oameni coborâră şi o mie de oameni urcară, era un tren de război, un fel de animal lung ieşit din împreunarea unei reptile cu o maşină acţionată poate cu aburi, a cărei carcasă trebuie să fi fost de tuci, fără o formă geometrică precisă. Oamenii se strigau unii pe alţii şi nu se găseau, nu se cunoşteau, iar vântul aducea din când în când printre ei mirosul celor doi, spânzuraţi lângă turnul casei de apă, în apropierea ţevii uscate, răsucite de o explozie, căreia i se spunea încă cişmea, fiindcă într-adevăr înainte fusese o cişmea. Căldura mare a lunii iulie acoperea totul, oprea în loc totul. Ieşea fum. Spânzuraţii atârnau de o grindă foarte înaltă şi erau păziţi de un soldat german.

Locotenentul, căruia îi venise rândul la coborât, îl văzu; din uşa vagonului albastru, singurul vagon albastru, el îi vedea picioarele băgate în cizme scurte, cartuşierele, pistolul automat sprijinit pe piept. O ţinută corectă, dădu pentru asta nota nouă. Apoi privi în stânga la ceea ce mai rămăsese din gara pe care o cunoscuse bine. Chioşcul lui Lazăr nu mai era, acolo se aruncase o bombă, totul fusese zvârlit în sus şi stătea cum căzuse. Deasupra acoperişului-terasă se păstrau încă literele de tinichea: numele oraşului. Erau cinci litere, un oraş din cinci litere de tinichea.

Stătea pe prima treaptă. Cineva zise din spate:

— Ce facem, camarade? Rămânem aici? Ce ai de gând?

— Vin de pe front, spuse el.

Oare cine vorbeşte astfel locotenentului Walter Descu? Se întoarse. Printre capetele care se aflau pe platformă desluşi un cozoroc cu frunze aurii de stejar, şi atunci sări deodată jos. O greaţă subţire i se înfipse în gât, chiar sub nasturele cămăşii. Greutatea valizei îi aminti de boala ordonanţei. Soldatul se îmbolnăvise pe neaşteptate; la intrarea în ţară, rămăsese într-un spital la Iaşi. Iată cauza pentru care un ofiţer se întoarce în oraşul său natal neînsoţit, îşi cară singur bagajele. I se păru că toată lumea se uită numai la el. Îşi pălmui în gând ordonanţa, cu faţa şi cu dosul palmei. Se miră, fu aproape satisfăcut, *reuşise*, era deci foarte uşor, îşi dădea seama. Fiindcă lui i se întâmpla astfel: ori de câte ori încercase (înainte de a-l cunoaşte pe Manea Gelcu, lui nu i-ar fi plăcut totuşi aşa ceva) să-şi bată ordonanţa, capul rotund al soldatului devenea cubic, sprâncenele se îngroşau, gura se subţia şi atunci locotenentul roşea, începea să-l doară cotul, un fel de nelinişte îl umplea pornind din plexul solar, şi foarte aproape de ochii celuilalt spunea: „Dau cu tine de pământ, te nenorocesc“. În acelaşi timp, neputinţa de a mişca măcar un deget îl înfuria peste măsură; se răsucea pe călcâie şi pleca. Soldatul aştepta resemnat de fiecare dată palma care nu mai venea, apoi gândea: „Se înfurie repede, e iute, dar nu-i rău, îi trece“. Aşa credea acest flăcău cumsecade; el nu ştia nimic despre formele ciudate pe care le căpătau sprâncenele, maxilarele, gura lui, de fiecare dată când trebuiau să fie lovite de tânărul locotenent...

Trei soldaţi stăteau între linii, pe raniţe. Fumau. Erau în întregime echipaţi pentru luptă şi murdari, plini de zgură, prăfuiţi. Scuipau des. Locotenentul îi privi pe rând. Unul dintre ei aruncă ţigara şi spuse:

— Pute hoitul...

În acelaşi timp, îşi întoarseră privirile toţi trei spre spânzurători. Locotenentului i se făcu de instrucţie. Apoi se temu să nu pară ridicol, îşi aminti de cozorocul cu frunze aurii de stejar (probabil era în urma lui), văzu abia acum spânzurătorile, trebuia să fie demn, era ofiţer, ridică fruntea, călcă indiferent, regulamentar în acelaşi timp şi nimeri cu tocul

cizmei stângi muchia lunecoasă a unei traverse. Valiza era grea, celălalt picior pendulă în gol, o mână căută sprijin. Dumnezeul locotenenţilor îl ajută şi de data asta: nu căzu. Era în picioare. Doar chipiul alunecase, nu mult, spre ceafă. Sudoarea năvăli prin toţi porii. Desigur, cei trei soldaţi erau de vină, numai ei, nedisciplinaţi, trebuiau numaidecât pedepsiţi, dezarmaţi, trimişi la Curtea Marţială pentru jignire adusă unui ofiţer, asta era trădare! Locotenentul căută cu ochii patrula, dar pe lângă el trecu în clipa aceea colonelul. Avea un obraz de colonel trist, un obraz de mâncăcios bolnav de ulcer, pustiu: regimul alimentar îl făcuse neom. Dar această faţă era foarte bine bărbierită. Niciodată n-ai fi putut vedea un obraz de colonel nebărbierit. Erau de toate felurile: uscate, rotunde, roşcate, palide, lungi, ascuţite, late sau nu, totdeauna însă proaspăt bărbierite.

Frunzele de stejar străluceau pe cozorocul lăcuit. Locotenentul încremeni între linii, salută, celălalt răspunse absent, ca prin somn, zâmbind totuşi; acest zâmbet fusese o eroare, dar Descu îl luă în întregime, iar bucuria lui deveni cu atât mai mare cu cât ştia bine că un colonel nu zâmbeşte oricui şi mai ales o face foarte rar. Da, colonelul zâmbise unui erou întors de pe front! El însuşi poate că venea de pe front. Walter Descu uită grosolănia celor trei soldaţi, fu mărinimos cu ordonanţa lui. Ajunse pe peron. Spre ieşire, la capătul celălalt, văzu încă o dată spatele colonelului. Câţiva soldaţi cărau valizele şi nişte cutii lungi, legate cu panglici. Era şi un câine, o javră mică, preţioasă, iar soldatul care îl purta în braţe nu avea altă povară, huzurea, pe când ceilalţi abia duceau ce aveau de dus.

2

În spatele gării se opri pe trotuarul care mărginea mica piaţă. Piaţa era rotundă. În mijlocul ei se afla, de asemenea rotund, un spaţiu cu iarbă şi flori veştede; se păstrau chiar o urmă de grilaj şi spătarul unei bănci. Iar la mijlocul acestui mijloc era un morman de pietre, pe vremuri un

conglomerat stâncos de operetă, din interiorul căruia ţâşnea o arteziană. Acestea, spuneau locuitorii oraşului, sunt *stânci de granit*. (Ele făcuseră de fapt frumuseţea întregii pieţe, plăcerea de duminică a cetăţenilor, bucuraseră ochii lor, fiind aşezate rotund.)

O babă apăru în piaţă. Ţinea în mână un coş de nuiele şi, cu toată căldura zilei, era înfăşurată pe jumătate într-un caşmir subţiat până la urzeală, cu franjuri putrede la noduri. Ea se opri lângă grilaj, ţinea ochii parcă înfipţi într-o lumină prea albă, din care nu-i putea smulge nici arşi. Începu să strige:

— Sfânta Vineri vine vineri, tăiaţi sfoara... tăiaţi sfoara...

Strigătele ei nu prea aveau unde se mişca în aerul fierbinte.

Într-una din clădirile cu zidul ros de oftică şi friguri galbene, deasupra unei firme lungi, la primul etaj, se deschise o fereastră. O femeie cu un cearşaf albastru aruncat pe umeri, strâns cu o mână care nu se vedea, sub bărbie, se aplecă mult peste pervaz şi ţipă:

— Încetează, iar ai început, lua-te-ar dracu', babă!

— Tăiaţi sfoara... tăiaţi sfoara...

Alte ferestre se deschiseră, femeile apărute semănau între ele, unora li se vedeau umerii goi, tăiaţi doar de bretele subţiri. Câteva râdeau, altele priveau nemişcate. Una zvârli apă dintr-un lighean alb.

— Sfânta Vineri, Sfânta Vineri vine vineri...

Din frizeria de la parter ieşi un bărbat. Halatul alb era îmbrăcat direct pe piele.

— Hai, spuse el bătrânei, linişteşte-te, nu-i nimic, hai, du-te...

Ferestrele se închiseră aproape în acelaşi timp.

Frizerul spuse locotenentului:

— În fiecare zi vine aici şi face aşa. I-a murit o fată de tifos. Bine aţi venit!

Fără să-l intereseze dacă fusese ascultat sau nu, intră în frizeria unde în loc de uşă atârna o perdea dublă din mărgele colorate. Locotenentul făcu nişte paşi. Din frizerie se auzi:

— Şi ăştia... ar trebui luaţi, put.

Locotenentul se aplecă, simţi stomacul în gât, dar nu reuşi să verse. Vedea bine, printre crengile ulmilor prăfuiţi, picioarele spânzuraţilor. Walter Descu mai încercă o dată. Nu putea. Îi păru bine: ar fi fost ruşinos să-l vadă cineva; nu trebuia. O trăsură se opri în apropierea lui. Era un hârb, cu arcurile stinse. Dar una din roţi strălucea, era nouă, avea spiţele vopsite în roşu aprins. Calul era roşcat. Walter Descu îşi aminti de ocolul din spatele circului Globus. Circul venise în oraş pe vremea când el era copil. În ocol erau ţinuţi caii neputincioşi, pentru hrana animalelor sălbatice nemaipomenite, leii şi tigrii. Pielea acestor cai era roasă cum sunt blănurile vechi, întinse pe jos de obicei la picioarele patului şi peste care se calcă în fiecare zi. Îşi mai aminti cum prindea pisici şi pe urmă se târguia în spatele cortului uriaş, acolo unde erau vagoanele galbene cu ferestre acoperite cu perdele înflorate. Viaţa în astfel de vagoane era necunoscută şi atrăgătoare. Peste tot scria cu litere enorme, aplecate spre dreapta: *Globus-Circus.*

„Pentru astea două pisici de azi, vreau să mă laşi să văd altceva.“

„Ce altceva?“, se mirase omul pe hainele şi boneta căruia scria, ca pretutindeni, numele circului.

„Altceva!“

„Am să-ţi arăt papagalii lui Wang, fiul cerului albastru, şi vagonul lui personal ţi-l arăt, şi pe el cum doarme între dragoni, aşa ceva nu se vede în fiecare zi.“

„Eu vreau să văd fiarele.“

„Foarte bine. Vezi menajeria pentru astea două.“ Râse: „astea două sunt mizilicul lui Prhayam“.

Prhayam era tigrul cel mare.

Băieţaşul era firav, crescut nu cât trebuie şi spunea:

„Nu, *altceva* vreau să văd.“

„Dă pisicile încoa, ce vrei?“

Genunchii copilului se loviră unul de altul ca două nuci seci. Cuprins de o frică tulbure, spusese încercând să râdă:

„Lasă-mă să văd atunci când dai caii la lei.“

Omul-Globus îşi petrecuse tinereţea în Africa, unde prindea crocodili vii pentru circuri. Asta fusese meseria lui. Acum se uita cu multă atenţie la omul cu pantaloni scurţi din faţa sa.

„Aşa vreau eu.“

Cu o seară înainte, unchiul Costaş, după ce băuse vin, îşi bătuse iar joc de frica lui de întuneric şi de faptul că se înroşea peste măsură când un străin intra în casă şi nu era niciodată în stare să recite până la capăt o poezie: simţea privirile celor din jur dezbrăcându-l la piele, ruşinea care îl cuprindea se transforma în spaimă, uita tot. „Ce-ai să te faci tu cu fetele, mă?“, spunea unchiul Costaş, apoi râdea tare. „Ştiu eu ce ţi-ar trebui ţie, mă.“ Se aplecase între urechea mamei şi urechea tatălui şi toţi din casă auzeau râsul lui întrerupt. „Vai, Costaş, ce vorbeşti, taci“, spunea mama speriată. „Du-te tu la joacă, puiule“, adăugase. Tatăl tăcuse, dar copilul auzise ceva sau aşa i se păruse. Unchiul Costaş era inspector la Garda Financiară, era liber-cugetător şi se dădea în vânt după „felul spartan de a fi“.

„Nu-i dăm vii, răspunse omul-Globus, ia-ţi pisicile.“

3

În timp ce se urca în trăsură, Walter Descu se întrebă dacă n-ar fi fost bine să mai aştepte. Numai gândul că toate trăsurile pe care le ştia în oraş semănau între ele îl linişti oarecum. Dădu valiza omului de pe capră. Trăsura nu se desfăcea în bucăţi, calul reuşea s-o tragă după el, era un adevărat noroc. Rigolele erau înfundate cu hârtii murdare, coji de fructe, frunze, bucăţi de ziare pe care vântul slab abia le mişca. Pătura pe care stătea Descu mirosea a grajd. Poate că n-ar strica să se pună la dispoziţia ofiţerilor veniţi în permisie anumite mijloace de transport mai confortabile. Ei vin de pe front, nu sunt prea multe lucruri mai importante ca ăsta.

Roţile din faţă intrară într-o crăpătură din pavaj. Calul se opinti. Din gândurile lui, locotenentul fu aruncat uşor într-o parte. Gura, nasul şi o

jumătate a frunţii se opriră în pătură. Se făcu simţită vechea lui indispoziţie gastrică. Îşi îndreptă repede trunchiul. Chipiul îi dădu mult de lucru. Strada era pustie. Răsuflă uşurat, nu era de demnitatea lui să fie văzut căzând aşa, cu una, cu două. Calul mergea la trap.

— Fii atent, spuse locotenentul.

Oraşul era neschimbat. Partea prin care trecea el acum nu fusese probabil bombardată. Totul se petrecuse cum nu se poate mai bine. Fără lacrimi în văzul lumii. Într-o gară unde soseşte un tren de pe front sunt o mulţime de oameni, sunt ofiţeri, sunt femei. Era mulţumit că nu precizase ziua atunci când şi-a anunţat sosirea. Iată cum ar fi fost dacă ai lui ar fi ştiut: mama, femeia care plângea mereu fără rost, care îl silea să poarte paltonul până în aprilie din cauza iubirii sale exagerate şi a fricii de răceală, l-ar fi îmbrăţişat plângând în hohote; tatăl, în haine negre, şi-ar fi şters nasul: locotenentul, între ei. Atunci ar fi trecut colonelul. Mai departe e neplăcut să-ţi închipui, bine că nu s-a întâmplat aşa. Este minunat să te poţi simţi puternic! Şi e simplu: n-ai decât să eviţi prilejul de a te simţi slab...

Omoplaţii birjarului, tăioşi, încercau să-şi ia zborul prin haină de câte ori omul smucea hăţurile. Fără îndoială, era un nenorocit cu mulţi copii. Un val călduţ de mărinimie spălă picioarele locotenentului. Simţea pur şi simplu nevoia să dea sfaturi bune. Fiecare om are astfel de *momente.* Nu, ele nu sunt ale slăbiciunii, dimpotrivă! Chiar lacrimile sunt îngăduite, ele fiind omeneşti! Descu se înduioşă atât de tare, încât îşi aduse aminte de bătrâna cu mintea rătăcită din piaţa gării. „Asta-i viaţa, bătrânico! Toţi avem necazuri, lumea e plină de suferinţe!“ Calul mergea acum la pas. Când vii de pe front şi ai ajuns acasă, poţi face *stări* lirice, nu-i nimic anormal în asta; fiind un bărbat aspru, aceste stări nu pot dura, e firesc, dar ele există. Biata bătrână! Într-o curte, o femeie bătea un covor întins pe sârmă. Locotenentul constată că mai are timp şi pentru birjar.

Se pregăti să întrebe. Trebuia să fie demn, să păstreze distanţa cuvenită şi totodată să-şi apropie omul; nu era uşor. Vechea lui boală, pe care medicii nu i-o descoperiseră niciodată, ascunsă undeva prin stomac,

greaţa cuprinzătoare care i se oprea totdeauna în gât, îşi făcu pe nesimţite apariţia. Spatele îngust al birjarului deveni un obstacol de netrecut. Totul se transformă într-o furie lentă. Se pomeni vorbind în timp ce pomeţii îi ardeau:

— Cum mai merge?

— Cum să meargă? întrebă la rândul lui omul întors pe jumătate, cu obrazul căzut de pe oase.

Locotenentul descoperi în fundul trăsurii o crăpătură îngustă prin care, închizând pe jumătate ochii, putea vedea romburile pavajului unul după altul. Numără nouă.

— Ai copii pe front? mai întrebă.

Găsi un fir de praf pe genunchiul îndoit.

— Nu facem, domnu' ofiţer.

— Ce nu faceţi?

— *Noi* nu facem front, ştiţi...

Copitele loveau piatra rar. Pasul calului se schimbă.

— Aha, spuse Descu.

Îşi legăna gamba strânsă în cizmă.

Brusc, se simţi străpuns de mii de priviri, i se făcu frig. Privi în jur. Nu era nimeni. Un singur om, un necunoscut, traversa mult înainte. Bine cel puţin că s-a întâmplat aşa!... Trebuie doar să nu strige, să vorbească încet, ar fi caraghios, ar putea fi auzit. Dacă trece un cunoscut, ar putea trece, în oraşul acesta îl cunosc destui oameni...

— Opreşte, opreşte imediat!

Sări jos. Gata să se rupă, trăsura rezistă. Omul îl privea de pe capră. Avea ochii galbeni.

— Cum ţi-ai permis să taci? Unde ţi-e *steaua*, de ce n-o porţi?

Omul tăcea, hăţurile stăteau moi în mâna lui, iar Descu văzu pe reverul lui stâng, deloc ascunsă, o stea galbenă, în şase colţuri. Trebuia numaidecât să verse, vorbea încet, vorbele i se opreau în spatele dinţilor şi ieşeau pe jumătate. Smuci valiza. Gura i se umplu cu salivă coclită.

4

Se apropiau două femei, tocurile lor ortopedice loveau asfaltul cu multă îndrăzneală. Vorbind încă, locotenentul urcă pe trotuar. Trăsura se depărtă. Valiza nu era uşoară. Cele două femei se apropiau. Ţinându-se de degete, făceau din mâinile lor un leagăn inutil şi mergeau. Purtau fuste scurte, deasupra genunchilor. Îşi legănau şoldurile. Semănau între ele poate şi din cauza felului cum le cădeau, pe lângă urechi, buclele mărunte, platinate. Descu încercă să pară calm şi inima lui, căzută în călcâie, strigă de acolo: nu-ţi fie teamă, nu eşti laş, eşti numai timid, încearcă...

Schimbă valiza dintr-o mână într-alta. Pistolul era prea greu, îl simţea fierbinte prin tocul de piele, prin postavul uniformei. Femeia din stânga îi dădu un „bun venit, camarade“ şi râse, ah, cum mai râse.

El nu îndrăzni să le privească, le-ar fi spus una, dar una bună, de pe front, şi, nevenindu-i nimic în minte, le urî cumplit, urî părul lor blond şi şoldurile largi şi ura lui crescu: era sigur că ele au întors capetele după el. Nenorocită lună fierbinte, faci oamenii să moară de cald, înecaţi în propriile lor haine ude! Se opri. La marginea trotuarului, din loc în loc creşteau castani, fiecare într-un cerc tăiat în asfalt, limitat cu jumătăţi de cărămidă văruită. În pământul puţin de la rădăcina unui asemenea castan văzu un muşuroi de furnici. Viermuiau cu miile, o mişcare continuă, nemaipomenit de vie. Omul înfipse tocul cizmei în coasta muşuroiului: tocul pătrunse cu uşurinţă, apoi întreaga talpă se apucă să frământe mica aşezare de la rădăcina copacului, furnicile se vărsară pe trotuar şi omul le urmări şi le ucise pe asfalt, iar apoi continuă să strivească ce mai rămăsese din muşuroi.

Ridică ochii. Strada rămânea mereu pustie. Oftă. Se afla în dreptul unei uşi cu obloane verzui, închise, din spatele cărora venea un miros ciudat, ca şi cum cineva ar fi prăjit ceapă într-o latrină. Oraşul i se păru străin, iar el, locotenentul Walter Descu, de curând sosit, trebuia să-şi caute gazda.

5

Numai la el erau gândurile mamei, iar ale tatălui la fel. Sora Emilia nu venise încă de la şcoală. Mama era înaltă, slabă. În jurul ochilor ei plutea o ceaţă vânătă, umbra nesomnului şi a plânsului unei mame. Ştergea cu o cârpă galbenă marginea bufetului: aceeaşi mişcare mereu, trecerea în acelaşi fel a cârpei peste colţul negru, lustruit, zgâriat numai într-un singur loc, cu douăzeci de ani în urmă, demult, pe vremea când schimbaseră lucrurile din camera unde se aflau acum cu cele din altă încăpere.

— Oare vine?

— Isprăveşte odată cu praful ăsta. Tot ştergi bufetul şi mai ştiu eu ce, tot mereu le ştergi, mai lasă-le. Vine, sigur că vine, doar scrie.

— Şi ce dacă scrie! Tocmai când scrie primeşte un ordin. Primeşte ordinul şi gata, s-a terminat, totul s-a terminat.

— Când? tresări tatăl care urmărise până atunci mersul unui gândac verde pe rama din afară a ferestrei.

— Atunci când scrie. Primeşte un ordin, nu mai poate veni. Şi Ţucu lui madam Nanu a scris că vine, tot aşa, şi pe urmă a primit un ordin...

— Ia taci. Nu mai cobi.

— Nu cobesc, spun aşa. Pun răul în faţă, e mai bine aşa. Dar acolo nu-i jucărie, doar şi eu vreau, cum să nu vreau să vie, cum?...

Mâna se oprise. Cârpa galbenă atârna pe colţul bufetului. Mama se temea de cele spuse.

— Nu mai cobi, spuse din nou tatăl.

Purta un halat de casă verzui, cam ros pe la mâneci, uşor lustruit la poale. Adăugă:

— Vine, doar e bărbat în toată firea.

— Bărbat, murmură mama. Bărbat. Este abia un copil. Un copil – vorbea acum mai tare decât era în firea ei să vorbească –, dacă ştiai să faci ceva, puteai face, Marcel ar fi fost acasă, da, să ştii, da. Se putea, cum e el debil, se putea, au făcut-o şi alţii – glasul scăzu –, nici acum nu-l înţeleg pe Marcel al nostru, nu-l înţeleg.

Tatăl spuse deodată, visător:

— Ce ştii tu. El *nu* e primul din familia noastră...

— Familia *noastră*, familia noastră, una, două îi tragi cu familia noastră...

— Ce ştii tu. Nu eu. Nu! Nici tata, poate. Dar bunicul, străbunicul, ăştia da, au fost oameni. Băiatul e dintre ei. Ehe... şi cine ar fi crezut!

— Nu-i trebuia lui asta.

Femeia, între vorbe, înghiţea bucăţi de aer prea mari pentru gura ei.

— Tu spui: bunicul, străbunicul; ei bine, ce-i cu asta? Ce-i cu bunicul, cu străbunicul? Ştiu!

— Ştii, ştii, murmură tatăl – şi era mult mai grav, pentru cei din jur, ca el să murmure în loc să ţipe. Străbunicul era cineva, era foarte respectat în judeţ, da, da. Iar bunicul, ei bine, cunoşti asta deşi te faci că nu ştii, bunicul, doamnă, a făcut aici, în târgul ăsta, prima fabrică de *pielărie*, da...

— O tăbăcărie!

— Aşa-i spui tu, tăbăcărie? N-ai decât. Faptul că lucrau acolo numai zece oameni nu-i atât de important. Bunicul a fost un *pionier.* Ai să-mi spui că eu n-am nimic, că nu sunt decât un intermediar oarecare, că nu sunt licenţiat, ai să-mi spui una, şi alta...

— Alecule, nu trebuie...

— ...Ai să-mi spui că nu reprezint nimic. Aşa este, deşi casa în care stăm nu-i de neglijat, iar numele este aşa cum este el, ştii bine, *un nume* în târgul ăsta. Ai să-mi spui câte şi mai câte; ai dreptate, n-am, eu sunt mai slab, deşi să fii reprezentantul unei firme ca Schuster, Popovici et Comp. nu-i chiar nimic, dar lasă, ai dreptate. Ai dreptate, domnule, ai!

— Alecule, nu, nu asta am vrut...

— Ai dreptate, domnule, da, dar eu am un fiu, asta am. Şi vezi bine ce fel de fiu!

Ultimele cuvinte tatăl le spuse întorcându-se spre femeia care stătea nemişcată lângă bufet, şi el vru ca ele, cuvintele, să însemne sfârşitul discuţiei, să stabilească totodată că dreptatea este numai de partea lui. Avea un zâmbet plin de înţelegere.

— E copilul nostru, Alecule...

El se apropie de ea şi o bătu pe umeri.

— Aşa-i, *mamă*, aşa-i.

— Era abia un copil totuşi, suspină ea.

— Copil, copil, lasă asta. Walter al nostru e tare, va ajunge departe, e un erou, îţi spun eu.

— *Marcel*, şopti mama.

— Marcel, Walter, Walter, Marcel, totuna-i, ştie el mai bine.

Duse mâinile la spate, halatul se desfăcu, deveni visător, părea copleşit.

— Îţi spun eu, aşa-i. Eu n-am avut noroc, măcar Walter să aibă.

— De ce totuşi Walter? stărui femeia.

Văzându-l nemulţumit, adăugă:

— Te superi degeaba, spuneam numai, am dreptul s-o spun, doar sunt mama lui. Şi doar ştii cum răcea de repede.

El tuşi, ea întrebă deodată altfel, o cu totul altă femeie deveni:

— Să-ţi fac un ceai? Am tei proaspăt.

Iarăşi, îşi găsi de lucru cu cârpa galbenă.

— Ceai, ceai, strigă bărbatul. Era vesel. Mă cocoloşeşti ca pe o fată mare.

Îşi plesni palmele una de alta. Zâmbi larg, făcu din ochi un semn de care abia îşi mai aducea aminte.

— Ştii ce? Adă mai bine un păhărel, din *cel tare*, pregătit pentru băiat.

— Crezi c-o să bea?

Acum ea era fericită.

— Înainte i se făcea rău.

— Pe front beau ca leii, spuse tatăl plin de veselie. Alcoolul, bărbaţii, da, da, pam, pam, pam, pam, ta, ra, ra, ram, pa...

Femeia deschise acum uşa bucătăriei. Tatăl strigă:

— Ştefanie dragă, pune-l în două cu apă. Pune-l în două, să bem pentru erou.

Stăteau acum faţă în faţă. Tatăl bău o înghiţitură din paharul cu rachiu de coacăze îndoit cu apă. Se strâmbă, îl ustura gâtul, nu era obişnuit, dar spuse:

— Te simţi alt om, te înzdrăveneşte. Bună!

Tatăl aşeză paharul pe colţul bufetului. Se mişca prin odaie cu mâinile la spate. Se opri în faţa unui tablou, încadrat în rama ovală. Era o fotografie lucrată în sepia, cu retuş bogat, făcut de o mână de gospodar. Din mulţimea de nuanţe cafenii se desprindea chipul unui adolescent în uniformă de licean. Era un tânăr subţiratic, stătea pe scaun, i se vedeau genunchii îndoiţi peste care se arcuiau ţepene dungile pantalonilor, paralele. Îşi sprijinea cotul pe o măsuţă rotundă, lângă un vas cu flori. Părul incert castaniu, cu firul moale, nu prea des, era pieptănat pe spate şi, izbitor de subţire, gâtul răsărea alb din gulerul încheiat sub mărul lui Adam. Pielea obrazului era prea întinsă, imberbă şi, poate din cauza asta, părea străvezie. Jos, în dreapta, scria: *Foto-Max-Express.*

Tatăl spuse:

— Ovreiul se pricepea la fotografii. Marcel parcă-i viu. Acum coboară din cadră. Are să ajungă un om mare băiatul ăsta. Poate general.

Femeia se apropie. Ţinea în mână cârpa galbenă. Amândoi se uitau. Ea trecu uşor cârpa peste sticla care acoperea fotografia.

— Aşa era când a plecat: un copil anemic, slăbuţ, spuse ea.

— Ce anemic, ce tot vorbeşti, să-l vezi acum, nu-l mai recunoşti.

— De unde ştii? întrebă ea mirată, parcă trezită din somn.

— Îmi închipui. Doar nu vine de la balul prefecturii. Nu vezi cum scrie? Parcă face altfel, nu ştiu cum, şi literele, zău. Va trebui, mamă, să te ţii tare, să nu plângi, ne facem de râs. Trebuie să-i arătăm înţelegere.

— Da.

Mama duse la repezeală cârpa galbenă la ochi, îşi şterse o lacrimă. Rămaseră urme.

— Să-i spui Emiliei să nu-l supere, cum avea ea obiceiul, băiatul vine de pe front.

— Da.

— Cu aerele ei s-ar putea să-l supere, nu?

— Da, spuse iarăşi mama şi privea fotografia.

— Emilia nu-mi place în ultima vreme, zise tatăl.

Vru să bea din paharul rămas aproape plin pe colţul bufetului, dar îşi aduse aminte că nu are voie să bea, mai bine zis se temea, nu suporta alcoolul, convins fiind că suferă de stomac, deşi analizele nu-l găsiseră niciodată bolnav; apoi se gândi că trăieşte un eveniment solemn, poate bea, şi renunţă, gândindu-se cu satisfacţie la clipa când va ciocni cu fiul său, un fiu care se întoarce din lupte, este probabil neras, are faţa *brăzdată* de vânturi şi ploi, miroase a mahorcă şi sudoare! Odată, în sala de aşteptare, la gară, era o mulţime de soldaţi şi toţi miroseau astfel. Călcând atunci printre trupurile întinse pe mozaicul sălii, gândise: *mahorcă*, asta trebuie să fie mahorca, domnule, despre care citim uneori. De altfel, nici nu era fumător, avusese în copilărie o bronşită. Dar i se păreau a fi două cuvinte dure, cât se poate de bărbăteşti, îi plăcea să le asocieze de multe ori unor vise ale lui secrete. Mahorcă şi sudoare! Începu să fredoneze, mişcându-se prin casă, o melodie bine-cunoscută, un marş vesel.

Femeia ştergea praful de pe bufet. Luă paharul şi îl aşeză pe neobservate îndărătul unui tirolez din porţelan. „Alecu n-are voie să bea, dar acu’, la bucuria asta... Şi are să bea şi când o veni băiatul. Se poate îmbolnăvi.“ Scoase mai în faţă unul dintre obiectele acelea care stau pe console, în vitrinele dulapurilor şi oriunde se găseşte un colţ liber într-o casă de oameni cumsecade: era o moară de vânt olandeză, dar s-ar fi putut la fel de bine să fie un buldog cu jambiere. (Bărbatul văzuse manevra cu paharul şi se bucură în tăcere; va avea prilejul să se supere, nu prea tare, să-şi facă însă simţită prezenţa, el, capul familiei, sâcâit o viaţă întreagă de nevastă.) Femeia se gândi cum să scoată cu totul paharul din cameră. Era o zi mare, cu toate acestea, puteau fi evitate excesele.

6

Nu era nevoie ca mama să închidă ochii. Nu! Totul deveni, pe lumină, aidoma serilor copiate după stampele privind viaţa fericită a familiei engleze de la sfârşitul veacului trecut: aceste stampe în care fetiţe cu bucle lungi şi volane nostime, de sub care se văd pantalonaşi strânşi pe picior cu tiv dantelat, stau cu capul aplecat pe o parte, jucându-se în linişte desăvârşită în jurul mamei, o doamnă respectabilă care coase, iar tatăl, eventual cu favoriţi boemi, citeşte, mai încolo stă câinele, *dog*, pe o pernă orientală doarme pisica, un candelabru complicat le dă doar atâta lumină cât trebuie, iar în căminul larg, pe consola căruia un ceas dintre cele mai pitoreşti măsoară tihna, ard doi buşteni!... Da, mama stătea cu Marcel şi Emilia şi Alecu uneori, iarna, pe scaune şi priveau toţi patru în gura sobei, după ce uşa de tuci fusese dată în lături; mormanul de jar trosnea subţire, ultima rămăşiţă a lemnelor arse peste zi, lemne tăiate *potrivit*, pentru ca nu cumva flăcările, întinzându-se, să aprindă hornul. Erau ierni frumoase, iar copiii erau mici şi, dacă aveai un fular bun şi un palton călduros, nu trebuia numaidecât să fii *bărbat* ca să rezişti, iar ea nici nu dorise pentru fiul ei asta. Ar fi vrut să-l vadă pe Marcel profesor sau avocat, oricum o muncă onorabilă, iar ea să trăiască, să fie bătrână, să-i împletească ciorapi de lână şi fulare groase (dacă el nu ar fi vrut să le poarte, ea, mama, zâmbind printre lacrimi, l-ar fi obligat, cu dragostea ei, să le poarte), mănuşi cu un singur deget, fiindcă în iernile cu geruri mari singurele mănuşi potrivite sunt cele cu un deget. Era debil băiatul, se îmbolnăvea repede şi ea trebuia să-l îngrijească. Ce femeie ar fi putut oare s-o facă, ştiut fiind că *aceste* femei prezintă un pericol permanent pentru un băiat ca Marcel? El nu-şi ridica ochii la o fată, era sfios, iar mama observase asta, ştiuse să vadă: prezenţa unei fete – erau colege ale Emiliei – îl strivea şi, când încerca să vorbească, spunea prostii lungi şi numai mamei îi era milă... Fruntea lui era îngrozitoare în asemenea împrejurări. O spaimă nelămurită luă locul călătoriei confortabile în trecutul nu prea depărtat al familiei Descu. Această spaimă era cuprinsă încă în mirarea venită pe

neaşteptate: cum de putuse ea, mama, să aştepte doi ani întoarcerea feciorului şi *acum* să-şi dea seama, abia acum, că a aşteptat doi ani şi în tot acest timp ea n-a murit niciodată. Fără vreo legătură cu asta, spuse:

— Oare cum o să fie întâlnirea dintre el şi Emilia?

— O, spuse tatăl, Emilia va trebui în sfârşit să recunoască!

— Da, Alecule, cred că ai dreptate.

Mâinile femeii se însufleţiră, contaminate de vigoarea şi mărimea acestui *O* al bărbatului ei, atât de larg, de umflat, încât prin golul lui ar fi putut încăpea cu uşurinţă capul unui elefant de şapte ani.

Tatăl adăugă:

— De altfel, tu ştii, n-am înţeles niciodată răutăţile Emiliei. Sunt un părinte imparţial, nu fac deosebire, tu ştii. Mică, Emilia a fost un copil admirabil. Ţi-aduci aminte cum cânta de frumos. Adu-ţi aminte! Spune tu dacă am făcut eu vreodată deosebire! Dar ea a făcut. N-a spus-o, dar a făcut, domnule, a făcut mereu deosebire, am simţit-o de la început, avea numai zece ani şi am simţit-o. Am zis ceva? N-am zis. Parcă văd. Băiatul era mare, avea paişpe sau cinşpe ani. Foarte bine. Ea era mai tare la franceză, şi ce dacă era mai tare? Ţi-aduci aminte, nu? Casa plină de prietene de-ale ei şi ce nevoie era să râdă de băiat când cu poezia în franţuzeşte şi el s-a bâlbâit şi i-a curs o lacrimă (bine, accept, n-ar fi trebuit, dar era şi el un copil, şi ele erau atâtea), iar ea ce trebuia să spună: „prostule, eşti un prost“ şi să râdă, iar celelalte să facă la fel. Atunci a început. Foarte bine, el a vrut să-i plătească. Parcă ce i-a făcut? Mai nimic, dar ea, rea din fire, imediat mi-am dat seama, a început cu bătaia de joc, doar o ştii. N-a ţinut, domnule, măcar o dată seama că ne-am sacrificat pentru ea, nu i-am spus-o de la obraz niciodată, dar acum, dacă-şi dă în petec, i-o spun, scurt şi cuprinzător, să ştii...

— Te rog, Alecule, vai, nu aşa, te rog – ochii mamei erau morţi de oboseală –, sunt copiii noştri, Alecule, tu ştii, nu aşa...

— Ai noştri, ai nenoştri, domnişoara trebuie să ştie, să-i intre în cap. Dar, ah, domnule, ce să mă încălzesc de pomană. Sunt sigur (Alecu Descu îşi sprijini mâinile în şolduri; aşa cum stătea şi privea şi zâmbea, era un

mare conducător de oşti, un învingător care n-a cunoscut înfrângeri) că Emilia va fi impresionată de acest bărbat care vine de pe front, sunt sigur. La urma urmei, e o fată bună, deşi în ultima vreme, ţi-am spus, mi se pare nu ştiu cum, parcă ascunde ceva, parcă nu ştiu ce să zic, dar sunt copiii noştri, sigur că da...

„Cât eşti tu de bun Alecule“, gândi mama, „eşti nervos şi cam repezit, dar ai un suflet bun, de mine nu te poţi ascunde, te cunosc“.

— Erau şi două firi deosebite, spuse ea. Emilia e mai altfel, Marcelică era timid, tu ştii.

— Tot cu Marcelică, tot cu timid mă serveşti, doamnă. Nu că vreau să fac comparaţie, nu, nu-ţi închipui, sunt destul de, înţelegi, ca să-mi dau seama, dar trebuie să ştii, da, toţi bărbaţii mari au fost timizi. Se ştie că Traian a fost de fapt un timid. Şi Cezar, da – îşi netezi reverul halatului –, da, chiar şi el a fost, ce să mai vorbim, un timid. Iar Mihai Viteazu, cu toată istoria pe care am învăţat-o noi, ei bine, a fost tot aşa.

Mama oftă. Visul ei: o fată şi un băiat. Băiatul mai mare, fata mai mică. Băiatul creşte, se face bărbat. Bărbatul, ca bărbaţii. Fata, pe lângă mamă, pe lângă casă. O fată e altceva. Chiar după ce se mărită, o fată e altceva, nu-i un băiat, deşi amândoi sunt la fel de iubiţi. De fapt, aceasta este familia. Tatăl, mama, o fată şi un băiat! La început fusese bine. Se născuse Marcel. Era băiat. Dar pe urmă nu mai fusese bine. Fata nu venea. Şi nici nu avea să mai vie. Mama plângea, mai ales spre sfârşitul toamnelor, când prin geamul aburit vedea căzând zăpada apoasă care se topea înainte de a ajunge jos şi era vremea noroaielor şi a frigului ud. Băiatul împlini patru ani, Emilia abia se năştea, în casa mamei ei, în alt oraş. Mama Emiliei era sora mamei băiatului şi muri repede, iar fata deveni Emilia Descu şi toate ar fi putut să fie foarte bune. (Copiii nu ştiau că nu sunt fraţi „buni“.)

7

Da, toate ar fi putut să fie foarte bune.

Într-una din zile, pe când băiatul şi fata nu erau decât nişte copii, iar viaţa se scurgea lin, caldă şi plină de fericire, într-un cuvânt, o viaţă căreia nu aveai ce să-i adaugi, se petrecu un fapt aproape lipsit de importanţă. (Într-o casă unde se găsesc o fată şi un băiat, ea mai mică, el mai mare, se petrec zilnic mii de asemenea mărunţişuri!) În spatele casei lor era o grădină nu prea mare, câţiva pomi fructiferi, o masă de scânduri cu picioarele încrucişate înfipte în pământ, o bancă asemănătoare, un leagăn care nu era altceva decât o frânghie legată cu amândouă capetele de craca laterală a unui cireş. Dar totul era nespus de frumos! Cei doi copii, împreună cu alţii, se jucară toată după-amiaza, folosind leagănul, copacii, masa, banca, acoperişul magaziei, beciul. Apoi obosiră. Ceilalţi plecară.

Mama făcea papanaşi şi, în timp ce bucăţile frumos tipărite de brânză cu mirodenii, cu ou şi cu tot ce trebuie se frigeau în tigaie (asta se întâmpla într-o bucătărie de vară), ea ieşise de multe ori şi privise, venindu-i să plângă, jocul copiilor. Apoi termină papanaşii şi intră în casă. Nimeni nu avea voie să se atingă de bunătăţile care se păstrau calde, în rolă, până la ora mesei. Băiatul luă un papanaş. Emilia îl privi cu teamă, plină însă de îndemnul criminal de a muşca din papanaşul oprit. Băiatul mesteca, era slab, mai bine zis firav, râdea încet după fiecare înghiţitură şi o privea pe Emilia. În cele din urmă, îi dădu să guste. „Ce-o să zică mama?“, se întrebă fata îngrijorată, dar, în acelaşi timp, înghiţi, aproape fără să mestece, bucata de papanaş. „N-are de unde şti“, spuse băiatul. Îşi linse degetele, apoi le şterse cu dosul feţei de masă. Nu mai râse, ochii îi luciră pe neaşteptate şi spuse: „Uite, Emilia, ia şi tu unul de ăsta, ascunde-l în buzunarul şorţului şi hai în grădină să-l mâncăm, hai repede“. Ieşi în uşa deschisă şi adăugă: „Hai, că nu vine nimeni, mama e în casă“. Sfâşiată de frică, fetiţa luă un papanaş. Era gras, fierbinte, îi fripse degetele. Îl strecură în buzunarul şorţului. Fratele ei stătea în uşă, în mijlocul uşii deschise, cu picioarele depărtate, cu mâinile în lături, ţinând uşorii pentru a nu fi strivit de ei şi deodată începu să râdă şi strigă: „Hoţul, mamă, hoţul la papanaşi, uite hoţul, vino repede, mamă, mamă!“. Fata se izbi în el cuprinsă de frică, apoi se uită în jurul ei, văzu pereţii prin care nu putea

trece, bunul ei frate râdea în hohote şi, iată, apăru mama. Băiatul se dădu respectuos la o parte şi, obosit de râs, părea mult mai slab, gata să cadă şi să moară parcă. Mama stătea în prag, frica Emiliei făcu loc în întregime unei linişti care nu putea fi adevărată. Avea nouă ani. Scoase papanaşul, fierbinte încă, din buzunarul şorţului. Spuse răspicat, ca la şcoală, ca atunci când, ştiind lecţia, nu-ţi pasă nici de director: „Prostule! Bâlbâitule! Fricosule! Boule şi prostule, prostule!“, după care se duse în grădină, se urcă în leagănul de frânghie, plânse, plânse şi iar plânse. Mama intră în casă.

Întâmplări lipsite de importanţă, asemănătoare întru câtva acesteia, avură loc pe măsura trecerii anilor destul de des, cine le-a numărat parcă?!

Uneori, tatăl încerca să fie autoritar, dar nu reuşea să depăşească o anumită gravitate, pe care Emilia nu o comenta, dar în sinea ei o bucurie întunecată o făcea să ardă în mari plăceri ascunse, cu o patimă rea, neiertătoare. Uneori, când familia, la sfârşit de săptămână, juca Monopoly, pe masa mare din „odaia din faţă“, în timp ce fratele ei ezita îndelung pentru a-şi plasa acţiunile, Emilia spunea blând, foarte prietenoasă: nătărăul de Marcel, blegul de Marcel, prostul; iar băiatul nu reuşea decât să arunce capul într-o parte, dintr-un vechi obicei. Mama stătea cu mâinile adunate în poală şi plângea, mirându-se printre suspine de felul ciudat, după ea, de a fi al fetei şi se întreba: „Oare cu cine o fi semănând fata asta?“.

8

— Ascultă, zise tatăl, sunt sigur, uite, cum mă vezi şi te văd că domnişoara Emilia de data asta nu va avea încotro, ai să te convingi. Oho, abia aştept, *mamă*, abia aştept, să vezi tu atunci, ha, ha, oho, ehe...

— Vai, Alecule! tresări femeia.

— Ce-i? spuse el şi se opri, şi se lăsă tăcere.

— De ce n-a scris?

— Cum n-a scris, ce tot vorbeşti!

— De ce n-a scris când vine? Să-l aşteptăm, ştii, să spună şi el ora, trenul, ştii, dacă...

— Dacă, dacă, iar prostii, iar cobeşti. Ora! Ce oră? Îl aşteptăm azi. Nu, vine mâine! Ce ştii tu, surpriza e totul.

— Sigur, sigur, spuse repede femeia, vine, cum să nu vină, aşa sunt eu, doar mă cunoşti.

Tatăl zise pe neaşteptate:

— Ce-ar fi? Cred că era bine dacă mai chemam pe cineva în seara asta. Sunt sigur, înţelegi, că azi vine, îmi pare rău că n-am fost la trenul ăsta în gară, trebuia să fi mers, eu am presimţirile mele. S-o fi chemat pe madam Nanu, să-i fi spus Emiliei s-o aducă pe Anişoara.

— Lasă, mâine. Să se simtă băiatul bine. Abia a venit şi, hop, lume. Mâine o să-i chemăm.

— Mâine, spuse el, mâine. Ştii ceva?... Să-i vorbeşti totuşi Emiliei, să nu-l supere, nu face...

9

Căldura îl făcu să-şi bată din nou ordonanţa. Cizmele îi strângeau laba piciorului, obielele ude îi ardeau la fiecare doi paşi carnea moale, fiartă, dintre degete. Tunica lui de tânăr locotenent i se lipise de spate. Inutil, pistolul greu, fierbinte, încărcat, îi aminti că trebuie să fie demn, aşa că nu se aşeză pe bordura trotuarului. Castanii erau bătrâni. Frunzele atârnau omorâte sau gata să moară de căldură, înmuiate în praf. Castanii nu aveau nici o culoare. Frunzele sufereau de aceeaşi lipsă de culoare. Iar cerul, pe care locotenentul îl văzu atunci când ridică ochii prin coroanele obosite ale castanilor, murea din lipsă de culoare. Coborî ochii, îşi văzu cizmele prăfuite. „Ce drumuri aţi umblat voi“, gândi. „V-aţi umplut de glorie, *fetelor.* Dar ce vă spun eu vouă, ştiţi mai bine ca mine. Mai bine să vorbim despre amor, fetelor.“ Fără să se bâlbâie, cu dezinvoltură, cu spirit, el începu să-şi povestească una dintre aventurile galante pe care le-ar fi putut avea. Apoi povesti alta. Aceste două fete blonde cu şolduri picante,

semănând între ele, cu tocuri ortopedice şi fuste deasupra genunchilor, păreau copleşite de elocvenţa locotenentului. Nu scoteau o vorbă. Tăceau ca două cizme. La rândul lui, locotenentul, fiind sigur că nu poate fi contrazis, având certitudinea unei victorii sentimentale, se purta ca atare. Aici, se pare, era şi cauza succesului său. Acest succes îl umplu de mulţumire, de linişte, trebuia neapărat iarăşi să împartă cuiva daruri. „Da, fetelor, asta-i viaţa, ce să-i faci. Toţi suntem oameni.“ Vârful cizmei stângi era plin de pământ uscat, plin de furnici strivite.

— Ei, Doamne, oftă locotenentul Descu, nimic pe lumea asta fără sacrificii.

Pe carâmbul celeilalte cizme urca o furnică vie. Greaţa se ridică fără grabă cu gustul uleiului de ricin, ca mercurul într-un termometru. Se opri în locul obişnuit. Dar era vremea generozităţii. Locotenentul se aplecă, luă furnica, o ţinu cu grijă între două degete, îi dădu drumul pe asfalt. Furnica porni înapoi spre cetatea devastată, unde fusese casa ei.

— Du-te, spuse el drăgăstos, iar greaţa începu să coboare şi nu era deloc rău. Chiar dacă uneori se ascundea, era mai bine, mai ales că altă soluţie nu exista.

10

În groapa unde se afla întins între două tufe de alun, acoperit cu frunze ude, cu crengi ude, ascuns în negura şi fumul exploziilor, frica nu-l părăsise nici o clipă. Groapa nu era adâncă. Încercă să-şi amintească: aşadar, el stătea întins în groapă. Cum de a ajuns aici? Era greu de aflat. Vag, îi stăruia în minte atacul, focul încrucişat de mitraliere, mirosul sângelui, nişte urlete, o înjurătură, ploaia continuă, clasica ploaie, nelipsita ploaie din timpul atacurilor. Se pare că totul s-a petrecut dis-de-dimineaţă. Se răsuci pe o parte. Văzu o lumină neclară, lumina sfârşitului zilei. Faptul că stătea aici din zori, iar acum se apropia probabil noaptea, nu-i spunea mare lucru. Teama continua să-i cenzureze gândurile şi tot ea îl aruncase în groapă, îl acoperise cu frunze, îl silise să nu urle. Găsise noroi în jurul

lui, îşi mânjise casca, fără să ştie atunci de ce face asta, convins acum când îşi aduce aminte că, desigur, luciul ei l-ar fi putut da de gol. Era simplu. *Ceva*, un fel de cărămidă, urmat în acelaşi timp de o greutate mult mai mare îl fripse în mijlocul spatelui. Alături căzură la un loc trei cunoscute înjurături româneşti. Sublocotenentul gemu. Celălalt era soldatul Oprişan I. Marin, care încerca să stabilească legătura întreruptă între companii. Ploaia se înteţi. Iar noaptea, care atâta aştepta, se făcu simţită.

„Sunteţi rănit, domnule sublocotenent?“, întrebă Oprişan I. Marin. (Până în clipa când nimerise unde nimerise, acest soldat tânăr nu se gândise încă la propria moarte, deşi o văzuse în ochii multora şi în ochii mamei sale, acasă, în câmpia uscată a Dobrogei. Pe neaşteptate, acum, el îşi simţi moartea şi începu să se teamă. Fiindcă îl aşteptau încă multe treburi la el în sat, n-o crezu şi uită de ea.)

„Da, sunt rănit“, spuse sublocotenentul. „Ajută-mă.“

„Atacul a fost respins, spuse soldatul, suntem tot pe vechea poziţie. Treceţi mâna după gâtul meu.“

Între timp, noaptea se făcu de tot stăpână. Ploaia nu se oprea. O rachetă verde căzu departe.

„Pute urât în groapa asta“, spuse Oprişan I. Marin.

„Văd că pot merge“, zise în şoaptă sublocotenentul Descu. „Treci tu înainte. Merg după tine.“

Soldatul porni aplecat deasupra armei, aproape în patru labe. Tăcut, Descu, în urma lui, îşi desfăcu tocul revolverului. Frica îl făcu pe sublocotenent să geamă.

„Să vă ajut, domnule sublocotenent“, şopti soldatul.

„Mergi înainte, trebuie să ajungem. N-am nimic.“

Soldatul se gândi că cel din spatele lui e foarte puternic, e un om şi jumătate şi nu putu să nu-l admire. Descu trase piedica revolverului, ţinti spatele abia văzut din faţa lui şi trase. Percutorul pocni scurt, capsa udă nu luă foc. Descu se opri. Soldatul nu auzise nimic, îl întrebă din nou dacă are nevoie de ajutor, primi acelaşi răspuns, porni mai departe.

Sublocotenentul se gândi cu disperare la o baionetă, la o rangă de fier, la o sabie de paradă.

„Trebuie s-o luăm la dreapta“, spuse Oprişan I. Marin. Nu se auzea nici un zgomot în afară de ploaia care cădea în întuneric. „Staţi aici dumneavoastră“, continuă soldatul. „Mi se pare că am greşit drumul. Vreau să văd ce-i în partea asta.“

Descu rămase pe loc. Spuse în gând o rugăciune scurtă, pe care o ştia încă dinainte de a merge la şcoală. Soldatul nu se mai vedea. Nu departe, spre dreapta, izbucni o flacără scurtă, o explozie albă. Descu se trânti în noroi. Urmară câteva rafale de mitralieră şi din nou rămase numai ploaia. Sprijinit pe mâini, Descu înălţă capul. Nu trecu mult şi se auzi vaietul slab al soldatului. Ajunse lângă el.

„Puteţi merge singur, domnule sublocotenent? Cred că a fost o mină.“

Apoi gemu scurt, întretăiat, ceru apă, spuse un nume de femeie, un altul de bărbat, îşi reveni şi începu să se roage, spuse că nu vrea să moară, din nou ceru apă şi spuse numele femeii.

Descu se aplecă asupra lui. Soldatul spuse:

„Nu simt nimic din ce-am avut în partea dreaptă. Apucaţi din stânga, în stânga simt şi piciorul, şi umărul, din stânga, domnule sublocotenent. Apă, apă...“

Descu se ridică într-un genunchi, apucă strâns încheietura mâinii *drepte* a celuilalt. Smuci şi săltă trupul pe un umăr.

„Oh, oh, Doamne, nu, nu, de ce? V-am spus nu, nu“, răcni stins soldatul, apoi tăcu şi Descu simţi cum cel din spatele lui devine treptat, o dată, de două ori, de trei ori mai greu. Când îl lăsă jos, sufletul tânăr al lui Oprişan I. Marin ajunsese de mult în câmpia Dobrogei. Descu se gândi din nou la rugăciunea ştiută din copilărie, dar, deşi era foarte scurtă, constată că uitase mai bine de jumătate. Porni târându-se în coate şi genunchi. Nu merse mult. Se întoarse, luă mortul în spate şi, astfel, spre dimineaţă ajunse în liniile româneşti. Raportă că fusese lovit de suflul unei explozii, că fusese găsit de soldatul Oprişan I. Marin, că soldatul călcase pe o mină şi din raportul său mai reieşea că, trecând peste primejdii nenumărate, el,

sublocotenentul Descu, adusese pe rănit folosind numai puterile lui proprii, slăbite, bineînţeles, de suflul exploziei. După care îşi înfipse pumnii sub centiron şi vărsă, mai întâi ce mâncase, apoi ce băuse, pe urmă fierea, iar la urmă de tot sângele şi se îmbolnăvi rău şi zăcu.

„Soldatul era mort de mult“, spuse medicul, dar nu uită să sublinieze gestul de eroism al tânărului sublocotenent care nu avusese timp să observe că rănitul moare sau, admiţând că ar fi dispus de acest timp, sperase totuşi în salvarea lui şi termină cu „maximum omeneşte posibil“. Medicul era căpitan, în viaţa civilă avusese o frumoasă clientelă în oraşul lui; de câte ori avea prilejul, spunea că regretă „vremea bună de odinioară“. Evident, era un sentimental, iar în ceea ce priveşte băutura, îi plăcea vinul de Porto.

La popotă se vorbi despre asta, iar căpitanul Manea Gelcu zise: „Ai o stea bună, domnul meu. Ai noroc, dar nu uita că norocul ajută numai pe cei curajoşi. Îmi placi, mai vorbim, pune-te repede pe picioare. Mă înşelasem în privinţa dumitale. Mai vorbim“.

Un as ca Manea Gelcu nu face afirmaţii gratuite. Cu atât mai mult cu cât atunci, în urmă cu numai o lună, la venirea lui Descu, după ce acestuia i se făcuse rău şi căzuse din picioare (o mică petrecere de campanie cu bărbaţi tineri veşnic în umbra morţii şi femei lacome, pradă de război, dar nu prea dispuse să le facă pe plac), căpitanul Manea Gelcu spusese: „Săracul, se teme. Mi se pare că dumnealui e fată mare“.

11

„Complexele mele“, se gândi locotenentul, „nu fac două parale, sunt inventate de mine, nu există. Doar nu toţi, şi în primul rând Manea Gelcu, sunt nişte idioţi. Le rămân dator; au văzut lucrurile adevărate din mine şi m-au ajutat să le văd şi eu. M-au încurajat. Sunt oameni cumsecade. Fără ei aş fi rămas băiatul mamei. Şi mama asta! Plânge şi iar plânge... Da, m-am călit, sunt tare acum, mi-a trecut frica, suntem tari...“.

Deşi trupul îi era muiat în sudoare, gâtul i se uscase de tot, gingiile ardeau şi ele. Strada era goală. Pe celălalt trotuar văzu o firmă galbenă pe care scria: *Brăgărie*. Nu-şi mai dori nimic altceva decât un pahar cu bragă rece. Paharul trebuie să fie aburit.

Intră. Interiorul nu mai era al vechii brăgării pe care o cunoştea. Pe tejgheaua de zinc se montase un aparat strălucitor de făcut sifon, încadrat de cilindrii ca nişte sfeşnice de sticlă în care se odihneau siropuri galbene şi roşii. În spatele tejghelei stătea o fată frumoasă cu braţele goale, pline, nevăzute de soare. Descu îşi lipi palma înfierbântată de cilindrul arămiu al aparatului pentru sifon. Traversând strada, Descu se gândise să bea trei pahare cu bragă rece. Dacă ar fi fost cu mama, ea nu i-ar fi dat voie să bea nici unul. E încălzit. Se poate îmbolnăvi. Mulţumit că nimeni nu-l împiedică să facă ce vrea, zâmbi, era un adevărat bărbat. În aceeaşi clipă îl cuprinse o nelinişte vecină cu un fel de furie, gândindu-se că el, ofiţer, se teme de mama lui.

Fata se pregăti să-l întrebe, după îndatoririle ei fireşti. Desigur, n-ar strica să-i facă puţină curte. Scândurile de pe jos erau date cu petrosin. Era răcoare. Ar fi putut începe chiar cu asta. Ba nu! Mai bine o întreabă, insinuând, bineînţeles, cu totul altceva, de ce n-au schimbat firma, fiindcă înăuntru au limonadă, siropuri, iar acolo scrie *Brăgărie*, se poate? O, desigur, s-ar culca chiar acum cu această fată, îşi dă seama, dar îl apucă lenea şi teama gândindu-se câte mai are de făcut până să ajungă la asta! Bine că Manea Gelcu e departe, nu-l poate vedea. Bine! Are s-o întrebe dacă-i plac filmele de război. Ce-ai putea, la urma urmei, discuta altceva cu o fată simplă? Da! Apoi ar putea merge mâine la cinematograf. Fata e frumoasă. Nimeni n-ar şti cu ce se ocupă, mai ales că se vede: ştie să se îmbrace, ştie să poarte o fustă, o bluză, are gust. Nu, nicidecum ea n-ar refuza un ofiţer. Ofiţerii plac mult femeilor, se ştie. Se trezi vorbind:

— Daţi-mi un sirop.

Obrajii i se aprinseră. Capul, golit, începu să dogorească. Degetele fetei, trandafirii, spălau acum paharul. Nu-şi putea lua ochii de la ele.

Simţi că fata îl priveşte. Bănui că privirea ei e curioasă, poate îndrăzneaţă. Nu reuşi să verifice. Băutura era foarte rece. Puse banii pe tejghea.

— Mai... mai daţi u... unul.

Se bâlbâia, era îngrozitor. Fata spuse blând:

— Sunteţi foarte obosit.

Se cunoştea după glasul ei că într-adevăr crede ceea ce spune.

Atunci el îşi dădu seama că o urăşte pe această fată înainte de a o vedea, cu mult înainte de a intra aici, o urâse de la naşterea ei, ca şi cum ar fi fost de faţă atunci când ursitoarele au menit-o la căpătâi să fie frumoasă, să fie veselă, să ştie să râdă, să ştie şi să cunoască bine dragostea, să nu-i fie ruşine şi să nu-i fie frică în nici un fel, convins fiind că are destule motive s-o urască. Cu un curaj nemaipomenit, o privi în ochi. Uşor mirată, fata tăcu. Acum, Descule, atacă, spune-i ceva tare, ceva neapărat brutal! Unii bărbaţi reuşesc numai în felul acesta. Tu eşti dintre ei! Spune!

— Nu sunt obosit... Vacă!

— Tată, tată, ţipă fata spre uşa care se vedea în fundul încăperii, acoperită cu o draperie înflorată. Auzi, tată! Tată!...

Descu ieşi repede şi, pe măsură ce se depărta, se gândi cu furie şi cu un fel de linişte în acelaşi timp cât de simplu este când eşti singur, cât poţi fi atunci de curajos şi cât de comodă, cât de sinceră poate fi o discuţie, de pildă, cu cizmele tale, cărora le poţi spune „fetelor!“ şi atunci eşti sigur de tine, iar cizmele sunt fete bune şi ascultătoare. Şi se mai gândi dacă a fost îndeajuns de brutal cu fata care vinde sirop.

12

Tatăl, Alecu Descu, se adresă Emiliei când ea veni de la şcoală:

— Ştii că vine Marcel. Walter. Te rog să fii rezonabilă.

— Cum adică?

Semăna acum cu mama ei adevărată. Avea mâini subţiri şi degete lungi. Mâini aproape perfecte, spunea profesorul Dorneanu, am s-o invit la cercul nostru de desen, model mai bun încă n-am întâlnit.

— Te rog să nu fii obraznică, spuse tata.

— Nu ştiu cum m-aş purta altfel decât de obicei. De obicei mă port frumos, nu?

Mama spuse rar, mustrător, din uşă:

— Emilia!

— Fratele tău e un erou, spuse tatăl. Trebuie stimat. Va ajunge, sunt sigur, cineva.

— Vai, tată, nici nu cred că s-ar putea întâmpla altfel. *Cineva.* Am să chem fetele. Facem o serată. O chem şi pe Anişoara. Să vezi cum mai roşeşte ofiţerul nostru. Parcă-l văd.

— Emilia!

— Nu-ţi dau voie, domnişoară!

Fata nu mai vorbi. Tatăl tuşea. Mama se aşeză pe un scaun. Foarte nevinovată, Emilia spuse:

— Nu v-am întrebat niciodată. De ce îşi zice în ultima vreme Walter-Marcel? Ce-a păţit?

Tatăl şi mama se uitară unul la altul. (La sfârşitul unei scrisori, băiatul adăugase: „P.S. Să-mi scrieţi pe numele Walter Marcel Descu. Mai bine Walter Descu. Neapărat cu W. Acelaşi“.)

Tatăl spuse important, grav, un om care ştie multe:

— Poate aşa cere regulamentul.

Mama zise:

— Poate a fost decorat.

Emilia spuse şi ea:

— Poate din cauza lui Walter Mărăcineanu.

Era aproape tristă.

— *Walter*, spuse tatăl. Dubluveul joacă un rol.

13

Altădată casa era destul de aproape de gară. Despre strada pe care locuiau ei se spunea în oraş că este aproape şi de centru, şi de gară, deci

are o *poziţie* admirabilă... Îi păru rău că n-a rămas în trăsură. Ar fi ajuns. Oricum, în trăsură e altfel. Fără îndoială, există posibilitatea altei trăsuri. Incidentul cu fata n-ar mai fi avut loc. Trebuia evitat acest incident. A spus prostii, a fost ridicol, fata era vinovată, locotenentul avea toată dreptatea s-o urască. Vina este numai şi numai a ei. Cerul gurii lui era din nou uscat, ardea acum în flăcări subţiri, albastre, cerea cu orice preţ apă: apă nu era. Important e că nu l-a văzut nimeni, că nu erau şi alţii de faţă. Ăsta e cel mai important lucru. Şi dacă te gândeşti bine, totul s-a întâmplat din cauza oboselii... Faţă de întâlnirile pe care le-a avut el cu moartea, fleacul de întâmplare cu fata de la siropuri rămâne fără dimensiuni. Fiindcă, spunea frumosul căpitan Manea Gelcu, cu ce se pot oare, domnii mei, compara întâlnirile succesive cu moartea? Numai cu alte întâlniri succesive cu moartea, cu nimic altceva! Ce poate însă şti o biată fată care vinde limonadă despre importanţa, despre voluptatea unui astfel de *rendez-vous*? *Rien*!

De altfel, frica începuse cu mult înainte. La început, n-a fost decât frica pe care gândul întâlnirii cu moartea i-o strecura în stomac. Vărsăturile provocate sau spontane nu-i foloseau la nimic. În trenul care-l ducea spre front, Descu stătea cu coatele sprijinite de rama de alamă a ferestrei. Din când în când, pale de fum amestecate cu zgură bine măcinată se repezeau împotriva mersului lor, lingeau când dreapta, când stânga, când acoperişurile curbe ale vagoanelor. Un câmp bolnăvicios începea de la baza terasamentului şi se rostogolea fără putere, de-o parte şi de alta a liniei ferate, până dincolo de cele mai adânci depărtări şi nu se vedea nici o casă, nici un om, nici un copac. Unde erau munţii, unde erau pădurile, unde erau apele? Stomacul dădu semne de oboseală. Vru să ridice fereastra. Atunci văzu, nu prea departe, depărtându-se în salturi prelungi, în adâncul câmpiei, un iepure. Nu era decât un iepure, un ghem cenuşiu de frică. O poftă nestăpânită de fugă cuprinsese picioarele sublocotenentului Descu. Fără să ştie de ce trebuie să scape, nu simţea altceva decât *nevoia de a scăpa.* Se smulse de la fereastră, se împiedică între genunchii opuşi, alăturaţi, depărtaţi, încrucişaţi ai celor din compartiment, trase uşa, se izbi

cu pieptul în fereastra culoarului îngust. În urmă, câteva voci obosite încercară să glumească despre neajunsurile durerilor de burtă, sare amară, mâncăruri grase. Descu se întoarse la locul lui. Geamul era ridicat. Acoperit cu mantaua, încercă să doarmă. Dar iepurele fugea mereu şi nu ajungea nicăieri, fugea în salturi, rămânea în faţa unei buruieni, se repezea înapoi, încremenea în spatele umbrei unei pietre, alerga îngrozit în altă direcţie şi nu se oprea decât pentru a se speria din nou şi a fugi. Descu trecu iarăşi printre tot felul de genunchi spre toaletă. Stătea aplecat deasupra chiuvetei. În urma lui, cei din compartiment spuneau, fără să râdă, aceleaşi glume despre diaree, sare amară, mâncare grasă. Când el se oprea în uşa compartimentului, tăceau, se prefăceau că dorm, apoi adormeau cu adevărat până când el îi trezea din nou...

14

Îşi aminti de seara răcoroasă, plină de stele ca în literatura despre serile mulţumite ale oamenilor, când, uşor ameţit de coniac, ieşise din camera lungă în care Manea Gelcu vorbise despre îndrăzneală. Elogiase în seara aceea purtarea lui demnă şi camaraderească faţă de simplul soldat Oprişan I. Marin. Era un adevărat ostaş acest sublocotenent, un vlăstar de soi. Manea Gelcu spusese: „Aşa se formează un erou“, şi: „Mi se pare că m-am înşelat *atunci* în privinţa dumitale...“. Ce noapte, ce stele, ce aer! Îndreptându-se spre locul unde trebuia să doarmă, Descu se lăsase pătruns de neaşteptate forme şi culori. În timp ce mirosurile locului (multe şi mereu altele) iscară un gând aiurea, străin de tot ce se întâmplase în seara din urmă: miresele îşi dau brânci. Un *gând*? Mai degrabă nişte vorbe de nimic. Lipsa lor de sens însă te nelinişteşte. Mai mult...

„Să ne jucăm puţin cu imaginaţia, domnilor, să ne lăsăm la mâna ei, Descule, fantezia fără limite este cadoul cel mai de preţ pe care războiul îl oferă oamenilor inteligenţi, înţelegi? Şi dacă nu, nu contează, deschide-ţi supapele de siguranţă, Descule, tot ce ai, şi lasă-te dus“, declamă Gelcu şi, brusc, se suceşte, se încruntă, tace, „gata, valea, stingerea, şi mâine e o zi

şi moartea ne cheamă la datorie“. Râde. Un semn prietenos şi bărbătesc apoi, de noapte bună... Le zice căpitanul nostru, te înfioară, dar îţi place, îl simţi de partea ta... Deci: intrăm călare în oraşul nostru. Purtăm o mantie, suntem decoraţi, avem onoruri peste onoruri. Tatăl plânge, mama plânge. Dar Emilia? Aha, Emilia! Ei bine, cu toată limba ei afurisită, cu tot veninul adunat în ea, cine ştie de ce, Emilia nu va mai avea glas pentru răutăţile ei, mantia bărbatului învingător va fâlfâi uşor. Flori, confeti, fanfară militară, femei, regina balului... Afurisită Emilia, frumoasă însă, delicată, ehe...

Imaginaţie? De ce nu realitate! Stinse lampa cu petrol, se băgă în pat, o clipă pluti într-un întuneric total. Un iepure cenuşiu se opri pe picioarele mai lungi dinapoi. Urechile cădeau pe spate, se ridicau în creştet, cădeau iar pe spate, fiindcă iepurele râdea. Pe urmă începu să alerge, nu se mai văzu, apăru iarăşi, alerga acum într-un cerc larg şi urla ca un om care moare şi nu vrea să moară. Soldatul Oprişan I. Marin apăru înarmat, trase câteva focuri de armă, iepurele căzu, dar când soldatul vru să-l apuce de urechi, sări pe toate patru picioarele şi începu să alerge în jurul lui. Oprişan trase din nou, dar arma nu luă foc. O piatră mare, lângă el, se însufleţi şi începu să râdă ca o femeie rea. Oprişan aruncă puşca şi se porni pe râs. Râdea cu gura larg deschisă. Iepurele se ghemui nu departe de el, sări, Oprişan tăcu, fiindcă iepurele pătrunse prin gura lui, căzu în adânc, i se văzură picioarele din spate şi coada, apoi nu se mai văzu nimic. Iepurele ieşi de sub piatra care râdea, era acum mult mai mare şi alerga bezmetic în toate părţile. Între timp, Oprişan I. Marin murise şi îl ciuguleau nişte păsări mici. În locul pietrei se făcu o groapă cu viermi albi. Sublocotenentul Descu se trezi urlând. Aprinse lampa.

Peste trei zile, groaza din timpul nopţilor făcându-se de trei ori mai mare, Descu, în cursul unui atac nocturn, pătruns până în măduva oaselor de această groază, săvârşi o ispravă despre care, îndată ce se află, se vorbi cu mult respect; el deveni unul dintre cei mai curajoşi ofiţeri. Fu citat într-un ordin de zi. Era vorba, de fapt, despre unul dintre acele acte numite *de curaj*, neînţelese, gratuite, nu o dată spectaculoase, deseori de complicate

manevre subconştiente, motivaţiile consemnate eventual în cărţile de istorie fiind de obicei neconvingătoare. Războaiele colecţionează nenumărate, uluitoare fapte de curaj şi abnegaţie, cele mai multe rămânând doar în arhive, nici măcar ingrediente ale istoriei povestite în manualele şcolare.

Altădată, Manea Gelcu spuse în faţa celorlalţi ofiţeri: „Domnilor, faptul, actul acesta de curaj, actul propriu-zis, dacă vreţi, nu contează. Contează starea psihică, tăria individului-autor în momentul comiterii actului, asta contează. Important e că a putut săvârşi acest act. Putea fi altul, înţelegeţi ce vreau să spun. Nici nu bem pentru asta, bem pentru Descu, individul capabil de altele asemănătoare. Să rămânem intelectuali, domnilor!“.

Un maior cu părul creţ, ofiţer de carieră, sparse un pahar plin şi spuse: „Aş vrea să am verva lui Gelcu, *epuimore*! Chelner, cât face paharul?“. Marea lui plăcere la chef era să spargă pahare pline, o făcea numai în cazul când bea de bucurie, fiindcă acest maior bea uneori şi de necaz, iar acum chemase chelnerul care nu exista, din nevoia unei glume bune, şi pentru a-şi aminti, dar în special pentru a face o glumă bună, şi chiar el râse primul, apoi începură să discute despre restaurantele, prietenii şi damele cunoscute. Căpitanul Sergiu Şarpe trase un foc de revolver într-o sticlă plină, după care primi felicitări călduroase. Muri a doua zi, după ce îşi descărcase automatul într-o patrulă de cazaci, îngropat sub trupurile căzute peste el din buza gropii de unde apucase să-i ciuruiască, nu şi pe acela care, la rândul lui, îl nimerise cu un singur glonte în ochiul stâng, sub cască. Distracţie şi dramă într-un singur scurt episod, va surâde Manea Gelcu. Iată aventura războiului. O mostră convingătoare, bravo, Sergiule, eşti un actor strălucit. Sacrific acest Remy Martel din colecţia personală în onoarea fostului nostru camarad. Să bem cu invidie şi amar. Sticla şi cazacii. Cinci flăcăi şi o singură rafală şi o Fetească neagră din vinoteca prinţului Vogoride, amicul meu din cavalerie, cu un sigur glonte. Vivat!

Totuşi, Manea Gelcu îl întreabă pe Descu despre isprava lui, îi ceru să-i povestească şi îl ascultă cu atenţie. Pe când vorbea, obrajii firavi,

limfatici ai sublocotenentului prinseră culoare şi relief; coniacul, care-i făcuse totdeauna rău, se aşezase cum nu se putea mai bine. Vorbind cu Manea, povestindu-i cum acţionase el cu sânge rece, cât de calm fusese, cum nici măcar nu-l încercase frica, Descu se simţea din ce în ce mai liniştit, iar stomacul, în loc să se strângă ca trupul melcului presărat cu sare, cerea prietenos băutură.

„Eşti un tip, Descule.“

„Sunteţi prea amabil, domnule căpitan.“

„Mi se spune Manea. E un nume frumos, istoric mi se pare. O fantezie a părinţilor. Cred că o să ne înţelegem bine. Cum îţi mai spune, Descule, celălalt nume?“

Căpitanul avea o ţinută desăvârşită.

„Marcel, domnule căpitan, Marcel Descu“, spuse, şi pentru prima oară numele lui cel mic îi sună astfel, fără greutate, ridicol. Neistoric. Gelcu ridică una din sprâncenele lui negre:

„De ce tocmai Marcel?“ Zâmbi, îl văzuse pălind, adăugă încet, apropiat: „Nu te supăra, dar sună nu ştiu cum, îţi dai seama, nu? Păcat pentru curajul dumitale. Eşti ofiţer“.

Mama, ea ar fi trebuit întrebată, a ei a fost ideea cu acest fără vlagă *Marcel.*

„Cred că aveţi dreptate. Nu-i vina mea, vă daţi seama, domnule căpitan.“

„L-ai putea schimba, nu-i mare lucru. Să bem acum, domnule sublocotenent. Cred că vom fi prieteni.“

Descu se gândi că într-adevăr şi numele poate însemna ceva, contribuie şi el la ceva, singur nu-şi dăduse seama de asta.

„În sănătatea dumneavoastră, domnule căpitan.“

„Dragă Descule, totul este să ştii să nu te complici. Mi se pare că războiul te învaţă să ştii să nu te complici. Războiul e o aventură continuă, dragul meu, ne scuteşte de mici complicaţii zilnice. Singurele neplăceri sunt cu femeile, care lipsesc, nu? Aici devenim noi tari, da! Îţi mărturisesc, dacă n-aş fi fost militar, dacă aş fi lâncezit acum la moşioara mea, unde e

linişte într-adevăr, dar plictiseală de moarte, nu s-ar fi ales nimic de mine. Şi, în altă ordine de idei, nici de tine. Uită-te la nemţi: ăştia ştiu ce vor. Tu eşti tânăr, poţi ajunge departe. Ai să ajungi“, izbucni în râs, clipi din ochi ca un licean. „Iar femeile sunt moarte după noi. Eşti subţire, cred că ai succes la femei. De altfel, aici mai ai de trecut un examen...“

Acum râdea în hohote.

Întins pe patul îngust, la lumina lămpii, în timp ce ordonanţa îi trăgea cizmele, Descu fluiera încet, legăna capul pe pătura aspră şi se simţea bine. Ceea ce lipsea pentru ca totul să fie bine era o femeie. Ce-ar face el dacă ar avea acum o *damă*! Se gândi iarăşi, ciudat, la Emilia şi vru să fie văzut de ea, să fie văzut de această fată nerecunoscătoare şi rea. O fi crescut Emilia, probabil s-a făcut frumoasă. Toţi spuneau despre ea că o să fie o femeie frumoasă... Dar Anişoara? Ea era frumoasă încă atunci, pe când o iubea el şi intra în pământ, murea de ruşine când o zărea. Anişoara trebuia să fie acum aici, în patul lui de soldat, în patul eroului, aici! Nu-i prea dăduse atenţie, curva! Ea să-i tragă cizmele, să-i desfăşoare obielele, să-i aducă ligheanul cu apă, să-l dezbrace, să-l asculte şi mută să fie de dragoste. „Hei, hei, vivandiera mea...“, improviză el un cântec, „hei, hei, vivandiera mea, unde eşti tu acum...“.

În faţa lui Gelcu îl apucase o poftă nestăpânită să vorbească despre el însuşi, asta îi îndepărta durerea de stomac, îi dădea siguranţă şi putere. Începuse să-i povestească întâmplări neîntâmplate cu liceeni şi prostituate, Gelcu bea şi râdea, striga: „Bravo, mai spune! Mai spune! Mai departe! Şi?...“. Descu nu se oprea.

15

La colţul unei străzi, colţ bine-cunoscut, unde înainte fusese o prăvălie, a cărei uşă stătea acum înţepenită de două stinghii bătute cruciş peste ea, văzu un indicator de lemn pe care scria cu negru: *Spre adăpost.* O pisică traversă strada şi se opri cu botul întins lângă gura canalului acoperită cu obişnuitul grilaj de care atârnau gunoaiele uscate, răsucite de

căldură. Trecu prin dreptul unei case galbene. Cineva râse, undeva deasupra, probabil în balconul jupuit pe care nu-l văzuse. Sudoarea îi îngheţă pe şira spinării. Îi veni să se arunce la pământ, se trăgea asupra lui, se spărgeau proiectilele, năvăleau tancurile. Dar cum el era un locotenent curajos, trecu peste asta şi merse mai departe, în timp ce greaţa lui cea de toate zilele îşi făcea de cap.

Prin somnul care venise repede, Descu o auzise pe Emilia râzând. El călărea un cal arab, avea un braţ prins într-o eşarfă albastră, şaua era înaltă, scările luceau, în jurul mesei stătea familia. Calul mergea la pas, ocolea mobilele din cameră şi, de câte ori trecea prin spatele scaunului mamei sau tatălui, aceştia se întorceau după statuia ecvestră vie: calul şi fiul. Descu vorbea, era ascultat în cea mai mare tăcere, calul smucea cu nobleţe dârlogii, totul era frumos şi tocmai atunci mica putoare, nerecunoscătoarea Emilia, cuprinsă din cap până în picioare de râs, răsturnă paharul. Paharul nimeri într-o farfurie goală, pe marginea căreia se sprijineau o furculiţă şi un cuţit, şi acum râdeau toţi cinci: paharul, farfuria, cuţitul, furculiţa şi Emilia. Se făcea că lui nu-i pasă. El călărea şi vorbea. Tatăl se răsti la Emilia. „Cum să nu râd“, se înecă ea în hohote şi se înecară şi ceilalţi, paharul etc., „cum să nu râd, când Marcel călăreşte un iepure, cine a mai văzut un general călare pe un iepure“.

Vai, aşa era, vedea bine, strângea în pumni urechile lungi, aspre şi el crezuse că aceste urechi sunt frâul bătut în argint. Vai, era un iepure, da, numai tatăl mormăi neîncrezător: „Ce vorbeşti tu, asta ai fost întotdeauna, rea, unde vezi iepurele, e un cal“, dar mama plângând recunoscu adevărul: „E un iepure, Alecule, nu vezi că-i un iepure?!“. „Iepure pe dracu'!“, spuse tatăl.

Iepurele stătea acum în mijlocul mesei, se pregătea să fugă, dar tânărul ofiţer ţipă, fiindcă el ştia că minte, nu va fugi, va începe să latre, iar când un iepure care a fost un cal latră, se întâmplă o mare nenorocire, ceva mai grav decât moartea, ceva aproape la fel de rău ca o degradare în faţa trupei. Oricine în locul lui ar fi ţipat. Ordonanţa aduse apă, tânărul sublocotenent bău şi apoi aprinse lampa, o stinse, iar o aprinse, dar somnul

nu venea. Angajă o conversaţie cu Manea Gelcu. Asta îi făcu bine. Ţinea ochii închişi. El povestea, celălalt, *ca şi cum ar fi fost acolo*, aproba, surâdea, cerea amănunte. Multe dintre cele spuse o dată trebuia să le repete. Dar Gelcu îi ceru să mai spună ceva despre isprava care îl consacrase. Da, cum a fost!? Şi chiar aşa s-a întâmplat? Extraordinar! Spune!

Pe neaşteptate Manea Gelcu dispăru, şi sublocotenentul erou rămase singur, faţă în faţă cu fapta lui de-a dreptul nebunească, la un pas de marea lui ispravă, care ceruse sânge rece, indiferenţă, lipsă de scrupule, aşadar forţă, multă forţă.

În mintea lui, întâmplarea se împărţise de la sine în mai multe secvenţe şi fiecare dintre acestea, la rândul ei, se rupea în bucăţi egale, aşa că totul era foarte uşor de reconstituit. Prima parte începu aşa cum începuse... Se scurse uşor. În a doua jumătate a părţii a doua, un şoarece muşcă alt şoarece în cetatea unde locuiau şoarecii, în pământ, nu prea adânc sub patul ofiţerului. Ţipătul celui muşcat făcu să crească nestăvilită şi neaşteptată în Descu dorinţa de a termina mai repede această parte. De fapt, ceea ce voia el, după cum se lămuri în aceeaşi clipă, era ca toată întâmplarea să se termine mai repede. Cu cât această dorinţă creştea, cu atât mai încet se desfăşura totul, fiecare bucată a secvenţelor iniţiale divizându-se în acelaşi timp în părţi egale; încât întreaga încăpere unde se afla locotenentul se umplu cu trecuta lui ispravă înmulţită peste măsură şi, înmulţindu-se mereu, dădea să iasă prin pereţi, din ce în ce mai mare, nu izbutea şi, copleşindu-l, îl lăsă fără aer, îl strivi, scopul acestei creşteri monstruoase fiind, desigur, uciderea lui treptată.

Fiecare parte a întâmplării acesteia, cât de neînsemnată ar fi părut, îl făcuse, îşi dădea acum prea bine seama, să treacă prin primejdii de moarte. Cum de izbutise? Dacă o singură dată ar fi acţionat altfel decât a acţionat, ei bine, acum era mort, iremediabil mort. Aer, nu avea aer! Ordonanţa veni, aduse apă; el aşa înţelesese, apă, nu aer, îi ţinu cana la gură (el bău, se gândise şi la apă când ceruse aer), apoi ieşi în vârful picioarelor, gândindu-se în mintea lui de ţăran că domnul sublocotenent a băut prea

mult şi acum îl arde la lingurică, pentru că şi el, ori de câte ori întrecea măsura, suferea de arşiţă şi toată noaptea bea pe nerăsuflate apă. Soldatul zâmbi înţelegător: îşi iubea ofiţerul, era convins de asta. Această convingere o căpătase după o noapte de acalmie în prima linie, cam pe vremea cositului al doilea, când o babă cu haine negre, largi, îi spuse lui în vis că n-o să mai ţină coasa în mână; plecă baba, iar el se trezi şi plânse ca un copil, cutremurat de spaimă şi fiind *sigur* că va muri, nu încercă să scape în nici un fel de gândul ăsta şi aştepta. Apoi se îmbolnăvi şi îl dădură ordonanţă lui Descu şi atunci soldatul deschise ochii ca după o boală lungă spunându-şi: „Aşa trebuie să fie! Numai aici mi-e scăparea; dacă nu aici, nicăieri în altă parte“. Şi începu din nou să trăiască, nu se mai gândi la moarte, ci la toate posibilităţile de a sta pe lângă Descu, şi ar fi făcut orice pentru asta. Astfel începuse să-l iubească, da, iată cuvântul. Şi când i se părea că felul lui de dragoste slăbeşte cumva, îşi făcea remuşcări, jurându-şi să nu se mai întâmple. Scrisorile lui către cei de acasă reflectau aceste stări pe care familia – tatăl, mama şi nevasta tânără care nu apucase să prindă rod – le punea numai pe seama arpacaşului şi a mâncărurilor ţinute închise în cutii de metal. Erau siguri de asta, dar nu-i cereau explicaţii, nici n-ar fi ştiut cum să-l întrebe, cu atât mai mult cu cât el singur nu ar fi putut explica; s-ar fi mirat, poate râzând, neştiind de ce i se cer aceste explicaţii, fiindcă el nu scria niciodată ce simte, ci numai *ce face*. Dar nici despre asta nu ştia nimic tânărul războinic, ci voia să ajungă mai repede acasă, iar ai lui îl aşteptau.

„Acum, dacă a băut apă, se linişteşte domnul sublocotenent“, îşi spuse soldatul şi adormi cu inima împăcată, cu datoria îndeplinită.

Lumina zilei îl găsi pe sublocotenent întors pe dos, *exact* pe dos: tot ce fusese la el înăuntru acum era afară şi invers. Orice s-ar spune, era o situaţie neplăcută, iar dacă se adăuga faptul că avea membrele înnodate, mai precis braţele şi picioarele i se înnodaseră, fiecare o dată în diferite locuri, şi atârnau astfel, ca nişte frânghii care, din cauza grosimii, nu pot fi niciodată înnodate cum trebuie, dacă se adăuga asta, totul devenea mult

mai neplăcut. Cea mai mare bucurie pentru el ar fi fost să poată vărsa, dar o soartă crudă îl împiedica aproape de fiecare dată.

16

Trecură multe zile, iar pentru Descu singurele când nu aveau dureri de stomac erau acelea în care se întâlnea cu Manea Gelcu. Iată una dintre aceste zile, spre sfârşitul ei, seara, în spatele frontului, într-o refacere de două săptămâni.

Descu stă singur într-o cameră care pare să fi fost a unei profesoare de desen. Destule amănunte spuneau asta. Îl încerca obişnuita lui indispoziţie gastrică. Pe Gelcu nu-l văzuse de două zile. Uşa se deschise şi căpitanul intră. Descu îl întâmpină cu vădită bucurie, cu emoţie chiar. Manea Gelcu este cel mai bun prieten al sublocotenentului. Toţi ştiu asta, amândoi sunt foarte simpatizaţi. Sunt numiţi simplu: *cei doi*. Căpitanul a adus o sticlă din băutura lui preferată.

„Te-ai descurcat bine, Descule, acum trei nopţi. Crede-mă, este bine, Descule. Dar ai în tine destul pentru mult mai bine. Ştiu ce spun. Ai de unde. Urcă. Cât mai sus, camarade. *Excelsior*, Descule!“

„Sunteţi prea amabil, domnule căpitan.“

„Descule, ţi-am spus: între noi, sunt Manea! Aici nu suntem la popotă, nu ne vede nimeni. Spune-mi, te rog, Manea.“

„Manea...“

„Vezi? Ai reuşit!“

„Nu mi-a fost uşor, Manea...“

„Ai trecut examenul, Descule. Acum trei nopţi ai trecut examenul: eşti tare şi la femei. Ai fost tare. Eşti un tip, îmi placi, ţi-am spus, vei ajunge.“

„N-a fost cine ştie ce, lasă...“

„Ce vorbeşti?! Te-ai purtat ca un maestru. Ia spune, *dincolo* ce spunea femeia, tot aşa, tot aşa?“

„A fost un fleac, căpitane.“

„Ce vorbeşti, domnule! Spune mai repede, ce mai aştepţi, eşti cineva.“

Descu povesteşte, căpitanul umple paharele, beau amândoi, râd, căpitanul are o tunică nouă, Descu se plimbă cu mâinile la spate prin camera profesoarei de desen, vorbeşte mereu, se fumează ţigări aromate, de contrabandă.

„Bravo, bravo“, strigă Manea Gelcu. „Pentru mâine seară la mine am pregătit cea mai extravagantă surpriză a epocii noastre de glorie. De data asta, blonda nu va fi vopsită, Descule. E o blondă autentică. Vine dintr-o Norvegie... vei vedea, va fi o noapte de pomină.“

Greaţa care dispăruse cu două ceasuri în urmă îl cuprinde iarăşi pe Descu. Şi odată cu ea vine teama de seara de mâine. Va trebui numaidecât *să nu se facă de râs*, şi e atât de uşor să te faci de râs... Şi de unde iei curajul, nemaipomenitul curaj de a nu te pierde în faţa unei blonde adevărate, nevopsite? Până când întâmplarea va fi de partea ta? Eforturile nemaipomenite care te fac curajos în orice împrejurare se răzbună noaptea, când eşti singur. Până când?

„Ţi-e rău Descule? Parcă ai lua ricin. Ţi-e greaţă?“

„Nu, de unde, de ce mi-ar fi greaţă? Nu, nu, de ce mi-ar fi?“

„Mă întrebam şi eu: de ce ţi-ar fi greaţă!“

Inventează o aventură pe care ar fi avut-o în adolescenţă. Apoi una de front şi greaţa trece. Până mâine seară mai este. (Eroina unei poveşti era Emilia şi în final ea îl admira nespus pe fratele ei, se lăsa copleşită de forţa lui spirituală, iar el nu-i dădea nici o atenţie.)

Apoi discută despre sublocotenentul Paraschiv, căpitanul spune că nu-i place amiciţia pe care el a observat-o de câtva timp între Descu şi Paraschiv, tipul ăsta suspect, al cărui sfârşit îl prevede la Curtea Marţială, fiindcă aşa sfârşesc indivizii de felul lui. Descu spune că nu este vorba de nici o amiciţie, face câteva piruete şi caută să-l ţină de vorbă cât mai mult pe Gelcu, să scurteze dacă se poate noaptea, fiindcă noaptea e greu pentru el să trăiască.

17

Un vânt care bătuse patru zile se opri brusc într-o noapte. În liniştea închisă ermetic, oamenii cuprinşi de spaimă se gândiră, cu toţii în acelaşi timp, că atacul aşteptat de multe ceasuri trebuie să înceapă imediat sau chiar a început, iar ei, nefiind pregătiţi, mor şi se priveau unii pe alţii mirându-se că moartea nu doare.

Sugrumat de colici, mulţumind întunericului că nu-l vede nimeni (ce s-ar fi făcut oare ziua?), Descu găsi salvatoare şoaptele sublocotenentului Paraschiv, care nimeriră în urechea lui însoţite de obişnuitul ton al acestuia, tonul unuia despre care preotul-căpitan Dănăilă, om la patruzeci de ani, cu patimi multe, numite de el păcate trecătoare ca şi viaţa noastră scurtă, spusese odată: „Un ateu şi un zeflemist, după ce ia totul în deşert, nici pocher nu ştie ca lumea“.

Sublocotenentul Paraschiv spuse:

„Ascultă, tot războiul ăsta nu face două parale. Şi aşa-i pierdut înainte de a începe. Iar noi suntem nişte avortoni. Suntem nişte cobai luetici, iar în loc de globule roşii avem mazăre boabe şi în ţestele noastre de coajă de ou răsuflat avem sticlă pisată. Da, *domnule* sublocotenent. Lucrarea mea de diplomă ar fi pus dinamită brontozaurilor care nu m-au lăsat s-o isprăvesc. Câţi ani ai?“.

„Douăzeci şi unu.“

„Eu am cu patru ani mai mult. Aş fuma o ţigară.“

Fumară cu ţigările ascunse în pumn.

„Asta le-am spus-o şi eu, brontozauri analfabeţi, şi la Bucureşti, şi aici unde am ajuns. Fac ceva pe toate noile lor valori şi pe ordinea lor nou-nouţă, nemţească. Dar ce ai? Nu cumva verşi? Varsă fără nici o grijă. Şi mie îmi vine, mai ales după ce vorbesc cu unul de la căpitan în sus. Dacă nu-mi vine, folosesc două degete.“

„Nu mi-e tocmai bine, nu ştiu ce am, stau cam prost cu stomacul, se pare.“

„Trece. M-au băgat la suspecţi în loc să mă lase să-mi văd de carte, o mie, două de vikingi balcanici, fantoşe sinistre, acum sunt la *suspecţi*... Nu ştiu de ce, după vântul ăsta şi după liniştea asta ar trebui o ploaie. Dar văd că ţi-e rău tare, întinde-te...“

În şanţul nu prea adânc unde stăteau, în mijlocul întunericului, apăsaţi de linişte, păreau singuri, numai doi oameni uitaţi acolo de un cataclism căruia nu-i scăpase nimic altceva.

„Mi-e într-adevăr rău, mi-e foarte rău, vai!“, gemu Descu şi, ca niciodată, nu-i veni greu să spună adevărul, îl spuse, apoi vărsă liniştit între bombeurile cizmelor; îl cuprinse o ameţeală plăcută şi se lăsă uşor pe spate, se sprijini de peretele aspru, pământul tăiat cu hârleţe tocite mirosind a mâl. Paraschiv îi sprijini cu o mână ceafa sub cască, înjură lung, amestecând, după un obicei rămas din cursul superior de liceu, cuvinte româneşti şi latineşti. Descu se simţea din ce în ce mai bine şi, neavând măcar timp să se mire de noua lui stare, vorbea, îi dădea de cele mai multe ori dreptate lui Paraschiv, totul era neaşteptat pentru el, era ca şi cum, obsedat fiind că-l roade o boală rea, constată dintr-odată că analizele au ieşit bune, nu are nici pe dracu’.

Curând se făcu ziuă. Descu văzu faţa celuilalt, nebărbierită, ochii obosiţi, casca lui plină de noroi uscat, mantaua, automatul, se văzu pe el însuşi aşa cum se ştia, se miră că stomacul lui nu-l înştiinţează că s-a făcut ziuă şi deodată obrajii i se aprinseră, sări în picioare atât cât îi îngăduia şanţul şi se duse, abia schiţând un salut, să-şi inspecteze oamenii.

„Săracul“, îşi spuse Paraschiv, „l-au căpiat, parcă-i apucat, săracul. Are o faţă fină, pare sensibil, ce-i trebuia lui asta? E slab, ăsta trebuia să-şi vadă de şcoala lui, dar parlagiii, casapii, ce ştiu ei...“.

Toată ziua în cantonamentul din satul pustiu, de unde se vedeau la marginea câmpiei nesfârşite un fel de creste mărunte care puteau fi ale unor munţi, dar puteau fi şi dealuri sau numai păduri, în timp ce puteau foarte bine să nu fie decât neguri, ceţuri de marginea zării sau poate nu erau nimic, plimbându-se printre casele joase, Descu se gândi la noaptea care trecuse. Acest sublocotenent Paraschiv spunea nişte lucruri care l-ar

putea trimite la spânzurătoare. De ce le spune? Dar *el* ce-a spus? Nici măcar nu l-a contrazis. Gândul că cineva i-ar fi putut asculta îl făcuse să se oprească de multe ori locului, să se uite înfrigurat în jurul lui, să închidă ochii aşteptând ca trei soldaţi şi un sergent să-l someze, să-i smulgă tresele, să-l descingă şi, aşa, între baionete, spre judecată, marş!

Găsi la cineva o lămâie pe care o stoarse în gura deschisă, apoi o strivi între dinţi, fără nici un rezultat. Spre seară îşi refuză drumul spre coniacul obişnuit de la Manea Gelcu, deşi toată după-amiaza se gândise la el. Noaptea trecu greu.

Pe urmă începu o ploaie lungă, iar ziua auzeau comunicate oficiale care-i asigurau pe luptători că treburile merg cum nu se poate mai bine, şi comunicatele erau însoţite de muzici bune, fanfare renumite care cântau marşuri şi fel de fel de cântece voioase.

Manea Gelcu se alese cu o rană uşoară şi îl trimiseră într-un spital, în spatele frontului. Descu află, întins pe o saltea umplută cu paie, într-un coridor, una dintre puţinele încăperi rămase întregi în orăşelul unde fuseseră cantonaţi. Vestea îl făcu să sară în picioare, chemă soldatul, îl trimise să afle amănunte. Mirosea a casă dărâmată, a moloz fierbinte stins cu apă, a carne arsă.

Soldatul întârzie, aşa că Descu încercă să-şi dea seama cât de adânc a fost lovit, ca prieten, de rana despre care nu ştia mare lucru a lui Manea Gelcu. Dar nu reuşea să-şi dea seama. Prin singura fereastră, murdară, nespălată de ploaie, venea o batjocură de lumină, pe care el dădu vina. După asta îşi concentră toată atenţia asupra unei rosături săpate de ştaiful cizmei stângi de-a lungul gleznei, o porcărie plină de puroi încă de la începutul războiului. În cele din urmă, veni soldatul şi îi dădu amănunte. În încăperea lungă, îngustă, erau destui oameni, vorbeau cu toţii, unii în şoaptă, alţii strigând, stăteau cum le venea mai bine, fumau, nu fumau, se gândeau la femei, gemeau în somn cei care adormiseră, nimeni nu scria scrisori, un sergent din Câmpia Ardealului citea o Biblie măruntă cu scoarţe negre şi mesteca ceva cu gura sucită spre umăr, pentru a feri foile sfinte de ceea ce i-ar fi putut lui cădea din gură. Soldatul vorbea,

sublocotenentul uitase că el însuşi fusese cel care ceruse amănunte. Desigur, numai durerea nemăsurată din gleznă îl făcea neatent. Bravul flăcău ştia că numai durerea de dinţi şi încă o durere neapărat bărbătească întrec, rar însă, arsurile căpătate în marşuri lungi, în care degetele şi călcâiele fierb încet şi se mistuie în găurile putrede ale bocancilor. El era singurul care înţelegea în această clipă indiferenţa tânărului sublocotenent! Şi era mulţumit fiindcă orice neplăcere a ofiţerului său era şi a lui, astfel înţelegea el să-şi facă datoria, apropiind cât mai mult de sine, după un fel propriu de a ordona succesiunea întâmplărilor, ziua când între neamuri va fi singurul care a văzut lumea şi va lucra apoi pământul şi va avea copii. „Domnul căpitan se întoarce repede, spunea şi domnul sublocotenent Paraschiv, chiar el spunea.“ Mantaua udă mirosea a căţea nuntită în ploaie şi neuscată două toamne. „A, Paraschiv, unde-ai vorbit cu Paraschiv, unde l-ai întâlnit?“, întrebă Descu, şi înainte ca răspunsul celuilalt să ajungă la el, începu să-şi înfăşoare cu atenţie şi grijă crescută laba în obială, atât de moale mişcând mâinile, încât soldatul îl crezu bolnav şi se întristă.

(Soldatul vorbise cam în acest fel cu Paraschiv: „Unde v-aţi cantonat voi, soldat, în care palat v-aţi legat caii, unde ţi-e ofiţerul, ia spune-mi tu mie?“. Soldatul răspunse că ei nu stau într-un palat, fiindcă nu au găsit nici un palat în picioare, toate fuseseră ocupate de alţii mai norocoşi, apoi spuse că, neavând cai, nu au legat nimic, iar sublocotenentul Paraschiv râse şi-l făcu deştept şi isteţ, *grădină de om,* şi adăugă, cu privire la Manea Gelcu, după ce fusese întrebat cu cel mai mare respect: „Am auzit, nu-i grav, vine repede, vine, căci trebuie să ştii, soldat, căpitanul nostru Manea Gelcu este cel mai frumos şi viteaz dintre noi! Repetă!“. „Căpitanul nostru Manea Gelcu este cel mai frumos căpitan dintre noi!“, repetă soldatul. „Eşti un mare umorist, soldat, eşti, pe cinstea mea, un spadasin, ia o ţigară.“ „Domnul sublocotenent o să fie bucuros că domnul căpitan e sănătos.“ „Dar tu cum eşti?“ „Eu sunt bucuros.“ „Bravo, gladiatorule, mai ia o ţigară, de ce eşti bucuros?“ „Fiindcă şi domnu’ sublocotenent e bucuros.“ Mai stătură de vorbă şi râseră.)

După plecarea soldatului, Paraschiv rămase fumând sub o streaşină care devenise una din marile minuni ale războiului, fiindcă, nesprijinindu-se pe nimic, rămăsese totuşi la locul ei şi era folositoare acum, pe ploaie, după cum ar fi fost şi pe vreme de soare. Paraschiv se gândi: „Iată, un ţăran deştept îmi confirmă intuiţia; acest Descu este un băiat cumsecade, soldatul nu minte şi soldatul îl iubeşte, ţine la el, asta-i ceva. Printre canaliile astea cu ciment în ţeastă, dai şi de unul cinstit. Mai poţi schimba o vorbă, mai încerci să respiri şi altceva decât aerul fecal al ăstora. Descu e băiat cumsecade, îmi pare bine că nu m-am înşelat şi că n-am intrat de tot în putrefacţie, tot mişcându-mă printre ăştia“.

Pornind către locul unde ştia că fusese cantonat Descu, îl găsi în ploaie, se bucură, îi spuse că pe el îl caută, iar sublocotenentul zise: „Trebuie să-ţi spun că voiam să te văd“.

Descu se miră iarăşi cât de uşor dăduse drumul la ce se gândise, spusese *exact* ceea ce voia să spună. Concret, starea în care se simţi transportat era starea unui om sănătos, al cărui stomac poate mistui pietre de râu care nu se sparg cu una, cu două.

18

Descu nimeri într-un vis urât, parcă un iepure diabolic fugea cu el în gură, i se clătinau măruntaiele, iepurele era un fel de animal rău, uriaş, umerii i se scuturau electrocutaţi, până când se trezi. Soldatul stătea alături, lanterna cilindrică părea în mâna lui o lumânare de nuntă, avea ochii tulburi, numai ei în toată faţa luminaţi, din cauza felului în care cădea lumina.

„Apă, adă-mi apă, unde-i apa“, spuse Descu, abia scăpat din gura iepurelui.

„Aţi visat rău, domnule sublocotenent, am auzit că visaţi rău şi am venit.“

„Dă-mi apă, mă arde.“

„Urât aţi mai visat, bine că sunteţi întreg.“

Descu se trezi de-a binelea, abia după ce bău apă din gamela care mirosea aşa cum miroase o sală de mese cu două mii de locuri în repausul scurt dintre prânz şi cină.

„Ce-am visat?“ întrebă.

„Aţi visat rău, vorbeaţi...“

Descu se ridică pe jumătate, făpturile nedesluşite ale visului nu prindeau tărie, voia să-şi amintească, nu reuşea.

„Parcă l-ar durea pântecele, parcă acum şi-ar da afară maţele“, gândea soldatul privindu-l şi adăugă, grăbindu-se şi făcându-şi mustrări că nu aşezase asta la începutul gândului: „Săracu’ domnu’ sublocotenent“.

„Pune dracului lanterna pe masă, îmi scoţi ochii, acoperă cu ceva lumina asta; dau cu tine de pământ, te nenorocesc!“

Întrebat iarăşi, soldatul îi spuse că în tot timpul somnului a înjurat şi parcă voia să omoare un animal sau un om şi nu putea, şi din nou înjura.

„Pe cine înjuram?“, tresări sublocotenentul.

„Nu ştiu pe cine înjuraţi, dar bine tare şi cu suflet era făcută treaba“, spuse soldatul.

„Ieşi afară. Lasă lanterna aici şi du-te, nu mai vorbi prostii, înjuram pe dracu’, ţi se năzare şi mă trezeşti. Ieşi, că dau cu tine de pământ!“

Singur, Descu se întinse pe scândurile acoperite cu pături şi începu lupta cu frica, desfăşurată acum pe ambele părţi ale muşchiului diafragm. Când Descu îşi închipui că ar fi putut vorbi prin somn aşa cum vorbeşte locotenentul Paraschiv de obicei, încetă să se mai zvârcolească, rămase nemişcat, simţi cum degetele picioarelor băgate în ciorapi de lână, degetele mâinilor ascunse sub pătură se răcesc şi amorţesc. El încetă să mai respire şi, când îşi dădu seama că n-a murit, îi păru bine. Noua stare, mai puternică decât frica, îi dărui un somn de o oră. Când se trezi, ştia ce avea de făcut.

Mâncă bine, cu o poftă pe care ordonanţa o observă. Noaptea, după ce acoperise pe jumătate lumina lanternei, soldatul ieşise din odaia sublocotenentului gândindu-se ca de obicei: „Se înfurie repede, dar nu-i rău, îi trece“. În acelaşi timp, o nelinişte plină de duhuri spurcate nu-l lăsa

să doarmă şi, oricât se strădui, nu reuşi să-şi aducă aminte locul unde agăţase secerile acasă, deşi aproape în fiecare zi vorbea despre acest loc, bine ştiut, cu alt soldat, numit Vasile Talpămică. Observase mulţumirea de dimineaţă a sublocotenentului încă înainte de a-l vedea mâncând, ca niciodată, în timp ce îi turna apă să-şi spele obrazul. Descu fluiera şi stropea cu apă în toate părţile. Dacă n-ar fi fost respectul faţă de superior, soldatul ar fi înjurat de bucurie.

Descu plecă să-l caute pe sublocotenentul Paraschiv, nu înainte de a glumi cu ordonanţa, evident fiindcă era binedispus. Pe urmă, soldatul scrise acasă o scrisoare lungă din care răzbăteau optimismul său ieşit din comun şi convingerea nestrămutată că, în vară, va fi lângă familie, la seceră.

19

Sublocotenentului Paraschiv, Descu îi spuse:

„Aş bea un coniac şi cu ochii."

„Un coniac bun numai la porcii ăştia găseşti. Uite, am făcut rost, este singurul lucru bun de aici pe care tot păduchii ăştia infecţi îl au."

După al treilea pahar, Descu spuse:

„Eu sunt Walter."

„Îmi pare rău, eu nu mai sunt Paraschiv. Dacă aş mai fi fost Paraschiv, trăgeam măcar într-unul din trântorii ăştia impotenţi. Trăgeam din plăcerea de a trage în ei. Eu sunt intelectual la a treia generaţie şi puteam s-o fac, dar n-am făcut-o fiindcă nu mai sunt Paraschiv. Bea, te rog, am un plutonier care-mi face rost, bea! Trebuia acum să-mi bat capul cu mii de pagini, fel de fel de aiureli antice, am scăpat de ele, mulţumesc vouă, pitecantropi melancolici şi generoşi."

Descu bău, celălalt continuă cu timbru neutru, parcă toastând:

„Câteva maimuţe sentimentale au învăţat în doi ani nemţeşte mai bine decât nemţii. Asta din cauza uşurinţei lor native de a învăţa limbi străine. Mai buni decât mine, un apolitic nenorocit, mi-au trebuit cinci ani de Iaşi

şi doi la Freiburg ca să învăţ germana cu care-l traduc pe Nietzsche. Nietzsche *al meu*, şi nu părintele crimei falsificat de ăştia. Uită-te la ei, amice: nu sunt nişte idioţi oarecare, sunt idioţi diplomaţi, păduchi nici măcar cu sânge albastru, bubele lor nu put, bubele lor nu sunt bube, sunt un fel de plante scumpe, nişte ciuperci folositoare. Se fac, priveşte-i, că nu văd cum se clatină şandramaua. Să le bem coniacul deci...“

Cele din urmă cuvinte deveniră dintr-odată nişte pietre aruncate cu putere în acoperişul de tablă al unui pod imens, gol. Numai Descu nu observă, fiindcă, ştiind bine ce are de făcut, nu se gândise decât la asta. Încă un pahar îl ajută. Şi, pe când Paraschiv îl privea din ce în ce mai nedumerit, plin de bunăvoinţă totodată, aproape invidiindu-l că s-a îmbătat înaintea lui, sublocotenentul Descu începu să-şi povestească isprăvile în amănunţime. Relată o dispută erotică, apoi un atac nocturn, acum nu mai bea, chiar el credea ce spune, era câştigat de ce se întâmplă în *povestire*; în felul acesta, începuse să vorbească despre puterea lui, despre putere în general, cel mai mult comentă drepturile nelimitate ale celor puternici. Şi termină:

„Vreau să spun că, dacă nu m-aş fi simţit plin de o anumită vigoare, dacă n-aş fi cultivat-o, dacă n-aş fi fost sigur de mine, eu n-aş fi fost unde sunt acum şi unde mă simt bine. Şi dumneata te simţi bine. Dumneata ai gură rea, dar de fapt eşti tot atât de convins ca mine că am dreptate. Dumneata strigi, înjuri, fiindcă îţi face plăcere să strigi şi să înjuri, aşa-i felul dumitale. De fapt, ştii, ca şi mine, ce vrei...“.

Paraschiv aşeză paharul gol pe podeaua ruptă în multe locuri, murdară. Mişcarea lui înceată opri verva celuilalt. Paraschiv se ridică la fel de liniştit. Şi izbi apoi cu tocul cizmei paharul, ochii îi săriră din orbite, fruntea crăpă în două, nişte şoareci care rodeau un geamantan de carton dispărură toţi odată într-o singură gaură, pe unde înainte abia încăpuse coada unuia.

„Eşti un cretin cu mari perspective“, zbieră el. „Mai cretin decât toţi. Un puţoi nenorocit care miroase a pişat, eşti un pisic sfrijit, ieşi afară!“ Bău din sticlă, o lăsă pe masă. Căzu într-un scaun, tăcu, apoi, foarte

liniştit, continuă: „Ascultă, mă, Descule, ce-i în capul tău, mă? Tu eşti un om cumsecade, mă, te-ai îmbătat, ce-ţi trebuie ţie, mă? Crezi tu că de astfel de suporturi ai nevoie? Tu eşti ultimul care trebuia să fii unde te afli acum. Înţeleg, zău dacă acum nu înţeleg exact ce se petece cu tine, dar ascultă, ai timp să ieşi din derută. Cred că se mai găseşte loc în capul tău ţinut la fum pentru asta sau capul meu nu mai face două parale. Te sprijini într-o mătură ca un om de zăpadă, asta este, ai albeaţă. Vine vara, scăpăm şi de ruşi, şi de nemţi, ascultă, să mă ia dracu' dacă nu vine vara...“.

Paraschiv se întrerupse, fiindcă Descu începuse să cânte cu ochii închişi, să geamă mai bine zis. Se îmbătase pe neaşteptate, nu mai putea vorbi. Ochii i se acoperiseră cu o ceaţă verde, mâinile îi erau moi, fără oase, fără încheieturi, picioarele la fel, iar în locul umerilor avea două bucăţi nedesluşite de carne rece. Devenise o vietate ambiguă, un fel de moluscă, alunecă de pe scaun şi înţepeni. Paraschiv îl stropi cu apă, îl pălmui, îl aşeză greu pe patul de fier şi sublocotenentul îşi dădu obolul, moale ca un înecat, peste vestonul gazdei.

Dimineaţa, Paraschiv găsi locul gol. După zece minute primiră ordin de evacuare şi părăsiră în grabă localitatea, după ce aruncară în aer, inutil, un pod nu prea mare.

20

Trezindu-se, era încă noapte, Descu ieşise pe furiş din camera lui Paraschiv. Pe când se chinuia să deschidă uşa, respiraţia celuilalt se auzea liniştită şi ăsta ar fi fost un motiv suficient să-i tragă două gloanţe în cap, dar n-o făcu. Trăi de aici încolo ziua, noaptea ros de o furie ciudată, care îşi schimbă, de neînţeles, direcţia când spre Paraschiv, când spre Manea Gelcu. Avură loc lupte, marşuri lungi, cantonamente grăbite, Manea Gelcu se întoarse, era mai palid şi purta acum la el, pretutindeni, un bidon cu coniac. Hotărârea lui Descu deveni statornică: Paraschiv trebuia lichidat într-un fel, denunţat, împuşcat etc. Era singura soluţie.

Într-o zi, află că sublocotenentul Paraschiv a fost grav rănit, transportat, fără şanse se spunea, într-un spital, iar Descu scăpă de o grijă mare. Din când în când, îşi făcea reproşuri că s-a putut îndoi de prietenia sigură care îl lega de căpitanul Manea Gelcu.

21

Până acasă mai avea de străbătut trei străzi. Erau străzi scurte. Erau mărginite de trotuare înguste, nici curate, nici murdare. Casele bătrâneşti văruite în galben sau alb sau albastru-deschis zăceau în spatele unor straturi de flori moi. Între ele, la capetele unor beţe vopsite numai în verde, încercau să lucească fără putere globuri de sticlă colorată. Descu îşi aminti ultima lui zi de naştere petrecută acasă, înainte de război.

Nu veniseră mulţi. Erau câţiva colegi ai lui, unchiul Costaş, care nu lipsea niciodată, şi Emilia cu fetele, trei prietene de-ale ei. De Anişoara, Marcel era îndrăgostit şi suferea. Se întâmplase la serbarea liceului de fete. Acolo, fata cu umerii înguşti şi guler alb recitase foarte frumos o poezie lungă. Mamele plângeau, Marcel, în primul rând de bănci, putuse vedea bine cum ea îşi strânge pumnii, cum desface apoi cu emoţie crescută palmele şi spune versurile când şoptit, cu ochi tulburi, când puternic, implorând, ameninţând în aceeaşi clipă, cu braţele adunate deasupra capului, o fiinţă numai de ea ştiută, ascunsă undeva, în podul susţinut de sârme lungi, încrucişate, podul sălii de gimnastică. Se îndrăgosti. În aceeaşi clipă se simţi strivit: trebuia s-o cunoască. Pe urmă, Emilia o aduse în casă. Fusese un adevărat noroc, erau colege. Se întâlneau şi în grădina publică, de fiecare dată el mergea lângă ea şi nu făcea altceva decât să se întrebe cum să înceapă. Şi ea era tăcută, fată de oameni care ştiuseră s-o crească în virtuţi. Într-o zi, Marcel îi povesti despre un coleg de-al lui, Boncu, un băiat foarte voinic care odată luase soba în braţe, da, soba din clasa lor, şi o dărâmase, o transformase într-un morman de moloz. O sobă înaltă de aproape trei metri. Anişoara se distră grozav. Relatarea isprăvilor lui Boncu era o descoperire care trebuia

exploatată, ziua revelaţiei fiind pentru adolescentul Marcel Descu una dintre cele mai fericite ale lui. Povesti toate isprăvile lui Boncu. Apoi inventă altele, ale aceluiaşi. Astfel, deveni aproape prieten cu fata. Ea nu era pretenţioasă.

Cineva spuse:

„Să ne recite Anişoara“.

„Bravo, bravo...“ Toţi aplaudară. Mama stătea în uşă şi se bucura fără să se vadă, fiindcă ochii ei rămâneau întotdeauna la fel.

Băieţii se ridicară în picioare. Aveau gulere lungi, ascuţite, cravate frumoase. Veniseră îmbrăcaţi cu hainele cele mai bune. Nici unul nu purta uniforma. Erau în cursul superior, liceul purta numele unui domnitor român, era cel mai bun liceu din ţinut, iar ei aveau bentiţe negre la şepci. Şepcile erau în hol, atârnau în cuier, numai şepci cu bentiţe negre, semnul cursului superior, încadrate de portocaliu obişnuit. Nu purtau matricole la haine, ci numai la paltoanele care erau tot în hol, acoperind întregul cuier, întinse şi pe două scaune: nu mai încăpuseră. Era iarnă.

Petrescu Săvel, care îşi lăsase mustaţă, strigă în mijlocul veseliei:

„Sărbătoritul, sărbătoritul, delfinul, tânărul moştenitor să ia comanda. Marcele, condu domnişoara pe scenă. Să ne spună poezii, ea spune cel mai frumos poezii. Trebuie să şi dansăm, să ne spună întâi poezii.“

Râseră. Emilia sări într-un picior. Se spunea că Petrescu Săvel îi face curte.

Marcel purta un costum nou, pielea subţire a obrazului său tremura. În mijlocul aşteptării provocate brusc de o anumită mişcare a umerilor lui (mişcare luată de toţi ca început al unei glume bune, fiindcă, deşi îl cunoşteau, atmosfera era, după ei, foarte potrivită pentru glume bune, aşa că tăcuseră numai pentru a putea râde mai bine, ceea ce se şi vedea), spuse:

„Anişoara, ţi-l prezint pe Boncu. Boncu, îţi spuneam că... soba. Ştii, Boncu, el boxează, el e cel care mănâncă lame şi care, atunci, la plajă...“.

Râsul se stinse cu mult înainte de a izbucni. Mama, tristă în uşă. Băieţii se priviră. Emilia ascunse fără să reuşească intenţia unei fugi

undeva departe, în ţările calde, într-o casă cu alt frate. Din toate acestea ieşi un zâmbet gălbui. Boncu apăru dintre ceilalţi. Era voinic, avea obraji mari, rotunzi. Putea fi corect îmbrăcat, dar mânecile hainei lui, mult prea scurte, făceau ca întregul costum să pară împrumutat de la unul mai mic. Nu era sfios. Se înclină, mâinile pendulară înainte şi înapoi, spuse:

„Răposatul a fost mai mic. Şi eu cresc mereu, nu ştiu unde am să ajung, ai mei sunt foarte îngrijoraţi“.

Era exact ce trebuie. Spuseră că Boncu are *haz*, îl numiră, din prietenie, strigând: „colosalul, teribilul, urangutanul vesel“. Unchiul Costaş intră cu un patefon. Mama aduse lichior de ouă, *preparat* în casă. Emilia aduse saleuri. Apoi apăru tatăl. Îşi freca mâinile una de alta, parcă venind de afară, din frig, dar el venea din altă cameră, nu fusese nicăieri, îşi netezi cu multă atenţie reverul hainei sale negre, cam prea lat. Zise:

„Ei, copii...“.

Se simţiră oarecum stingheriţi, încercară totuşi să se arate bucuroşi de venirea lui, încântaţi de frumoasele cuvinte adresate lor. Tatăl se îndreptă spre Marcel şi îi strânse mâna. Dimineaţa făcuse acelaşi lucru. Acum, de faţă cu toţi, spuse:

„Eşti mare, dragul meu, da, da, eşti băiat mare, hm...“.

Îl ascultau atenţi, băieţii şi fetele. El începu să facă paşi rari în jurul mesei. Ţinea mâinile la spate. Era mulţumit de cele spuse, se simţea încărcat peste puteri cu răspundere paternă. Mama îşi freca ochii.

Marcel simţi cum gulerul începe să-l strângă, haina deveni prea strâmtă, iar subsuorile i se umplură cu apă.

Tatăl mai spuse: „Da, da...“ şi se duse lângă unchiul Costaş, care învârtea manivela patefonului.

Dansară. Prin pâlnia largă se strecurau tangouri criminale, şoptite de români vestiţi ca Jean Moscopol şi alţii. Fetele se mişcau cu uşurinţă, palmele băieţilor transpirau uşor între omoplaţii abia simţiţi prin mătasea bluzelor, foarte frumos încheiate de mame grijulii, chiar sub bărbie.

Singur, lângă lada în care creştea un lămâi, Marcel părea preocupat numai de felul cum sunt dispuse frunzele şi crengile şi fructele verzui,

necrescute, ale acestuia. Pe când mirosea adânc, strivind între degete o frunză cu pielea lucioasă, îi trecu prin minte să-i spună celui mai bun prieten al său că n-are nici o bucurie în această zi. Îl căută, dar nu-l găsi. Cel mai bun prieten al lui nu fusese invitat, fiindcă nu era cunoscut, iar Marcel nu se gândise până acum la el, nu-l alesese dintre ceilalţi. Trebuia totuşi să stea de vorbă cu cineva. Prin faţa lui, perechi treceau dansând. Mirosea vag a năduşeală amestecată cu apă de colonie, începuse timpul mult aşteptat când fetele se fac că nu observă ce vor să spună mâinile şi respiraţia băieţilor, care, la rândul lor, dau totul pe seama lipsei acestora de experienţă, şi era *minunat*, fiindcă, având convingerea că trişează, aceşti băieţi şi aceste fete cresc unii în ochii altora cu câţiva centimetri pe oră.

Cel mai bun prieten lipsind, Marcel se opri la Petrescu Săvel, dar lui nu-i putea spune, fiindcă îşi adusese aminte de răspunsul pe care acesta îl dăduse în locul lui profesorului de logică, într-o zi de iarnă, joi, la ora patru, când aveau ei logica. „Nu înţeleg cum ai luat dumneata capacitatea“, spusese profesorul şi privea pe fereastră, gândindu-se la căsătoria nefericită pe care o făcuse el, cu toate că o încercase copt, trecut de patruzeci de ani. Singur, în picioare, la tablă, Marcel Descu plesnea de ruşine, neîndrăznind să ceară voie afară. În tăcerea clasei, veni din bancă răspunsul lui Petrescu: „N-a luat-o el, domnule profesor, i-au dat-o alţii...“.

Ridică ochii, aruncă frunza de lămâi. Petrescu Săvel dansa cu Anişoara. Mâna lui dreaptă alunecase până aproape de mijlocul fetei, ea ţinea ochii plecaţi şi chiar un copil ar fi observat că toată povestea îi face plăcere. O dată şi Marcel ţinuse strâns degetele Anişoarei, dar le dăduse drumul repede, fiindcă mâna lui transpira.

„Hei, sărbătoritule, eşti de servici.“

„O dată pe an, ce naiba!“

Îl priveau, nu se mai auzea muzica, discul se învârtea mereu, acul hârâia aproape de centru, dar ei continuau să ţină fetele în braţe. Fetele se lăsau ţinute.

„Hai, mă, ce faci?“

I se păru că pâlnia patefonului râde. Atunci veni din cealaltă cameră unchiul Costaş. „V-am adus şi o romanţă“, spuse el şi zâmbea, avea aerul că în viaţa lui nu ascultase decât romanţe.

„Vrem“, strigară cu toţii, şi ţineau fetele în braţe.

Unchiul Costaş învârti manivela încet, cu satisfacţii secrete. Curăţă acul cu vârful degetelor. Aşeză discul cu mii de precauţii. O femeie începu să cânte romanţa.

„Nu-mi place“, spuse un băiat şi dădu drumul fetei.

„E superb“, spuse unchiul Costaş, e tot ce poate fi mai melancolic.

„Parcă n-a mâncat deloc“, zise o fată.

„Lăsaţi, că se dansează“, strigă Petrescu Săvel.

Şi el dansă cu Anişoara.

Marcel îşi turnă un pahar din lichiorul de ouă, specialitatea mamei. Bău. Mai turnă unul. Paharele erau mici, cu picior verde. Băutura era dulce, dar în multe cărţi se spune că necazul se îneacă în alcool.

„Ce-i asta, Marcel?“

Glasul mamei era speriat. Tânărul sărbătorit strânse paharul gol (renunţase să mai toarne) în pumn. Vru să-l sfărâme, să-şi taie mâna, să curgă sânge. Apoi renunţă. Ieşi, se opri în hol. Aici era frig şi aproape întuneric. Mama veni după el, îi înfăşură fularul în jurul gâtului, o dată, de două ori.

„Mă îngrijorezi“, spuse ea. Apoi intră în camera de unde se auzea iarăşi un tangou. Se dansa.

Stătea nemişcat. Auzi deodată, în spate, glasul unchiului Costaş:

„Eşti un prost, asta eşti...“.

„Ce vrei să spui?“, se întoarse el şi ar fi vrut să-l vadă pe acest unchi al lui întins pe masa de operaţie, tăiat de şapte doctori, fără şanse de salvare.

„Dă-i în mă-sa. Se cred deştepţi. Eu observ de mult, nu te potrivi la ei.“

„Cine?“, întrebă Marcel şi o văzu pe tanti Angela, soţia lui Costaş, în mare doliu, rupându-şi vălurile la mormântul lui, cu frumosul ei trup alb

pe care îl zărise odată prin gaura cheii, uscat de durere, bun de aruncat.

„Ascultă, nu eşti mai prost decât ei, de ce întotdeauna te simţi mai slab?“

„Nu-i adevărat, cine ţi-a spus?“

„Ba da“, spuse celălalt aproape rugător. „Aşa-i, prostule, te poţi culca mâine cu care vrei dintre ele.“

„Taci, lasă-mă.“

„Du-te şi ia-o pe cea subţire, şatenă. Ia-i-o puţoiului ăluia cu cravată albastră, arată-i ce ştii tu, fii deştept.“

„Nu vreau“, strigă.

„Sau cealaltă, sâsâită, aia blondă, plinuţă, ce zici?“

„Mie îmi place Anişoara“, şopti Marcel şi uită să-l mai contrazică, uită ura care îl trimisese aici, uită sistemele de tortură la care i-ar fi supus pe toţi, voia numai să danseze şi pe urmă să plece cu fata.

„Fii atent la mine, chiar acum te duci şi o iei la dans. Să nu-ţi tacă gura, să-i vorbeşti la ureche, să-i pipăi spatele şi ce mai are. Ştii că eu sunt cel care are dreptate, mă înţelegi, nu? Tu! Dă-i în mă-sa pe toţi. Atât!“

Marcel intră în odaia încălzită. Evident, dansau. Aerul era umed, ascundea mii de primejdii. Se opri în faţa lui Petrescu Săvel, care se învârtea lent şi ducea o fată în braţe. Zise îngroşând glasul, vrând să acopere muzica şi tot ce mai era acolo:

„Dă-mi şi mie voie să dansez“.

„*Aşa*, cu fularul la gât mă, ce naiba?“

Fără să audă râsul celorlalţi, râsul cunoscut, un singur gând îl cuprinse şi rămase: *uitase să-şi scoată fularul.*

Îngândurat, unchiul Costaş ieşi să fumeze în grădină, dar nu se mai întoarse. Unde-i? Eh, asta-i, doar îl ştii, Hopa-Mitică, uite-l, nu e...

22

Ajunse la colţul străzii unde se afla casa părinţilor săi. Întreaga stradă avea şaptezeci şi şase de case. Pe poarta cu numărul 76, când era copil, a

ieşit un câine nemaipomenit, care, în loc să-l rupă şi să-l înghită în două porţii, l-a mirosit şi s-a întors de unde venise, altfel, sărind gardul înalt.

Mult mai târziu, într-o zi cu nori lungi de ploaie, stătea pe un coridor şi privea în *careu*, locul pătrat cu iarbă unde se adunau elevii şi profesorii liceului la începutul şi sfârşitul şcolii şi încă de câteva ori pe an, la sărbători etc. Era recreaţie, zgomote confuze veneau din curtea largă, mai erau câteva minute până să sune de intrare, de trei zile ploaia nu izbutise să-şi dea drumul, elevul Marcel Descu din clasa a VII-a A tocmai terminase de mâncat un măr. Se îndreptă spre clasă, gândindu-se la un caiet dictando, o sută de foi, pe care uitase să-l cumpere de dimineaţă, aruncă restul mărului, înregistră în treacăt senzaţia lipicioasă, neplăcută a cotorului, şi-i căzu în braţe, venind într-o fugă sfârşită, elevul Sami Erlich dintr-a V-a, feciorul singurului librar din oraş, care ţinea şi anticariatul. Apărură cei doi care îl urmăreau. Tăbărâră asupra băiatului ghemuit lângă Descu şi îl bătură, apoi îi smulseră şapca, o aruncară pe fereastră şi, când voiră să-l arunce şi pe el, erau până jos vreo doi metri, săriră alţii să-l apere şi se făcu bătaie mare. Toate se petrecură fulgerător, ca în vechile filme mute. În urmă, cei doi îi spuseră lui Marcel: „Eşti curajos, fără tine nu-l prindeam, scăpa, noroc de tine“.

A doua zi, toată clasa ştia că timiditatea lui Descu Marcel, încetineala lui nu sunt decât măşti, măşti ale unui tip energic, fii atent cu el, buturuga mică răstoarnă carul mare şi altele! Deşi unii începură să-l evite, neprevăzutul în care fusese aruncat nu-i displăcea. Astfel, când îl întrebară prima oară despre asta, primul gând care-i trecu prin minte – adevărul neparticipării lui la întâmplarea ştiută – se opri înainte de a ajunge pe limbă şi el spuse: „Totul e să ştii când trebuie să acţionezi“, apoi se miră de ce ieşise, dar nu-i păru rău şi trişă în continuare.

Războiul începu în anul următor.

23

Familia şedea în jurul mesei.

Tatăl se ridică.

Era îmbrăcat în hainele lui negre. Îşi netezi cu vârful degetelor reverul. Paharul fusese golit pe jumătate. El zise:

— Ei, te-ai întors, foarte bine! Arăţi minunat. Noi toţi, să ştii... Da, da, foarte bine...

Se aşeză.

Mama nu spuse nimic. Privindu-l, îşi sprijinea bărbia în pumni. Chiar deasupra mesei atârna lampa veche, împletită din nenumărate ramuri de alamă, cu lumina muiată de ciucuri limpezi, o lampă veche, fusese a bunicilor, iar acum stătea în sufragerie, un obiect preţios şi de neînlocuit în ochii familiei.

Tatăl zise vesel:

— Nu ne-ai spus că te-a făcut locotenent, ştrengarule!

— De fapt, asta-i surpriza de care pomeneam în scrisoare, zise locotenentul.

— Ştrengarule, numai de surprize te ţii!

— E mai bine locotenent decât ce erai înainte, *Walter*? întrebă Emilia.

(Între tată şi mamă se petrecu, fără vorbe, pe deasupra mesei, din ochi, următorul dialog:

Tatăl [furios]: Ţi-am spus, a început să-l jignească, fii atentă la accente.

Mama [cu orice preţ, fără scandal]: Vai, Alecule, exagerezi, te rog, pentru Dumnezeu!

Tatăl: Nu exagerez, am fost sigur de asta.

Mama: Nu te pripi.

Tatăl: E felul ei, o face pe naiva şi-şi bate joc.

Mama: Vai, Alecule!

Tatăl: Nici un *vai*!)

— Locotenentul e mai mare decât sublocotenentul, spuse Walter Marcel.

O privi pe Emilia şi o văzu frumoasă, o adevărată femeie, când oare se schimbase, nici nu semăna cu fata ştiută de el, crescută în casă şi

numită sora lui. Cum i-ar spune Manea Gelcu? El i-ar găsi cel mai potrivit nume.

— Vai, ce proastă sunt, spuse Emilia.

Scăpă şervetul cu care tocmai îşi ştergea gura, îl ridică şi, privindu-i pe rând, adăugă:

— Dragă *Walter*, sunt o proastă.

Tatăl vorbi iarăşi cu mama, în tăcere, pe deasupra mesei.

— Eu şi cu Manea, căpitanul Manea Gelcu, suntem cei mai buni prieteni, spuse locotenentul.

— Un căpitan e mai mare decât un locotenent sau cum? zise Emilia.

Zâmbi ca o elevă care, deşi nu ştie lecţia, e gata s-o înveţe din gura profesorului, cu toate că acela nu are de gând să repete lucrurile, ci îi atrage atenţia că aşa nu mai merge.

— Eşti de o naivitate, Emilia, râse locotenentul.

E la al cincilea pahar, nu simte dureri de burtă, e stăpân pe situaţie, iubeşte viaţa.

— Îmi placi, băiete, spuse tatăl.

— Vai, Marcele, cum mai bei, nu-ţi face rău? spuse mama, iar mirarea ei întrece frica, îngrijorarea.

— Nu-l mai dădăci, spuse tatăl.

— Oh, *Walter*, bătu din palme Emilia, câte mai ştii, câte mai povesteşti tu...

(Între părinţi iarăşi dialog mut:

El: Cred că ai dreptate, *mamă*; m-am înşelat!...

Ea: Vai, Alecule!

El: Nu ştii să spui decât *vai*!

Ea: Bine că-i văd aşa!

El: E un băiat şi jumătate!

Ea: Vai, Alecule!)

— Aş vrea un coniac, spuse locotenentul.

— N-avem, nu se găseşte, bea vin, *in vino veritas*, se bucură tatăl.

— Pe front *bem* numai coniac. Asta bem eu şi Gelcu.

— Vai, Marcele, vai, făcu mama.

— *Walter*, doamnă, spuse tatăl.

Locotenentul scoase ţigările, întinse pachetul spre ceilalţi, ei nu fumează, refuză fiecare în felul lui, locotenentul îşi aprinse o ţigară. Faptul că e singurul fumător îi întări încrederea în el.

— Să mai bem, băiete, spuse tatăl.

Dădu peste cap al doilea pahar, se gândi cu groază la vechea lui boală de stomac, o ameţeală uşoară, însă plăcută îl făcu să uite, trăiască viaţa!

— Vai, vai, suspină mama.

— Da, aşa mai zic şi eu, spuse tatăl. Eroule!

— Oh, *Walter*, trebuie să-l aduci la noi pe acest căpitan, spuse Emilia.

Astfel petrecu familia, mai bine ca niciodată, câteva ore. Pe urmă se culcară. Primul adormi tatăl. Apoi adormi mama, după ce plânse în tăcere pentru a nu-şi trezi bărbatul.

Ajunsă în camera ei, Emilia deschise fereastra. Şi stând ea cu obrazul în bătaia nopţii, o apucă o durere mare, fără lacrimi, cu arşiţă şi dor de moarte. Apoi, cu gura înfundată în pernă, vorbi cu ea însăşi, lăsă să cadă grele blestemele pe care nu le spusese la masă. Şi, lipsindu-i lacrimile, durerea nu se făcu mai mică.

Locotenentul se aşeză pe marginea patului, vinul băut lucra în tăcere. Întâlnirea fusese peste aşteptări, atât de reuşită, încât şi frumoasa Emilia era bătută, ridicase braţele şi aştepta sentinţa învingătorului! Nici măcar nu apucase să spună *Marcel*. Niciodată! Numai Walter! Era o victorie. Ea spunea *Walter*. Chiar aşa... nu m-am gândit... O greaţă violentă îi aruncă pumnii în tâmple. Căzu în genunchi, cu coatele înfipte în covorul gros. Din mii de amănunte, reconstitui purtarea Emiliei şi *descoperi* tâlcul ei. Şi un prost şi-ar da seama, singura care *l-a aşteptat cu adevărat* a fost Emilia. Trebuia să treacă atâta vreme pentru ca să-şi dea seama! Ce subiect pentru prietenul Manea Gelcu! *Excelsior...* Criza de stomac trecu. Numai mâinile îi tremurau şi genunchii.

Aprinse o ţigară. Trase câteva fumuri, jarul luci lung, muşcă lacom din tutunul uscat. Îşi încheie tunica. Mai trase un fum, era foarte amar,

aruncă ţigara. Ţigara aprinsă se rostogoli pe covor până aproape de piciorul mesei rotunde din mijlocul încăperii.

O scamă desprinsă din vechiul covor ţesut la maici începu să fumege uşor, cu un fel de veselă mulţumire, dacă te-ai gândi la un fumător rămas peste noapte fără ţigări, chiar în clipa asta găsind uitată în tabachera de alpaca din sertarul scrinului o „regală“ neatinsă de trecerea timpului... Locotenentul tocmai ieşise, uşa închisă hoţeşte, cu mâna răsucită din cot, fără să se întoarcă, rezemat o clipă, ochii închişi, cu spatele de lemnul de mult răscopt, cald, prietenos, casa părintească.

Un hol pătrăţos, scund, slab luminat de un lampadar chinezesc de alamă coclită, trei lămpi din care doar una funcţionează sub abajurul ca o perucă roasă de molii. Alt obiect vechi şi preţios care se stingea încet, într-un loc nepotrivit. O moştenire bizară, printr-o aritmetică de familie pe care, cu licărul din totdeauna de cruzime şi batjocură, în frumoşii ei ochi negri (*Azïadé*, ah, Pierre Loti ăsta, lup de mare, norocosule, spunea unchiul Costaş, până şi cea mai nobilă Doamnă a timpurilor noi să te iubească, afurisitule, minunată Regina noastră Maria), cu limbă dulce, aşadar, şi pupându-l hoţeşte în creştet pe glumeţul Costaş, Emilia o numea „primejdiosul viitor galben, afacerea Descu – Dr. Fu Manchu“... În fine, domnişoara Emilia s-a scăpat pe ea! Fireşte, altfel cum? Sudoarea acră de ostaş (odată pătruns în hol, îl inundase brusc) se uscă într-o clipă. Acum era frig. Un ficus pitic şi un lămâi la fel, de o parte şi alta a uşii în spatele căreia îl aştepta de mult surioara Emilia. *Excelsior*, iubite Manea. Oricât de târziu, colonei, sau generali, sau morţi la datorie, te voi umili cu povestea asta, prietene. Cum am îngenuncheat eu o mândră fecioară. Cum am fost eu mult mai puternic decât nemăsuratul ei orgoliu. Filme, romane... Rupse o frunză din lămâiul cocoşat într-un ciubăr cu doage înguste, cercuite cu şină groasă de aramă înverzită de mult. Culori şi forme se văd numai la lumina zilei, dar acum tu gândeşti asta. Un gând ca un glonte rătăcit. Între degete (*altfel* decât altădată, *ştii tu când* simţi cu pielea ta, ehe, ţesătura asta vegetală), frunza era densă, mată, se păstra o urmă parcă de ceva gras. Dar mirosea bine. Te gândeşti acum la o jumătate

de lămâie mare stoarsă în gură. Da, uşa nu era încuiată. Alt gând neaşteptat, plăcut: o deschizi cu îndemânarea unui spărgător de seifuri. Poate un film cu James Cagney? Piticul ăsta m-a tulburat când călcam în străchini prin liceu. Unul mărunţel, bun pentru mari isprăvi. Da, totul în desăvârşită linişte, tăcere. Umbre şi vis. Nu reuşeşte să-şi descheie tunica. Renunţă. Încearcă din nou. Palme uscate, tâmple reci. În odaie miroase a busuioc şi Forvil. Pudră sau apă de colonie? Ia te uită, domnişoara se fardează. Hm... Îl aşteaptă cu tot ce avea ea tainic şi de nepătruns. *Excelsior*. Ai ajuns. Sigur de tine, imponderabil, mersul pe apă. Te opreşti şi îţi simţi înzecită greutatea cărnii, a oaselor. Gâfâi. Nu ai aer. Genunchii tremură înfipţi în tăblia patului. Pe noptieră, o lampă de carte pâlpâie în căciula ei de ebonită abia mai mare decât un degetar. Pare mai degrabă o lumânare care se stinge. Emilia doarme larg desfăcută sub cearceaful subţire. Deschide ochii. Nu apucă să ţipe. O palmă udă, neînchipuit de grea, o lespede de plumb îi astupă gura. Cu harul ei nebun de a-şi termina râzând adversarul, oricine ar fi fost el, Emilia are timp să gândească: de unde a făcut rost stârpitura asta de o labă de docher...

Conversând despre Ionescu

Doi bărbaţi de statură oarecare traversară strada pustie în jurul orei trei şi intrară în micul restaurant din pasaj. Ospătarul nu reuşi să le stabilească nici pe departe vârsta şi renunţă. Fiecare masă aduna în jurul ei patru scaune surdomute, asta asigura liniştea neclintită a localului. Jumătatea de sus a peretelui din stânga era acoperită cu oglinzi infidele care, neprimind cum trebuia lumina, schimbau înfăţişarea lucrurilor: romburile mozaicului deveneau serii de patrulatere neregulate, paharele erau moi şi căpătau orice formă ar fi vrut ochiul, iar peretele din fund apărea oblic, văzut ca printr-un geam pe care curge continuu un şuvoi de apă. Ar fi fost un fleac să se îndrepte lucrurile: toate obiectele din local, împreună, bineînţeles, cu peretele opus, s-ar fi putut înşira pe o scândură lungă, în apropierea oglinzii, cel mult la o jumătate de metru. Responsabilul însă n-ar fi făcut asta nici mort.

— Are cel mai obişnuit nume din lume, spuse unul dintre cei doi.

Ospătarul se apropie şi, în timp ce mergea cum se merge, oglinda îşi bătea joc de el, dar lui numai de asta nu-i ardea.

— Nici nu se poate un nume mai banal, zise celălalt.

— Ionescu!

— Extraordinar! Ionescu!

Ospătarul stătea în faţa lor: tăcut, îmbrăcat, încălţat, împachetat din cap până-n picioare în respect, părea cuprins de o grijă nemăsurată pentru soarta celor doi. Băiatul lui, de şaisprezece ani, elev, se apucase de fumat, şi el, părinte, îl înjura acum în gând, socotea cum o să-l facă să-şi mărturisească vina: cureaua se scoate lent, trasă de capătul cu cataramă, băiatul, puţind a tutun, încearcă s-o şteargă afară. „Suflă, nenorocitule, suflă!“ Băiatul nu suflă, nu poate, cum să poată! Atât îi trebuia, asta voia tatăl, să nu sufle.

— Rom, zise cel din stânga. Mare.

— Două mari, zise cel din dreapta.

Ospătarul se înclină, gândurile lui lăsară în pace mica bestie fumătoare şi se repeziră la tocăniţa care îl aştepta în camera scundă, lângă bucătărie; frunze de dafin pluteau în sosul tomat, pluteau, fiindcă ce s-ar întâmpla cu un sos tomat fără frunze de dafin?

— De altfel, eu am zis că nu-i bună cu Ionescu.

— Parcă nu era, cum să spun, suspect, numai ochii...

— Numai ochii!?

— Cum să spun eu...

— Eu am zis-o tare şi primul. Ei, drăcie, mi se pare că ne-au dat alt rom. Hei, unde eşti? Vino, te rog, *domnule*!

Celălalt îl călcă pe vârful pantofului: lasă, nu striga pentru nimica, e rom ca tot romul, nu face, vezi doar ce bine serveşte, ce amabil e, nu face.

Răspunsul ospătarului veni respectuos, binevoitor, precis: era rom obişnuit, îi ruga frumos să creadă, altul n-are, nici nu există mai bun.

Cel care strigase căpătă în obraji culoarea unei mulţumiri vii:

— Lasă, lasă, dragă, să întreb, de ce să nu întreb, în ăştia să n-ai încredere. De ce să nu întreb?

— Bine, întreabă, fă ce vrei, de strigat spuneam... mă ştii.

— Tu te laşi călcat pe coadă, n-am ce-ţi face.

Se scărpină la subsuoară foarte satisfăcut.

— N-am ce-ţi face.

— Este chiar felul în care îl repezeai pe Ionescu, zise prietenul lui.

— Ce spui? Nu te aud.

— De ăsta ziceam... îl cam repezeai...

— Ionescu? Trebuia să-l repeadă cineva!

— De ce să-l repeadă, în definitiv? Zău, vorbeşte mai încet.

— Mai încet, mai încet, atâta ştii. Avea ceva, roşea, se bâlbâia, mă rog, toate astea te făceau să-l repezi, crede-mă.

Uitându-se în oglindă, începu să râdă: de acolo îl privea un fel de animal roşcat, gras, necunoscut.

— Hă, hă, ia te uită...

Clătina capul, închidea ochii, scotea limba. Ameninţă cu un deget oglinda, degetul creştea şi descreştea, ceea ce îl făcu să se înece de râs.

— Era cel mai bun dactilograf din câţi am văzut eu şi din câţi există, şopti celălalt.

— Ce folos!

— Extraordinar, bătea cu toate degetele, cu toate zece, nici nu privea foaia de hârtie şi, cu toate astea, n-am văzut un raport bătut de el cu greşeli. Fac contabilitate de cincisprezece ani...

— De pomană toate astea. Ce dracu', nu-ţi dai seama? Ionescu nici nu era bărbat, era o dactilografă, unde-ai mai văzut?

Ventilatoarele, două, porniră în acelaşi timp din spatele grilajelor pătrate de sârmă argintie, sus, într-un perete.

— Altă viaţă, strigă cel care vorbea tare. Aşa da!

— Totuşi, e de necrezut cum a început...

— Romul face toate paralele. L-am înjurat degeaba, abia la al doilea am sesizat. Aşa începe la toţi, nu-ţi dai seama, pe urmă creşte, se încinge, gata, nu-i nimic neobişnuit. Am văzut odată un caz şi mai şi. Lucram la LIMCOPERCUTEX, la salarii; ce servici, leule, ce servici aveam eu acolo! Eram...

— Unii au un noroc orb.

O tristeţe nesfârşită îi acoperi aproape în întregime vocea:

— Eu n-am reuşit să găsesc acolo un loc. Ştiu eu ce prime se iau acolo, ce viaţă, dar n-am noroc.

— Fleacuri, eu n-am stat, eu am plecat, eu mă duc unde vreau.

— Şi câţi lucrează cum lucrez eu, şopti vocea celui fără noroc. Cine mai predă lucrările în termen ca mine? Cine adună coloanele mai bine ca mine? Spune tu, de câte ori am întârziat eu la servici? Spune! Dar n-am avut loc la LIMCOPERCUTEX. Fac de cincisprezece ani treaba asta şi o fac bine, aşa cred, tu ce crezi?

Se uită în oglindă şi spuse necunoscutului care îl privea:

— Idiotule!

— Poate că ai dreptate, zise norocosul, şi se privi şi el în oglindă.

Încercase să coboare glasul şi părea înduioşat ca un hipopotam gras după baia de nămol, în sânul familie sale, între nevasta grasă de o parte, puii graşi şi soacra grasă de altă parte.

— Urâtule, îşi spuse în oglindă, îţi place romul, nu? Spune băieţele, spune!

Astfel, cei doi bărbaţi vorbiră perechilor lor, neperechi, din oglindă:

— Băieţele, continuă omul cu noroc, îţi place romul, dar acasă, la copilaşi, la nevestică, nu te duci, că se face patru...

— Idiotule, scânci nenorocosul, de ce n-ai noroc? După cincisprezece ani, nu eşti decât contabil principal şi unii au ajuns directori şi ingineri sau inspectori, nesimţitule. Nici nu te-ai mişcat din locul unde-ai învăţat Maestrul-Şah. Idiotule!

— A, a, a, a, băieţele, ai mai vrea unul? Numai unul mic? Băieţele!

Bărbatul fără noroc tăcuse. Nu-şi lua ochii din oglindă. Irişii îi alunecaseră sub pleoape şi pluteau în prea mult alb. „Licheaua asta de lângă mine, tipul ăsta infect, beţivul, mâncăciosul ăsta, are baftă. El a fost la LIMCOPERCUTEX şi a plecat! Nu i-a plăcut *acolo*! Ce meserie ştie el şi ce meserie ştiu eu! Scârbă! Uite-aşa schimbă serviciile, umblă cu geanta asta galbenă dintr-un viţel întreg, tipul ăsta infernal, învârte toate serviciile, învârte comercialul, financiarul, totul. Cică-i specialist în aprovizionări acum. Lunecă, ia premii, vorbeşte tare, strigă, canalia. A schimbat zece întreprinderi; ce zece, mai multe, şi n-are anii mei, n-are. Ciubucar ordinar, vorbeşte tare, strigă, băftosul! – mişcă din cap –, cum dă el mereu şase-şase. Săracul Ionescu... Eu mă zbat de atâţia ani, la creion, la mânecare şi aştept pensia. Ce-i pasă ăstuia... Bietul Ionescu!“

Se aşeză mai bine în scaun, îşi luă privirile din oglindă şi se făcu auzit:

— Totuşi, Ionescu era un om de treabă, tu nu ştii decât...

— Şi Ramses era un om de treabă, izbucni cel cu servieta galbenă.

Rotea capul în toate părţile, întreba cu râsul lui pereţii, oglinzile, mesele, paharele, raftul, ventilatoarele ce părere au de gluma lui cu Ramses.

Ospătarul apăru; stătea înaintea lor, ţinea cu amândouă mâinile, respectuos, spătarul scaunului gol. Nu era prea bătrân.

— Încă două mici, băiete, dacă tot ai venit.

Zâmbind, înclinându-se, ospătarul se depărtă, îi înjură în gând, uită o clipă de ale lui şi îşi notă, nu fără satisfacţie, unul dintre punctele pe care le va discuta la prima şedinţă cu personalul restaurantelor: „Noi nu suntem serviabili? Uitaţi, unii clienţi ne spun *băiete*, şi avem atâţia ani de meserie, vorba celuia...“.

Un ventilator se opri. Intrară doi tineri îmbrăcaţi în haine scurte de vinilin, una albastră, alta cenuşie. Băură la bar, o singură mişcare a mâinii, a capului, o singură mişcare a celeilalte mâini, care plăteşte; plecară.

— Cel de dincolo, cazul de la LIMCOPERCUTEX, o păţise din dragoste, era ceva, dar la Ionescu? Ionescu era o dactilografă, asta-i.

— N-ai să-mi spui mie că Ionescu nu era un om de treabă.

— Abia te aud, ce dracu’ mormăi de unul singur? Cazul de care îţi spuneam cel puţin avea haz.

— Haz?

— Avea! Acolo, totul a început de la femei.

— Sigur, femeile. Să nu-mi spui că...

— Află că tipul a început dintr-odată să se poarte într-un anumit fel cu femeile.

O limbă uscată ceru apă în gura celui fără noroc.

— Ce înţelegi printr-un *anumit fel*?

— Acum te aud bine, acum vorbeşti ca lumea. Un anumit fel, adică pricepi ce vreau să-ţi spun. Ele au râs la început, ştii, erau nişte fete, mă rog, la LIMCOPERCUTEX, mă înţelegi...

— Se face curent, vă rog, zise ospătarul din spatele barului.

El se adresase unui bătrân cu şapcă şi pantofi cu tălpi duble, care, intrând în restaurant, lăsase uşa deschisă.

— Şi femeile?

— Ai o dicţie de actor mare, m-ai înnebunit, râse norocosul. Femeile, ca femeile. S-au speriat, dacă ar fi să le crezi ce spun, a venit Salvarea şi l-

a dus.

Bătrânul ieşi. Nu băuse nimic, privise frigiderul şi sticlele.

— Te contrazic, n-ai să-mi spui mie că Ionescu era aşa şi-aşa.

— Iar n-aud ce vorbeşti, ce dracu', îţi baţi joc de mine? Când albă, când neagră? Te las dracului aici şi plec.

— Spuneam că Ionescu, înţelegi...

— Ei bine, spuneai de Ionescu! Ştiu, era colosal, bătea cu toate degetele, le-ar fi putut folosi şi pe cele de la picioare, mă rog, nimeni nu susţine că nu se pricepea la asta.

— Asta ziceam. N-are rost să nu recunoşti, eu sunt un sentimental, ştiu, un tip slab, dar era un om cumsecade, orice-ai spune, nu mă poţi întoarce pe dos, aici am dreptate.

— Bine că te-aud iar ca lumea. Asta era treaba lui, era cumsecade, sigur că da, nu contestă nimeni că nu era.

— Îţi mulţumesc, mersi, zise sentimentalul nenorocos şi era aşa, ca scăpat dintr-o mare încurcătură.

— Eşti nebun sau te-ai îmbătat, nu înţeleg, calci pe urmele lui Ionescu, pe onoarea mea.

Tăcu, reluă apoi, era vesel:

— Ţi-aduci aminte de biroul lui, încăpea numai maşina şi cutia cu plombagină; hârtia o ţinea în dulap, era un birou de dactilografă, o măsuţă de damă, cum stătea el la măsuţa asta nu pricep.

Umbra albă a ospătarului se aplecă spre ei.

— Mi-au venit saleuri proaspete. Doriţi?!

— Adă saleuri, spuse norocosul, adă aici pe masă.

Nenorocosul îi spuse din ochi: n-am de saleuri, am numai zece lei la mine.

— Adă mai multe, strigă norocosul. Adă şi un sifon, te rog.

Gândindu-se la sifon, îl gâdilă ceva în gât şi râgâi.

— Ştiu masa, cum să n-o ştiu, o cunosc.

— Parc-ai fi televizorul meu: are ceva la catodică, uneori îl aud, alteori nu-l aud. Acum eşti ca atunci când îl aud. Sare Ionescu de pe scaun,

se ghemuieşte în spatele maşinii şi începe să bată în clapa aia lungă de jos, care bate spaţiile goale, nu ştiu cum îi spune.

— Ştie el, Ionescu.

— El ştie. Făcea şi din gură, ta, ta, ta, trrr, ta, ta, ta, ta. În sfârşit, trăgea cu mitraliera.

Mâncară mai multe saleuri, erau proaspete, fragede.

— Exact! Şi vine directorul, pe urmă doctorul. Ţi-aduci aminte de doctor. „Trebuie să te odihneşti, tovarăşe Ionescu."

— Ce odihnă, domnule, ce odihnă? Doctor şi ăsta, ca mama. Odihnă de tot la Ionescu. Aleluia!

— Curios, după asta s-a făcut bine.

— Ce bine, ce fel de bine-i ăsta?

— Adică a mai lucrat, după ce a fost la munte, la sanatoriu.

— Sanatoriu? Ospiciu, tinere, nu sanatoriu, balamuc!

Al doilea ventilator se opri. O muscă se aşeză între cei care vorbeau.

— Cred că ar trebui să mergem, şopti nenorocosul. E târziu, nevastă-mea se cam supără.

— Iar o faci pe leşinatul. Am acasă un pepene de zece kile. Am şi peşte, un crap nu prea mare: trei kile... Iar umbli la voce, tot mă supăr eu şi te las aici.

— Când am să ţip şi eu o dată, o să răsune crâşma asta împuţită, spuse abia auzit nenorocosul. O să răsune.

Celălalt se miră cât se poate de sincer:

— De ce să ţipi? Nu înţeleg.

Omul cu nevastă supărăcioasă nu răspunse, fiindcă avea gura plină cu sifon, stingea astfel arsurile romului.

— De fapt, continuă cel cu peştele şi cu pepenele, după ce s-a odihnit, a mai durat două luni. Eram chiar acolo, îi dictam o adresă de expediţie. Şi văd că începe să bată unele sub altele nume de oameni. Ştii şi tu!

— Nu eram acolo, fusesem după iaurt şi completam un *prono* la registratură. Hai să mergem, te rog...

— Mergem, Ionescu schimbă foaia, eu mă uit în jur, lucrau cu toţii, ei nu văzuseră, pe urmă Ionescu pune indigo şi bate iarăşi nume. Oameni. La început cu *A*: Alexandrescu, Apostol, Apolodor, Ardeleanu, Anton, mă rog, şi cu *B*: Bantaş, Baraboi, Barabaci, Bănică, Baciu, Bucur şi tot aşa. Termină foaia, iar o schimbă şi dă-i înainte. Oameni, nu se oprea, de unde i-o fi ştiu pe toţi? A venit doctorul, a venit Salvarea.

— N-ai vrea să ceri o jumătate de lămâie, dacă vrei, te rog, o jumătate.

— Nu mai mânca saleuri, bune, bune, dar cam grase. Uite, stau acum şi mă gândesc: ăsta, Ionescu a chiulit o viaţă întreagă. Ce ştia el ce-i alergătura! El cu maşina de scris şi cu plombagina. Se zice că nici războiul nu l-a făcut, n-a tras un foc de puşcă, ăsta noroc! Chiulangiu. Tot timpul l-au ţinut la birou şi bătea la maşină morţii. Cică avea ceva la rinichi. Avea pe dracu'! Şmecher...

Sentimentalul şi nenorocosul, cel care n-avea acasă nici pepene, nici peşte, scânci:

— În război au murit milioane de oameni... Şi unii sunt plini de noroc...

— Mai bine stoarce lămâia în sifon şi bea, e cu totul altceva, spuse prietenul său.

Sburătorul

Fata deschise ochii şi văzu din patul ei de fată lumea mică pe care o cunoştea.

Avea somnul încă lipit de ochi şi rămas pe umeri, în picioare şi în tot ce creştea în ea. Somnul din dimineaţa asta semăna cu Shere Khan. Fata aruncă mâinile după el, vru să-l alunge, dar mâinile se opriră. Mâinile nu *încăpeau*, stând bine întinse în locul unde se afla fata. Şi o cuprinse teama să mai încerce o dată.

Atunci Shere Khan se făcu nevăzut. Degetele fetei, unghiile ei atingeau uşor peretele alb. Era o zi cu soare. Fata se dădu jos din aşternut, merse la fereastră, o deschise. Era răcoare şi lumină. Aplecată mult peste pervaz, de obicei, râdea. Astăzi nu. Vântul nu bătea în dimineaţa asta.

— Găseşti untul în bucătărie şi ceaiul, spuse mama, atunci intrată pe uşă.

Fata stătea acum cu spatele la fereastră.

— Am visat ceva, nu-mi aduc aminte ce, zise ea.

— Pui cheia acolo, vezi cum încui uşa...

— Nu, n-am visat, mi s-a părut numai, nu ştiu cum, spuse încet fata, mult prea încet, murmurat.

Mama ajunsese la uşă, chiar o deschidea, când se întoarse deodată. Veni cu paşi mari spre fată. Se opri înaintea ei, o privi cu atenţie. Ca să vadă mai bine ce voia să vadă, o întoarse cu faţa în lumină. Între timp, mâinile ei lunecau pe trupul fetei, mâini de mamă.

— Ai grijă, spuse.

Fata auzi cum coboară scara, dar nu şi felul obişnuit, grijuliu, în care închidea uşa de la intrare. Uşa rămăsese deschisă, înaltă, grea, un lucru făcut numai din fier şi sticlă.

Stăteau la etajul trei. Mama trecea acum pe aleea cu nisip roşcat, spre parc. Fata o văzu pieziş de sus. În mersul ei, legăna braţele, curios lucru,

amândouă odată, aşa cum fac copiii. Şi o mai văzu clătinând capul, parcă ar fi vorbit cuiva; dar o făcea în aşa fel încât nu puteai şti dacă spune da sau nu celui cu care vorbeşte.

*

La rândul ei, fata ieşi. Urmă drumul mamei până la capătul aleii, aşternută cu nisip roşcat. Şi i se păru că desluşeşte, printre multe urme păstrate aici, urmele mamei. Din joacă, se apucă să le caute; nu mai era acum sigură că sunt ale ei. Stătea aplecată, nu le găsea. Pe măsură ce alegea, se amestecau tot mai multe urme. Ale mamei erau din ce în ce mai greu de aflat.

Un bătrân care trecea pe acolo începu să facă acelaşi lucru. Nu întrebă nimic. Făcea paşi mărunţi, căuta cu ochii plecaţi, ca şi cum el însuşi ar fi pierdut ceva.

Din autobuzul care se opri la colţul străzii coborî o femeie cu basma galbenă. Avea un mers curios, aplecat în faţă; deşi nu mai era tânără, se silea să rămână.

Se grăbea; poate trebuia să aştepte sau poate era aşteptată. Ochii ei de mult ajunseseră; erau plecaţi de la ea, şi femeia se silea să-i ajungă.

Aproape alerga acum. Fata era tot acolo, cu ochii căzuţi în nisip, bătrânul în preajma ei. Femeia ajunse în dreptul lor. Şi trecu mai departe. Dar peste umăr îi văzu: o fată şi un bătrân, străini unul de altul, căutând acelaşi lucru. Deşi grăbită, femeia se întoarse. Parcă o istovise alergătura, atât de încet făcu pasul înapoi. Acum, mijlocul şi fruntea îi erau foarte proaspete, bine alcătuite. Privi întâi fără interes în nisipul roşcat, apoi crezu că a găsit ceva, văzu că se înşelase şi începu să caute de-a binelea.

Parcul din apropiere era al bătrânilor şi al copiilor. Veni un copil după ce i se năzărise lui. Era un omuleţ fără griji, care nu se deosebea cu nimic de ceilalţi de seama lui. Stătu în loc, cu picioarele depărtate mult, răsucit pe jumătate spre alt gând. Şi deodată începu să scotocească nisipul, altfel însă decât oamenii mari; se lăsă pe vine şi, cu palmele amândouă, scurma nisipul, alegea fir cu fir cu multă atenţie.

Abia atunci fata îi văzu pe toţi şi o cuprinse un fel de mulţumire răutăcioasă, mult aşteptată. Uită de ce a stat acolo. Se depărtă în vârful picioarelor, îi lăsă pe ceilalţi să caute.

Şi ei rămaseră acolo.

După ce fata ajunse în stradă, unde mişunau furnicile, râsul ei din fiecare dimineaţă veni.

Era ca în toate dimineţile.

O maşină mare, roşie, bine-cunoscută, stropi cu apă strada măturată. Maşina arunca apa în părţi, picături mari, rotunde acopereau capota şi cisterna ovală. Vopseaua era aprinsă, parcă luneca, apa se scurgea neîntrerupt dedesubtul maşinii, ca printr-un ciur. În urmă rămânea un miros de curte udată grijuliu după apusul soarelui.

Treptat, oamenii se răriră pe stradă.

Fata nu luă în seamă semnalul roşu al stopului. Traversă. Miliţianul tăcu; locul unde stătea de obicei începuse să fie cuprins de soare; el se trăsese în umbra, ce se mai păstra încă, a unei clădiri vechi cu două etaje.

Ajunsă pe bordura tocită, roasă, căzută în câteva locuri, fata se opri nehotărâtă. Era aproape singură în stradă. În faţa unei vitrine largi, doi oameni lăsau prelata decolorată, cu dungi late, aproape şterse. Dar o făceau fără zgomot.

Fata făcu câţiva paşi. În stânga ei era fixat în perete un ceas mare, într-un inel de nichel. Din întâmplare, ea văzu acele foarte aproape de opt. Asta a făcut-o să se grăbească. Dar nu ţinu mult. Paşii i se făcură iar moi, pe măsura liniştii străzii.

Apoi, deodată, nu-i mai plăcu partea asta a străzii. Era mai îngustă. Era prea pustie. Era mai tocită.

Trecu dincolo.

Din pasajul unde umbra era umedă ieşi un bărbat. Dând cu ochii de soare, clipi des. Nu era înalt. Când ridică pleoapele, întâlni fata.

Ea trecu pe lângă el urmărită de cele două ace ale ceasului de nichel, foarte aproape de opt.

Pe neaşteptate, se opri. Şi i se păru că a pierdut ceva. Era ca şi cum ar fi ţinut multă vreme un lucru strâns în palmă şi, obişnuindu-se cu el, nu mai putea şti când îl are şi când nu.

Se întoarse. Strada era pustie. În apropierea ei, deasupra, se deschise o fereastră. Fata îşi privi mâinile; într-una ţinea geanta cu cărţi.

Între gândurile fetei se făcură goluri adânci, care nu se umplură cu nimic.

*

În zori, pe când fata încă dormea, mama intră în odaie. Umbla în vârful picioarelor. Câte erau nelalocul lor ea le aşeză bine.

Pe fiecare dintre lucrurile fetei mama puse mâna ei, după care se îndreptă spre uşă. Pe acest drum scurt, ea simţi că n-a făcut ce trebuia să facă în odaia fetei. Venise pentru *altceva*. Asta o nemulţumi; căută cu ochii, dar nu văzu ce ar mai fi fost de făcut. Îşi aminti doar că, trezindu-se, se gândise la fată. Şi venise.

Nu ieşi. Se aşeză la căpătâiul fetei. Somnul ei era adânc. Sub pleoapele strânse se vedeau două umbre tulburi şi cu ochii la ele rămase mama.

„Amiral“, zise fata din somn, „două îngheţate Amiral“.

Spusese limpede, atât de curat, încât grija mamei se făcu mult mai mică. Chiar zâmbi. Încă înainte de a părăsi odaia, începu să se gândească la câte avea de făcut peste zi.

„Două, nu ştiu de ce vreau două“, spuse acum fata adormită şi îndată somnul ei se nelinişti.

Mama discuta în acest timp cu o vecină, o tânără care locuia în apartamentul alăturat, şi printre altele spuse:

— Mă întreb şi eu de ce nu mai dau Amiraluri jos, la răcoritoare. O făceau foarte bună, este, desigur, cea mai bună, şi mă întreb, suntem doar în iunie, desigur...

Trezindu-se, fata îşi găsi lucrurile toate la locul lor. Erau aşezate cum avea ea nevoie să fie.

Era bine. Prin fereastră se vedea capătul aleii mult ştiute. Pe acolo treceau bătrânii. Treceau femei, copii. Oameni.

Se înţelege, toate acestea nu puteau fi altfel. Fata îşi găsi râsul de dimineaţă şi-l luă cu ea.

În timp ce se îmbrăca, îi sări un nasture de la şorţ. Căută ac, aţă, dar i se păru cusut mai sus decât trebuia. Şorţul ei negru, bine călcat, îi păru străin. Îl dezbrăcă. Iarăşi îl luă pe ea. Nu stătea o clipă locului. Până când se opri la fereastră. Rămasă acolo, îşi sprijini coatele pe pervaz, nu se mişcă. În sticla dată în lături se văzu pe jumătate îmbrăcată. Începu, repede de data asta, parcă silită de cineva. Mişca mâinile, umerii, capul. Deodată, se lăsă pe marginea patului. Aşternutul alb, răvăşit în spatele ei, era uşor, subţire. Tăcută, fata parcă asculta ceva şi nu auzea bine şi ar fi vrut să audă.

Mama se ivi în uşă. Zise:

— Ai să întârzii, ce stai aşa, unde te gândeşti? Se face opt...

Atunci fata sări de pe marginea patului şi începu să facă iarăşi, foarte repede, totul. Ea zări în cercul lui de nichel un ceas mare, greoi.

Mama era îmbrăcată de plecare.

— Găseşti untul în bucătărie şi ceaiul, zise.

Fata îngrămădea cărţile în geantă, grăbită, una peste alta.

— Pui cheia acolo, vezi cum încui uşa...

Apoi mama adăugă, şi avea un glas stingher, un glas vinovat de o vină mică. Aşa cum era, se voia întâmplător, indiferent.

— ... Era să uit. Ţine, ia-ţi ceva, ce vrei, îţi faci un gust, acolo, o plăcere.

După ce puse banii pe masă, ieşi.

Fata se pomeni pe trotuarul lat, lângă bordura roasă, cu piatra tocită, crăpată în multe locuri.

Simţea oboseală în picioare, în umeri, parcă ar fi alergat sau parcă, după ocoluri multe, drumul i-ar fi fost mai lung. Dintr-odată, îşi dădu seama că nu ştie cum a ajuns aici. Nu-şi amintea nimic din acest drum. Îi veniră în minte toate drumurile pe care le făcuse, aceleaşi, de acasă până unde se afla acum, nenumărate, în fiecare zi. Dar nimic din drumul de azi nu-şi aminti. Venise repede, venise încet, trecuse prin parc, luase autobuzul? Nu ştia.

Văzu ceasul rotund prins în bucata de perete dintre cele două vitrine late. Acele păreau nemişcate; negre, subţiri, fiecare avea la vârf o mică săgeată. Erau nu departe de opt.

Fata trecu în fugă pe trotuarul celălalt. În faţă, pe dreapta, se ghicea pasajul. Din fuga fetei se alese o moliciune, o toropeală care i se aşeză pe gânduri. Geanta cu cărţile îi păru de prisos. Abia se mişca acum. Un vânt mic, uscat umbla peste câte erau.

Pasajul era foarte aproape, umbra lui se şi simţea umedă. Fata vru să nu mai ajungă.

Bărbatul ieşi în aerul cald al străzii. În loc de lumina zilei, întâlni fata. Ochii lui îşi amintiră. Erau aproape unul de altul, aproape. El trebuia doar să întindă mâna. Era cald, linişte. Ochii lui nu stăteau degeaba. Se făcură mai mari, mai adânci, ochi care ştiau ce vor. Şi atât de siguri, încât nu se grăbeau.

Fata trecu mai departe. Dar acum purta în ea ceva străin, care nu stătea într-un singur loc, ci era pretutindeni, fără să poată fi găsit nicăieri; era lunecos şi mic şi dădea porunci. Nu avea nume.

Fata nu merse mult, abia câţiva paşi, întoarse capul, întoarse trupul repede şi încet în acelaşi timp. Bărbatul era mai încolo, nemişcat.

În liniştea mare, în toată strada cât era de lungă şi lată, nu se aflau decât ei.

Fata îl zări de departe. Îşi schimbă mersul într-altul, nou, pe care nu-l cunoscuse până acum şi nu-l învăţase de la nimeni.

Nici unul dintre ei nu se grăbea. Mai aveau mult până să se ajungă.

Strada era neschimbată. Şi goală. Şi uscată.

Încet, se apropiară unul de altul. El îşi legăna umerii într-un fel care îi plăcu fetei. Toată ziua se gândi la felul cum el îşi legăna umerii. Noaptea visă asta.

El ieşea mereu din pasajul unde umbra era umedă.

Într-o zi, fata rămase pe partea cealaltă. Privea de acolo.

Fiindcă nu o văzu, bărbatul se opri în faţa magazinului de mode. Stătea în dreptul vitrinei, străjuită de manechine roz şi manechine albe, peste care cădea oblic prelata decolorată. O căută de-a lungul străzii, în sus şi-n jos. Ţinea capul într-un fel care i se păru fetei foarte frumos.

Ea ştiu că o va găsi. Şi bărbatul o găsi într-adevăr. Fata râse. Apoi se temu de ceva, nu mai râse, trecu pe partea unde era el, mai încolo, şi bărbatul privi în urma ei.

O femeie grasă vindea fructe pe marginea trotuarului, aproape de gura răcoroasă a pasajului. Stătea rezemată de un oblon vechi, tras până jos, într-o uşă care nu se deschidea. Vindea mere şi piersici, câteodată prune mari, vineţii, dar de cele mai multe ori se găseau la ea piersici. Erau mai multe grămezi, puteai alege şi uneori aveai norocul să cumperi de la ea piersici adevărate, fructe bogate, cu pieliţa subţire, parfumată.

Femeia venise într-o zi şi stătea de-atunci numai acolo.

Strada nu mai era singură. Când ieşea din pasaj, bărbatul cumpăra piersici. Fata se oprea şi ea din când în când şi alegea două fructe mari, cele mai grele şi mai mari.

— Să vă dau o pungă? întreba femeia.

Pe toată lumea întreba la fel: „Să vă dau o pungă?“. Erau zile fierbinţi.

Nopţile rămâneau la fel. Prin fereastra deschisă, întunericul intra lipicios, umed. Fata îşi sprijinea coatele de pervaz. Uneori era lună. Ea aştepta mereu. Toţi în jurul ei făceau ceva pentru ea. Aşa că putea să aştepte.

Dimineaţa, mama spunea:

— Găseşti untul în bucătărie şi ceaiul.

Şi:

— Pui cheia acolo, vezi cum încui.

Cu toate acestea, grija ei de mamă nu era uşoară.

Fata nu mai alerga acum pe drumul bine ştiut de ea. Îşi găsise un pas, cu care făcea un număr de paşi până ajungea la ceasul de nichel, ceasul bine înşurubat în inelul lui strălucitor. Acele nu erau niciodată trecute de opt.

Bărbatul ieşea din pasaj. Femeia grasă vindea fructe. Fata pornea în întâmpinarea bărbatului. Ea ştia acum ce va face el. Uneori îşi legăna umerii, alteori capul şi-l pleca pe-o parte. De cele mai multe ori cumpăra piersici. O privea pe fată, mereu sigur de ea. Şi el aştepta, altfel, o aşteptare respectuoasă şi mai ales sigură. Tot ce făcea acest bărbat avea multă siguranţă, totul era răbdare şi linişte.

Vara se apropia de sfârşit, fata terminase cu şcoala, mergea la cursuri practice şi trecea pe acelaşi drum.

Într-una din zile, bărbatul nu se mai arătă la intrarea pasajului.

Fata îl aşteptă. Cumpără de două ori fructe, stătu mult în faţa tarabei. Bătu strada de la un capăt la altul. Când soarele se făcu rău cu pământul, ea începu să meargă pe altă stradă. Nu se gândea la nimic, mergea. Nu se duse nicăieri. Nu vorbi cu nimeni.

Noaptea stătu la fereastra ei. Pluteau nori groşi, tari ca piatra, care nu lăsară să cadă nici un strop de ploaie.

Fata nu dormi.

Când ajunse în faţa femeii cu fructele, bărbatul tocmai ieşea din pasaj.

Acum umerii lor se atingeau. Fata îşi alese piersici. Bărbatul căuta şi el, încerca fiecare fruct.

— Să vă dau o pungă? întrebă femeia.

În sfârşit, el se opri la grămada din mijloc.

— Să vă dau o pungă? întrebă din nou vânzătoarea.

Fata îl privi, abia acum de foarte aproape: el avea o privire sigură, o faţă sigură, care putea învinge orice.

Muşcă dintr-o piersică mare, un fruct copt, zemos. Cu gura pe jumătate plină, spuse:

— Lovită. De aceea e moale; multe fructe au fost lovite anul ăsta.

Şi continuă să mestece.

Atunci fata fugi de lângă el. Alerga prin ziua încinsă. Fuga ei rămânea în asfaltul moale. Urme ciudate de labe subţiri şi elastice, cu floarea mare şi gheare scurte şi puternice.

Într-o mică piaţă în care curgeau trei străzi, porumbii albi şi roşcaţi se lăsară cu ţipete de dragoste pe statuia din mijlocul bazinului.

Fata întoarse capul şi se privi în apă. Porumbii zburau. O fereastră se deschise la etajul al doilea. O femeie tânără se aplecă peste pervaz şi rămase aşa. Fata tresări, parcă o cunoştea. Iarăşi se privi în apa bazinului. Când ridică ochii, femeia dispăruse, dar fereastra continua să fie deschisă.

După 9 1/2

Dumitrescu intră în debit gândindu-se la Iuliana...

În acest timp, Iuliana ieşea din baie. Mica încăpere verzuie lenevea, după scăldatul lung al femeii, cu totul stăpânită de mirosul părului ud, al trupului cu mişcări ovale care se ridica încet din apă, pe când apa luneca, îşi căuta făgaşe, le găsea de-a lungul acestui trup. Prietenii Iulianei ştiau că, singură dintre toţi, ea nu face niciodată concesii în privinţa săpunului intim şi a croitoresei, cu tot câştigul ei modest de nouă sute pe lună. Chiar cei care n-o înghiţeau în nici un fel erau nevoiţi să recunoască asta. Iuliana se aşeză pe marginea căzii...

Dumitrescu ceru ţigări Carpaţi.

— N-avem.

— Nici cu filtru?

— Nici atât. În tot oraşul nu găsiţi Carpaţi, spuse vânzătoarea.

Avea o absenţă a ochilor, a mâinilor care croşetau (vorbind, nu-şi întrerupea croşetatul), un fel de indiferenţă ce te-ar fi putut face să crezi că nu ea este cea care îţi dă ţigări şi-ţi vorbeşte, ci o altă femeie care, înlocuind-o foarte des, a ajuns să-i semene atât de bine, încât numai un ochi foarte atent şi-ar putea da seama de înşelătorie.

Debitul era un paralelipiped comprimat între un magazin universal şi alt magazin universal, nu avea baza mai mare de patru metri pe trei, era înalt însă de cinci. Pereţii de beton erau acoperiţi cu plăci de melacart în mai multe culori. Trei dintre ei erau încărcaţi cu rafturi de plexiglas, pe care, în afară de ţigări, se aflau îngrămădite cutii cu tutun de pipă, cărţi poştale ilustrate, cărţi de joc englezeşti, bijuterii strălucitoare de aluminiu şi mai ales obiecte de plastic imitând marmura, faianţa, lemnul, ceramica, spuma de mare şi altele. Aceste rafturi uluitoare se sprijineau pe vergi nichelate, cărora le era uşor să valorifice din plin lumina rece a tuburilor de neon. Uşa, mai bine zis, al patrulea perete, era de sticlă şi descoperea

ochilor femeii, timp de opt ore, un segment din spaţiul oraşului, un coridor viu care traversa strada, străbătea celălalt trotuar şi se oprea în ferestrele acoperite cu perdele lungi ale unei cofetării. Dacă se înlăturau aceste perdele, femeia ar fi avut şansa să vadă mult mai departe, chiar până în peretele din fundul cofetăriei, unde erau oglinzi. La început, debitanta calculase câţi oameni străbat în medie, zilnic, spaţiul stăpânit de privirile ei. Apoi găsise şi alte ocupaţii, cum ar fi verificarea săptămânală a rezultatelor obţinute, printr-un sistem de post-calcul. În cele din urmă, rămase la croşetat. Debitanta nu şi-ar fi schimbat pentru nimic în lume locul de muncă; cât despre absenţa de care pomeneam, nici n-o observase şi nici n-o interesa.

— Ce mă fac? zise Dumitrescu.

Femeia croşeta. Număra în gând ochiurile pe care le avea de scăzut. Ridică din umeri...

Iuliana, în faţa oglinzii, îşi freca umerii cu un prosop cumpărat de la o doamnă al cărei fiu era în Argentina. Un prosop de la „pachet“. Obiectele minuscule, fără de care raftul de sub oglindă n-ar avea nici un rost, numărau printre ele şi o maşină de ras uşor coclită. Iuliana se gândi la Dumitrescu. Apa în cadă se mai clătina greoaie, uleioasă. Lăsând prosopul, Iuliana începu să-şi pieptene părul adus într-o parte a capului. Pieptenele muşca lacom din părul ud, bineînţeles roşcat.

„Tu te piepteni ca un poem“, spunea Dumitrescu de câte ori o vedea făcând asta. „O, Dumitrescule“, spunea ea numindu-l pe bărbat în felul în care unele femei îşi cheamă, după ani de căsnicie, soţul.

Iuliana oftă frumoasă şi goală, înfipse pieptenele cu dinţii nu prea mari, aşezaţi pe rânduri paralele, într-o perie. Cada era o cadă obişnuită, smălţuită în verde stins. Nu era – cum poate ar fi trebuit – o cadă îngropată în faianţă azurie, un fel de bazin unde să poţi înota, cu trepte pe care să urci, naiadă udă, iar la capătul lor să te aştepte doi lei de marmură, ca în filmele despre viaţa dulce a păturii cu bani din Occident! Nu, nu era un astfel de bazin, era doar o cadă în care, într-adevăr, un om se putea spăla, se putea întinde în voie; dar doi oameni? Doi oameni erau prea mulţi

pentru acest polonic, şi când te gândeşti că numai un joc simplu ca leapşa presupune cel puţin trei oameni!

Tristeţea din ochii Iulianei spunea destule. Şi mai era nostalgia bronzului, adunat picătură cu picătură, întins egal pe tot trupul o vară întreagă, mult prea invidiat ca să nu-ţi ofere satisfacţii zilnice, atât de repede pierdut, aproape şters până la mijlocul lui octombrie. Un cuvânt veni singur pe buzele Iulianei, repetări de sunete stranii, o briză sudică, o pasăre-liră; *efemer* era acest cuvânt, după care femeia îşi trecu palma prin apa călduţă într-un anumit fel, ca atunci când o faci tolănit la *prova*, într-un iaht, pe lac, în amurg etc. etc....

— Să încerc oare cu Favorit? întrebă Dumitrescu, apoi tot el îşi răspunse: tuşesc, nu suport decât Carpaţi.

— În tot oraşul nu găsiţi Carpaţi, zise debitanta.

Ea nu avea grija degetelor, acestea ştiau ce trebuie să facă, ea se gândea la micul cactus pe care abia îl cumpărase şi se întreba îngrijorată de ce nu se comportă ca şi ceilalţi cactuşi. Pasiunea ei era creşterea cactuşilor şi lămâilor, avea casa plină de cactuşi şi lămâi.

Dumitrescu privi întâmplător capacul transparent al galantarului. Tot ce nu încăpuse în rafturi îşi găsise loc aici. Irişii lui Dumitrescu fixară, într-o tăietură de revistă rezemată de un zid de piatră, silueta electrică a Brigittei Bardot. B.B. era aproape goală, nemulţumită, era în pragul sinuciderii, lumea nu mai avea pentru ea nici o taină.

În debit intră o fetiţă, ceru un ziar, apoi intră un bărbat care cumpără două lame suedeze, fiindcă, spuse el fără să-l întrebe nimeni, la barba lui nu merg decât lamele suedeze.

— Ce să vă dau totuşi? întrebă debitanta.

— Camel, spuse repede Dumitrescu, apoi adăugă nepăsător, aproape epuizat de efort: şi la astea tuşesc, nu pot fuma decât Carpaţi, dar dacă nu sunt...

Întâlni ochii debitantei care îl priveau cu atenţie, indiferenţi în acelaşi timp. Femeia învăţase destule de când vindea oamenilor lucruri ieftine şi primea de la ei bani. Ea ştia precis că Dumitrescu nu fumează Camel

pentru că face economii, deşi îi plac aceste ţigări, le-ar fuma cu plăcere, judecându-l după ce se vede la el. Economiile sunt, desigur, gândea femeia, pentru o maşină, dar i-a făcut o mare plăcere individului să spună mai tare ca de obicei Camel şi să adauge că le cumpără numai fiindcă nu le găseşte pe ale lui, Carpaţi, deşi aceste ţigări americane îl fac să tuşească.

„Eşti un tip care vei avea maşină“, îşi spuse femeia şi îl băgă în categoria celor ce urcă treptele unei scări cu atenţia exagerată a copiilor care abia învaţă să urce şi nu depăşesc o treaptă până ce nu ajung cu amândouă picioarele pe precedenta, în timp ce mâinile ţin strâns balustrada, iar atenţia vizează atât spaţiul de sus, cât şi spaţiul de jos. Era un sistem de a împărţi oamenii stabilit empiric şi aparţinea întru totul acestei femei. De altfel, nici nu avea cui să-l comunice, ea trăind fără prieteni din cauza firii sale oarecum ciudate, prea dăruită cactuşilor şi lămâilor. La drept vorbind, de la un punct, raţionamentul se dovedea inexact: Dumitrescu *avea* maşină. Faptul că Trabantul îl nemulţumea şi că voia un Fiat 1300 însemna cu totul altceva.

— Mulţumesc, zise el şi se îndreptă spre ieşire...

Iuliana făcu un pas de dans şi atât se simţea de bine goală, atât de libere îi erau încheieturile, încât o cuprinse râsul ei sănătos, râsul după care Loghin înnebunea. Loghin îi spusese în cursul dimineţii: „Domnişoară Iuliana, eşti cea mai teribilă *steno* pe care am întâlnit-o de când muncesc eu în secretariat, numai la mari întreprinderi“. Loghin era de două luni şeful serviciului secretariat şi venise cu transfer de la Braşov. Era elegant, semăna cu Renato Salvatore, deşi acesta nu este în toate scenele foarte drăguţ.

„Fă-mă tu pe mine mult să sufăr, Dumitrescule, mai încearcă tu de multe ori să mă chinuieşti...“, spuse în timp ce râsul o părăsea, fiindcă o bătătură ascunsă între degetul mic şi următorul de la piciorul drept îi dădea de furcă. În timp ce puncta cu Toxicor (de altfel, bătătura nu se vedea, picioarele ei erau admirabile, extremităţile care, de obicei, se numesc labe se subţiau spre degete, deveneau nervoase, unghiile sidefate le făceau ideale pentru pantofii în barete, vara), improviză un cântec în care era

vorba despre un bărbat Renato, despre un bărbat nerecunoscător, despre o pisică verde, despre o vulpe argintie, despre o maşină lungă şi despre orchestra lui Kenny Ball...

Dumitrescu deschise uşa Trabantului, farul unei alte maşini îl descoperi atât de neaşteptat, încât se simţi stingherit, gol-puşcă parcă, iar frumoasa lui maşină de carton presat jupuită până la şasiu, cu toată caroseria smulsă de lumina puternică; în aceeaşi clipă însă, ezită, nu mult, înainte de a se ghemui la volan şi trăi ipostaza întâlnirii lui – în momentul urcării într-o *altă* maşină – cu *flash*-ul aparatului de fotografiat al unui reporter de la un ziar-magazin.

— Depinde de noi ca totul să fie ca în filme, spuse Dumitrescu prin geamul coborât unei femei cu coc galben.

Ea nu-l privi, dar nici nu părăsea bordura şi el era sigur că-l ascultă cu atenţie, fiindcă, e drept, maşina lui nu era un Cadillac, dar nici ea nu era Brigitte Bardot, aşa că, din punctul de vedere al lui Dumitrescu, nu avea de ce să nu meargă.

Femeia micşoră paşii, apoi se opri şi începu să caute ceva în poşetă sub lumina rece a lămpii cu mercur, atunci aprinsă deasupra trotuarului.

Dumitrescu stopă lângă ea. Începu să fredoneze, mizând pe registrul lui foarte coborât, făcându-se că nu-i pasă de lipsa aparatului de radio, insinuând chiar că l-a scos intenţionat, fiindcă toţi au.

Tocmai atunci un grup de tineri cu sacoşe sport traversară. Erau vreo zece. Unul cu un cap ca o ridiche mare ascundea în faldul bluzei largi o sticlă de Stalicinaia. Câţiva aveau treninguri albastre, vorbeau în gura mare şi, când ajunseră în dreptul Trabantului, câţiva îl împinseră în glumă, adică îl duseră aproape pe sus câţiva metri, în timp ce se încurajau între ei cu formulele bine-cunoscute ale amatorilor de scandal. Dumitrescu frână inutil, furios, umilit.

— Caraghiosule! izbucni fără motiv femeia, imbecilule!

Închise poşeta, aruncă spre el cinci limbi veninoase:

— Cum îţi permiţi? Să ştii că...

Dar Dumitrescu demară şi se gândi la Iuliana...

Cântecul improvizat al Iulianei o aruncă pe un vas cu pânze, în marea depărtată a Sargasselor (marea cu numele cel mai *tulburător*, cea mai râvnită mare! Apă populată de amintirile cărţilor cu file unsuroase, uitate în pat sau într-o ladă, totdeauna cu finalurile sau prologurile lipsă, citite pe furiş în ore lungi de ştiinţe pozitive, cărţi cu campioni mondiali de box pentru care tropicele nu înseamnă decât o aventură în plus). Dar Iuliana trişa, pentru că ea era sigură că nu va vedea Marea Sargasselor; mai mult, nici nu avusese de gând vreodată să ajungă acolo. Pur şi simplu n-o interesa chestiunea!

Cântând, intră în dormitor. Era întuneric. Răsuci butonul aparatului de radio. Ochiul verde, *insinuant,* scala luminată ca bordul unei limuzine cu opt cilindri o făcură să simtă nebănuite satisfacţii. La cinematograf, eroul preferat se mişcă sau gândeşte întins pe pat, trist, cu mâinile sub cap sau fumează deseori într-o astfel de încăpere. Viaţa este foarte apropiată de ce se întâmplă pe ecrane. Iuliana găsi că face toate paralele să trăieşti şi începu alt cântec...

— Vai, iubitule, îi spuse ea lui Dumitrescu.

Uşa nu era încă deschisă, ea căzuse de mult în braţele lui, părul ei mai era umed.

— Credeam că nu mai vii, de când te aştept, e trecut de nouă jumătate.

Faptul că se acoperise în pripă cu un halat era unul dintre bancurile ei bune.

— Ţi-am adus ceva, zise Dumitrescu.

Îmbrăcat fiind cu pardesiul, înainte de a-şi scoate pălăria, cu braţele ei colac în jurul gâtului, îşi fixă bine talpa piciorului drept, îl ridică pe stângul, se aplecă în aşa fel încât, fără să-şi stingherească iubita, reuşi să-şi desfacă şiretul de la pantofi.

— Mmm, spuse Iuliana... *Aici*?

— Aici, şopti Dumitrescu uşor gâfâit, mai degrabă rutinier decât pofticios, dar să ridici picioru' ăsta, aşa, mai desfăcut, propteşte-ţi călcâiu' în muchia mesei.

Posibilitatea întoarcerii lui Benedict

La marginea străzii stătea camionul lui Benedict, între mezelăria Torpedo şi vitrina lungă a cofetăriei unde se dădea filtru. Dintr-o clipă într-alta s-ar fi putut ivi micul Cantemir, care se pricepea la camioane, avea despre acest fel de maşini păreri cât se poate de bune. „Parcă-i o broască din Tehuantepec“, spunea micul Cantemir privind din faţă, cu mâinile în buzunare capota înaltă, de cele mai multe ori prăfuită. Pentru vârsta lui, spunea surprinzător de corect *Tehuantepec* şi, de altfel, nu era singurul pe lume convins că în ţinutul cu nume atât de ciudat trăiesc nişte broaşte cât camioanele şi chiar mai ceva. Benedict nu putea să nu creadă că în Tehuantepec cresc astfel de broaşte. Cu toate că Marinescu, operatorul de la cinematograful „Lucrătorul“, fost „Fantasio“, îl privea pieziş, rânjea şerpuit: *Galapagos*...

Pe cealaltă parte a străzii, vânzătorul de siropuri ieşi din cuşca lui de sticlă şi sparse un calup de gheaţă. În locul unde se topeau repede bucăţile de gheaţă nefolosite, asfaltul scotea aburi subţiri.

Benedict ieşi din mezelărie. Uşa rulantă se învârti de multe ori în urma lui, nimeni n-o opri. Între două şi trei mezelăria era goală. Ventilatoarele mergeau din plin, fete în halate albe, cu mâinile lucind de grăsime, cu unghii roşii sau albe vorbeau între ele nestingherite. Era singurul timp când puteai intra într-o mezelărie fără să te grăbeşti, fără să fii călcat pe picioare şi mai ales reuşeai să faci conversaţie cu fata care te servea. Cântăritul unui sfert de tobă dura mult şi bine, iar asta se întâmpla când la cinematograf erau filme bune, cu cântăreţi frumoşi sau cu legende antice.

Benedict deschise portiera şi aruncă pe banchetă punga învelită în hârtie albă, pătată de grăsime; hârtia era foarte curată, petele de grăsime cu atât mai nelalocul lor şi creşteau. Din cauza căldurii afurisite, întreaga lume părea o lume de plastilină. Mâinile lui Benedict erau nişte mâini de

plastilină din care micul Cantemir ar fi putut modela uşor un lup, doi peşti sau chiar un submarin atomic. Benedict trânti portiera. Marginea metalică frigea, geamul căpătase o culoare gălbuie, se bombase. Devenise mai subţire, uscat, era gata să plesnească.

Benedict aştepta în mijlocul căldurii, dar micul Cantemir nu se arăta. Deodată, se uită la maşina descompusă de arşiţă, îşi aruncă mâinile în şolduri şi zise:

— Hotărât, parcă-i o broască din Tehuantepec.

Intră apoi cu paşi mari în mezelărie. Una dintre fetele îmbrăcate în halate albe se desprinse de lângă celelalte şi veni prin spatele galantarului lung de sticlă, până în dreptul lui. Între ei, sticla curbă a frigiderului ascundea o lume de gheaţă în care înţepeneau muşchi lungi de vită, şniţele galbene, gata de aruncat în tigaie, lămâi, roţi greoaie de caşcaval, scrumbii albastre, şi toate se înşirau pe grătare de aluminiu, înfăşurate într-o piele de gheaţă mată, albicioasă, iar sticla era uşor aburită. Ventilatoarele urlau, fata îl privea pe Benedict. Palmele ei strângeau bara cromată din spatele frigiderului, vârfurile degetelor erau roşcate, rotunde, gata parcă să se desfacă la capătul mâinilor, ca boabele de porumb copt. Benedict întoarse capul spre standul de conserve. Arăta ca un vapor cu trei punţi. Femeia de la casă număra banii. Lumea de pe lume umplea zilnic magazinul. Ghemuit pe prima treaptă, la intrare, clarvăzătorul Sigismund împărţea „gratis“ asigurări pe viaţă, scrise de mâna lui, ştampilate cu un „semn magic“ meşterit de el dintr-un dop mare de plută. Cumpăraţi, cumpăraţi, cumpăraţi, că nu se ştie, spunea el, până mai an aicea era cum ştiţi un depozit de lemne, acu-i prăvălia viitorului, în cinci ani batem America... „Clarvăzătorul“ era un fost instructor de teatru la Şcoala populară de artă, acum pensionar statornic la Ospiciul din Mărgineasa. Fiindcă era blând şi inofensiv, i se îngăduia din când în când să rămână în grija unei nepoate, contabilă la CSTR. Benedict îl căra de fiecare dată cu camionul lui, ai grijă cum mergi, vizitiu, nu uita că ai lângă tine un om de o sută de miliarde de dolari...

— Ascultă, Ben, spuse fata, te plângeai aseară că-mi miros mâinile a parizer.

— Da' de unde, zise el.

Privea mereu piramidele de conserve, şi, mai încolo, în lungul magazinului, alte piramide unde erau sticle cu cele mai teribile băuturi din lume.

— Ba ai spus, Ben, aşa ai spus.

— Ei, am spus, n-am spus!...

Benedict simţi în gură vârful scurt de scobitoare rămas cu o seară înainte între dinţi şi care îi dăduse mult de furcă.

— Ben, ai spus, Ben, tot mereu spuneai asta.

El se miră foarte mult cât de ciudată e viaţa: iată, te chinui trei ceasuri să scoţi un vârf nenorocit de scobitoare dintre dinţi şi, deodată, când ai uitat de el, iese singur!

— Bine, poate am zis. Am zis.

— Vezi, recunoşti şi tu, n-ai încotro, ai zis, şi acum poţi să ştii, Ben, să ştii şi tu: ieri n-am avut în magazin parizer. Nu mă mai iubeşti, Ben...

— Ascultă, zise Benedict, pune ciocolata asta în frigider la tine.

— Sigur, asta este, zise fata, nu meriţi nimic, nu meriţi! Sunt o proastă; plodul ăsta nici n-are şapte ani, e de neînţeles, nu mi s-a întâmplat niciodată să mai aud, nici nu-l cunoşti ca lumea, l-ai văzut jucându-se, e culmea, şi gata, îl iei în maşină, îi cumperi ciocolată şi pe mine nu mă mai iubeşti.

— Ai de gând să iei asta? se răsuci spre ieşire Benedict – sub foaia de staniol ciocolata se înmuiase. Când venea băiatul, i-o dădeai, nu era aşa mare lucru.

Ajunse în apropierea uşii.

— Stai, Ben, dă-o-ncoa', strigă fata.

Ea se aruncase peste marginea ovală a frigiderului şi ţinea mâna întinsă.

— La cinema se văd altele şi mai şi, spuse o vânzătoare din capătul opus al galantarului către celelalte trei.

Fata aşeză pachetul în frigider. Benedict duse un deget la tâmplă şi zâmbi.

— Nu-i aşa că vii diseară, Ben? întrebă fata, şi stătea ca un animal mic, care aşteaptă să fie înghiţit de altul mult mai mare.

— Tare-i cald, zise Ben.

Dar atunci, întâmplător, o văzu şi adăugă:

— Nu-ţi face griji, Nina, lasă, lasă...

Uşa se învârti în urma lui.

— Nina şi-a ales un bărbat înalt, spuse supraveghetoarea de la conserve către casieră.

— Nu-mi place cum calcă pe dreptul, spuse casiera, dar e într-adevăr foarte înalt.

Spre stradă, peretele cofetăriei era de sticlă. Benedict îşi aprinse o ţigară. Flacăra cuprinse aproape în acelaşi timp întregul băţ al chibritului. Fumul era acru. Aruncă ţigara. Frunzele late ale ficusului din spatele vitrinei se opreau în sticla pe care, în verde-pal şi gri, se încolăcea aburul unei mari ceşti cu cafea.

Filtrul nichelat se vedea ca printr-un acvariu. Peste reflexele stinse ale nichelului, dincolo de ele, în depărtare, clătinat de lumina încinsă, Benedict se vedea pe el însuşi. Erau doi Benedict. Soarele stătea în spatele celui de pe trotuar. Amestecat cu Ben cel din vitrină, cu frunzele ficusului, cu aparatul nichelat, dintre sticlele înşirate până în plafonul perforat de lămpi prelungi, strecurat prin sticla vitrinei, chipul femeii de la filtru ajunse în stradă. Mâinile ei trăgeau manetele lucioase, jetul de aburi o lua cu el, trupul i se dădea acestei mişcări, dar ochii se uitau la Benedict. Până când lăsă maneta, se înălţă pe vârfuri, ridică braţele chemându-l pe Benedict.

El răspunse cu palma întinsă, tăind de câteva ori aerul deasupra capului. Răspunsul era: sunt ocupat până peste cap.

Dincolo de geam, mişcările femeii spuseră: înţeleg, eşti plictisit, dar mie nu-mi pasă, eu te aştept, ştii unde mă găseşti, de ce oare te porţi tu aşa, Ben? Era o femeie aproape de patruzeci.

Benedict privi urmele adânci lăsate de tălpile lui în asfalt. Apoi o luă pe aleea largă, printre turnurile cu zece etaje întrerupte de balcoane cenuşii. Rufe colorate se uscau pretutindeni în aceste spaţii înguste. Lângă fântâna arteziană se jucau nişte copii. Benedict ajunse repede acolo. Sudoarea i se scurgea de-a lungul picioarelor, pe sub stofa subţire, aproape lipită de pulpă.

Erau cinci copii. Nici unul dintre ei nu-i era cunoscut. Arteziana ţâşnea moale, firul ei era scurt, lipsit de putere, şi lui Benedict îi păru rău, îl durea lipsa ei de putere; până când simţi cu adevărat această durere în mâna stângă, în umărul stâng şi în tâmpla dreaptă.

Copiii vorbeau între ei:

— Tata spune că, în sfârşit, aduc şi la noi balena.

— Ce fel de balenă?

— O balenă.

— O balenă împăiată!

— Eşti foarte deştept! Unde găseşti atâtea paie ca să umpli o balenă?

— Balena e un peşte foarte mare.

— Nu cred că-i mai mare decât trei elefanţi.

— O balenă moartă?

— O balenă vie?

— O balenă moartă e mai mică decât o balenă vie.

Benedict se aşeză pe marginea de piatră a fântânii şi stătea acolo, cu coatele sprijinite pe genunchi, voia să se răcorească, dar sudoarea continua să iasă din trupul lui prin toţi porii.

Un copil zise:

— Cantemir iar a spart geamul dentistului...

Benedict se ridică foarte sprinten şi, mergând spre maşina lui, îşi spuse că cel mai sigur mijloc de a sparge un geam este, fără doar şi poate, o praştie.

Lângă kilometrul 90 stătea o femeie. Ea ridică mâna. Era îmbrăcată în alb. Avea sandale albe. Şoseaua era dreaptă. Femeia ţinea în mână o valiză galbenă.

Benedict opri. Deschise portiera şi spuse că merge numai până la T.

— Vai, ce bine, zise femeia, acolo merg şi eu, şi Benedict îi auzi glasul şi spaima îl cuprinse pe de-a-ntregul, intră adânc cu talpa dreaptă în accelerator, închise ochii, motorul se smuci năucit, omul crezu că a scăpat, crezu că fuge, dar femeia râdea lângă el, o auzi râzând, şi atunci o privi, şi ea îl privi şi praf şi pulbere se alese din tot ce fusese el şi din tot ce fusese ea până în clipa aceea.

— Ben, o să ne răsturnăm, opreşte, zise femeia, mi-e frică, te rog...

Pieptul lui Benedict se izbi în volanul astfel făcut, anume înclinat parcă să zdrobească torace de oameni.

— Ben, strigă femeia, ai înnebunit, mi-e frică.

Şapte şosele, şaptezeci de şosele fugeau în toate părţile de sub roţile camionului. Pe care să mergi tu, Benedict?

— Mi-e frică, mi-e frică, mi-e frică Ben, ascultă-mă, omule...

— Nu eşti tu, nu se poate să fii tu, gemu Benedict. Pleacă, nu eşti tu.

Femeia fu cotropită de o linişte neaşteptată. Această linişte îi dărâmă umerii, o zvârli cu spatele pe banchetă, îi răsturnă capul într-o parte, furându-i în acelaşi timp un picior pe care îl izbi în portieră.

— Ba eu sunt, Ben, eu sunt, zise ea.

Benedict reduse viteza, mâinile ţineau strâns volanul, cu teamă, ca pe vremea când învăţa să conducă un camion. Femeia închise ochii, el îi văzu pleoapele vinete.

— Da, tu eşti Maria, este adevărat, zise el.

Şoseaua începu să urce. Intrară într-un ţinut cu dealuri întinse, acoperite cu iarbă albă şi iarbă cenuşie. Nu se vedeau arbori. Din loc în loc, pietre tocite. Nişte păsări grele zburau lent, se lăsau pe aceste pietre

sprijinindu-şi picioarele nesigure cu aripile când într-o parte, când într-alta, apoi iarăşi, fără înălţime, zburau.

Intrară într-o pădure. Era răcoare, şi linişte, şi umbră. Era o pădure ca toate pădurile, după care urma oraşul unde mergeau ei.

Ea se uită în jur şi zise:

— Aproape am ajuns, Ben.

— Da, Maria, ajungem îndată.

— Cum o duci, Ben? Cum te descurci cu şoferia?

Ea scoase o mică oglindă şi începu să-şi privească ochii pe jumătate închişi, îşi netezi o sprânceană, trecu palma peste un obraz, întorcea capul în toate felurile şi se privea. Glasul i se făcu limpede, nepăsător.

— Dealurile astea au cam rămas aşa, continuă, ăsta-i un pământ sterp, n-are apă.

O vulpe le tăie drumul, pe urmă le tăie drumul un iepure. Oglinda Mariei era ovală, rama aurită.

— Ai mei nu mă aşteaptă, le fac o surpriză, zise femeia. Trebuia să vin din primăvară, am tot amânat. Ştii, Ben, sunt ocupată. Foarte ocupată. *El* e exagerat, numai lângă el m-ar vrea. Şi asta nu-i rău deloc, ne simţim bine unul lângă altul, şi aşa am tot amânat, îţi închipui. Trebuia să ne întâlnim, Ben, şi ne-am întâlnit. Copilul seamănă cu el, e un copil minunat! A rămas cu el, să-i vezi, doi bărbaţi. Îi aşteptăm săptămâna viitoare.

Femeia vorbea repede, nu-l privea, parcă n-ar fi avut timp să-l privească.

— Ştii, nu scăpăm un spectacol, abia am venit de la Mamaia şi o să mergem la Buşteni, da, Ben, e o adevărată plăcere să călătoreşti. E foarte bine, Ben, e foarte bine, dacă ai şti, Ben. Priveşte, uite ce frumoasă e pădurea în partea asta, uite...

Benedict conducea cu stânga, fuma şi, privind pădurea, zise:

— Noi n-am fost anul ăsta la mare – zâmbi –, n-a vrut *ea*, înţelegi, asta înseamnă că n-am vrut amândoi – aruncă ţigara –, copilul e foarte mic. Ea este destul de plăpândă, eu nici n-aş fi lăsat-o, dar o mamă e o

mamă, pricepi tu, Maria. Ascultă ce frumos spune ea la asta: fruct cu dragoste. Este felul ei de a spune lucrurilor, un fel frumos, îţi dai seama. Fac ce fac şi mă gândesc la ea. Eu cu meseria asta păcătoasă a mea sunt mereu plecat de-acasă. Cred că am să renunţ, lipsesc prea mult şi fără ea sunt altul. E bine aşa, Maria, fără ea n-aş fi avut habar de asta...

Ochii lor se întâlniră la mijlocul cabinei, în dreptul liniei ucigaşe nevăzute care desparte parbrizul în două. Tocmai ieşeau din pădure. Căldura năvăli din toate părţile.

— Ar trebui să opresc, fierbe apa din radiator, zise Benedict.

Oraşul începea brusc, ca o explozie violentă a şoselei, neaşteptat capăt de drum.

În piaţeta unde, pe un soclu de piatră, zăcea un călăreţ de bronz cu coif, Maria spuse că vrea să coboare. Benedict opri. Rămase la volan. Maria stătea lângă aripa prăfuită a camionului. Ţinea valiza galbenă în dreapta.

— Cât să fie, Ben, de când nu ne-am văzut?

— Ce vrei să spui cu *de când nu ne-am văzut*?

— Vreau să spun, de când noi doi nu ne-am văzut.

— Aproape patru, cred...

— Ani, Ben!

— Ani, zise el.

— Ani, repetă Maria.

Rămasă singură, ea ţipă, cu amândouă mâinile înfipte în păr alergă prin mijlocul şoselei. Maşina lui Benedict nu se mai vedea. Maria căzu pe asfaltul fierbinte, stătu mută acolo, pe urmă se apucă să strige:

— Ajutor, ajutor, ajutor...

Dintr-o casă din apropiere ieşi o bătrână grasă, cu mâinile pline de cocă. Încerca să-şi cureţe palmele, folosea pentru asta când unghiile unei mâini, când şorţul pătat cu vopsea albastră şi întrebă ca şi cum s-ar fi aflat în întuneric, iar femeia prăbuşită ascunsă departe:

— Cine strigă?

— Ajutor, ajutor, ajutor, strigă Maria.

— Ce ţi-a făcut, maică? o găsi în sfârşit bătrâna. Ce ţi-a făcut?

Cu vârfurile degetelor îi atinse un umăr:

— Vezi, maică, dacă ai încredere în şoferi...

Nu reuşea să scape de coca uscată, faţa îi lucea de grăsime, boneta ei albastră ascundea un păr aproape alb. Maria se ridică.

— Ce ţi-a făcut, maică? repetă bătrâna, căuta ceva pe chipul femeii tinere, murea de curiozitate, mâinile nu-i aveau astâmpăr. Când, maică, unde? Şi unde-i acum, lua-l-ar dracu', unde a fugit? Dacă şi voi îi lăsaţi, ştiu eu, dar în şoferi să n-ai încredere, taci.

— Vai, zise Maria, dacă ai şti cum l-am minţit, dacă ai şti ce-am spus...

— Lasă, maică, lasă, zise deodată bătrâna în timp ce, mergând cu spatele, parcă jucându-se, se îndreptă spre casa din care ieşise.

— Ascultă, spuse Maria, nu există nici un *el*, nu există nimic, nu există nici un copil, să ştii, nimic, nimic.

— Nimic?

— Nimic, zise Maria.

Îşi luă mica valiză galbenă, alese o stradă dintre cele cinci care se înfigeau în piaţeta cu statuie şi se depărtă.

Bătrâna ajunse în pragul casei. Privea în urma Mariei, nu-şi dezlipea mâna de pe clanţă, gata să deschidă uşa şi să intre.

— Vă ştiu eu, spunea ea cine ştie cui, îi lăsaţi să vă facă de toate şi pe urmă ţipaţi. La urma urmei, doar nu vă omoară, nu ştiu de ce ţipaţi...

A doua zi, întors din cursa lui obişnuită (lucra la o întreprindere de transporturi şi făcea drumuri aproape zilnice în regiune), Benedict intră direct în baie. Se bărbieri şi, în timp ce îşi săpunea fără nici o grabă barba, cânta din toate puterile, ajutat mult în această privinţă de pereţii subţiri de beton ai camerei de baie. Duşul îngheţat îl făcu să se simtă foarte puternic,

pectoralii, bicepşii, deltoizii, gemenii şi trapezul funcţionau fără greş; ca pe vremea studenţiei lui ocazionale, când mulţi vedeau în el un campion, un as al gimnasticii. Prin fereastra deschisă se auzea ploaia caldă, văratică, ploaia cu care începuse această dimineaţă.

Pe urmă se aşeză la masa lui de om singur. Pe masă stăteau îngrămădite sticle goale, farfurii în care fuseseră mâncate conserve, coji uscate de salam, felii vechi de pâine, un piston uzat, câteva cărţi, una dintre ele pătată de cafea. Mai erau nişte tacâmuri care ar fi trebuit numaidecât spălate şi o tăietură dintr-un ziar, unde erau tipărite trei poezii scurte. Se vedea bine că bucata de ziar folosise şi pentru şters cuţitul de unt. Fără să strice ordinea lucrurilor de pe masă, Benedict scrise o cerere de demisie către directorul întreprinderii. Motivă cu dureri ascuţite în partea stângă a abdomenului. Apoi scrise această scrisoare:

Dragul meu Cantemir, ieri am avut norocul să trec prin Ţara Ghionoaiei, ţi-am spus eu ţie povestea. Acolo era tare cald şi nu creştea iarbă, iar de copaci nici nu mai vorbesc. Oamenii ajung acolo foarte greu, dar eu cu maşina, îţi dai seama, m-am descurcat. Tu eşti un băiat cuminte, în curând ai să ai şapte ani. Eşti un mic savant, ştii să citeşti şi să scrii. Dacă ţi-am promis mereu că într-o zi am să trec pe acolo, am făcut-o. N-a fost cine ştie ce.

Dragă Cantemir, am întâlnit însă în locurile astea pe cineva, un fel de nu-ştiu-cine, dragă Cantemir, despre care uitasem să-ţi povestesc atunci. Şi din cauza aerului din ţara asta, care arde, şi nu te joci cu el, i-am spus nişte foarte mari minciuni. Şi din cauza asta, dragă Cantemir – aşa se întâmplă în Ţara Ghionoaiei –, am început să îmbătrânesc şi acum sunt bătrân, abia mă mai duc picioarele şi mi-au crescut barba şi sprâncenele, şi părul de pe cap îmi cade şi mor de bătrân ce sunt. Da, dragă Cantemir. Dacă în noaptea asta nu mor de bătrân ce sunt, mâine plec în Tehuantepec, fiindcă tot ieri am aflat că noi doi avem dreptate (Marinescu bate câmpii, nu-l asculta), acolo cresc broaşte dintre acelea, ştii tu. Iau una, o împăiez şi ţi-o aduc. Totul este să scap de noaptea asta, dragă Cantemir. Te salută, prietenul tău dintotdeauna, Ben.

Păuna

Frumoasă stătea mireasa în mijlocul fetelor. Mâinile ei căutau cu sfială ţesătura albă, uşoară. Degetele înroşite de ger o găseau în jurul frunţii, pe umeri, pe şolduri. Albe erau veşmintele ei şi zăpada în jur tot albă.

El, omul, bărbatul ei, se afla acolo. La doi paşi. Mâinile lui erau puternice, dar stăteau acum înnodate la spate şi tremurau, se jucau cu un firicel de aţă, trăgeau de el, nu-l puteau rupe. Se aflau unul în faţa celuilalt. Unii în faţa altora: fetele – multe, gătite, cu ochii în pământ, flăcăii – ţanţoşi pe caii lor ţinuţi în zăbale.

Ieşiseră în mijlocul ogrăzii.

Şi, liniştite, răsuflările lor se adunau din fuioare de aburi într-o neliniştită mare de aburi.

Bărbatul îşi privi femeia. Soarele se ivi într-un fund de cer, scăzut, rotund, cu margini clare, îngheţat: era toiul iernii. Şi femeia zâmbi.

Atunci se auzi chiotul flăcăilor:

— Ihuhuhuhuhu! Iuuuu! Iuuuu!

Marea de aburi se rupse. Aerul îngheţat crăpă de sus în jos. Caii tresăriră, muşcară zăbalele. Fetele râseră, şi mireasa împreună cu ele. Pe neaşteptate, începu muzica. Se auziră limpede cobzele, apoi naiul murmurat şi porni ţambalul; viorile, în aceeaşi clipă.

Spirică, bătrânul, se întoarse spre lăutarii lui. Ochii lor îl priveau albi-deschişi, fără să ţină seama de mâini, care se zbăteau necontenit, se mişcau după o socoteală a cântecului.

Spirică bătu aerul cu arcuşul.

— Să trăiască mirele! zic meşterii mei. Şi mireasa! Haida!

Şi cântară.

Ion Jofa, din ceata mirelui, strigă:

— Şi noi să trăim! Iaca!

Fetele se înghiontiră. Valeria, sora miresei, se prăpădea de râs.

— Ca merii, ca perii...

Iar celelalte:

— La anul, pe vremea asta...

— ...în mijlocul verii.

Traian Leucă făcea zâmbre. El avea şcoala medie şi-i trăgea de multă vreme clopotele Valeriei. Zise tare:

— Hai, Valerie, arată-le ăstora că şi noi...

— Ce s-arate, măi? Cui s-arate?...

(Vorbise unul din ceata mirelui, străin; erau aici, în satul miresei.)

Leucă era băut. Se foi cu cizmele în zăpadă, o scormoni cu călcâiul. Nu se lăsă:

— Care eşti deştept să-mi spui tu mie: şapte ori doi *fac* cincisprezece cocostârci pe casa lui Kogălniceanu ori *face* cincisprezece cocostârci?

Spuse asta şi scoase pieptul afară din palton; se văzu flanela albastră, nouă şi cravata lui roşcată, tot nouă.

— Asta-i socoteală de cocostârc, se auzi.

— Ba paisprezece, zbieră Leucă.

Şi faţa lui arăta că nu glumeşte. Prietenul, Frangu, îl trase de mânecă.

— Măi, Traiane, nu se face...

— Îi batem, zău, îi batem!

Valeria nu mai era între fete, Traian Leucă o căuta cu ochii. Fiindcă îi veni rândul la ploscă, o răsturnă peste cap şi bău. Frangu i-o smulse.

— Huo, că nu eşti singur!

Lângă cerdac stăteau gospodarii. Priveau la flăcăi, la fete, îşi treceau palmele peste fălcile rase, albăstrii. Gânditori, îşi aduceau aminte, şi pe feţele lor se citea înţelegerea, o înţelegere binevoitoare, sfătoasă, de oameni care au trecut prin asta. Ţineau mâinile în şolduri. Aruncaseră un picior înainte şi băteau cu talpa cizmei zăpada.

— Ăştia cred că tot ce zboară se mănâncă...

Băură din ploşti; Stan Dobrovăţ, brigadierul, spuse:

— Zi-o pe aia, Spirică, care am adus-o *eu* când am fost plecat; ştii tu, balaure...

Priveau de sus, făcuseră armata de trei, de şapte, de zece ani, erau însuraţi, nu le păsa. Se uitau unii la alţii şi arătau pe urmă cu capetele spre grupul cel mare din zăpadă.

Femeile lor stăteau lângă ei. Femei trupeşe. Aveau basmale colorate şi cojoace noi, scurte, lucrate cu moft.

— Pe vremea noastră nu ne mai fandoseam atâta, şopteau. Eram fete...

Şi priveau la cele din mijlocul ogrăzii, care erau ele înainte de a sta aici, lângă bărbaţii lor. Ştiau multe, nu se dădeau cu una, cu două, sau asta era ca o amăgire, acum, după ce-a fost şi s-a dus. Le sclipeau ochii, jinduiau, dar se prefăceau:

— Las' că văd ele, mânzatele.

Păuna lui Ichim Şova purta pantofi negri şi ciorapi subţiri, de se vedea pielea prin ei. Cojocul era mai scurt, lucrat pe la poale cu roşu şi negru; minunat cojoc! Cădea pe şold rotunjit, plin.

— Cum îşi poartă crupa! spuse una din spate.

Celelalte zâmbiră.

— Ştiu că la picioare a brodit-o.

Ele aveau cizme scurte sau ghete, nu simţeau frigul.

Cei doi flăcăi, nedespărţiţi pierde-vară, cunoscuţi în şapte sate, trecură alene prin faţa lor. Păuna îşi mişcă umerii. O clipă doar, ridică pleoapele, genele ei bătură soarele şi trecură peste ochii celor doi. Pe urmă căzură grele, cu frunte cu tot, spre zăpada de jos. Nevestele îşi dădură coate. Ichim, bărbată-su, întrebă ca pentru el:

— Ăsta mititel, ăsta, Viluţă, când pleacă în armată?

Cântecul, plin-rostogolit sau leneş-desfăcut, scărmăna văzduhul. Flăcăii sorbeau rachiu şi scuipau printre dinţi: era bun, de bun ce era, scuipau de plăcere. Făceau „a-aha“ tot de plăcere. Fetele beau şi ele, mai puţin, se strâmbau cu ifose.

— Arde, arde ca focul, fa!

Caii smuceau din dârlogi, scuturau capetele; păturile întinse peste şei nu le ajungeau. Promoroaca răsărea subţire în coamele lor, între urechi; le albea picioarele.

Viluţă spuse prietenului, celui care era cu el, Toma Bălan:

— Tomo, măi, Tomo, am văzut-o când se la, măi. Eu eram un plod atunci, ea nu se măritase cu ăsta. Era o beznă mare, şi-am nimerit nu ştiu cum, veneam din Cruci, în spatele casei ei. Are acolo un chiler, un ochi de geam care dădea la grădină...

Celălalt rânji.

— Tomo, de ce râzi, Tomo?

Îl luă de guler şi-l smuci, gata să-l lovească.

— Nu râd, numai spune.

— Şi mă uit pe ochiul de geam. Asta, Păuna, se la, cum îţi spuneam. Şi eu mă uitam, măi. Îşi storcea ea părul, un păr de doi coţi, negru ca noaptea; şi-l apucă nu ştiu cum cu mâna, îl răsuceşte şi-l face coc în creştetul capului...

Celălalt hohoti din nou, dar Viluţă nu-l mai auzi. Plesnea ziua de ger, răsuflarea lui ieşea fierbinte, alburie.

— ...şi ridică ea braţele în creştetul capului, şi-i văd subsuorile şi ţâţele, măi, au zvâcnit în sus ca păsările. Şi lampa stătea pe masă în faţa ei, o lumina toată. Tomo!...

— Ce-i?

— Era dezbrăcată, înţelegi, goală!

— Hi-hi-hi...

— Râzi ca prostul. Numai până la brâu, dar m-a moleşit, mi s-au tăiat picioarele.

— Viluţă, tu eşti mucos rău, măi. Caşu' cât roata carului la gura ta.

Toma îl privi dintr-o parte, fără voia lui înălţă umărul, îşi întări pântecul, se pregăti de apărare; îl ştia bătăios pe flăcăiaş. Dar el nu-l auzise, vorbea întruna, fără şir:

— Am lipit faţa de geam, mi-am turtit nasul, buzele. Se vede, eram urât aşa, că m-a zărit deodată şi a ţipat. Şi a zvârlit, măi, cu un lemn, era să-mi scoată ochii; zob s-a făcut geamul.

Toma zise:

— Uşa trebuia s-o cauţi, măi.

Tăcură.

Dintr-odată, jocul se îndrăci. Aerul se înfierbântă, caii priveau prostiţi jocul oamenilor, nu mai smuceau de dârlogi; stăteau neclintiţi; bună zăpada pentru joc, la fel ca pământul.

Bărbatul privi la femeia lui şi o veche poveste începu.

Cei doi flăcăi şedeau la o parte. Viluţă zise:

— Măi, Tomo!

— Ce vrei?

— O fi fost ea aşa albă ori lampa o făcea să fie?

La marginea cerdacului, Doroftei vorbea cu plosca-n mână:

— Asta cam aşa-i. Băutura-i bună, da să te ţii de ea. Dacă nu te ţii, te lasă. Şi muierea-i la fel: cum o laşi, cum te lasă.

— Vorbeşte ca din carte, cunoaşte el, spuse Păuna şi privi la bărbatu-su, lângă ea.

Pe urmă se duse cu ochii spre joc; căuta pe cineva.

— Tu, veveriţă, de unde vii, ori poate îţi cauţi bărbatul. Nu-l vezi lângă tine?

Jocul se desfăcuse. Jucau acum de doi.

Costică Urmă spuse încet, moale, după felul lui:

— Dar noi ce păzim? Stăm aici, parc-am aştepta ceva, aşa stăm.

— Chiar aşa, zău aşa!

— Da, da...

Şi toţi îşi dădură seama că de fapt aşteptau ceva, şi aşteptarea se simţea în aer, plutea în jurul lor. Aşa era: fiecare avusese gândul ăsta, fără să-l ştie; îl simţise doar. Şi acum se bucurau că trebuie să se întâmple. Păcat însă că Urmă a fost cel care a spus întâi, parcă n-ar fi putut spune altul mai deştept... Trebuia scoasă zestrea.

Şi puteau s-o facă până acum, ce mai aşteptau? Socrul mic nu era de văzut. Femeile îşi amestecară capetele, şuşotiră între ele.

Tocmai atunci intră sania pe poartă, o sanie cu tălpoaie galbene, vârfuită cu boarfe. Se vedea un dulap roşcat şi sclipea o oglindă între două cutii verzi. Caii traseră în lături, se îngânară zurgălăii, muzica tăcu.

Cei doi flăcăi, nedespărţiţi, se apropiară. Fluieră unul încetişor, pentru el, parcă n-ar fi avut destulă muzică.

Păuna ridică fruntea. Viluţă o fulgeră cu luminile duse în fundul capului. Ea îşi zbătu genele, trecu privirea peste el; îl prinse ori nu-l prinse, asta nu văzu flăcăul; numai îl arseră ochii ei, care acum umblau pe deasupra lui, căutau pe cineva.

Sania stătea pe tălpoaiele ei, lăsată pe spate ca o raţă grasă, îndopată. Din scaunul lung şi îngust cu spătar înalt coborî socrul mic, Neculai Imbrea. Călca ţanţoş în liniştea care se lăsase, fiecare pas al lui spunea că nu se simţise de mult aşa bine. Zăpada scârţâia sub tălpi, căciula, dată pe ceafă, se sprijinea cu totul în blana şubei lui, o şubă nouă, cam ţeapănă, nepurtată.

Bărbatul îşi luă mireasa albă de mână; amândoi se apropiară.

Tatăl era acolo, se uita la ei, la femeia tânără pe care o credea încă fata lui. Mai căpătase un fiu; cum se va arăta el oare?

— Minodoră, Culai, astea-s ale voastre!

Arătă sania. Muzica izbucni.

Păuna îşi înălţă gura la urechea lui Ichim, bărbatu-su:

— Cam moale, Minodora, zău, şi parcă mută...

— Da, fa, zise omul şi se gândi la ce se gândise înainte, el ştia la ce.

Doroftei îşi făcu loc, se lipi de ea, vrând să iasă din înghesuială. Femeia aruncă peste umăr:

— Hodorogule!

În tăcerea care urmă se simţi iar aşteptarea. Unele neveste chiar zâmbeau unui gând al lor, un zâmbet muieresc, plin de înţelesuri: doar-

doar s-o ivi acum întâmplarea după care să aibă ce vorbi.

Lăutarii tăcuseră, aşteptau semnul. Cei din ceata mirelui tropăiră, se strânseră la un loc. Însăşi mireasa şi chiar bărbatul ei păreau nerăbdători.

În sfârşit, din casă aduseră lada, o ladă mare, vrâstată în roşu şi verde, cu păuni albaştri, prinşi între felurite semne date cu galben. Patru oameni ridicară cu opinteli lada şi o urcară în sanie. Glasurile se amestecară.

„...c-am prădat-o-n ziua mare,

Şi de zestre, şi de floare.“

Nevestele răsuflară uşurate, unele oarecum nemulţumite. Fata avea multă zestre, totul se petrecuse cum trebuie, fără prilej de scos vorbe.

Ele cugetară adânc, minţile cântăreau fiecare lucru pe care aveau să-l spună. Căci, fără îndoială, toate aceste gânduri ale lor trebuiau îmbrăcate în cuvinte, altfel nu se putea. Feţele, la început subţiate de mirare, intrară în tiparele lor: sprâncenele cuminţi, arcuite sau drepte, buzele cât se poate de binevoitor potrivite. Parcă ochii, numai ei, căutau în jur, dar putea fi o părere.

Nataliţa Ciocea zise:

— Oglinda cea mare cam face ape.

— Ţi-o fi spus ţie Jănică aşa, că face ape, şi tu l-ai crezut.

Jănică era vânzător la cooperativă; avea motoretă, se purta cu mustaţă neagră, retezată scurt.

Alta spuse:

— Eu am luat-o de la lingură, da’ când mă uit la asta, m-aş mai mărita o dată, zău...

Se uitară unele la altele; erau de aceeaşi părere, se vedea bine. Şi abia acum începură:

— Are fata, bine că are, las-o să aibă, e vrednică.

— Merită!

— Cam rea de gură, da’ are dreptate, de ce să nu fie rea? Că dacă n-ai gură, vai de capul tău, femeie!

— Pernele roz, feţele, eu am zis să le luăm şi le-am luat, prea erau frumoase.

— Vine Dobre şi mă întreabă: „Ce culoare să aibă patul? Da’ dulapul? Da’ cutare?“. Eu îi spun. Şi el mă ascultă; le vedeţi acolo, în sanie, pe gustul meu au fost.

Toate priviră spre sanie, chiar şi cele care erau hotărâte să n-o facă. Priviră femeile în tăcere tot ce era acolo, mult timp; în gândul lor aranjară odăile celor doi, care erau acum bărbat şi nevastă. Umplură ele odăile, fiecare pe gustul ei, dar când se priviră din nou, păreau atât de mulţumite, încât era vădit pentru oricine că se bucură la un loc de acelaşi lucru. Mireasa întinse mâinile. Mama o cuprinse în braţe. Plânseră. Dar toată lumea râdea, şi Minodora, în dosul lacrimilor. De acum era a bărbatului acesta, pe care-l cunoştea, însă nu atât de bine încât să nu se teamă de el. Se pregăti să-l întâmpine cum se cuvine; îl văzuse apropiindu-se...

Atunci se repeziră flăcăii din satul miresei.

— Vulpea, strigară, să dea vulpea!

Asta era plata miresei: străinii trebuiau să plătească mireasa şi zestrea, de când e lumea.

— Aşa, să dea vulpea, uitasem, se înfierbântă Doroftei.

— Vulpea, şopti Păuna.

Gândul ei era la o amintire dusă fără întoarcere.

Bărbatu-su zise:

— Da.

Şi toţi într-un glas, toţi din ceata miresei:

— Să dea vulpea mirele!

Flăcăii făcuseră roată în jurul saniei; dezveliţi, dinţii lor sclipeau; piepturile descheiate lăsau să se vadă pielea aspriță, vânătă de ger.

Nicu Ciosu o jucase pe Minodora înainte de armată. El strigă:

— N-o dăm! Vulpea voastră-i năpârlită, ştim noi.

— Hoâho, hiâhi, izbucniră râsetele.

Muierile hohoteau subţire:

— I s-a urcat la freză.

— Ce v-a apucat? se miră Ciosu şi zbieră din nou, de parcă atunci sosise şi i-ar fi fost frică să nu scape prilejul. Vulpea, vulpea, nu dau

mireasa.

El ar mai fi strigat, dar îşi dădu seama că e singur; ceilalţi tăcuseră, o tăcere grea se lăsase: ultimele lui cuvinte parcă se şi văzură urcând, tari, ascuţite, singure.

Acum se înfruntau unii pe alţii; deocamdată, stăteau bine înfipţi pe picioare, cu braţele îndoite în coate, în timp ce degetele atârnau de curele.

Amuţiţi, lăutarii aşteptau.

Şedeau aşa, nemişcaţi, două cete de oameni străini. Încet, mirele se răsuci spre ai lui.

— O luăm?

— A noastră-i, răspunseră.

Păreau a sta tot nemişcaţi, numai picioarele frământau zăpada scurt, vrăjmaş. Apropiindu-se unii de alţii, se pândeau; umerii aduşi înainte cumpăneau braţele, care fără grabă se pregăteau.

Femeile mute, cu palmele uitate care-ncontro, gustau priveliştea: era desigur un prilej cu neputinţă de scăpat, deosebit.

Iată-i, înaintează; paşii lor sunt număraţi, se rânduiesc cu măsură. Încă unul, altul...

Pe neaşteptate, mirele se opri. Spuse către ai lui datina: „Plânge căprioara noastră...“.

— Ihuhuhuhuuuuu! Iuuuuu!...

Sfâşiată, liniştea pieri.

Nataliţa zise femeilor:

— Anţărţ, la nunta Mariei, s-au bătut cu adevărat, a fost încăierare, era de văzut ceva acolo.

Ai lui Culai se repeziră la caii lor. Scoaseră din coburi ploşti multe, neîncepute, poate zece ori douăsprezece. Le duceau în mâini. Cu băgare de seamă, călcau zăpada înlemnită. Şi se gândeau: „Oare câte fete de măritat mai au ăştia aici, în Sânziana?“. Iar unii le şi ochiseră pe cele de măritat.

Dădură ploştile. Voiau să pară încruntaţi, dar feţele desfăcute spre urechi râdeau, cobzele şi viorile măturară văzduhul.

Soarele scăzut cobora pe fundul cerului.

Viluţă zise prietenului, de care era nedespărţit:

— Tomo, n-am văzut niciodată aşa păr; negru, beznă!

Se apropie de ei Valeria, sora miresei. Împărţea scoverzi. Ţinu tava în dreptul lor, sprijinită pe braţe fiindcă era grea, o tavă mare de cositor.

— Luaţi.

Floarea albă prinsă în pieptul ei părea vie.

— Nu putem duce cât am vrea să luăm, spuse Toma.

Mâna lui întârzia pe tavă mai mult decât trebuie.

— Caut una pentru mine, adăugă şi tuşi.

Valeria îşi feri privirea, ochii ei se opriră pe celălalt.

— Ia, Viluţă, eu le-am făcut.

El muşcă din aluatul uscat, ochii nu se desprindeau de ai fetei.

— Sunt bune, zise încet.

— Mai ia.

El luă cu cealaltă mână, şi acum avea scoverzi în amândouă mâinile şi se uita la Valeria.

Fata era acolo. Viluţă ar fi avut poftă s-o ia la rost, să spună o vorbă de duh, ca flăcăii, s-o vadă plecând ochii în pământ. Dar el doar se uita la ea, mâinile lui mai stăteau îndoite, ţineau scoverzile ca pe ceva foarte gingaş ori nemaipomenit de greu. Nu mai auzi nici muzica, nici glasurile oamenilor, toată hărmălaia din jur dispăruse; el se întrebă de unde vine fata asta, o întrebare de-a dreptul nepotrivită: crescuseră împreună, se ştiau de mici.

Şi iată, ea coborî pleoapele şi se depărtă. Acum spunea altora:

— Luaţi!

Toma privi după ea: călca doar cu vârfurile, ştia să-şi poarte mersul.

— Ce te uiţi după ea aşa, mă?

Prietenul tresări şi se întoarse nedumerit. Vru să înjure, dar Viluţă stătea cum îl lăsase, cu scoverzile în mână; îşi mişcase doar buzele.

Toma zise ca pentru el:

— Mă Viluţă, tu te potriveşti cu Poca Mutu ca o jumătate de ou cu cealaltă jumătate.

Poca Mutu era o poveste a bătrânilor despre un prost nemaipomenit.

— Chiar, bine zici. Ce-mi trebuie? Ia toarnă-mi!

Băură amândoi. Şi Viluţă auzi iar muzica, văzu oamenii, schimbă cu ei vorbe şi chiui din toate puterile.

În odaia mare fuseseră lăsate numai laviţele pe lângă pereţi. Stăteau acolo aceleaşi neveste lângă bărbaţii lor. Lăutarii cu muzica; la nuntă asta e treaba lor: să cânte. Cobzele sunau desluşit, ţambalul mereu, sacadat, el ţinea tot jocul, vioara se amesteca subţire, o altfel de călăuză în joc decât ţambalul. În ferestre albăstrea seara abia lăsată. Sticla năduşea necontenit, printre broboanele de apă şiroiau alte urme de apă, mici şuvoaie; pe-acolo se vedea scânteind zăpada. Şi din toate ieşea un iz, un miros cald, dulceag, un fum şi o sudoare de trup încins, dogorit de vin, un miros crud, care, singur, cuprinde la un loc bărbaţi şi femei.

— Îi moartă după tine, spuse Toma.

Viluţă făcu pe surdul; îi era teamă că celălalt va râde. Şi, fără voia lui, se gândi la Valeria, se gândi mult, iar când îşi îndreptă mintea în altă parte, tot de ea se lovi. Era ceva necunoscut în el, ceva care-şi găsise locul în piept, se cuibărise în dreptul inimii; nu era rău, dar câteodată se făcea acolo ca un gol în care inima se zbătea, se lovea de pereţii acestui gol, mai cădea şi iar se zbătea mereu. Căută să-şi aducă aminte dacă a întâlnit şi altădată căutătura Valeriei; nu izbuti, totul era şters.

Zărind-o printre oameni în celălalt capăt, fu bucuros, toată bucuria i se văzu în obraz când, fără veste, dădu în acelaşi loc de Păuna. Ea parcă râse sau se posomorî, poate şi una, şi alta. Atunci, mintea flăcăului se făcu una cu inima, chiar aşa se întâmplă: amândouă se amestecară şi era atât de greu să afle ce înseamnă asta, cum venise, încât bucuria se mistui. Era un lucru de neînţeles. Flăcăul izbi căciula de duşumea; Toma zise:

— Trece îndată, ia o gură de vin.

Muzica tăcu. Cineva deschise uşile în lături. Frigul se năpusti în încăpere, ca un fum albastru ce se vedea desluşit.

Viluţă se gândi iar la Valeria. O căuta, n-o găsi în mulţime şi din nou întâlni flăcăul ochii Păunei. Şi totul în el fu cuprins de amintirea nopţii când i se năzărise albă. Şi nu mai văzu decât trupul femeii de atunci, în luminile verzi care îl ardeau acum; atât de tare îl ardeau, încât se miră cum lumea din jur nu ştie, nu vede ce se petrece cu el. Gura i se uscă. Bău din sticla ce se afla plină pe masă. Nu se răcori; în jurul lui, larma nunţii. Se uită la femeia care stătea lângă bărbatul ei şi se petrecu un lucru ciudat, pe care oamenii nu-l văzură, nu-l ştiură, de neînţeles, se întâmpla numai cu el; altădată, când o privea, i se muiau picioarele, se pierdea, obrajii îi ardeau, dar era bine, o joacă ce le plăcea şi lui, şi femeii. Iar ei o făceau de multe ori: se priveau. Şi acum nimic din toate acestea.... Ştiu flăcăul că, dacă vrea, se poate duce, o poate lua de lângă bărbatul ei fără şovăială, fără să se topească nimic înăuntrul lui. Până acum nu fusese în stare să facă asta. O clipă se mândri, apoi vru din nou să fie celălalt, dinainte, să simtă căldura plăcută şi molatică ce pătrunde peste tot, până în vârful degetelor, sfiala dintâi. Dar nu simţi nimic. Continua să privească femeia, şi ea văzu. Aproape o cuprinse spaima, nu mai era de glumit. Joaca trecuse, flăcăul era bărbat. Şi în asta era o plăcere care lui îi apărea încă tulbure, fiindcă n-o încercase niciodată şi parcă îi era frică s-o facă.

Femeia stătea tot pe laviţă lângă omul ei, picioarele i se vedeau lungi, rotunde de la genunchi în jos şi genunchii jumătate, sub fusta întinsă.

Viluţă ridică sticla. Bău cu capul aruncat pe spate, cu ochii scurşi în adâncul lor. Venele întinse, numai ele păreau că ţin gâtul. Omuşorul alerga speriat în sus şi-n jos. Capul se îndreptă încet, toate i se părură flăcăului tulburi, înceţoşate, numai genunchii femeii erau la locul lor.

Toma pierise de lângă el, îşi căuta ursita.

Femeia se ridică în picioare. Ea prinse şalul ce-l purta pe umeri şi trase de marginile lui, îl jucă pe spate; tot trăgându-l de capete, merse spre uşă. Ţinea capul aplecat pe o parte, şi când ajunse în prag se întoarse. Printre atâţia oameni îl găsi pe Viluţă. Umerii femeii, rotunzi, unduiră într-o parte şi-n alta; mai avea capul lăsat pe o parte, şi de unde stătea, flăcăul

îi auzi, în zgomotul acela, râsul. Pe urmă o văzu pierind în întuneric. Pe el îl chemase, pe el, bărbatul. Şi o urmă, se strecură printre oameni.

Aerul îngheţat îl înfăşură tot. Albă, zăpada dădea tărie întunericului; clipi să alunge bezna. Nu văzu pe nimeni. Dinspre bucătărie tăie zăpada o dungă de lumină – se deschisese uşa acolo. Şi veneau împreună, da, el însuşi le văzu, Păuna cu paşi mărunţi şi în dreapta ei Valeria.

Viluţă se bucură de Valeria, îi plăcu s-o vadă venind cuprinsă între beznă şi zăpada albă. Şi în acelaşi timp parcă-l stingheri cealaltă, îl cuprinse un fel de ruşine în faţa ei, fără să înţeleagă de ce.

Ele se apropiau. Iar când ajunseră în dreptul lui, Păuna spuse:

— Prostule, pe ea o aştepţi. Ce tot umbli după cai verzi? Se vede că eşti necopt. Flăcăii trebuie să joace fetele.

Spuse asta în timp ce degetele ei trăgeau de colţul şalului, îl făceau să-i joace pe spate. Deşi nu se vedeau, ochii ei umblau prin întuneric. Tot pe el îl căutau, dar în altă parte.

Un om şi lucrurile sale

1

Câteva săptămâni înainte de mijlocul lui martie, peste ţinutul cuprins între Muntele Ou şi Capete căzură ploi.

Ploile nu se opreau. Vremea trecea. Într-o baltă secată de multă vreme, uitată, se înecară trei cai. Mlaştina veche ieşise la iveală, o scoseseră ploile din pământ.

Un copil se nimerise pe acolo şi povestea îngrozit cum a văzut moartea cailor. Animalele se duceau la fund cu încetul, se tânguiau, iar unuia i-a plutit multă vreme capul deasupra noroiului şi răguşise ca un om.

Într-o noapte, ploaia se opri.

Vântul bătu cât o nuntă împărătească: trei zile şi trei nopţi. Pământul se cerea întors, şi sămânţa dată lui din nou.

2

Era încă noapte când tatăl, Iacob Nesfântu, se deşteptă şi, stând parcă pe oasele altuia, simţi setea. O arşiţă mult mai mare decât gura lui îl făcu să întindă mâna spre urciorul ştiut de el foarte aproape. Îl şi văzu lângă pat, jos, pe podele, văzu şi ochiul tulbure al apei, chiar în locul unde gura urciorului se strânge pentru a încăpea în gâtul îngust, după cum mâinile olarului au vrut.

Omul apucă toarta urciorului, dar toarta se înmuie şi se scurse pe jos. Apa urcă până la buza urciorului şi începu să clipocească mărunt, parcă ar fi plouat în ea.

Somnul treaz în care se afla Iacob Nesfântu se destrăma. Omul îşi simţi pe rând oasele, mădularele începură să fie din nou ale lui şi

gândurile. Toate acestea se făceau prea încet, de la tălpi spre umeri. Apa dădu afară din urcior, clipocea mereu; se lăţea pe jos, printre picioarele mesei, ale scaunelor.

Trezită deodată, femeia care dormea alături spuse rar, şi în întuneric păru foarte limpede:

— Te tot foieşti şi te răsfoieşti, acuşi e ziuă, of, Iacobe...

Nu termină bine de vorbit, şi adormi din nou. Răsuflarea ei se auzi adâncă, liniştită. Avea un somn bun.

Iacob Nesfântu se trezi de-a binelea. Îi era într-adevăr sete. Se ridică într-un cot. Apucă urciorul: era aproape plin. Pe când apa îi umplu gura, călduţă, sălcie după o noapte de stat, el auzi clipocitul din vis şi o văzu parcă năvălind în casă. Aşeză urciorul jos.

Ferind somnul femeii, coborî din aşternut. Mergea prin întuneric spre uşă, pe drumul cunoscut, desculţ, în cămaşă şi izmene, după cum dormise, călcând uşor, şi se simţi deodată singur în mijlocul întunericului, depărtat de lucruri, izolat în mijlocul lor şi o teamă foarte omenească îl cuprinse. *Nimic nu mai era al lui*? În tindă era frig. Lutul întins pe jos, neted, i se părea de piatră.

Ieşi afară, pe prispa largă. Prispa era tot ce putea fi mai frumos la casa lui. Înaltă, lucrată de meşteri zidari adevăraţi, ţinea trei laturi ale casei. Pentru a ajunge jos, trebuia să cobori cinci trepte. Erau ceva parale băgate aici, dar mirarea oricărui om care vedea asta însemna mai mult. Furia şi sila făcură loc liniştii, siguranţei de sine. Va găsi o cale să se întoarcă la *ale lui*. Cum? Taci! Nu mai vorbi. Şi gândul îţi poate fi auzit...

Iacob Nesfântu stătea pe prispa casei sale. Deasupra capului, streaşina la fel de lată se sprijinea din loc în loc pe stâlpii ce trebuiau văzuţi ziua, fiindcă fuseseră cioplţi de Petre Petre Soci, şi cine n-a auzit în tot ţinutul de Petre Petre Soci?!

Căzuse ceaţa subţire de dinaintea zorilor. Iacob Nesfântu o simţi intrându-i în oase. Îşi prinse umerii în palme: tremura. Frigul nu-l simţea însă. Stând astfel, omul căuta să pătrundă întunericul, iscodea. Scotoci în

cerul nedesluşit, dădu ceaţa la o parte, umblă ce umblă pe acolo şi după multe semne vechi văzu că nu sunt urme de ploaie.

Grija lui de fiecare dimineaţă scăzu. Îşi scărpină încet, cu multă plăcere, ceafa până jos, între umeri. Şi îi plăcu să se gândească la ziua în care se afla. Era joi. El se gândi la ea şi i se păru că această zi de joi seamănă cu un cerc mare şi greu, pe când celelalte zile ale săptămânii – luni, marţi, miercuri înainte şi vineri, sâmbătă după ea – sunt jumătăţi şi sferturi de cerc. Duminica nu intră la socoteală.

O gâscă ţipă femeieşte, undeva prin vecini.

Acum, omul simţi frigul, cel mai ascuţit frig, acela dintre zi şi noapte. O zi întreagă nu mai avea grija ploii. Tălpile arse de cimentul rece se mişcau singure, mijlocul îi cam înţepenise. Când să închidă uşa, îl zări printre ulucile gardului, jumătate din cauza glugilor de coceni de lângă poiată, pe sub crengile cireşului care creştea acolo, pe Ariton Uscat, vărul de-al treilea al nevestei lui, un neam, cum s-ar spune, de la a şaptea plămadă. Ariton Uscat luase parte odată la o şedinţă mare la regiune. Mare, mare... Acolo, toţi câţi s-au urcat la tribună să vorbească citeau ce aveau de spus de pe o hârtie a lor. Asta i-a plăcut cel mai mult lui Ariton Uscat: uite, vezi şi dumneata, omul gândeşte la ce are de spus, îşi trece binişor pe hârtie, spune şi gata! Iar pe lângă asta, e şi mai nu ştiu cum să vii în faţa oamenilor, să tuşeşti o dată, nu prea tare, să scoţi hârtia din buzunar (foarte măsurat şi fără grabă să faci asta) şi să citeşti ce ai de vorbit. Şi de fiecare dată să se vadă că tu ştii multe, ai văzut multe, nu eşti din cei care se omoară cu firea, nu-ţi pasă de orice şi nu pe toate drumurile te găseşti tu şi întotdeauna *faci altfel decât ceilalţi*, fiindcă chibzuieşti mai adânc şi nu *cunosc* mulţi câte *cunoşti* tu! Ariton Uscat avea toate luările lui de cuvânt într-un dosar, legate la un loc cu panglică albastră, şi erau multe, fiindcă la fiecare adunare generală sunt probleme, dacă nu le-ar ridica el, ar rămâne neridicate.

Iacob Nesfântu îl văzu cum iese din casă şi, din marginea cerdacului, priveşte la cer. Avea bunda între umeri. Apoi, Uscat străbătu prispa de-a

lungul peretelui, veni în colţul casei dinspre miazănoapte, uitându-se şi de aici la cer.

Iacob Nesfântu încetă dintr-odată să tremure. Şi simţi, ciudat, ce simţise demult, când era copil mic şi, fiind cu vitele pe Scurtătură, intrase în ceartă şi se bătuse şi fusese bătut de unii din Pustiana. Pe când lua bătaie, îl văzuse pe tatăl lui apropiindu-se şi, fără să întrebe nimic, luându-i pe aceia la pumni. Ei fugiră, iar tatăl alerga în urma lor şi în goană apucase de jos o cracă uscată, neagră, plină de cioturi. Asta simţea acum bărbatul: ce simţise copilul atunci, în timp ce tatăl său îi fugărea pe cei din Pustiana.

Ariton Uscat se întindea peste marginea cerdacului. Iacob Nesfântu coborî patru dintre cele cinci trepte ale scării. De acolo, printre palmele făcute pâlnie, spuse:

— Caută, Aritoane, caută, vezi, spune-mi şi mie dacă găseşti.

Celălalt tresări, parcă vru să fugă, dar rămase pe loc. Uitându-se prin ogradă, strigă prefăcut:

— Na, Bolovane, na, când am nevoie de el nu vine, na, cuţu, na, na...

Bolovan era corcitura de lup a lui Uscat, mai mult lup decât câine, un animal fără de care acest bărbat nu ieşea în lume.

— Lasă câinele, spune-mi cum ţi-a fost somnul. Zici că bun?

În glas, Iacob Nesfântu nu avea batjocură, ci doar o răutate neveninoasă, cu tâlc.

— Na, Bolovane, na, na...

Uscat plescăia din buze, după cum ştia Bolovan că îl cheamă stăpânul său. Tot căutându-şi câinele, printre rugăminţile şi înjurăturile care chemau animalul, Ariton Uscat spuse, reuşind să dea glasului său o mirare potrivită:

— Ia uite, ţi-o fi bine, na, Bolovane, na, în izmene pe căldura asta, te-ai băgat sub coada dracului, Bolovane, şarlă, unde eşti, zău, Iacobe, trebuie că ţi-e tare cald.

Din casă se auzi vorbind femeia lui Uscat:

— Ce tot faci acolo, vorbeşti singur, omule? Intră odată, adă uşa după tine, că trage.

Iată un glas binevenit. Ariton Uscat putea ieşi cu uşurinţă din ce i se părea lui a fi o încurcătură. Acum da, poate spune ceva, şi el se adresă numai femeii, nu şi celuilalt:

— Ei, am ieşit şi eu ca omul, de...

Se întoarse pe jumătate şi, de pe cerdac, începu să facă ceea ce-i spusese nevestei că a ieşit să facă.

Iacob Nesfântu intră în casă şi se simţea ca atunci când tatăl său îi fugărise pe cei din Pustiana.

3

Era încă întuneric. Iacob Nesfântu intră în grajd. Purta cu el un felinar aprins. Căldura umedă, suflarea prea ştiută de el a vitelor împreună cu mirosul pământului pe care se află un grajd, toate câte erau aici îl făcură pe om să se oprească în mijlocul încăperii. Vitele întoarseră spre el capetele blânde. Erau trei vietăţi frumoase, două junci şi vaca Lunaia, animale bine ţinute. Cu capetele răsucite spre el, rumegau rar şi în felul lor dădură bineţe omului. Ne-ai stricat somnul, dar ştim că tu eşti stăpânul nostru.

Iacob Nesfântu agăţă felinarul în cuiul lui: acolo niciodată nu atârna altceva, era locul felinarului. Urcată sus, lumina pipernicită îşi găsi loc, dar fără putere, încât lucrurile câte erau se făcură mai groase, mai mari.

Omul se apropie de vite. Culese cu o mână fânul căzut din iesle. Palma se opri pe un corn neted, bine răsucit. Era rece, osul părea fără viaţă. Omul stătea între vitele sale. Şi se nedumeri, nu înţelese ce se petrece cu el. Era obosit ca după un somn cu vise rele. În trupul lui plin de putere, mişcările repezi se domolesc, nu se află grabă pentru nimic, în dosul frunţii osoase gândurile se adună încet, vin mai greu, dar când se statornicesc, judecata nu este mai rea ca la alţii. El e doar un om care lucrează pământul şi creşte animale.

Luă furca de unde era rezemată. Adună trei paie şi o puse la loc. Apucă lopata veche, cu fierul mâncat de balegă uscată, ştirbă în buză, o lopată de grajd. Încercă să rânească printre picioarele animalelor, dar lopata *nu-l asculta*, intra mereu în câte un ciot de scândură. Omul îi făcu vânt într-un colţ, lângă căldarea de tablă cu care semăna bine.

Ieşi din grajd. Uşa veni grea după el. Ocoli coteţul scund. Unul dintre paşi se făcu mai uşor, parcă ar fi vrut să asculte aici somnul gâfâit al scroafei, dar nu se opri decât la ţarcul oilor.

Nouă oi stăteau culcate, băgate una într-alta, doar spinările groase li se vedeau. Omul pătrunse printre ele. Trezite, unele se sculau pe cele patru beţe, apoi se lăsau iarăşi, întâi pe genunchii din faţă, pe urmă într-o parte, căzând în somnul lor de oi. Omul le bătu uşor cu palma, căutându-le grumajii subţiri sub claia de lână. Mâna lui se mai opri şi pe lucrul acela ciudat, aspru şi lunecos în acelaşi timp, ce rămâne dintr-un bulgăre de sare lins de limbile oilor.

Cum venise omul, aşa plecă. Da, cu el se petrecea ceva de neînţeles.

La Ariton Uscat era lumină. Şi se mai zăreau ferestre luminate, prin ceaţă, nişte globuri reci, singure în văzduh, neţinute de nimeni.

Iacob Nesfântu îşi aminti cum în fiecare noapte, iarna mai ales, tatăl lui ieşea o dată sau de două ori la vite.

Când se întorcea, îl auzea cum se scutură de zăpadă în tindă, cum icneşte suflându-şi nasul, tuşind. După asta, tatăl se întindea pe pat, lângă femeie. Copilul dormea în spatele hornului, cu încă trei fraţi, într-un cojoc mare, unde încăpeau şi două mâţe.

Tatăl se răsucea în aşternut, se foia întruna, până când mama îi spunea că vrea să doarmă, că ea nu are odihnă zi şi noapte. Şi se apucau de vorbit. Din ce spunea tatăl, copilul înţelegea că acesta se teme de ceva. Adică ieşea la vite fiindcă *se temea* sau cine ştie, iar copilul, în întuneric, începea şi el să se teamă, vedea năluci şi vârcolaci ieşind de sub pat şi căutând gura sobei. Odată, a văzut chiar mielul jertfit de bunicul mamei în peretele

casei, să nu se surpe peretele; mielul era plăpând, abia fătat, şi a ieşit dintr-un perete şi a intrat în celălalt, de-a curmezişul odăii, neauzit, dar văzut.

Câteodată, tatăl nu se mai suia în pat. Se oprea lângă prichici, fuma şi tot fumul se urca pe cuptor, întorcându-se în sobă. Când era marţi spre miercuri şi joi spre vineri şi sâmbătă, ardea o candelă mică la icoane. Teama se făcea atunci mai mare, fiindcă nu era nici lumină, nici întuneric, cum e mai bine pentru duhuri. Odată, tatăl a fost foarte bolnav, a zăcut multă vreme. Astfel fiind, măcar la două nopţi, se târa cu cojocul între umeri până la grajd.

Trebuia deci să ieşi la vite, de teamă să nu se întâmple ceva, dar dacă teama se păstra mereu, la ce să mai ieşi?

Pe urmă, tatăl muri. Feciorii erau mari. Ieşeau şi ei la vite noaptea, iarna mai ales, o dată sau de două ori.

Însurându-se la sfârşitul războiului, Iacob Nesfântu primi de la socri o pereche de boi şi de la mamă-sa o vacă şi două oi.

Ducându-se noaptea la vitele lui, îi plăcea să le vadă. Găsea întotdeauna ceva de îndreptat în grajd şi era bine între animale. Uneori însă i se părea că pereţii grajdului sunt prea mici, vitele slabe, pe moarte. Atunci începea să se teamă, un lucru de neînţeles, şi, din nimic, prindea ură pe animale, îi venea să le lovească între coarne cu pumnii. Asta era o părere, trecea, omul se bucura că a fost numai o părere şi că stă între vitele lui şi e stăpân. Dar teama rămânea, fiindcă era foarte veche şi nu se putea altfel.

Când, nemaiavând încotro (asta e altă poveste), se înscrise în colectivă, Iacob Nesfântu avea o juncă şi o pereche de boi, zestrea femeii. Era toamna, aproape de iarnă. Întorcându-se într-o noapte din grajd, găsi femeia bocind în pernă. Bocea încet, fără zgomot, să nu trezească plozii. Ce ai, fa? Numai umerii i se vedeau săltaţi de plâns, capul îi era în pernă, mâinile după ceafă. Ce ai, fa, ce ţi-e? întreba mereu bărbatul, deşi cam ghicea de unde vine jalea. Şi, într-adevăr, femeia, printre suspine lungi, îi spuse povestea ştiută a boilor daţi: Boulenii mei, de la tata, tu i-ai dat, da, boii mei, ai dat şi pământul, tu, tu, eu am fost o proastă, tu.

Apoi plânsul i se îneca, vorbea rar, cu durere. Trupul ei era lung şi fierbinte. Ascultând-o, omului îi părea cu adevărat rău. Luă cojocul de pe el şi merse în grajd. Junca rumega fără să-l vadă. Felinarul era în cuiul lui. Locul boilor la iesle gol, ieslea însăşi deşartă acolo unde mâncau ei. Omul se gândi ce se gândi şi se întoarse în casă. În pat iar se gândi. Femeia adormise. Ciudat lucru, se întâmpla tocmai pe dos: în aşternut, mai înainte, lângă vorbele femeii, simţise o mare părere de rău, pe când în grajd, unde urma boilor era proaspătă, nu simţise asta. Se uitase bine, şezuse lângă ieslea lor, cu gândul însă în altă parte. Apoi se gândi: şi tu, muiere, ochiul dracului, dacă ţi-e aşa în grijă, cum de-ai adormit pe negândite? Nu mai puteai de alean şi acum adormi îndată, ca pruncul după scaldă, că doar cât am lipsit eu din casă...

Fiindcă, se ştie, grija nu-l lasă pe om să doarmă. Iacob Nesfântu se gândi la asta. Dar, cum erau prea multe pentru o singură minte şi noaptea nu stă legată de gard, adormi pe dată.

A doua zi îşi făcu de lucru pe la grajdul atunci ridicat al gospodăriei. Îl văzu pe feciorul lui Stan Budălău ducându-i boii de funie la apă.

Iacob se tot învârti de colo-colo, până când se trezi lângă preşedinte. Fără să-l caute, îl găsise. Stăteau faţă-n faţă. Şi atunci Iacob Nesfântu începu să spună, deşi nu se gândise deloc la asta până în clipa aceea, că vrea să lucreze cu *atelajul*, că el a avut boi şi alţii n-au avut şi de ce să lucreze altul, că sunt boii lui, şi el, Nesfântu Iacob, vrea să lucreze cu ei şi cu atelajul, aşa...

Şedeau cum se întâlniseră. Ograda era mare. Lângă treptele largi ale casei se stingea de mulţi ani un prun uscat. Nu se îndura nimeni să-l taie. Iacob Nesfântu vorbea tare. Veniră oameni care, stând fiecare în felul lui, se uitau la el. Iacob Nesfântu striga mereu că el se retrage dacă nu lucrează cu atelajul, a avut boi, şi alţii nu. Pe măsură ce vorbea, îl năvăleau gânduri rele, glasul i se ascuţea şi, fără pricină, *fără ca el să vrea*, gura i se umpluse cu venin, arunca din mâini şi ţipa.

Erau nişte vorbe cât se poate de încet rostite, şi în ele toţi simţiră o mirare abia stăpânită. Furia lui Nesfântu, neavând de ce se lovi, se făcu

vânt şi abur. Vorbele ascuţite se împrăştiară şi în locul lor rămase un om mut, pe care hainele se făcură dintr-odată mai mari, parcă n-ar fi fost ale lui; omul scădea, hainele curgeau pe el şi le bătea vântul.

— Iacobe, zise preşedintele, cui ai spus, cui ai cerut, ce te umfli de pomană?

— Da, spuse fără rost Iacob Nesfântu, dacă n-am cerut, n-am.

Cum termină, ridică ochii spre oamenii până atunci adunaţi buluc în jurul lor. Dar nu mai era nimeni acolo. Cuprins de furie şi întuneric, Iacob nu-i mai băgase în seamă. Iar acum, gol. Ograda largă era pustie. Doar Iacob şi preşedintele. Dinspre poarta grea de stejar, închisă în urma lui de paznicul Mânzatu, venea activistul regional. Ducea bicicleta de coarne. Haina scurtă de piele era stropită de noroi uscat.

— Iacobe, spuse preşedintele. Fugi, vorbim mâine, gata, să nu te mai văd, pleacă.

Îi întoarse spatele şi o porni cu paşi largi, grăbind spre omul cu bicicleta. Acela se opri şi strigă la rândul lui:

— Ăsta care fuge-ncolo nu-i Nesfântu? Cheamă-l să vină acum la mine.

— Mâine, spuse preşedintele. E o urgenţă la grajduri, e treaba lui, îl aşteaptă veterinaru'. Haideţi la mine-n birou, am ceva bun acolo...

Peste câţiva ani, Nesfântu era bine gospodărit. Tot dregându-şi grajdul vechi, se pomeni cu unul nou. La casă mai avea de tencuit o odaie şi de învelit chilerul cu tablă. Muncea bine, ai lui erau sănătoşi, munceau şi ei, treburile mergeau. Începu omul să adune pe lângă casă. Strânse bani şi scoase un carnet de CEC. Era un carnet cu foi tari, dintr-o hârtie netedă – bună hârtie! Un asemenea carnet îl bagi uşor sub grindă sau după un tablou, în chimir, încape oriunde, e subţire. Când vrei să ştii câţi bani ai, deschizi carnetul şi vezi. Şi nu pierzi nimic! Câţi bani ai, sunt scrişi acolo cu cerneală. Când pui alţii, se adună şi cifrele lunguieţe sunt banii tăi.

Mângâi cu degetele foile: straşnice foi! Carnetul e plin de bani. Dar nu te atingi nici mort de ei, sunt bani care trebuie să stea *acolo.* Bun!

Animalele umblă prin ogradă. Sunt bine îngrijite. Sunt ale tale. Sigur? *Astea* da... Ar putea fi mai multe? Da, dar nu sunt. Nu... Nu se aude nici în cer, nici în pământ de strigătele orătăniilor. Pe astea nu ţi le mai numără nimeni. Ai câte poţi avea. Ţi le lasă. Până când? Nu te mai gândi... Într-o margine a bătăturii arde un foc de paie. E toamnă, sau vară, sau primăvară. Fumul bate în albastru. În dreapta, casa; în stânga, grajdul; apoi alte acareturi; în fund, căsoaia veche, întărită cu bârne, bună şi prea bună pentru vreo nevoie.

Femeia trece de la grajd spre chiler cu şiştarul plin. Mersul ei este al unei femei căreia nu-i poţi spune ceva despre care ea n-a auzit sau nu ştie!

Într-o zi, Iacob Nesfântu îşi făcu drum la oraş. Nu mergea des, nici rar, mergea când avea nevoie. De data asta, nu avea treabă, pleca să vadă cum mai merg rosturile la oraş.

Preşedintele îi dădu una dintre căruţele noi şi caii de la droşca veterinarului, doi cai graşi, învăţaţi cu mâna moale a aceluia, care îi lăsa în voia lor, de aceea şi erau prea graşi. Un gând neaşteptat în timp ce roţile se învârtesc şi caii trag cu nădejde în ham, ca şi cum ar fi ai tăi: te întorci acasă târziu, spre miezul nopţii, nu mai ai cum trece pe la *sediu*, încât bagi căruţa în ograda ta şi caii în grajdul tău. Iar tu nu mai intri în casă, nu-ţi mai trezeşti aiurea nevasta din somn, dormi în fânul din podul grajdului, asculţi cum rumegă şi dorm caii şi poate pătrunzi în ce visează ei...

Ca să nu facă drumul degeaba, Nesfântu aruncă în căruţă doi saci cu orz. Din prag, femeia îi strigă să nu-i uite pe cel mic, Miluţă, şi pe cea mijlocie, Anica; şi de ce l-ar uita pe cel mare, Vasilie, doar tot al lui este; cât despre ea, femeie, să nu-şi facă griji, ea nu are nevoie de nimic, nu, e muiere aşezată, nu-i mai arde de halcă. Dar să se uite bărbatul, numai să se uite, dacă este materie roşie cu flori albe pentru o polcă şi ceva stofă neagră sau altfel, închisă la culoare însă, aşa cum stă bine unei femei de seama ei.

Pe când caii îşi făceau drumul lor, Nesfântu se gândi la câte se întâmplă pe la ei şi apoi râse singur încet, parcă s-ar fi temut să nu-l audă caii, văzându-se pe el cum stătea în rândul întâi la toate adunările, tăcea, se uita la toţi şi fuma.

Trecând de barieră, făcu un ocol mare până în piaţă. Voia să mai vadă câte sunt de văzut. În piaţă, dădu unui cunoscut din Răstoaca să-i vândă orzul, dacă s-o putea, şi la urma urmei de ce să nu se poată? Ar sta chiar el, dar are o groază de treburi astăzi, treburi de seamă, care nu-l îngăduie şi cunoscutul să facă pe dracu-n patru să vândă, i-o fi şi Nesfântu de folos vreodată, că orzul numai dacă nu vrei nu-l dai.

Pe urmă bău un şip de rachiu cu Tuli, gestionarul de la bufetul *Bun venit, bine găsit* din spatele pieţei, cunoscut vechi, care îi spunea „bade Preasfinte“, nu cum îl chema pe el şi cum era strigat de toată lumea.

Trecu prin obor, să vadă preţul vitelor. Era într-o marţi, zi de târg. Îşi dădu bună vederea cu crescătorii de animale din Nisiporeşti, vestiţi pentru vacile lor. Aici, în obor, veniseră să cumpere zece perechi de boi. Oamenii îi cerură părerea despre plăvanii pe care atunci îi tocmeau, dar el spuse că nu cumva să greşească; el, ca omul, nu se prea pricepe, însă ei, care se îndeletnicesc numai cu asta, nu se pot înşela.

Nisiporeştenii îi mulţumiră pentru felul ales în care potrivise cuvintele vorbind despre ei. Plecând, Iacob Nesfântu râse în sinea lui: nu-l costase nimic dacă vorbise frumos. Şi îşi mai spuse că el n-ar fi cumpărat decât una dintre cele trei perechi de boi pe care le văzuse tocmite de cetaşi. De ce să se amestece el însă într-o treabă care nu-l priveşte?

La ieşirea din obor stătea un flaşnetar şi vindea planete. Flaşneta cânta un singur cântec. Papagalul cocoţat pe umărul stăpânului său dădea în cioc cui cumpăra un plic galben. Se găseau destui oameni să privească. Iacob Nesfântu scoase din panglica pălăriei un leu găsit de mult (cum şi-a adus aminte de el tocmai atunci era o ciudăţenie la care nu făcea să se gândească) şi îşi încercă norocul. Desfăcu plicul din mers. Pe hârtie, în partea de sus scria: „Planetă pentru domni“. Citind, Iacob Nesfântu râdea, dar nu-i păru rău după leul dat.

De la multe rafturi pe unde trecu, Iacob Nesfântu cumpără câte ceva. Nu se grăbea. Se uita bine, cerea de mai multe feluri, întreba pe unul, pe altul în jur. După ce se hotăra să cumpere, mai cerea o dată şi trecea lucrul cerut prin mâinile lui, îl încerca şi iarăşi întreba cât costă. Socotea dacă face banii, chibzuia, ridica stofa sau ce era în dreptul ochilor, să vadă la lumină; când credea el că-i bine, plătea. Era un om care ştia cum se discută într-un magazin, doar nu intra pentru prima oară!

Afară, pe trotuarul lat, după soare, găsi că vremea e pe la prânzul mic. Într-adevăr, privind în vitrina unui magazin din dreapta lui, văzu ceasul cunoscut de mult, înfipt în trompa unui elefant argintiu: limbile erau după unsprezece.

La ultimul etaj al unui magazin universal, unde intra ori de câte ori venea în oraş, se opri în faţa tejghelei de sticlă şi avu următoarea discuţie cu vânzătorul:

— Asta cât costă?

— Care?

— Asta...

— Aha, ventilatorul? Costă!

— Cât?

— Atâta! Ţi-am spus, costă, e de import.

— Să faci din el o legătură, dar să pui hârtie groasă şi să fii în grijă cum legi, să laşi o bucată de sfoară slobodă, să-l pot duce.

Acasă, în odaia curată, după ce înlătură sforile şi hârtia în care fusese împachetat ventilatorul, îl luă în mână, lustrui cu poala hainei o pată ce i se păru că o vede pe trunchiul conic, nichelat. Pata nu se ducea, omul suflă peste ea, o aburi, apoi şterse din nou, cu mâneca, dar abia zărită, pata rămase. (Trebuia s-o vezi acolo, acum n-ai ce-i face; nu se vede însă, e la spate, şi doar dacă te uiţi în lumină străluceşte mai puţin ca restul, nu-i cine ştie ce necaz!)

Ventilatorul stătea pe masă.

Miluţă, mezinul, atinse cu degetul una dintre aripile nemişcate, şi celelalte alergară în jurul ei. Femeia stătea cu mâinile în poală şi nu zicea

nimic. Apoi se ridică şi ieşi. Curând, în jurul mesei din odaia curată, mai multe femei stau pe scaune, cu mâinile scăpate în poalele largi sau în picioare, cu palmele sub şorţuri. Din când în când, îşi potrivesc basmalele, fiindcă niciodată o basma nu stă cum trebuie, mereu se cere desfăcută, legată, potrivită. Ele se uită la această maşină adusă de Iacob Nesfântu. Desigur, e un lucru frumos, îl poţi ţine pe dulap sau chiar aici, în mijlocul mesei. Dacă naşa Sofiia îi dă voie, fina Leonora ar pune numai un deget pe morişcă, să vadă cum e. Se înţelege, de ce nu, se poate...

Iacob Nesfântu îşi făcea de lucru pe la bufet, trăgea sertarele, cotrobăia pe acolo şi avu astfel prilejul să vadă bine toată această mirare şi vorbă goală a muierilor. Te poţi uita la ele, parcă cine ştie ce lucru mare văd. Dar asta e bine, lasă, să se ştie: la el nu-i ca oriunde, ehe! Îţi vine să râzi de muieri, de cum se miră şi pipăie. Ce ştiu muierile, decât să se mire şi să vorbească?! Dar la urma urmei, trebuie să recunoşti că lucrul acesta este cu adevărat frumos. Şi este o mare plăcere să cazi tu, bărbat, în mijlocul mirării atâtor femei. Să potriveşti în perete, la locul făcut parcă anume, firul lung care pleacă din trunchiul nichelat. Toţi ochii sunt pe tine. Nu faci o treabă dintre cele mai importante, ştii, dar ochii celorlalţi nu te lasă o clipă, şi e bine aşa.

Când ventilatorul începu să zbârnâie, în jurul lui se făcu răcoare, palele se vedeau ca un abur rotund, iar cuscra Valiia îşi dădu încântată cu părerea:

— Drăcovenia-i bună pentru dat muştele afară, zău!

La vreo câteva săptămâni după asta, Miluţă îşi făcu de lucru cu o scoabă găsită în drum şi, copil fără minte, zgârie trunchiul nichelat al ventilatorului şi îndoi o aripă.

Sosind Iacob Nesfântu de la treabă seara, începu să ţipe şi să arunce din mâini. Cine i-a făcut lui pozna, să-l mănânce el de viu, a stricat un lucru scump şi cum o să mai ţie un hârb în casă?

Sofiia sări cu gura şi arătă că nu-i vorba despre o stricăciune prea mare. E zgâriat în spate, nu se vede, iar aripa o îndreaptă ea pe loc. Cum zise, şi făcu. Aripa se îndreptă, nici nu se cunoştea că a fost îndoită.

Dar bărbatul, supărat pe lume, ţipa mereu:

— Se cunoaşte, cum nu se cunoaşte, nu vezi, e un hârb de-acuma, şi n-am să ţin eu toate hârburile în casa mea. Gata! Unde-i tâlharul, îl omor, îl atârn, că nu pot ţine eu asta în casă, după ce a stricat-o el!

Şi furios, înjurând, stăpânul casei luă ventilatorul şi cu mâna lui îl azvârli sub şopron, între un fier de plug ruginit şi o cazma fără coadă. De teamă, copilul nu se arătă.

A doua zi, în amurg, Iacob Nesfântu, stors de sudoare, tăvălit în praf, cum venea din ogoare, fără să-şi vadă ca întotdeauna de treburile de seară ale gospodăriei lui, se aşeză pe trunchiurile uscate de lângă poarta grădinii, trunchiuri din care voia să cioplească stâlpi noi pentru gardul de la drum.

Fuma şi îl văzu pe Miluţă cum iese de sub poiata găinilor, unde aşezase o capcană. De aseară nu se mai văzuseră, copilul îl ocolea. Ieşind de sub poiată, rămăsese pe vine dinaintea ei şi privea cum şade capcana. Nu ştia că tatăl venise.

Iacob Nesfântu îl chemă cu glas scăzut. Copilul tresări, vru să fugă. Dar tatăl îi făcu semn cu mâna, îl chemă stăruitor, apoi poruncindu-i şi copilul n-avu încotro. Se apropie. Frica îi făcea paşii moi, unul mai mare, altul mai mic. Tatăl se ridică şi cu vorbe părinteşti luă copilul de mână. Miluţă se temea încă, privea în pământ, nu în ochii tatălui. Vorbindu-i, Iacob Nesfântu se uita jur-împrejur spre chiler, spre grajd, parcă temându-se de Sofiia şi mai ales parcă uitându-se s-o facă să rămână unde era, să nu iasă să-l vadă. Dar femeia era cu treburile, n-avea grija lui.

Iacob Nesfântu îşi duse feciorul la prăvălie şi-i cumpără doi cai de zahăr, unul verde şi altul galben, bomboane umplute şi un pahar de sirop. După care îl trimise singur acasă.

El rămase cu bărbaţii care se aflau acolo. Avea chef de băut şi veni acasă târziu, în toane rele, pus pe ceartă. Dar nu-l luă nimeni în seamă. Adormi repede.

Consiliul de conducere îl propuse pe Iacob Nesfântu pentru nişte cursuri de brigadieri zootehnici. Cursurile ţineau şase luni.

Iacob Nesfântu se arătă bucuros. Mulţumea tuturor, era semn de încredere, nu încăpea îndoială, dar, vezi, sunt unii mai tineri şi ar putea s-o facă mai bine. Oricum, dacă trebuie, va merge, el nu se opune, deşi se simte cam bătrân, dar dacă trebuie, şi apoi, cinstea rămâne cinste, asta e altceva, el nici nu-i vrednic de atâta cinste! Se cere să ştie însă şi femeia, ei nu fac nimic unul fără altul; şi pe urmă, el e cam bolnav, ştiu toţi că are un beteşug: când plouă, îl doare un umăr, şi cum nu se îngrijeşte, cine ştie ce poate ieşi din asta?! Dar dacă este neapărată nevoie, el nu se opune, merge, cum de nu...

Chiar în ziua aceea însă, începu să se vaite ca niciodată de umărul beteag şi îl dureau şi piciorul, şi mâna, şi coastele. Cum să plece el de acasă, om bătrân, mai ales la vreme de iarnă – era prin octombrie –, fiindcă la anii lui oricum nu mai eşti tânăr. Şi mai este femeia asta îndărătnică, dar cu ea, lasă, ar scoate-o la capăt. Ce te faci însă cu boala? Şi tare ar merge, ce n-ar da să iasă şi el oleacă în lume, dar poate? Nu poate! Cinstea, se înţelege, rămâne mare, prea mare pentru el! Ferice de cei tineri, şi sunt destui: se duc, învaţă, se deşteaptă; ehe, ce n-ar da să fie şi el, Iacob, încă o dată tânăr, ehe...

Nu se duse la cursuri.

Pe cei care plecau, vreo şase inşi, îi duse un camion până la Trifeşti, la şcoală. La plecare, Iacob Nesfântu era şi el de faţă: le ură drum bun. Flutură palma în urma lor.

— Rău ţi-ar fi stat, Iacobe, şi ţie acolo?

Cine vorbise?

— Cum terminăm tăiatul, fac o mie de lei fişic şi-o bag toată în mâna doctorului, să-mi facă ce-o şti să-mi ia durerea din şale, că mă seacă, spuse Iacob Nesfântu.

După asta, îşi aprinse ţigara şi tăcu.

Se îndrepta spre casă fumând după obicei şi zâmbea prin fumul ţigării. Până ajunse acasă însă, îi pieri mulţumirea. O căută stând jos, pe pragul mic al chilerului. Fuma, în vreme ce Sofiia intra şi ieşea, o femeie

cu multe treburi, stăpâna unei case cuprinse. El o privea, dar nu se putu gândi la ce voia să se gândească.

Un fin al lui din Luţca, în trecere pe la ei, îi ceru cu împrumut un lanţ. Iacob Nesfântu, aprinzându-se din senin, se apucă să strige în gura mare, că ce-i la el, toţi vin să ceară, şi anul trecut i-a mai dat un lanţ, fiecare vine să ceară ceva, ce, el are mai multe ca alţii? Furia lui creştea. Iată, el e cineva, l-au propus la şcoală, şi mai bine ar fi plecat, decât să îndure câte îndură în fiecare zi!

Zbiera în pustiu. Finul plecă supărat. Pe neaşteptate, Iacob Nesfântu se potoli şi începu să-i spună Sofiiei cum l-au propus pe el brigadier, să meargă la şcoală, cum e el bine văzut şi celelalte.

Sofiia îi da zor cu treaba. Deodată, se opri în faţa lui. Începu ea acum să strige la el, şi era o femeie care ştia să ţipe.

— Bine, omule, îmi spui asta parcă mă vezi acu întâi, parcă n-aş şti. Că m-am săturat să te tot văd buşind, gata; te umfli din nimic, ţipi ca dracu', vei fi având vreo muiere, du-te, nu mai ţipa la mine! Dacă ţi-era de dus, trebuia să te duci, ce tot îndrugi acolo? Uite-aşa, a plecat finu' Culai supărat, mai mare ruşinea!

Atunci bărbatul sări în picioare. După cum îi era felul, îi veni să ţipe, dar furia lui se stinse în ceva fără nume. Porni spre poartă, iar femeia privi în urma lui; nerecunoscându-i mersul, se bătu cu palma peste gură. Alergă după el. Bărbatul n-o primi însă. Ieşi pe poartă.

Era după asfinţit. Iacob Nesfântu şi alţii veneau de la arie, era vremea treierişului, lucraseră toată ziua. Erau mulţi. Erau obosiţi. Tălpile lor înţepeniseră în bocancii fierţi, uzi şi tăvăliţi în praf şi iar uzi şi apoi uscaţi. Praful gros, moale era bun.

Oamenii nu se grăbeau. Pe lângă ei lunecau mirişti, zburau grauri în stoluri dese. Un stol de grauri e frumos când zboară. E un fus lung care creşte, şi descreşte, şi urcă, şi coboară, se face rotund, se încreţeşte, din nou se face fus şi iarăşi altceva şi mereu urcă şi coboară, pare dus de vânt,

se umflă şi se strânge; astfel, nu ştii de unde vine şi încotro se duce. Din mirişti mai zburau porumbi albi şi vineţi.

Oamenii vorbeau între ei. Oboseala îi făcea să strige vorbele, să le repeadă. Povesteau despre bărbaţi tonţi şi muieri rele de muscă; mai ales despre ele aduceau vorba. Toma Julău spunea cum a umblat el nebun trei săptămâni când era flăcău din cauza unei muieri cu trei copii şi bărbat şi ce făcea când era odată cioban la oi şi cobora în sat de trei ori pe an. Oboseala le ardea ochii. Unele muieri care se aflau cu ei îi făceau lăudăroşi, spuneau că numai gura le merge; se laudă, gură are oricine să se laude, să vă vedem la treabă! Hai la treabă! Spuneau bărbaţii şi râdeau fără ruşine. Râdeau şi muierile.

Era aproape întuneric. Trecuseră dealul lui Balcan, coborau în sat. Iacob Nesfântu rămase în urmă. Se lăsă în arini. Oamenii se depărtau. Era linişte; sub mersul apei, pietrele se loveau rar una de alta. Când vru să se ridice, omul auzi vorbă în stânga lui, nu departe. Şi se mai auzea ceva care semăna cu ruptul sau cu smulsul buruienilor. Iacob Nesfântu se feri să se arate. Ridicându-se încet în timp ce-şi trăgea pantalonii, se dădu după un arin mai gros şi de acolo îi văzu pe Vasile Vasile Colătău şi pe Toader Râpaş cu muierile, umblând de-a buşilea prin lotul cu cartofi al gospodăriei. Iacob Nesfântu vru să se apropie de ei, să-i întrebe ce fac, dar se gândi că mai bine stă şi priveşte; aşteaptă, e mai bine aşa. Tot află el, ba chiar mai multe poate, dacă aşteaptă. Era mulţumit că a găsit acest din urmă gând, fiindcă primul, acela de a-i întreba pe loc ce învârtesc acolo în cartofi noaptea, îl neliniştise. Aşteptă dosit în arini. Cei pândiţi umblară ce umblară pe brânci, răzleţiţi unul de altul, pe urmă se ridicară şi apucară spre sat, la vale, ocolind Vadu Oii, de parcă veniseră de-a dreptul prin pădure, de la arie, nu pe drumul mare.

Călcând ca după boală, Iacob Nesfântu le luă urmele în cartofi. Nu văzu nimic deosebit la început. Până înţelese. Ei smulseseră din loc în loc, pe bucăţi potrivite, nu prea mari, să nu bată la ochi, vrejii cartofilor. La cules, unde nu sunt vreji, înseamnă că n-au încolţit cartofii. Treci mai departe, n-are rost să dai cu sapa acolo unde rodul n-a legat.

După ce s-a cules tarlaua, vin frumuşel cei patru şi dezgroapă cartofii. În drum aşteaptă căruţa. Sacii se umplu, se leagă la gură. Până dimineaţă, o pereche de cai te duc chiar dincolo de oraş. Se alege o luni spre marţi, când e ziua târgului şi dever la orice!

Mergând spre casă singur, Iacob Nesfântu ţinea tot mijlocul drumului. Se pomeni bătând uliţele noaptea, în loc să fie la casa lui, să doarmă. Ajunse la preşedinte. Era lumină, dar nu intră. La Grigore Igă, unde stătea Farţadi, activistul regional, zări sub poartă două umbre. Umbrele încercau parcă să se ascundă, dar, fiindcă nu stăteau degeaba, se vedeau foarte bine. Era desigur fata lui Grigore Igă cu unul, ieşise la poartă, ca fetele mari. Nu putea da peste ei, nu făcea; noroc mare că i-a văzut! Iacob Nesfântu trecu mai departe, nu intră.

În pat, înainte de a adormi, îi spuse nevestei. Sofiia ascultă şi, în întuneric, îl căută cu mâinile, îl aduse lângă ea şi zise:

— Apoi, de, Iacobe, ştiu şi eu? La urma urmei, ce să te bagi tu? Dar dacă, de, tu crezi, apoi spune-le, numai să fie bine, parcă cine nu ştie că Leonora lui Râpaş fură, şi a lui Colătău la fel?! Da' numai să fie bine. Că, de, la noi cheag este, slavă Domnului; of, omule, parcă mi-e nu ştiu cum, parcă mă strânge-n şale, ia vezi tu, pune mâna şi vezi, ooh...

Mult înainte de răsăritul soarelui, Iacob Nesfântu era la arie. Vesel şi nepăsător. Zvârli toată ziua snopi. Seara, la întoarcere, se scăldă unde era apa mai mică, aproape de Vadu Oii, împreună cu alţi bărbaţi. Îşi aduse aminte de o întâmplare din armată şi o povesti în aşa fel încât se prăpădiră cu toţii de râs.

— Iacobe, de mult nu te-am văzut cu atâta stuchit la furcă...

4

Singur în uşa grajdului, Iacob Nesfântu privi luminile aprinse în casele satului. Se trezise după un somn bun, mulţumirea de după un vis de care nu-şi amintea îl făcuse să se îmbrace în grabă. Voia să-şi vadă vitele, ograda, simţise *că vrea să vadă asta*. De mult nu mai ieşise noaptea la

grajd; se întâmplase cu doi sau trei ani în urmă: nevasta îl trezise. Să meargă la vite, ce fac, e iarnă, poate au nevoie de ceva, poate nu li-e bine. Se ridicase şi, cum stătea somnoros pe marginea patului înalt şi încerca să-şi încalţe un bocanc, coborî deodată fără zgomot picioarele, şi aşa, cu o labă desculţă, târându-şi bocancul descheiat în cealaltă, se duse la patul de sub fereastră şi-l trezi pe Vasâlie.

— Du-te tu de vezi, poate au nevoie de ceva nutreţ, poate nu li-e bine, mai vezi ce fac; vii să-mi spui.

Băiatul ieşi. Iacob Nesfântu se lungise în aşternut şi, fiind bine, şi cald, şi moale, adormise îndată. Feciorul îi spuse dimineaţă că a fost, iar răspunsul lui, „Bine!“, ieşise oarecum mirat, fiindcă şi uitase. De atunci, la vite ieşea Vasâlie, şi de multe ori nu ieşea nici el.

Era din nou în grajd. Mai încercă o dată cu ţesala. O luă de pe pervazul ferestrei. Începu cu mişcări cunoscute de el şi moştenite să treacă dinţii scurţi, rotunjiţi la vârf de-a lungul şi de-a curmezişul spinării animalului, după cum mergea şi părul său. Neînvăţată la ceasul acela devreme cu ţesala, Lunaia se nelinişti. Carnea îi tremura sub pielea tare, părul nu se aşeza cum trebuie. Omul puse ţesala la locul ei. Când ieşi, lovi felinarul de uşori, era gata să-l spargă.

Veni seara; Iacob Nesfântu stătea în ograda lui. Miluţă, mezinul, ceru să-i împletească o pleasnă de bici.

— Şi mai ce să-ţi împletesc? întrebă tatăl.

— Atâta să-mi împleteşti, o pleasnă.

Tatăl se aşeză pe ultima treaptă de piatră a scării care ducea în casă. Copilul şedea pe vine în faţa lui. Ţinea împletitura începută de un capăt. Nu avea ochi decât pentru degetele tatălui; lungi, pline de noduri, cu unghii negre, astupate cu pământ, se dovedeau meştere la împletit, parcă ele însele se împleteau. Tatăl mai ceru fuior. Copilul aduse. De data asta, fără teamă, se aplecă în lădoiul din chiler şi scotoci, căutând fuior. Însuşi tatăl l-a trimis, mama nu avea nici o putere, şi copilul dori ca mama să vină tocmai atunci să-l vadă căutând, iar el să treacă pe lângă ea, să nu-i pese.

Tatăl împletea şi adăugă noi viţe de cânepă galbenă. Nu era doar o biată pleasnă, era un bici adevărat, o minune! Pornea din două viţe groase, care se subţiau treptat şi deveneau mlădii şi mereu se lungeau. Va fi, desigur, cel mai lung bici din câte sunt. Nimeni nu avea aşa ceva. Miluţă se învârtea printre picioarele tatălui. Nu mai ţinea de mult capătul împletiturii în mână. Nu! Tatăl o agăţase într-un cui bătut parcă anume pentru asta în stâlpul cerdacului. Biciul deveni atât de lung, încât copilul se înspăimântă uşor, dar în acelaşi timp îi veni în minte că tatăl lui nu seamănă cu nici unul dintre oamenii mari cunoscuţi de el.

— Hai, tată, gata, spuse el.

Copilul se gândi cum ar face să scurteze noaptea, să aducă mai repede ziua, să iasă în drum cu biciul.

— Gata, zise Iacob Nesfântu.

Dar nu termină. Ajuns aproape de capăt, biciul se subţiase mult. Tatăl se opri din lucru. Căută ceva prin buzunare. În cele din urmă, găsi în chimirul lat pe care îl purta sub bundă: era un fir lung, moale de mătase albastră. Totul deveni mult mai frumos ca până acum. Oare mâinile acelea scoteau împletitura uşoară, mereu mai uşoară, care acum avea trei viţe şi una dintre ele era albastră? Era un lucru nemaivăzut! Din loc în loc, tatăl făcea, el ştia cum, un mic canaf albastru. În sfârşit, termină, iar canaful din vârf, ultimul, era albastru şi alb, un canaf din cânepă şi mătase.

— Am să-i fac o coadă scurtă. Când coada-i scurtă, îl porţi mai uşor, zise tatăl. Mâine ţi-o fac.

Copilul nu răspunse. Prea mult era până mâine, dar face să aştepţi oricum.

Sofiia veni din grădină. Zise:

— Stai, Iacobe, stai, că-ţi stă el ţie norocul odată. Eu mă spetesc, îmi rup şalele, şi el face bice.

În timp ce vorbea, femeia nu stătea locului. Ieşea din casă, intra în chiler, alerga la trunchi.

Bărbatul tăcu. Nu poţi răspunde ori de câte ori femeia spune ceva. Tu taci. Femeia vorbeşte, ea trebuie să vorbească mai mult, dar tu taci şi astfel

poţi socoti câte prostii spune şi numai aşa auzi câteodată şi o vorbă înţeleaptă. Ocoleşti ograda, iei un lemn care îţi stă în cale, îl pui la locul lui. Vezi ce mai este de dres la un gard, alegi ziua când vei face asta, priveşti streaşina casei, poate s-o fi ivit vreo ruptură, cine ştie? Treci pe lângă toate fără să te grăbeşti, fiindcă zilele nu-ţi sunt numărate, ai destule înainte.

Iacob Nesfântul ieşi pe poartă. Sofiia strigă în urma lui:

— Dacă tot te duci, adă şi ce ţi-am spus eu s-aduci ieri de la cuscra Profira. Vezi, adă cum ai adus şi ieri, Iacobe, tot aşa s-aduci.

În drum se întâlni cu Vasâlie.

— Umbli fleandura şi-ţi stă el ţie norocul, zise tatăl. Ia nu mai umbla şi intră mai bine în ogradă, apucă şi tu o greblă, o furcă, fă ceva, că sunt multe, eu cu mă-ta nu le mai dovedim. Intră când îţi spun!

Fiul ţinea ochii plecaţi. Se grăbi să intre pe poartă. Tatăl privi în urma lui. Clătină capul. Acest clătinat însemna că înţelege, băiatul a avut treabă, dar acum trebuie să asculte, şi mai arăta mândria lui de părinte şi mulţumirea că în casă nimeni nu zice altfel decât el, Iacob Nesfântu.

În ogradă, Vasâlie nu se mai grăbi. Călcând rar, se apropie de colţul casei. Se întoarse şi, printre ulucile gardului, îl văzu pe tatăl său depărtându-se. Vasâlie ocoli casa prin spate, sări gardul în grădina lui Ariton Uscat şi, tot sărind garduri, ajunse la Vecu Oancea şi de aici nu mai avea decât puţini paşi până la prund. Acum călca pe prundul alb. Când o piatră i se părea altfel decât celelalte, o lovea cu piciorul. Se ducea acolo unde îl aştepta o fată.

5

Iacob Nesfântu mergea ca un om fără treabă. Dincolo de Sfat stătu de vorbă cu Gavrilă Teirău, cel mai bătrân din neamul Teirăilor.

Era întuneric, noaptea venise. Privită dintr-o parte, luna se făcu atât de albă, încât Iacob Nesfântu se opri s-o privească. Umbrele lăsate de lucruri nu le semănau.

Venind cine ştie de unde, îi ieşi în cale Doandă. Acum mergeau alături. Doandă era deşirat, alungit la capete, parcă ar fi fost înjghebat din ceva care n-a ajuns. Şi îţi venea să te întrebi, privindu-l, de ce l-a făcut aşa lung cine l-a făcut dacă n-a avut de unde? Putea să-l lase mai scurt, fiindcă, din cât era el, ar fi ieşit un om ca toţi oamenii, cu oarecare chibzuială, se înţelege. Lui nu-i spunea nimeni altfel decât Doandă. Avea şi el, ca toţi oamenii pe lumea asta, trei nume: numele lui, al tatălui şi numele cirezii lor. Îl chema Vergilă Toader Corcoz. Dar acest nume lung şi frumos era ca şi uitat. Însăşi nevasta îi spunea Doandă: „Adă apă, Doandă“, „Doandă, lasă astea, fă asta...“. Acesta îi era numele.

Toţi ştiau ce i se întâmplase odată, la un hram, şi el însuşi povestea asta cu multă plăcere ca pe o mare ispravă, deşi bine ar fi fost dacă tăcea.

Era un hram în Mereju, la Schit, cu mulţi ani în urmă. Stătea Doandă şi bea şi se veselea cu femeia şi neamurile lor. Pe când aduceau laude vinului, poposeşte acolo un marchidan tinerel. El se dovedi un băutor priceput, iar gura lui poleită cu aur, încât trei sau şase săptămâni l-au ţinut călugăriţele, şi l-ar mai fi ţinut, fiindcă era meşter la toate: nu ştia numai de negustoria lui, ci dregea uşi, scaune, punea balamale, cunoştea la ceasornice ca nimeni altul. Avea ochi daţi dracului şi-i ţinea numai în sânul muierilor şi nici când vorbea cu bărbaţii lor nu-i scotea de acolo. Se găseau în cutia lui felurite podoabe: mărgele, butoni coloraţi, icoane, lănţişoare, mătănii, şireturi, prafuri, sirop de tuse, cruci de alamă, aripi de bondar pentru o trebuinţă femeiască, rădăcini de leacuri şi câte şi mai câte; dar toate acestea nu erau decât nişte fleacuri faţă de cele ascunse într-o altă cutie, pe care cu nici un preţ, spunea el, n-ar fi deschis-o. Femeile cereau în gura mare să le arate. El lua un lănţişor la capătul căruia atârna o inimă de smalţ mov. Îl potrivea cu migală pe pieptul uneia şi se jura că-i stă bine, iar el, om umblat, n-a văzut niciodată asemenea potriveală, şi de-ar fi bărbatul ei, n-ar mai suferi-o fără această podoabă. Muierea ardea cu flacără mare. Da, marchidanul e un adevărat noroc! Doandă era bine băut. Ce i se păru lui i se păru. Acela tocmai turna în palma nevestei sale o

picătură din uleiul albastru care face părul să miroase a levănţică sau lăcrămioare şi să strălucească. Doandă se înfipse în faţa lui şi spuse:

— Mă!

Cum era lung, mai lung decât toţi, marchidanul se uita la el cu capul lăsat pe spate.

— Mă! zise încă o dată Doandă, şi puse mâna pe un cuţit lung aflat pe masă.

Tinerelul vru să fugă, dar nu avea pe unde. Toată adunarea se înspăimântă.

— Mă! urlă de data asta Doandă, vrei să înghit cuţitul ăsta, vrei să vezi că-l înghit?

Căscă deodată gura. Atunci marchidanului îi pieri ca prin farmec frica. Prefăcându-se înspăimântat, se tot învârtea în jurul lui Doandă să-i ia cuţitul.

— Nu, *domnule* Doandă, nu se poate, se ruga. Îi spunea mereu *domnu'* Doandă.

— Mă, eu îl înghit! zbiera prostul.

În cele din urmă, îi luară cuţitul. Marchidanul recunoscu că Doandă e un om nemaipomenit. Pe când vorbea, se arăta înfricoşat şi-l privea cu mult respect.

Doandă cumpără întreaga sticlă cu ulei de păr, şapte perechi de aripi de bondar şi două legături cu rădăcini pentru gâlci. Apoi băură şi se veseliră mai departe. Povestea la toată lumea cine e el şi cum ştie să pună *punctul*.

Iacob Nesfântu zise:

— Ce-ţi pasă ţie, Doandă! Umbli, te petreci.

— Mulţumim, umblu, ne mai petrecem.

— Mare lumina, şi albă, mă! zise Nesfântu.

El se opri privind lumina de noapte. Celălalt zise:

— Ascultă, Iacobe, cât zici tu, mă, că are porcul ăsta?

— Ce porc, unde vezi tu porc? tresări Nesfântu.

— Aşa, tu nu ştii, nu erai acolo. Auzi numai: mă duc cu ăsta, cu Olbeu, Ştefan Olbeu, care-o ţine pe-a lui Vânătu, nu Zaharia Olbeu, Ştefan...

— Dac-ai spus Ştefan, cunosc, ştiu, a lui e din Scurta.

— Aşa, din Scurta. Acuma, eram noi alaltăieri la iarmaroc, la Galbeni. Ăsta, Ştefan, umbla să-şi cumpere porc. Era şi Rebegea cu fecioru-su. Olbeu tocmeşte porcul. Ăla cere atât, Olbeu dă atât. Ce să-ţi zic? Porcul nu făcea. Îi spun că nu face. De unde ştii tu că nu face? sare Olbeu. Să sară a-nvăţat de la muiere, cei din Scurta sar aşa. Păi, cum de nu ştiu, zic eu, ce, eu nu ştiu cum devine un porc? Ştii tu, dar ăsta face. Cum face, mă, când al meu e jumate cât ăsta şi face mai mult? Acuma, mă ştii, Iacobe, eu nu mă dau, tu-i ceara mâne-sa dacă mă dau. Era aman. Cum, sare iar Olbeu, cum vine asta, al tău e jumate şi face mai mult? Care eu ştiu, mi-a sărit o dată mie dopul. Şi tu ştii, Iacobe, că eu ştiu, şi când e pe-aşa, se schimbă *problema*. Acuma, tu ştii ce i-am făcut eu marchidanului.

Aici, Doandă râse scurt. Tăcu. Ajunseră la Podul de Lemn. Se opriră. Amândoi îşi rezemară coatele de parapetul care în lumina neobişnuită de sus avea culoarea mucegaiului vechi. Sub palmă, lemnul era rece şi ceva ca o abureală sleită se prinsese de el.

— Mare lucru de nu îngheaţă! zise Iacob Nesfântu.

Doandă mai păstra pe obraz urma râsului plin de prostie trufaşă, râsul ce se ivea ori de câte ori venea vorba despre întâmplarea cu pricina. El zise:

— Acuma, tu cunoşti porcul meu, nu cel tăiat, ăsta, care-i acu-n coteţ. Nu poţi spune că nu face, nu?

Spre sfârşit, vorba lui se făcu rugă. Se ruga oare de Iacob Nesfântu să nu-l contrazică, să spună aşa ca el?

Deodată, celălalt se înveseli. Parcă abia acum ar fi priceput cele spuse de Doandă.

— Hă, stai, omule, cum să ştii tu că face mai mult? Mai aud una: e pe jumătate, dar face mai mult, cum vine asta?

Doandă zise:

— Asta de la caz la caz.

— Înţeleg, adică la iarmaroc la Galbeni era un caz, iar la tine-n coteţ, de bună seamă, alt caz se află.

— Acuma, eu îţi spun, zise Doandă, şi acum vorbea pentru el însuşi, nu aveai ce-i face. Ascultă-ncoa la mine, porc ca al meu mai rar, îţi spun. Asta şi în cazul cu vaca. Tu ştii, Iacobe.

— Asta cu vaca e un caz, cum s-ar spune, altul. Al treilea, cum ar veni.

Iacob Nesfântu începu să tuşească şi nu se putea opri.

— Ce ai, mă, nu cumva râzi?

— Unde vezi tu că râd? Tuşesc, m-a cam luat cu frig.

— Am avut pe vacă trei mii, nici o săptămână nu-i. Nu vreau s-o dau. De ce s-o dau? O ţiu. Dacă n-ai fi tu, nu ţi-aş spune, da' ştii că la mine oaia-i oaie; abia se ţin pe picioare de pline de lână ce-s. Eu, Iacobe...

Stătea cu coatele pe parapet şi partea de sus a trupului său se deşira deasupra albiei puţin adânci, acum plină cu apa pârâului. Se auzea vuietul ei la vărsare, nu departe, dincolo de arini, în apa mare ce trecea pe acolo. Spinarea apei se vedea aspră, neliniştită, pătată de lumină, după cum sălta pe pietre, iar trunchiul deşirat al lui Doandă tremura pe undă. Nesfântu îl privi dintr-o parte. Avea capul mic; urechile cam clăpăuge ţineau cu pâlniile lor căciula. Părea gânditor, mâhnit pe neaşteptate. Se întoarse spre Iacob Nesfântu. Şi deveni iarăşi Doandă atoateştiutorul. Zise:

— Ehe, Iacobe, eu aveam în capu' meu, ehe, ce aveam eu în capu' meu şi ce mai am încă, ce ştii tu... Cine nu ştie ce casă am eu? Şi grajduri am – două, cu tot cu coteţ. Iar femeia mă ţine pe palme, măi! Nu te uita că-s slab, da-s tare, uite ce tare-s. Ridică braţele şi îşi atinse cu pumnii umerii, pentru a arăta cât este de tare; iar atunci când îşi îndrepta mijlocul, parcă trupul i-ar fi fost alcătuit din inele care ieşeau unele dintr-altele de câte ori voia el. Eu mănânc carne şi mănânc, nu mă uit. Şi strig: adă, femeie, din cel negru! Se bagă femeia în beci şi aduce o cană de trei litre cu Puterea Ursului. Îi dau şi ei un pahar, nu se face altfel, e femeia mea, şi beau eu cana, după ce-am mâncat, se-nţelege. Sau strig: fă-mi cutare; îmi

face, nu se dă-n lături, şi pune grăsime multă şi ardei, şi când am chef de alb, beau alb, ce, alb nu-i bun? Oho, îţi spun eu că-i bun. Şi am bani la CEC. Am un carnet. Nu umblu la bani, lasă-i acolo, să stea ei acolo. Oho, ce, îi rău?

Se apropie mult de urechea lui Iacob Nesfântu; glasul se făcu mic şi se încolăci în urechea omului.

— Cu pământul nu mai ai ce face. Şi-apoi, ce pământ? Mă cac pe pământ. Pe tot pământul şi-l îngrop. Acuma văd. Acuma-i bine, Nesfântule! N-am nevoie de pământ. Uite casă! Ce casă am eu, ce scoarţe şi ce mai am eu înăuntru şi ce ţiglă i-am trântit şi cocoşi de tablă, măi, şase cocoşi de tablă, asta îţi spun eu, înseamnă şase vârfuri de acoperiş, îţi dai seama? După ce mănânc, umblu prin ogradă. Păi ce, nu-i bună colectiva? Ba-i bună, da' nu pentru toţi, pentru mine şi pentru tine da! Dar ce-ţi spun eu ţie, Iacobe, parcă tu nu ştii? Că te văd eu, te văd, Iacobe. *Tu şi cu mine ştim.*

Doandă îşi smulse gura din urechea celuilalt. Stând cu spatele la parapet, sprijinit în palme, îşi ţinea capul într-o parte şi râdea rar. Apoi vocea lui se umplu cu miere şi se strecură iar în urechea celuilalt.

— Hai, Iacobe, spune...

Pe urmă:

— Iacobe, tu ai ceva, te văd; nu ştiu cum faci şi cum dregi, da' noi doi, Iacobe, noi doi... uite, eu am o socoteală, de... Dăm în două dacă vrei... Da' şi tu, Iacobe, ce faci? Cum răsfaci, nimeni nu te ghiceşte pe tine, Iacobe, asta zi...

Întinse o mână şi o lăsă pe umărul lui Iacob Nesfântu. Era o mână cu oase grele.

Iacob Nesfântu zise:

— Hai, Doandă.

Doandă se bucură, dar nu-şi arătă bucuria.

— Hai, se lasă frig şi trebuie să mănânc.

La răscrucea mare, Iacob Nesfântu o luă spre stânga.

— Păi ce, nu mergi acasă, încotro? Hai acasă, zise Doandă.

În glas i se strecura ceva străin.

— Hai cu mine, spuse celălalt. Hai, Doandă, hai şi-ai să vezi, hai, nu sta.

Doandă, care se oprise, porni după el. Primul pas îl făcu mic. Şovăi, apoi începu să alerge mărunt în urma celuilalt.

— Dacă nu zici unde, mă-ntorc, nu-s eu prost să bat drumurile de pomană.

Spunea asta, dar nu se oprea din mers. Iacob Nesfântu grăbi paşii. Doandă începu să se roage, voia să afle; că ştie el, Nesfântu o fi dat dracului, dar nici alţii nu se lasă. Se milogea necontenit: spune, hai, spune, mă-ntorc, nu mai merg... Dar nu se întorcea. Alerga mărunt. Oricât se silea însă, rămânea în urmă.

— Mă, ce lumină mare, zise deodată Nesfântu.

— Mă-ntorc, spuse altfel decât până acum Doandă. Nu mai merg.

— Eşti prost, Doandă. Întoarce-te. Mă duc singur, întoarce-te.

Glasul lui Nesfântu era plin de batjocură şi-l făcea pe Doandă fricos.

Ieşiră din sat. Ţineau marginea hotarului dinspre Luţca. Apa se auzi deodată foarte aproape. Cerul era alb. Iacob Nesfântu nu mai văzuse un astfel de cer; şi nici nu se vede, poate din şapte în şapte ani, şi nici atunci. Ajunseră pe pod. Aici, pietrele erau lunecoase, parcă unse cu lumină grasă, alburie, seu de miel tânăr părea a fi.

Iacob Nesfântu se opri. Doandă gâfâia. El zise:

— Gata?

— Gata!

Doandă era mai înalt cu aproape două capete.

Iacob Nesfântu se aplecă, începu să umble astfel, căutând ceva printre pietre. Pietrele lovite în mersul lui sunau uscat. Apa curgea pe lângă el. Doandă făcu şi el ce făcea Nesfântu. Umbrele lor îi urmau credincioase. Din când în când, Iacob Nesfântu băga ceva în buzunare. Doandă nu întrebă nimic, nu ştia ce caută şi ce găseşte celălalt. Ar fi vrut să vadă, dar se temea de gura lui. Ca să nu stea degeaba, el culegea la întâmplare pietre şi le băga în buzunar.

Mergând ei aşa, ajunseră la Vadu Oii.

Doandă nu mai culegea pietre. I se făcu teamă de purtarea lui Nesfântu, care parcă nu era a lui. Zise:

— Nu mai merg, ce crezi tu...

— Păi, unde vrei să mergi, Doandă, unde să mai mergem? Unde, spune, Doandă, unde?

— Iacobe, tu râzi, urlă pe neaşteptate Doandă. Tu râzi, te văd cum râzi, mă, râzi, Iacobe, îţi văd ochii şi obrajii şi umerii şi picioarele, tot te văd, râzi, de ce râzi, mă? zbiera Doandă pe prundul pustiu. Ce-ai găsit, spune-mi ce-ai găsit, *arată-mi*!

Iacob Nesfântu zise fără să se grăbească, după obiceiul lui:

— N-am găsit, asta-i, că n-am găsit, parcă ce mi-ar fi să-ţi arăt, da’ n-am găsit.

Avea glasul blând. În timp ce vorbea, arunca în apă pietre mici, albe, pietre obişnuite care zac pe prunduri.

Urâtu

Acesta e tatăl, Ion Anisia, şi alături băiatul, Nuţu, pruncul care acum iese în lume. Ochii lui deschişi la toate se minunează de câte văd.

Iată, un om ca toţi oamenii scoate din sân un şarpe, şarpe verde şi lung, ochii răi, îngheţaţi. Şi nimic nu-i face dihania omului; doar se răsuceşte în mâna lui, îi ocoleşte gâtul, în şal se schimbă, iar omul râde.

Minunat lucru şi plin de spaimă totodată, dar tatăl spuse fără grijă:

— Nu-i adevărat, omul e ca mine şi ca tine, şarpele nu-i şarpe adevărat, n-are venin, n-are colţi, i-au scos, e neputincios.

Băiatul se înălţă pe vârfuri, se făcu numai ochi şi ce văzu era chiar aşa: şarpele i se păru de cârpă, râsul omului fără veselie, avea dreptate tatăl, el ştie multe câte se petrec pe lume.

Lângă mâna tatălui, alcătuită la întâmplare din bucăţi de pământ uscat, băiatul Nuţu se simţi ocrotit şi atât de adânc deveni simţământul acesta, încât o clipă îşi putu măsura în tihnă creşterea lui necontenită. Da, astfel se găsi, mai mare decât era.

Totuşi, în faţa omului peste măsură de înalt, în pantaloni largi, roşii, cu brâu albastru, orice uimire rămâne mică.

Omul apucă sabia de lângă el, sabie goală, tăiş oglindă în mânerul legat cu canafuri galbene. Şi omul roteşte sabia deasupra capului, stă drept, cu picioarele depărtate, când, fără veste, aruncă pe spate capul şi singur, nesilit de nimeni prinde cu gura vârful ascuţit şi o înghite. Te poţi uita cât vrei, poţi să nu crezi, dar aşa este: sabia intră în gâtlejul omului, pătrunde prin gura lui larg deschisă încet, până la mâner, canafurile atârnă peste bărbie, bat lângă urechea omului. Pe urmă o scoate. Nu curge sânge. Vrăjitorul râde.

Băiatul Nuţu n-avu glas lângă mâna tatălui când acesta spuse:

— Mare mincinos, nimic nu-i adevărat din ce face; sabia nu-i adevărată, uită-te de vezi.

Şi luă sabia din mâna omului atât de repede, încât celălalt n-avu când se împotrivi, o apucă de mâner, îi propti vârful în palmă.

Se văzu cum braţele lui se apropie, cum tăişul lung se micşorează, scade, parcă ar fi intrat în el însuşi sau în mâner, până când nu mai rămaseră decât mânerul şi un ciot lucios, acoperit de canafurile galbene.

Cei din preajmă hohotiră. Nu se mai văzu decât umbra vrăjitorului, o umbră pe moarte, ciotul de sabie în mâna lui nu mai era nimic.

Împrejurul lor roiau pitici galbeni, jucau măscărici din scufele cărora săreau iepuri şi porumbei; curgea în valuri siropul liliachiu, lipicios, berea spumoasă năvălea în pahare şi scrânciobul mare rotindu-se fără capăt, aruncând scaunele deasupra lumii, lua cu el şi sirenele, şi fanţii, şi păstorii pictaţi pe laturile lui în culori ascuţite, iuţi, de verde, şi mov, şi galben, şi roşu, şi portocaliu. Toate erau prinse într-o singură mişcare, o viermuială îmbibată de culori şi mirosuri necunoscute, care la un loc ar putea să nu fie adevărate, nimic decât închipuire. Şi pentru asta era de-ajuns ca tatăl să întindă mâna lui, s-o ridice scurt deasupra capului; atunci, totul s-ar opri în loc, într-o necuprinsă tăcere.

Băiatul îşi închipui această tăcere, fiecare prins de ea, cum l-a apucat, cu gura deschisă, picioarele răsucite, cu mâinile nicăieri, încremenit ca de un vânt îngheţat. Tatăl ar râde: „Nişte mincinoşi, nu-i adevărat, uită-te şi vezi...“.

Neliniştea se furişă subţire în mădularele băiatului; îl îngroziră tăria şi ştiinţa tatălui mai mult decât orice văzuse în iarmaroc. De aceea, în timp ce mergeau alături, omul mare, osos, cu gânduri tari şi dinţi puternici şi celălalt, încă necrescut, lovindu-şi genunchii subţiri, copilul se depărtă de lângă mâna tatălui. Privindu-i astfel dintr-o parte obrazul supt, îl simţi dintr-odată străin şi depărtat de el, duşmănos, rece.

Asta îl făcu să plângă, dar Ion Anisia spuse blând de sus, unde îi era gura:

— Ce-i, Nuţule tată? Acum ne dăm şi-n căluşei, numai să-i spun lui Lică ce am de spus şi ne dăm şi-n lanţuri, şi la circ mergem, la animale.

Glasul era al lui, al tatălui, bine-cunoscut; copilul se linişti, însă nu deplin.

Când ajunseră la marginea medeanului, acolo unde stăteau îngrămădite camioane, căruţe cu pepeni, vite, unde mirosea a baligă uscată, a fân, unde duhneau benzina şi uleiul ars, tatăl îl chemă pe Lică, şoferul camionului cu care veniseră, şi spuse:

— Noi, eu cu ăsta mic, mai rămânem, poţi pleca, Lică, te poţi duce. Spune-i femeii că noi am rămas, ăsta mic acu' vede prima oară, vreau să-l las să vadă. Întâi bem un rachiu, Lică, şi pe urmă te duci.

Băură, după care Ion Anisia îi strigă şoferului, urcat pe scara maşinii:

— Sunt bucuros, Lică, asta-i.

Nuţu auzi, îi păru bine, iar părerea de bine îşi făcu loc în el, alături de o nedumerire care pâlpâia acolo.

Băiatul bolise multă vreme şi după ce se mai înzdrăveni tatăl îl luă la iarmaroc, după cum îi cântase mereu pe când zăcea şi pentru ce, mai cu seamă, se făcuse fiul sănătos.

Între fraţi, Nuţu stătea la mijloc, făcut din silă, cu altul, în vremea secetei. Pe atunci lipseau bucatele, pământul avea lingoare, era gol şi deasupra, şi dedesubt. Ion Anisia era dus după făină în ţinuturile de jos. Băiatul fusese rod cu blestem, el nu ştia nimic de asta, crescuse, trebuia să meargă de un an la şcoală; bolind, rămase acasă.

— Acum suntem liniştiţi, spuse tatăl, mergem la circ, la animale.

— Animalele or fi adevărate? întrebă Nuţu, şi-l cuprinse din senin părerea de rău că n-au plecat cu Lică.

— Ce vorbă-i asta? Sigur că-s adevărate; animale cum n-ai mai văzut, din alte părţi, lei şi tigri, felurite lighioane.

Dar mult mai aproape se afla „Dă-n Urâtu'“; tatăl şi fiul se opriră acolo.

Era un cort de pânză murdară, cusut pe muchii cu sfoară, prins alocuri în copci. În fund, o stinghie de lemn, şi acolo şedea Urâtu: piramidă din cutii goale, tinichele rotunde, unele ruginite, altele noi, lucioase, turtite în părţi sau nu, păstrând încă hârtia colorată care le înfăşurase; cutii obişnuite

de conserve. La intrarea în cort, dintr-o margine într-alta, o scândură albă. Aici, îngrămădite, erau mingile: opt mingi pentru spartul Urâtului.

Dai un leu, arunci mingile pe rând şi dacă dobori toate cutiile, capeţi o zână de lut. Se înţelege, era ceva de văzut aici.

Femeia grasă, cu şorţ fumuriu, pătat de unsoare, stăpâna, îndemna oamenii în gura cortului. Neîntrerupt, peste două vorbe, ea striga, prea subţire pentru gâtul umflat, pentru spatele şi pieptul ei:

— Na, na, na, na...

Oamenii se îmbulzeau la aruncat; unii erau dibaci, dar întotdeauna rămânea o cutie în picioare. Urâtu’ era greu de ucis, şiret şi plin de batjocură...

Băiatul îl rugă din ochi, Ion Anisia, tatăl, încuviinţă. Acum, băiatul avea două mingi în mâini. Una o cumpăni în stânga. Cu dreapta aruncă spre stiva de cutii goale.

Cârpa făcută ghem zbură; fără să atingă ce trebuie, se lovi de pânza din spatele cortului. Tatăl, rezemat de scândura albă, cu picioarele aruncate în lături, privea; avea gura muiată în râs.

A doua minge nu ajunse nici ea. Căzu înainte, fusese zvârlită fără putere. Tatălui îi pieri râsul: băiatul e firav, n-are putere.

A treia minge lovi tot pânza cortului, într-o margine, nici vorbă să ajungă la cutii. Urâtu’ rânjea între tinichele.

Băiatul ar plânge; mâna lui cumpăni a patra minge – nu mai erau decât patru de aruncat. Femeia grasă, nemişcată, căpătă pe neaşteptate forma unei pietre rotunde. Ion Anisia îşi înălţă spatele. Băiatul era plăpând; fruntea lui îi păru tatălui străvezie, mâinile moi, gâtul nu putea ţine capul cu păr lung, deschis la culoare. Părul tatălui era negru, aspru, iar fălcile tari; şi părul mamei era la fel: negru; umerii grei, de muiere zdravănă.

Tatăl văzu cum lumina, curgând pe nasul uşor ridicat al băiatului, mângâie buza lui împinsă înainte de necaz, închide bărbia rotundă, toate prinse în piele subţire, străine. Omul căută stăruitor în muchiile care împrejmuiau fiinţa copilului, ceva din el, şi nu găsi.

Mâna băiatului era gata de aruncat. Gândul tatălui se înrăi; dintr-o frântură ce era, se făcu un fel de mulţumire amară, greoaie, râncedă, care îi da ghes să râdă de neputinţa copilului: pui de cuc, corcitură, alburiu ca zerul... Voia să vadă de aproape această neputinţă. Ajunse lângă băiat. Şi atunci mulţi văzură – şi femeia grasă, şi oamenii din jur, însuşi băiatul văzu – cum, cu deosebită grijă, mâna tatălui îi ia ghemul de cârpă din pumn, îi opreşte braţul.

Urâtu se posomorî.

Tatăl cumpăni mingea şi spuse:

— Acum arunc, uite-aşa, Nuţule, ia aminte, aşa cum fac eu.

Cutia din mijlocul stivei căzu; în cădere, trase vârful, şi altele veniră singure apoi.

Furia tulbură ochii tatălui, un mâl roşu stârnit de la mari adâncimi, dar el zise blând, neasemuit şi mai ales încet:

— Şi mai uită-te, Nuţule, vezi cum se alege locul, cum se loveşte...

Şi iarăşi aruncă omul. De data asta, nimeri într-o latură şi mingea fusese trimisă atât de puternic, încât desfăcu o copcă din marginea de sus a cortului.

— Învaţă, Nuţule, eşti bărbat, priveşte dar la tată-tu, ia aminte cum se face.

A opta minge mătură ce mai rămăsese. Nici nu se putea altfel.

Terminând, Ion Anisia spuse:

— Aşa se loveşte, Nuţule: cauţi întâi mijlocul, tăria; capul cade singur. Atunci vin şi umerii, dacă se mai ţin. Şi-n urmă de tot loveşti ce rămâne, să ştii.

Iar ochii lui erau acum limpeziţi în patru ape, curaţi, albi în jurul culorii lor din mijloc.

Femeia grasă zise:

— Eşti dibaci, bărbat întreg, dar nu-ţi dau zâna. Mi-ai desprins o copcă de la cort, asta costă.

— Ba mi-o dai, că-i a mea, eu am câştigat-o. Copca ţi-o plătesc, cât vrei ţi-o plătesc, dar să-mi dai ce-i al meu, femeie, îndată să *ne dai* mie şi

feciorului meu ce ni se cuvine.

Şi le dădu o zână albă, pe care erau trase în culoare ochi, sprâncene, gură şi mantie lungă, încolo cu totul şi cu totul de lut.

Într-o vară, gândurile...

Când bărbatul află, nu voi cu nici un preţ să creadă şi zise:

— Nu este adevărat...

Femeia, Aritina, întindea rufe. Se apleca spre covată; rufele erau acolo, ude, răsucite cum le storsese. Ea apuca albitura cu amândouă mâinile, o scutura o dată, de două ori, întorcând în acest timp capul într-o parte. Pânza plesnea înfundat, se desfăcea în ce fusese cusută, cămaşă sau altceva, iar mirosul umed, curat răcoarea o clipă aerul fierbinte. Apoi femeia potrivea rufa pe frânghie. Pentru asta se înălţa în vârful picioarelor, întindea mijlocul, se făcea subţire şi atunci i se vedeau genunchii. Erau albi. Făcea totul cu băgare de seamă, ca pe un lucru bine gândit, părea că întârzie prea mult aşa. Aritina se apleca din nou; covata era plină, mai avea de întins.

Bărbatul şedea în gura şopronului. Privea femeia. O privi multă vreme, dar în tot acest timp se gândi la altceva. Simţi că, dacă i-ar spune numele cu glas tare, şi-ar aduna gândurile; de fapt, asta voia, însă nu reuşi să deschidă gura. Se uita numai la ea. Pe urmă, ochii lui urmăriră o pasăre neagră ce se rotea în văzduh, o pasăre care îşi căuta de bună seamă prada, altfel n-ar fi ocolit mereu acelaşi loc. Pasărea se opri dintr-odată, rămasă nemişcată, un punct negru pe cer. Şi de acolo parcă se prăvăli, era grea în cădere, crescu pe măsură ce se apropia; în sfârşit, găsise ce căuta. Nu era aşa însă: pe neaşteptate, ea întinse aripile, se opri astfel deasupra pământului şi era uşoară acum; umbra ei tremură pe zidul casei, se prelinse peste pământ, dispăru. Pasărea se depărtă; urca pieziş spre cariere, acolo unde începea muntele Tega, uriaşul de piatră albă.

Omul n-o mai văzu. Rătăci o vreme pe stâncile depărtate, pustii. Aici i se adunară gândurile, iar în mijlocul lor stătea nevasta lui, Aritina. O găsi

printre pietrele mari, deşi se afla lângă el, la doi paşi.

Bărbatul se pregăti acum să spună ce avea de spus, chibzui îndelung, dar gura lui zise:

— Ce faci tu, Aritină, mai ai?

Ea auzi, dar gândul ei de femeie îi spuse că e bine să nu răspundă. Cum tocmai întindea o cămaşă, simţi ochii bărbatului în spate. Şi se făcu mai subţire, nu se îndura să-şi coboare braţele.

Tot el zise:

— Arde soarele, vine ploaia, ce mai ploaie vine, ce ploaie...

Şi se mira cum gura lui spune altceva, nu ce-i porunceşte el.

Femeia se opri din lucru. Duse o mână la spate, îşi îndreptă şalele; toate ale ei se rotunjiră. Privi în sus fără să pună streaşină la ochi. Soarele înghiţea pământul, era aprins, ardea.

Zise:

— Să dea boala şi relele în tine, soare, nu-ţi pasă, frigi.

Spunea asta fără nici o răutate, o spunea în glumă, parcă alintându-se, ca şi cum soarele i-ar fi fost ibovnic. De aceea îl şi privea astfel, nu-i păsa.

— Eşti frumoasă, tare frumoasă, zise bărbatul.

Aritina, printre mâinile mereu înălţate, întoarse capul spre el şi râse.

Atunci el îşi spuse: „Nu, nu poate fi adevărat, prea o cunosc, nu“. Rămase nemişcat.

Femeia termină cu rufele. Apucă prăjina lungă, furcuită la un capăt. Priponi frânghia, o ascuţi în sus, după care o lăsă într-o parte. Cămăşile spânzurate tremurară ca nişte fiinţe vii. Apoi încremeniră.

Bărbatul o urmă în casă. Văzând făptura ei cum capătă în mers o anumită moliciune, cuibărită între umerii leneşi, crezu că acum vede întâia oară asta. Faptul că descoperise la ea ceva necunoscut, despre care el nu ştiuse nimic, îi umbri mulţumirea de adineauri. Poate locul acela nu-i aparţinea lui, femeia îl păstrase pentru ea sau poate îl dăduse cuiva, cine ştie...

În odaie era răcoare. Geamurile erau acoperite cu jurnale, lumina venea scăzută printre literele şi liniile care se vedeau negre.

Femeia rânduia vasele în dulap, ghemuită în faţa rafturilor joase. Bărbatul o privea. Voia să găsească ceea ce credea el că văzuse; cu gândul acesta intrase. Până când hotărî: „Acum trebuie, gata, îi spun...“.

Aritina se ridică. Ţinea în mâini o oală mare, roşie.

Tocmai atunci se auzi strigată la gard; era un glas de femeie lung, cam răguşit. Numele ei se auzea întreg, după chemarea cunoscută:

— Uuuu, Aritină, uuuu...

— Uuuuu, răspunse, fiindcă aşa era obiceiul.

Ieşi, după ce aşeză cu grijă oala pe colţul mesei. Din uşă adăugă, după felul ştiut al femeilor:

— Iaca, viu, viu...

Gândul bărbatului, aproape gata rostit, se rupse, nu mai avu tărie. „Mai am timp“, îşi spuse. Şi deodată vru – o dorinţă care îl cuprinse în întregime – ca femeia să rămână plecată mult timp, chiar să nu se întoarcă. Era un fel de uşurare, se amăgea astfel, dar nu se gândi la asta: voia doar să şi-o păstreze aşa cum era.

Se aşeză în pat. Se întinse peste cerga vânătă, vrâstată cu alb. Simţi prin cămaşa subţire lâna aspră, întărită de vopseaua în care fusese muiată. Picioarele atârnau pe marginea patului, erau grele, nu stăteau bine aşa. Le coborî, îşi sprijini tălpile de podea.

Dar timpul trecu. Femeia intră în odaie.

— Era momâia lui Uţă, voia să-ţi dea ceva pentru Uţă al ei, dacă mai urci cumva săptămâna asta în munte. De ce să urci, i-am spus că nu, că mai stai, ce, parcă îi după ea? A zis că mai vine, că a fost la Moga şi că Sofia a făcut un băiat, nu fată, vezi, zicea că a zis ea... Şi de ce să mai vină... Ce ai tu cu ea?

Glasul ei era nepăsător, cel de toate zilele, spunea vrute şi nevrute. Bărbatul închise ochii. O asculta şi-i păru bine că vorbeşte; să vorbească mereu, să vorbească...

Femeia tăcu. El deschise ochii. În jurnalul pus în geam – răsturnă capul, să poată vedea – erau litere mari şi litere mici, pete galbene, cafenii, dungi negre. Pe un rând scria *rto*. Restul cuvântului era acoperit de umbra cercevelei. Se chinui să citească mai departe. Ce putea fi *rto*? Dedesubt desluşi un *O*, pe urmă alte litere. Erau alte cuvinte. Într-o gazetă încap multe cuvinte, cine le mai numără...

Timpul însă nu stătea în loc.

— De ce acoperi ferestrele cu ziare, femeie, de ce? Lasă lumina să intre în casă, ce dacă intră?

Din pat ajunse la geam; smulse ziarul, îl mototoli în palme. Lumina scăpă în odaie. Cu ea pătrunse deodată căldura, sticla începu să frigă.

Femeia se apropie de el. Şi, liniştită, îi luă pumnii. Era într-adevăr liniştită. Şi bună părea să fie. Degetele ei se întinseră peste ale lui, le făcură moi şi le desfăcură. Netezi jurnalul. Îl netezi încet, îndoindu-l pe la colţuri.

— Repede te-aprinzi! Arzi din nimic.

„Nu poate fi adevărat“, îşi zise bărbatul.

Nu era adevărat, totul era închipuire, femeia nu era vinovată, el se luase după vorbe.

Aritina rămase cu ziarul în mână. Era linişte în casă, intra soarele şi la lumina lui femeia îşi văzu mâinile tremurând uşor. Şi după ce le văzu, abia atunci *le simţi* că tremură, odată cu hârtia pe care o ţineau. Se gândi la furia fără rost a bărbatului şi îi căută înţelesul în mai multe pricini, numai în cea adevărată nu; acolo nu îndrăznea s-o caute, nici măcar să se gândească nu putea.

Totul i se văzu de data asta în ochi, dar bărbatul privea în altă parte. Tăcerea lui o făcu să-şi scormonească din nou gândurile, nu găsi ce trebuia, şi atunci, ca un animal viu, în pântecul ei, care nu rodise niciodată, îşi făcu loc teama, adevărata teamă că el *ştie*. Găsise. Şi, fiindcă totul se petrecu în pântec, femeia se simţi slabă, atât de slabă, încât se clătină pe

picioare. Începu să se scufunde cu încetul în ceva moale, lipicios, căruia nu i se putea împotrivi. Se ducea la fund; după o luptă mare, picioarele, numai ele, opriră această cădere; apoi, singure, întoarseră trupul, porniră spre uşă. Tălpile nu se desprindeau de podea, nici nu lunecau. Se târau. Umerii, ca niciodată, căzură; mâinile şi ele.

Iar bărbatul, care în tot acest timp privise la soare şi avea ochii plini de lumină, o auzi.

Era aproape sigur acum că nu e adevărat; lucrurile în jur ardeau de lumină, i se părură apropiate şi ale lui şi, fiindcă îşi iubea cu patimă nevasta, crezu şi fu mulţumit.

O urmă de praf tremura în soare, tăia odaia, urca atât de bine luminată, încât se puteau număra firele de praf, câte erau ele, cu miile. Erau frumoase, ochii se bucurară în tihnă. Era o plăcere uitată, neîntâlnită din vremea copilăriei.

Întoarse capul, văzu femeia cum se târa spre uşă. După spatele şi mersul ei părea bătrână, o străină care nu-i amintea bărbatului nimic. Depărtându-se însă, această străină ducea cu ea jumătate şi încă ceva din viaţa bărbatului. Îl duru ce mai rămăsese şi o chemă pe cealaltă, pe nume:

— Aritină...

Femeia simţi. Era o chemare nepotolită, un glas tulbure, de dragoste. Nu se putea altfel: deveni iarăşi ceea ce era de fapt cu adevărat.

Se întoarse şi, pe când se apropia de el, îi păru rău de slăbiciunea ei şi îşi făgădui să nu i se mai întâmple.

Erau în mijlocul zilei; bărbatul şi femeia se opriră acolo. Iar trupul ei părea plin de recunoştinţă şi greu, şi adânc...

În urmă, bărbatul se simţi lipsit de puteri, rămase întins pe spate. Ţinea ochii închişi. La adăpostul pleoapelor vru să stea singur, îşi căuta în fel şi chip liniştea; şi nu era deloc uşor.

Se privea în oglindă, într-un fel de oglindă şi, recunoscându-se, vedea că nu-şi seamănă. Privea mereu, stăruitor: era întreg, dar lipsea ceva, cu neputinţă de găsit. Încercă să doarmă, şi tocmai asta îl ţinu treaz. Îşi dădu

seama că lucrul ocolit până acum cu atâta grijă de el era de neînlăturat. Cu toate acestea, chemă iarăşi timpul în ajutor.

Aritina umbla prin casă, cu treburile ei. Mâinile umblau singure de la un lucru la altul, mintea limpede nu se încurca în socoteli. Parcă bărbatul i-ar fi trecut toată puterea, şi ea, femeia, n-are ce face cu atâta putere, o împrăştie de pomană.

Cu astfel de gânduri îşi privi bărbatul, şi ce văzu la el crezu că e linişte. Cea mai mare parte din liniştea asta i se cuvenea ei, aşa îşi spuse. O luă, dar fu mai puţin mulţumită decât se aştepta, ceea ce o nemulţumi cu totul.

Şi o cuprinse o stare ciudată, care se vădea în tot ce făcea. Femeia bătu colţurile odăii, merse unde era căldarea cu apă, trecu lângă fereastră, de acolo la blidar. Şi din fiecare loc îşi privi bărbatul. Până când se opri lângă el. Şi se pomeni iscodindu-i chipul; i se părea că ceva lipseşte din întregul acela, pe care îl cunoştea pe de rost.

Negăsind ce, mirarea ei de până acum se făcu grijă neagră şi n-o mai lăsă.

Auzea cum se lipesc – întregi, grele – tălpile ei de lemnul podelei.

Moliciunea stăruia în el. Nu se mişca, doar ochii îi deschise. Capul stătea pe o parte; îi văzu pulpele şi genunchii foarte apropiaţi unul de altul, bine legaţi la această femeie.

Dorinţa crescu iarăşi în el, intră nestăpânită prin tălpi, străbătându-l; se opri sub frunte şi de acolo sări în toate părţile.

Femeia părea lipsită de griji, era sprintenă, fără cusur.

— Ce zici tu, Aritină...

Vorbind, el simţi de data asta golul rece care-i despărţea, îl copleşi gândul că timpul trecuse pentru totdeauna. Şi totuşi vorbea mereu. Ştia că

asta nu înseamnă nimic; căutând să lungească timpul, nu făcea altceva decât să-l scurteze, dar vorbea, nu se putea opri.

Până când nu mai avu ce spune, trebuia să fie aşa. Cel din urmă cuvânt se făcu plumb şi se turti în locul unde căzuse.

Aritina îl ascultase. Nu-şi luase ochii de la el. Şi putuse vedea cum vorbele par desprinse de trup, de gura care le spune, parcă s-ar rosti singure sau omul ar vorbi prin somn. Dar îl vedea că nu doarme. Şi frica o străbătu. Pe neaşteptate, fără osteneală, găsi în chipul omului ceea ce căutase şi părea că lipseşte înainte.

Umerii ei cerură sprijin, picioarele de asemenea. Când vru să alerge, îşi simţi gleznele împiedicate, capul prins în căpăstru, gura în zăbală.

N-avu ce face şi ascultă.

În odaie, lumina ruginise, luată de soare în drumul lui. Se păstra căldura, umezită acum, lipicioasă, cu mirosuri multe.

Era aşa cum nu crezuse: bărbatul ştia. Când el termină de vorbit, femeia era sigură de asta.

El se sculă, veni în mijlocul odăii; privindu-l, femeia ţipă ca să fie auzită, nu îl lăsă să spună nimic.

— Nu te mai uita, ce te uiţi aşa, ce vrei, *tu* eşti vinovat, fiindcă *tu* eşti de vină...

Ea se agăţă de aceste ultime vorbe, i se păru că a descoperit un mare adevăr, le striga mereu, din ce în ce mai tare. În tăcerea lui femeia găsi o vină mult mai mare decât a ei, şi asta îi dădu puteri.

— Acuma văd, degeaba te uiţi, ştiu, tu porţi vina.

Îşi lovea coapsele cu palma, dezvelindu-şi umerii sub cămaşă, răcnea şi deodată îi crescură gheare, nasul i se ascuţi, părul i se făcu aspru şi începu să latre:

— Tu eşti vinovat, tu eşti vinovat, tu eşti, tu, tu, tu...

Lătra acum cu adevărat, se pregătea să muşte, dar el era atât de departe, încât nu mai putea fi ajuns.

Scufiţa Roşie

A fost odată o fetiţă cuminte.

Bunica ei locuia într-o casă de lemn în pădure, iar fetiţa stătea cu mama şi tatăl ei la marginea satului. Tatăl lipsea des de acasă, fiindcă trebuia să câştige bani şi lucra prin alte părţi. Mama avea grijă de casă şi de fetiţă. Era bine. Neamuri, prieteni, vecini, toţi o iubeau pe fetiţă, dar ea ţinea cel mai mult la bunica ei. Bunica îi împletise într-o iarnă o scufiţă de lână roşie şi de atunci toată lumea îi spunea micuţei Scufiţa Roşie.

Abia terminase fetiţa şcoala, că mama o şi vedea măritată cu un maistru de la mina de cărbuni. Tatăl nu se împotrivea, dar nici nu se grăbea să spună da. El se gândise mai degrabă la tânărul administrator de la cariera de piatră. Sau poate la mezinul hangiului, dar numai dacă flăcăul se hotărăşte să rămână locului şi să nu plece aiurea în lume, la şcoală sau după cine ştie ce învârteli, cum se aude. Scufiţa Roşie era ascultătoare şi bună. Ea ştia că iubirea vine după căsătorie şi o cuprindea un fel de nelinişte şi o bucurie tulbure când se gândea cum vara, în amurg, ea şi bărbatul ei şi mama şi tatăl ei şi bunica vor sta sub umbrarul de viţă, în curtea mare, unde neîndoielnic trebuie să fie trei case mari: una de zid pentru părinţii ei, oameni în putere şi curaţi la suflet, alta de piatră pentru tinerii căsătoriţi şi copiii lor mult aşteptaţi şi altă casă de lemn pentru bunica cea plină de har, doar n-o să rămână până la moarte în pădure... Şi cine o să ne mai spună iarna poveşti, dacă nu gura ei aurită? Moartea? Nici nu există moarte. Pe maistrul de la mina de cărbuni Scufiţa Roşie nu-l văzuse încă, dar ştia că e înalt, foarte voinic şi cu părul negru ca pana corbului, iar ochii de ce nu ar fi albaştri... Şi cine n-a auzit de jambierele verzi ale tânărului administrator de la carierele de piatră, chimirul lui bătut cu ţinte de argint şi, din şapte-n şapte, una de aur? Cât despre mezinul hangiului, e drept, nimeni ca el nu ştie să te facă să râzi cu poftă din toate nimicurile... Ce ciudăţenie plină de farmec: dacă îţi priveşti degetele

răsfirate în lumină iarna, când e senin şi zăpadă multă, îndată după răsăritul soarelui, şi închizi ochii pe jumătate, degetele se văd liliachii, cu unghii ca de sticlă.

Într-o dimineaţă, mama îi spuse fetiţei: Scufiţă Roşie, aseară, după ce te-ai culcat, bunica ne-a trimis veste că e cam bolnavă, îşi simte picioarele moi când se uită la apa pârâului cum curge. Am pus în coş un cozonac, o sticlă de vin şi un pui fript, iar în ulcica smălţuită ce-am primit-o alaltăieri cu afine am pus nişte smântână. Eu cred că bunica e sănătoasă tun, dar i s-a făcut dor de tine. Aşa că du-te la ea, vezi ce face şi, dacă poţi, fă-o să mai lase pădurea asta întunecată şi să stea şi la noi măcar o săptămână.

N-am de ce să-ţi spun să te fereşti, fiindcă drumul e drept şi pădurea mult umblată de oameni, mai ales acum, după ce căminarul a dat drumul la gaterul din Ocoale şi s-a redeschis vărăria. Înainte de apusul soarelui să fii acasă, fie că bunica vrea sau nu să vină cu tine.

Scufiţa Roşie fusese de multe ori în pădure. Îi plăceau liniştea şi lungile umbre întunecate şi reci, fiindcă, atunci când nimereai în câte o poiană brusc şi orbitor luminată, te puteai bucura mai adânc de puterea şi bunătatea soarelui. Pe drum, fetiţa se întâlni cu lupul. Unde te duci, Scufiţă Roşie? o întrebă lupul. Încântată (dar deloc grăbită să o şi arate) că un străin atât de ciudat îmbrăcat şi cu un glas aşa plăcut o cunoaşte şi îi spune pe nume, fetiţa îi povesti, fără să se oprească şi fără să se abată din cale, încetinind însă pasul, despre şiretlicul bunicii, care de altfel e sănătoasă tun, şi despre planul ei de a o convinge pe bătrână să stea la ei măcar o săptămână, nu vi se pare năstruşnică ideea, chiar pentru mama ar fi o surpriză... Sunteţi nişte oameni cumsecade, spuse lupul, iar tu o copilă minunată, ce păcat că nu pot fi eu norocosul care să-ţi ceară mâna, chiar de-ar trebui pentru asta să fur ce e mai bun de la un oarecare maistru miner sau, hm, de la vreun viitor proprietar de carieră sau să împrumut măcar pentru zece ani ceva din farmecul unui tânăr cam fluşturatic şi care,

vai, nu prea ştie ce să aleagă în viaţă, cartea, negustoria sau hoinăreala de unul singur...

Cuprinsă de o emoţie puternică, Scufiţa Roşie îl privi pe străin. De unde ştia el totul? Era fericită şi înspăimântată. Dar străinul râse liniştit, cu gura lui plină de dinţi albi şi puternici, rupse de jos o floare de genţiană şi i-o dărui cu un gest părintesc şi curtenitor în acelaşi timp. Calm şi firesc în ceea ce face, în felul cum spune şi se mişcă, sigur de sine, nici urmă de aroganţă însă, se vede cât de colo că e un om umblat prin lume. Poate un mesager din ţinuturi misterioase, de peste nouă ţări şi nouă mări. O, prin câte întâmplări extraordinare a trecut el până acum! Scufiţa Roşie îi mulţumi cu o reverenţă graţioasă, el îşi luă rămas-bun şi spuse că are alt drum. Ce întâlnire neaşteptată... Fetiţa nu se putu abţine, se întoarse şi privi lung în urma lui. Să stai viaţa întreagă într-o casă de piatră la marginea pădurii sau să cutreieri pământul şi nici o zi să semene cu alta? Luă floarea dăruită de străin şi o strecură în sân, cu gândul s-o pună acasă la presat într-o carte.

Fu o nimica toată pentru lup să ajungă la casa bunicii. Bătu la uşă. Într-adevăr, bătrâna nu era deloc bolnavă şi îşi aştepta cu un cuptor de plăcinte calde nepoata, aroma de brânză sărată stinsă cu smântână proaspătă şi bătută cu ou şi mirodenii umpluse casa şi se strecura în pădure. Cu gândul s-o strângă în braţe cât mai repede pe Scufiţa Roşie, şchiopătând prefăcută şi bucurându-se tinereşte de păcăleala pusă la cale, cu ochelarii gata să-i cadă de pe nas, bătrâna deschise uşa. Lupul o sfâşie fără grabă şi o mâncă încet cu haine cu tot, bucată cu bucată, oase şi oscioare, linse şi ultima picătură de sânge şi nu lăsă decât ochelarii ei rotunzi cu rame subţiri de oţel suedez, tigva goală, lustruită ca şi cum ar fi fost o mie de ani linsă de ape şi bătută de vânt pe prunduri şi papucii de pâslă care aveau doi canafi roşii făcuţi din lâna rămasă după ce bunica împletise scufiţa pentru nepoată. Cu o mişcare timidă, aproape cuvioasă, străinul rostogoli tigva sub pat.

Apoi îşi căută un loc potrivit pentru ce avea să urmeze. Când fetiţa împinse uşa cu umărul, după ce apăsă clanţa cu cotul, fiindcă într-o mână

avea coşul acoperit cu un ştergar vărgat şi în cealaltă un buchet de genţiane, lupul întinse doar laba şi căscă gura. De data asta, fu cuprins de furie şi lăcomie. Nu rămase nimic din fetiţa cea cuminte. Poate, cine ştie, mirarea ei înspăimântată să se fi prefăcut într-un fluture ce izbuti să se ascundă în perdeaua de borangic, de unde zbură mai târziu în pădure, şi acolo se făcu o pasăre, şi pasărea asta poate şi astăzi rătăceşte peste vârfuri, de nu s-o fi ales din ea vreo jivină singuratică. Poveşti. De altfel, oasele fetiţei erau fragede şi gustoase. Tigva ei gingaşă lupul o sparse în colţii lui ca pe o nucă ceva mai mare, iar scufiţa şi botinele din piele de căprioară le scăpă fiara pe gât în prea marea ei lăcomie, se înecă, tuşi cu scârbă, fiindcă simţea ghemul de lână în gâtlej, dar nu reuşi să dea nimic afară, nici măcar cataramele ca nişte bănuţi de aramă, şi ca să meargă totul, în cele din urmă, trase câteva înghiţituri de apă din cofa pusă pe o bancă de mesteacăn la intrarea în casă.

Cum era trecut de amiază şi se făcuse foarte cald chiar şi în pădure, lupul sătul peste poate fu cuprins de lene. Îşi spuse că va porni spre vizuina lui după asfinţitul soarelui, pe răcoare. Până atunci, poate i se face foame din nou şi, numai bine, ieşind la pândă pe lună plină, ar putea găsi ceva. În afară de asta, când urcă luna plină pe boltă, pădurea capătă o frumuseţe tainică, o măreţie pe care ziua nu o poţi înţelege. Aşa că deocamdată va trage un pui de somn în spatele casei, la umbră. Nici nu apucă să ajungă acolo, că adormi lângă prispa cenuşie, numai cu spinarea la umbră, picioarele, coada şi botul rămaseră în soare.

Când umbra mesteacănului singuratic crescu încă o dată pe cât fusese la prânzul mic, trecu pe acolo un vânător. Avea puşca încărcată, iar în tolbă nimic. Îl văzu pe lup dormind. Era un om curajos şi un vânător cinstit. Fluieră, şi când lupul ridică buimăcit capul şi deschise fălcile cuprins de o dulce moleşeală, vânătorul trase şi îl nimeri chiar în gura căscată. Nu mai fu nevoie de al doilea foc. Peste măsură de bucuros, vânătorul îi legă strâns picioarele din spate cu o funie de cânepă şi, voinic

cum era şi folosind drept pârghie un drug de fier luat din chiler, reuşi să atârne hoitul pe o creangă mai joasă în stejarul din faţa casei. Pe când îl jupuia fluierând un cântec vesel, vânătorul se întrebă unde o fi bătrâna. Eh, îşi spuse, s-o fi dus cu nepoată-sa la fiul ei în sat. Terminând de jupuit, târî leşul până la marginea râpei şi îi făcu vânt acolo. Blana o luă cu el, mulţumit de mărimea ei şi de neobişnuita desime a părului. Trebuie să ajung mai repede acasă, îşi spuse, şi s-o întind la uscat, altfel nu iau doi bani pe ea. Dar, înainte de a pleca, întorcându-se să închidă uşa casei (ah, bătrânii şi copiii ăştia, mereu trebuie să le ţii urma, noroc că mai există şi oameni cinstiţi pe lumea asta, ca să vezi, şi-a uitat până şi ochelarii, dar de ce sub masă?), văzu cozonacul şi sticla cu vin în coşul de pe care ştergarul lunecase într-o parte. Ia te uită, ce zi norocoasă pot să am, râse vânătorul. Mâncă şi bău. Se întuneca. Cu greu îţi poţi închipui o mai plăcută seară de iulie. Curând va începe să cânte privighetoarea. Puse zăvorul la uşă, încuie poarta şi ieşi după ce mai aruncă o privire peste gospodăria bătrânei, asigurându-se astfel că totul este, cu voia bunului Dumnezeu, aşa cum trebuie să fie.

Furnica pe talpă

Tot ce ştia Nel despre moarte era că această femeie foarte bătrână şi foarte tânără, numai oase şi venin, dar şi carne şi plăcere, are picioare de capră. Picioarele nu i se văd, fiindcă poartă o cămaşă neagră, un fel de cămaşă care începe de la gât, se termină la călcâie, curge fără cute, fără mâneci. Dar se îmbracă şi în mătăsuri. Când? Nu se ştie...

O piatră se desprinse singură din creştetul stâncii de pe celălalt mal şi căzu în apă. Apa se închise în urma ei nerăbdătoare, oarbă şi începu să aştepte altă piatră sau o pasăre, sau un om. Moara arsă şi zăgazul rupt în trei nu aveau nimic de spus. Grădina aluneca, umbrită rar de pruni, până în marginea terasamentului ce ţinea mereu malul apei, tăcut acum, fiindcă maşina nu mai mergea, ci stătea în magazia lungă, acoperită cu tablă, acolo unde drumul ei de fier se termină pe neaşteptate în două tampoane negre, dincolo de muntele Tega, în Fărăumbră.

Altă piatră căzu în apă. Printre traverse creşteau buruieni cu piei de balaur, picoteau şopârle şi lunecau moi gândaci aurii şi şerpi sătui, gâfâiau înfricoşate broaşte cu guşa albă şi mai erau: Tainiţa seacă, drumul oilor spre munte, duhul nevăzut al pădurii de sus, vacile cu coarne grele, departe pe prund, vacile-domnului roşii în iarbă, şi era amiază, chiar mijlocul zilei, somnul.

— Eu nu cred, bună, zise Nel, că are picioare de capră, cum să aibă picioare de capră?

— Bată-te peste gură, zise bătrâna, şi ea însăşi se bătu peste gură de trei ori cu palma moale.

Băiatul prinse un fluture.

— Fă măcar cruce când îţi spui, şi scuipă într-o parte, n-o mai pomeni.

Băiatul găsi un greier, alergă printre pruni şi ţinea greierul în pumnul închis.

— N-auzi? strigă fără putere bătrâna.

Nel culegea prunele căzute, le băga în sân, sub cămaşa de tort, prea largă pentru el.

— O, Doamne, zise bătrâna, adă-l pe Gheorghe al nostru înapoi...

Băiatul se aşeză lângă ea. Îşi scoase cămaşa din pantaloni şi prunele curseră pe lângă el. Alături erau două coşuri de răchită goale.

— O, Doamne, zise bătrâna.

Din pădurea de sus coborî un vânt uscat, dar până să ridice bătrâna şi copilul capetele, vântul pieri fără urmă. Încă o piatră căzu din vârful stâncii, iar apa o primi.

— Noi batem prunii acum, bună, nuci n-am bătut, de ce-au fost nucii seci oare?

— Aşa, zise bătrâna.

Stătea cu genunchii strânşi sub fustele largi. Broboada neagră făcea umbră chipului ei din care grija mâncase cu răbdare de şapte ori câte zece ani, de când venise ea pe lume.

Un cal alb trecu în goană pe terasamentul pustiu. Bătut, patru câte patru, lemnul traverselor suna frumos.

— Un cal, uite un cal, strigă Nel şi coborî coasta grădinii până la gardul de mesteacăn, se urcă pe un par şi ar fi vrut să mai vadă o dată calul, dar acela nu se vedea şi în locul lui stătea o coţofană cu o râmă mare în cioc.

Sus, pe creastă, se ivi un ţap negru, băiatul bătu din palme şi rămase doar umbra ţapului.

— O, Doamne, Doamne, zise bătrâna.

Un cârd de păsări mari plutea lipsit de viaţă, purtat de apa de sus peste lumea de jos.

Nel se apucă să le numere şi bătrâna clătină cu şiretenie capul, multe mai ştii, copile, când s-o deschide din nou şcoala, n-o să mai ai ce învăţa...

Băiatul se urcă într-un prun, scutură ce scutură, se dădu jos şi zise:

— Cum de-o fi având picioare de capră, bună, cum?

— Să nu taci, vorbeşte mereu gura asta a ta. Aşa le are ea, nu mă mai întreba.

— Da' când era ciumă şi spuneai odată, bună, că venea în sat şi i se vedeau copitele, şi încolo era babă şi cerşea, aşa-i? Chiar venea?

— Venea şi când cu holera, aşa era...

— Şi o vedeau toţi, şi era o babă?

— Care o vedea n-o mai uita.

— Dar era şi frumoasă, şi tânără.

— Era...

— Şi acum de ce nu mai vine baba asta tânără şi frumoasă?

Bătrâna Naftalia râse subţire, uită o clipă toate necazurile ei îndelungi, toţi anii din gheb îi uită, găsi o prună cu zeamă dulce, cărnoasă şi o dădu băiatului. Iar el zise:

— Eu nu cred.

Un om pe nume Barabaş trecu prin gura seacă a Tainiţei, dar nu-i vedeau decât pălăria cenuşie cu margini late şi o bucată de obraz, cu ochi cu tot. Omul le dădu bineţe şi din mers spuse că cele zece oi ale bătrânei stau bine, n-a mâncat lupul nici una, sus la târlă nu îndrăzneşte fiara, iar pe luna viitoare, cum ar veni noiembrie, le coboară în sat, să nu aibă grijă, că timpu-i bun, cald; apoi strigă o vorbă dulce copilului, îi văzură spatele, ieşise din Tainiţă, se ducea pe linie în sus, spre treburile lui. Barbaş era cioban în munte.

— Nu, nu cred, zise băiatul.

— O, Doamne, spuse bătrâna şi cu multă greutate se sculă de jos, începu să adune prunele, iar băiatul aduna şi el.

Şi trecu miezul zilei, şi toate vieţuitoarele trăiau în pace, viaţa curgea prin ele ca un foc neliniştit, prin toate vieţuitoarele pământului curgea acest foc neliniştit şi parcă niciodată n-ar fi fost război şi soldaţi.

Bătrâna zise:

— Să nu amesteci prunele stricate cu cele bune, vezi ce faci acolo, ai grijă...

Se auzi un glas de om care vorbea când cu Dracul, când cu Dumnezeu. Bătrâna spuse parcă mâinilor care culegeau prune:

— Cine o fi?

Auziră mersul omului, mai mult o fugă împiedicată sau, dimpotrivă, un pas silit să alerge, pasul unui om foarte obosit, bătut cu pumnii, împuns în coaste să nu se oprească. Iar omul vorbea acum cu femeia care îl făcuse pe el, îi povestea câte-n lună şi-n stele, o ruga să nu plece şi să-l mai ţină o clipă în pântecele ei, nu mult, până trece moartea, uite, e aşa aproape şi nici chiar aşa de rea... Dar bătrâna şi copilul nu auzeau decât numele ei, acelaşi pentru toate neamurile pământului: mama, mama, mama, mama, mama...

Bătrâna şi Nel merseră la gardul grădinii, îl trecură printre lătunoaiele rare.

Omul apăru în curba liniei pe care trebuia să meargă maşina şi vagoanele ei, nu oamenii. Ţinea ochii închişi, era îmbrăcat într-o flanea cenuşie, pantalonii erau militari şi cizmele erau militare, iar mâinile lui, adunate sub pântece, ţineau ca într-un coş prea mic burta sfârtecată în care se amestecau bucăţi de flanea şi carne roşie şi vânătă. Pe măsură ce se apropia, genunchii i se înmuiau, glasul scădea şi se făcu din el un psalm, omul încercă să cânte, dar nu mai putea nici cânta, nici înjura, nici ruga, nici chema şi se aşeză, nu căzu, se aşeză, şi, fără să vadă muntele, apa, moara arsă, grădina, băiatul, bătrâna, cerul şi vietăţile pământului, muri.

— O, Doamne, zise bătrâna şi privea urmele celor trei gloanţe, trei găuri largi, negre în şalele omului.

Nel se aşeză pe fierul liniei şi văzu o furnică urcând greoi pe talpa cizmei celui de lângă el.

Vestea noastră cea de toate zilele

Bătrâna suflă în lampă: de două ori lung şi o dată scurt, oprind duhul gurii deasupra sticlei, în palma stângă, după obiceiul stinsului lămpii. Se poate stinge şi altfel lampa, dar nu-i bine.

Sub cojocul tatălui, pe laiţa îngustă, lângă peretele de la apus, Nel adormi şi intră pe dată în vorbă cu Aleodor Împărat. Lipsită de somn, bătrâna nu se mai urcă în patul înalt, întins pe căpriori vechi de când casa, bătuţi în lutul podelei pentru totdeauna.

În tindă, viţelul de nouă zile, îngerul necuvântător al vacii Stea, lovi scara sprijinită în gura podului. Scara nu căzu, dar miezul loviturii se repetă din lemnul ei în lemnul grinzilor, de aici în golul podului şi ajunse ca un fel de ploaie uscată în odaia în care băiatul dormea, iar bătrâna nu dormea. Viţelul îşi petrecea nopţile în tindă, era vorba despre nişte nopţi de decembrie în care lumea îngheţa până la măduvă, iar de nins nu ningea, n-avea timp, avea numai timp să îngheţe.

Bătrâna puse o uscătură în focul pe moarte. El învie. Nel răspunse nedesluşit lui Aleodor, care îl întrebase ce se mai întâmplă ziua pe pământ, fiindcă el, împăratul, vânează tocmai pe tărâmul celălalt, lipseşte şi ar vrea să ştie. Nel se întorsese de la Nanu Mâţu încă din toamnă, stătea acum cu bătrâna, mama tatălui său, Gheorghe, şi nu mergea la şcoală. Şcoala era departe, la Varlaam, era ger şi, chiar de n-ar fi fost, degeaba totul: învăţătorul, domnul Maxim, nu venise din război, iar învăţătoarea, doamna Maxim, bolea de friguri la mama ei, în Fărăumbră. Lungă vorbă făcea Nel cu împăratul. Bătrâna ceru încuviinţare muceniciului Anton, fără să-l privească, sfântul veghea în peretele de răsărit, după care descântă în gând somnul băiatului şi suflă de nouă ori peste chipul său adormit.

Fereastra se acoperea cu gheaţă albă.

Bătrâna ieşi în tindă. Aici era întuneric mare. Viţelul se izbi orb în poalele ei lungi. Ea spuse un descântec pentru viţei, ca să crească şi să nu

moară, iar palma uscată scărpină locul acoperit de păr mărunt, între coarnele neîncepute. Căutând apa în cofă, dădu de gheaţă. O sparse, ajunse cu cana la apă, dar nu bău. „Hai în casă“, zise, şi animalul o urmă şi stătură amândoi cu faţa la vatră, iar apa aşezată în spuza fierbinte se încălzi şi bătrâna bău, căci îi era sete.

Mai lătră un câine, mai cântă un cocoş, mai mugi o vită, mai chiui un zevzec, trecu astfel noaptea, veni Zorilă şi, trezindu-se, Nel întrebă:

— Bunică, a trecut maşina la deal?

— Nu ştiu, că greu somn am dormit, zise bătrâna.

— Da’ când trece oare? Când, bună, când?

— Dormi, afară-i frig, mai dormi.

Ea luă viţelul, care acum avea zece zile, îl ocroti cu şalul ei negru, trecu în tindă. Uşa se împotrivi, abia se mişca în balamale, clanţa leşinată în gheaţă trosni. În timp ce mergea spre grajd, strivea sub tălpi zăpada sticloasă, care se spărgea în ţipete scurte, omeneşti. Nu apucă să facă şapte paşi, şi chiciura îi năpădi genele, sprâncenele, marginea împletită a şalului, ciucurii grei, iar din nucul ţeapăn de lângă fântână căzură moarte trei ciori albe. Copacii stăteau gata să se rupă de atâta alb.

Nel adormi, se trezi însă curând şi întrebă:

— Maşina asta mai trece azi?

— Ce-ai tu cu maşina? Dormi!

— Vreau s-o văd când trece, asta am.

— Ce să vezi, ce, n-o ştii? Scoate fum pe coş, trage după ea vagoane cu buşteni şi vagoane cu piatră şi un vagon cu oameni şi merge numai pe şinele ei, altceva n-ai de văzut, mă mir de tine, Nel.

Bătrâna ieşi. Din vârful gerului privi creştetele munţilor, ceaţa, acoperişurile albe, gardurile albe, căpiţele albe şi locul nu prea depărtat dintre munte şi luncă, peste apă, alb, pe unde decovilul ar fi trebuit să treacă, o dată pe zi, la deal şi la vale, ducând şi aducând buşteni, piatră, oameni. Apoi intră în casă. Nel trăgea după sine cotiga făcută pe măsura lui, din mesteacăn tânăr, de către Sava din Varlaam, care stătuse o zi la ei în toamnă şi plecase (unde? nu ştiu, unde-oi vedea cu ochii...), nu înainte

de a mânca din ce-i dăduse bătrâna. El povestise cum l-a întâlnit pe Gheorghe în timpul unei lupte, bătrâna îi punea mereu alte bucate pe masă şi îi dăduse în bobi, arătându-i că îi cad muieri frumoase, noroc, avere, viaţă lungă, dar bobii arătau cu totul altceva şi lui Sava din Varlaam nu-i spusese asta, iar flăcăul, bucuros foarte la ce-l aşteaptă, adăugase ceva în şoaptă despre Gheorghe şi afară cânta o mierlă.

— Nu se vede maşina, bună?

— Doar nu crezi că pentru maşina ta am ieşit eu acum în frig, zise bătrâna.

Degetele ei alegeau nepăsătoare fasolea, bob cu bob.

Ziua ajunse la jumătate, se văzu scurt timp soarele, dar lipsa lui de putere îţi făcea milă. Bătrâna se înfăşură cu şalul peste cojocul ei vechi, îi spuse băiatului să aibă grijă de fiertură, de foc, de casă. Ea are un drum de făcut, nu stă mult, iar de vine lel' Anica să aştepte.

Nel zise:

— Poate ajungi, bună, la canton, şi vezi, trece maşina sau nu trece?

— Că te-am mai întrebat, Nel, la ce-ţi trebuie maşina, mă mir şi eu de gândurile tale.

— Vreau s-o văd, că de mult n-am văzut-o.

Bătrâna zise:

— De alaltăieri, tare-i mult de alaltăieri. Ia şi te joacă.

Destule hornuri, pe la destule case, stăteau de pomană, nu fumegau. Bătrâna trecu apa îngheţată, merse pe un drum de sănii şi ajunse la canton. Acolo spuse că vine de la Varlaam şi blestemă gerul, iarna şi întrebă de ce nu trece maşina, că aşa trebuie să îndure oamenii frigul, să vină pe jos drum lung, iar răul de Iosif, mecanicul, bea, pesemne, la Fărăumbră. Nemernicul de Iosif ar trebui schimbat!

Manole, cantonierul, îi dădu ţuică fiartă, fără miere de albine, fiindcă mierea de mult o mâncase ursul, iar ursul fusese mâncat de un frate al lui mai mare, şi acesta căzuse într-o capcană de-a lui Nanu Mâţu, stăpânul; ci numai un lup şchiop văzuse totul şi murise îndată, de bătrân ce era. Dar

oamenii nu ştiau şi spuneau: „Duce-te-ai pe pustii, război ticălos, nici albinele nu mai fac miere de răul tău, mânca-ţi-ar focul veşnic puterile!“.

Manole zise:

— Degeaba îl înjuri pe Iosif, s-a rupt linia, nu mai vine azi. Bine că eşti teafără şi poţi merge atâta drum cu picioarele, la vremea asta. Ehe, ce lume creştea odată!

— Miră-te de ale tale, Manole, zise bătrâna. Iosif trebuia să vie, maşina merge în fiecare zi, de când s-au pus şinele, eram eu fată mare.

În drum spre casă, ea se opri lângă arini şi, odihnindu-se pe un ciot, se rugă astfel: „Păzeşte-mi, o, Doamne, feciorul, pe Gheorghe, robul Tău. Mulţumescu-ţi Ţie de prea mare mila Ta, că şi azi, în sfânta zi de vineri, nu mi-ai trimis veste rea de la el. Şi trimite-mi mâine cu maşina veste bună de la el, nu rea, amin“.

Acasă, Nel întrebă:

— Ai fost la canton?

Nu se mai juca, stătea pe marginea patului, cu picioarele atârnate în gol, părea sătul de griji, ca un om mare.

— Frigul frigului afară, zise bătrâna. N-am fost la canton.

— Dacă n-ai fost, n-ai fost. Aş vrea, bună, să fac un om de zăpadă.

— Nu-i bună zăpada de om, nu-i bună. Cum să fie bună pe un ger ca ăsta? Nu se prinde, acuma-i praf de dat în ochi, nu zăpadă.

Băiatul zise:

— Bine spui, atunci mă culc, sunt mort de obosit.

El se urcă pe cuptor, se acoperi cu cojocul şi tăcu. Se culcase.

Bătrâna nu se opri decât la lel’ Anica. Şi îi vorbi despre dragostea ei pentru nepotul Nel, despre asemănarea lui nemaipomenită cu tatăl său şi, oricât vru să întoarcă vorba în altă parte, tot aici nimerea, şi aşa pieri ziua, soarele asfinţi şi veni Murgilă.

Trecură nopţi, trecură zile. Gerul se înmuie, căzu adâncă zăpadă peste Tega, alt ger năvăli, pe urmă altă zăpadă.

Băiatul aştepta trecerea maşinii. Noaptea, vorbea cu Aleodor Împărat. Când nu venea maşina, bătrâna îşi făcea drum la canton, acolo îl vorbea de

rău pe Iosif, mecanicul, iar când afla ce voia să afle, pleca. Vorbea cu unii, cu alţii. O întrebau: „Ce ştii de Gheorghe?“. Atunci ea privea la întâmplare orice lucru i-ar fi căzut în ochi şi vorbea despre acest lucru, şi uneori mai spunea: „Ei, păi n-aştept acuma nimic, mi-a trimis el vorbă o dată, are să mai trimită“. Pe urmă îşi aducea aminte de o treabă uitată şi alerga s-o facă. În fiecare zi aştepta, dar nu vorbea nimănui de asta, fiindcă ştiut este: despre cel plecat pe mări sau dus în războaie sau despre cel ce cutreieră lumea nu se cade să vorbeşti cu glas tare, după cum numele morţii, al diavolului, precum şi taina descântecului nu se rostesc.

Guardul Samuil din Valea Rea bătu pe mânecate în poartă. Nel dormea.

— Viu, viu, strigă bătrâna din prag, iar vorbele ei lăsară în zăpadă urme de lup încolţit. Câinele simţi asta, se smuci în lanţ şi, aproape spânzurat, scânci, urlă. Cerea pielea lupului. Dar Samuil din Valea Rea îl înjură, îl făcu dihanie proastă, care nu cunoaşte oamenii, uitucă.

— Acuma să vii, spuse bătrânei, şi trase un foc de puşcă în cer, ca să vadă lumea cine e el şi să vadă şi câinele asta. Avea o armă cu ţeava retezată de la cătare, făcea flacără lungă şi se auzea împuşcătura până la casa lui din Valea Rea.

Bătrâna începu să umble prin odaie şi se gândea la câte sunt de făcut pentru pomenirea morţilor. Apoi se trezi rugându-se, ca în fiecare dimineaţă, să fie zi cu veste bună, şi nu cu veste rea. Dar vestea era venită, se găsea acum la primărie şi zbura pe întuneric în sertarul notarului, nu putea ieşi de acolo (fiindcă de ce altceva să fi venit veneticul din Valea Rea, dacă nu pentru asta, el care este guard comunal, are puşcă şi nu face, aşa, orice treabă!). Totul fusese hotărât, ruga era de prisos, aşa că bătrâna n-o mai sfârşi. Nici Dumnezeu nu mai putea trece peste ce era, bun sau rău, în vestea aşteptată, simţită de altfel în bobii întinşi după asfinţitul soarelui, în urmă cu trei zile. Trei bobi zăbavă se arătaseră şi veste din

depărtări: că erau trei zile, trei luni, trei ani, nu se putea şti atunci. Fuseseră trei zile, acum ştia.

O ameţeală pe care lucrurile din jur o luară drept linişte îi opri mersul prin odaie. Mâţa pământie, cu spinarea albă, ieşi din lenea ei şi se întinse în felul mâţelor, fără să se rupă, mult mai mult decât ar putea crede cineva care n-a văzut mâţe întinzându-se.

Bătrâna întâlni chipul adormit al băiatului. Se apropie de el şi zise:

— Nel, scoală Nel, hai, scoală, a venit maşina.

Băiatul întrebă fără să deschidă ochii:

— Unde-i maşina?

— A venit şi a plecat. Hai!

Bătrâna trase uşa după ea, puse zăvorul.

— Mergem la canton, la maşină, bună?

— Mergem la primărie.

Băiatul zvârli un bulgăr de zăpadă în uluca porţii. Săriră aşchii albe.

Nu era ger. Băiatul alergă prin mijlocul drumului. Stoluri mici de vrăbii zburau la trecerea lui.

Samuil din Valea Rea stătea în uşa primăriei. Părea stăpânul locurilor acestora, până la munţii depărtaţi.

— O, doamne, zise bătrâna şi intră.

Nel râse de opincile lui Samuil, fiecare din ele umplută cu câte o şiră de paie.

— Iată, zise notarul – purta cizme înalte până sub genunchi, căciulă de miel negru şi avea haină neagră, descheiată şi se vedea paftaua galbenă care îi încheia cureaua –, iată, babă Neftalie, îţi scrie Gheorghe din Ungaria, e sănătos şi întreabă de Nel, care ce face şi ce-i pe la voi pe-acasă.

Notarul tuşi, îşi mângâie o tâmplă:

— Să ştii, babă Neftalie, feciorul tău se jertfeşte pentru voi, da, el luptă, halal să-i fie, *noi*, patria recunoscătoare, spunem.

Se scărpină cu unghia degetului mic sub nara stângă, strigă:

— Samuile, fugi şi spune-i doamnei, era să uit, că vin îndată, spune-i aşa, să ştie, ai venit Samuile? Da, mătuşă Neftalie, aşa-i cu feciorul tău, Gheorghe. Copile, se adresă el lui Nel, ai auzit?

Întinse bătrânei o carte poştală plină cu ştampile negre, rotunde şi pătrate, peste care se vedeau alte semne; întrebă dacă vrea să i-o citească, deşi el, notarul, îi explicase pe larg în ce constă conţinutul.

Bătrâna zise:

— Nu, mulţumim, domnu' notar.

— Cum crezi, ridică notarul din umeri. Cum crezi. Uneori, sunteţi ciudaţi. Samuile, unde eşti?...

Bătrâna tăcea, şi în gândul ei spunea: „Mare-i mila Ta, Doamne, şi-ţi mulţumim pentru vestea bună de azi şi fereşte-ne pe noi de vestea rea mâine, ascultă-ne şi fă cu voia Ta voia noastră, eu, Neftalia, şi Nel, şi Gheorghe...“.

O fugă neîntreruptă până la poartă

Nel se trezi. Era în podul grajdului, într-o cergă veche, unde îşi făcea somnul.

Dedesubt, grajdul mai păstra în el noaptea vitelor, această noapte care de la o zi la alta se învecheşte, şi se înnoieşte, şi intră în grinzi, şi rămâne, iar oamenii spun: „Aşa-i în grajd, pute, dar e cald şi nu-i rău". Nopţile vitelor şi nopţile băiatului semănau leit, nici nu putea fi altfel, fiindcă Nel se trezea uneori dintr-un vis urât şi ţipa, iar cele trei vaci şi cei patru boi se mişcau atunci în culcuşuri, loveau coarnele de coarne sau izbeau ieslea şi după asta băiatul adormea. Când avea vise frumoase, nu se trezea. Erau vise cu vaci, cu boi şi cu îngeri, limpezi şi lungi până dimineaţa, dar puţine. Alteori era frig în vis şi băiatul plutea pe aburii care ieşeau din nările unor cai uriaşi. Numai că erau aburi coloraţi. Fără îndoială, asta se întâmpla doar atunci când şi animalele visau...

— Da, spuse femeia, ieri a fost cu totul altceva, ieri a fost ieri, astăzi nu-i ca ieri.

— Să mor, să-mi sară ochii. Toată noaptea am cărat mraniţă, asta am făcut, de pomană crezi tu ce crezi.

— Astăzi nu-i ca ieri, nu-i...

— Ţi-am spus o dată, am cărat la mraniţă, asta am făcut.

— Ooh, ce mai dimineaţă a fost ieri, gemu femeia, ooh...

— Când îţi spun eu că n-am fost nicăieri, numai că am cărat toată noaptea, crede-mă.

Bărbatul vorbea în şoaptă, gâfâia ca după o fugă lungă. Trupurile lor se mişcau în iesle, iar mişcările, glasurile ajungeau sus mai tocite, înfundate, rupte. Mirosea ca atunci când se mulg caprele.

Nel ieşi în gura podului. Nu răsărise soarele. O lună apoasă călătorea încă în cerul alb. Se mai vedea o stea de dimineaţă. Rouă căzuse destulă, era ca după o ploaie scurtă. Nel sări pe grămada înaltă de gunoi. Cocoşul

îşi bătu aripile, chemă alţi cocoşi, primi răspuns, era viteaz şi puternic, era stăpânul grămezii de bălegar. Tălpile goale ale băiatului pătrundeau leneş în zeama călduţă, simţea între degete firele moi de paie; o pisică apăru în gura podului. Cerul îşi schimba culoarea. Uşa grajdului se deschise. Ieşi Dorica; ar fi fost frumoasă dacă unul din picioarele ei n-ar fi avut şoldul răsucit în afară şi, din cauza asta, şchiopăta urât.

— Ţi-e capul plin de paie, spuse băiatul.

Stătea în picioare pe movila de gunoi, cocoşul scurma lângă el, pisica se uita din gura podului; avea ochii galbeni.

Fata îşi scotea paiele din păr şi deodată începu să râdă, apoi îşi duse amândoi pumnii la ochi şi plânse. Pisica mieună.

— Nu mai plânge, zise băiatul, mai bine scoate-ţi paiele din pantofi.

Ea se ghemui deasupra pantofilor negri, lucioşi; ciorapii albi, cu doi canafi în părţi, îi ajungeau până sub genunchi. Nu mai plângea. Stând ghemuită, se uită la băiat. Clătină capul, pletele lunecară, gura era frumoasă şi iarăşi spuse:

— Mâine o să fie din nou ca ieri.

— Fugi, zise băiatul, hai, fugi Dorica, fugi.

Ea se ridică, desfăcu braţele în lături, întinse gâtul, se lungi, se ascuţi, se rotunji, căscă.

— Mi-e somn, spuse, n-a fost nici bine, nici rău, dar mi-e somn.

Piciorul ei sănătos cădea prelung, luneca şi umerii trăiau, iar pieptul era al unei femei adevărate. Luna se subţiase, în partea cealaltă se ghicea soarele. Cocoşul scurma gunoiul. Pisica sări. Un cârd de gâşte străbătu ograda pardosită cu lespezi late, trecu pe sub cerdacul Casei de Sus, se opri o clipă pe obloanele piezişe ale beciurilor, zbură mai departe, spre prispele joase de la odăile slugilor – patru odăi – printre grajduri, ţâşni spre fundul grădinii mici, grădina unde creşteau numai meri şi unde era un heleşteu plin cu peşti molateci, peşti de baltă, buni numai iarna, când vin singuri la copcă, ies pe gheaţă, se ridică în cozi, cântă şi se roagă pentru folosul stăpânului bălţii.

Din grajd ieşi argatul Neculai. Era înalt. Îşi şterse ochii cu dosul palmelor şi zise:

— Am dormit ca mortul.

Acum îşi freca genunchii, fiecare genunchi cu o mână. Nel se lăsă pe vine.

— Ascultă, Neculai, ce-i faci tu acolo, că eu nu ştiu. Ea plânge şi nu ştiu de ce plânge.

Celălalt îşi freca genunchii. Închise un ochi şi zise:

— Peste o lună plec în armată.

Fata veni şchiopătând, cu pletele în ochi. Îl luă de mână:

— Hai, Neculai, hai, vină-ncoa.

În obraji, pe frunte, în genunchii groşi şi în vinele gâtului acestui om se arătă şi pătrunse spaima. El se smuci.

— Lasă-mă, domnişoară, ce vrei? Du-te în casă.

Apoi, şoptit, grăbindu-se:

— Nu se poate, ne vede, mâine dimineaţă.

Vru să fugă. Fata se agăţă de el. Nel râse:

— Ia uite, are spatele plin de paie.

— Hai, hai, se ruga fata.

Neculai se desprinse din mâinile ei. Se îndreptă spre grădina mare unde se afla lojniţa şi creşteau pruni, sute şi sute de pruni.

Atunci ieşi din Casa de Sus Nanu Mâţu. Era adus de spate şi călca uşor, încât lespezile, aşezate anume să înmulţească falnic mersul călătorului prin ogradă, nu-i luau în seamă paşii.

Fata zise:

— Tată, tată, ieri am prins o mierlă şi azi n-o mai am.

Neculai nu mai fugea. Veni cu pasul rar spre Nanu Mâţu şi din mers vorbea:

— Am cărat toată noaptea mraniţă, am întins-o, azi duc la moară, cum era vorba. Ion, Gheorghe şi Vasile sunt la pădure, eu mă duc acum unde

aveam de dus.

Vorbele lui fără şir o făcuseră pe fată să suspine. Nanu Mâţu îi luă umerii în palme blând:

— Hai să-ţi dau mărgelele.

Ea tăcu pe dată şi zise:

— Ieri da, a fost o dimineaţă, nu azi.

Argatului, Nanu Mâţu îi spuse:

— Aşteaptă-mă, Neculai.

Băiatului îi spuse:

— Te-ai trezit? Să nu pleci, avem o treabă amândoi.

Slugilor, care începuseră să umble prin ogradă (între timp, luna pierise, soarele ardea, roua se uscase, se făcuse dimineaţă de tot, iar această casă de om bogat şi stăpân îşi începuse ziua), le spuse la fel de blând:

— Să vă fie ziua cu folos.

Nanu Mâţu, stăpânul, mergea spre Casa de Sus, ţinea palma pe umărul fetei lui. Ea încerca să sară într-un picior, şoldul bolnav zvâcnea şi parcă era o găină care îşi dă sufletul după ce i s-a tăiat gâtul. Pe piciorul beteag, ciorapul alb căzuse încreţit, pătat cu baligă uscată pe gleznă, canaful murdar mătura lespezile de piatră.

Nel sări de pe grămada de bălegar. Neculai se aşeză pe pragul grajdului. Cele trei femei care alergau cu treburi se adunaseră în uşa chelăriei şi, făcându-se acolo că lucrează, nu scăpau din ochi ograda. Doi oameni, cărăuşi de-ai lui Nanu Mâţu, veniţi nu de mult (căruţele lor erau în drum), aşteptau, vorbeau între ei, vădit fiind că despre Neculai vorbesc.

Nel zise:

— Acuma iar te bate.

Neculai râse prosteşte, dar frica îşi făcuse cuibar într-un ochi care se închidea şi se deschidea la voia întâmplării.

— Peste o lună mă duc în armată, zise el.

— Tare aş vrea să ştiu ce-i faci, Neculai, se linguşi Nel şi îl privi de aproape.

Baliga apoasă, uscată pe picioarele lui îi strângea pielea.

— Nu-i rău deloc că plec în armată.

Băiatul spuse:

— Dacă te bate, de ce mai vorbeşti cu ea? Nu mai vorbi, să nu te mai bată.

Un om aproape bărbat şi un copil foarte fraged stăteau de vorbă, dar, gândindu-se la lumile lor deosebite, fiecare din ei voia să ştie cu totul altceva decât ar fi vrut celălalt să ştie. Nemaiputând sta singur, Neculai, aproape de creştetul copilului, spuse:

— Ascultă, doi ani stau acolo. Când vin, plodul guiţă şi pe urmă vedem noi...

Băiatul crezu că l-a dat gata. La fel de încet, zise lângă urechea lui:

— Hai, măcar acuma spune, că eu nu ştiu şi vreau să ştiu.

— Nici o lună n-am, dacă mă gândesc bine: taman trei săptămâni şi o zi, spuse Neculai. Sau poate-i mai bine să mă fac sergent, ăhăăă...

Nanu Mâţu intră în grajd, Neculai îl urmă şi uşa se închise.

Cele trei femei se apucară parcă în acelaşi timp de alergăturile lor, de colo-colo. Cărăuşii mâncau mămăligă rece cu felii de brânză fără să aşeze între ei ştergar; stăteau în picioare. În timp ce mâncau, se foiau pe loc, băteau cu opincile în lespezi ca iarna, când pisezi mărunt zăpada să nu-ţi degere labele în obiele. Nel alergă în grădina cu pruni aşezată pe un pământ care urca, apoi fugi în grădina cu meri, unde pământul se lăsa la vale. La marginea heleşteului se opriră. Apa era nemişcată, mătasea broaştei lucea stins, peştii nu săreau. Pe urmă băiatul se întoarse în ogradă. Urcă scara de piatră a Casei de Sus. Răcoarea începea din cerdac. În sala joasă mirosea a candelă aprinsă, a mere, a cojoc de oaie şi a gheme de tort şi mirosea a lână pieptănată şi a pânză de borangic, iar pe mesele lungi, unde o jumătate de primăvară şi o jumătate de vară creşteau viermi de mătase, stăteau acum înşirate coşuri de răchită pline cu lumile moarte, ferecate ale păpuşilor de borangic.

— Dorica! Dorica! strigă băiatul.

Fata deschise uşa cu geamuri dintre odăi. În mâini avea un şirag de mărgele: erau galbene, albe, roşii. Ea zâmbea şi spuse:

— Ăsta-i cel mai bun lucru, şi cel mai dulce, şi cel mai frumos.

— Îl bate, zise băiatul, îl bate în grajd, îl omoară.

— Eu nu-i spun niciodată, el face tot, zise fata.

Degetele ei se jucau cu şiragul de mărgele. Băiatul trânti uşa. Pe treptele de piatră îl apucă plânsul.

Nanu Mâţu ieşi din grajd. Haina lui neagră, făcută din postav trainic, ţesut în şase iţe, bătut bine la piuă stătea între umeri. Fusese încheiată la toţi nasturii. Între Nanu Mâţu, care intrase în grajd, şi cel care ieşea acum nu era nici o deosebire, în afara acestei haine gata să cadă dintre umeri. El se opri. Pisica se linguşi între picioarele lui şi torcea. Femeile, cele trei, intrau şi ieşeau din odăi, dar, cum se făcea, erau mereu adunate la un loc, mânate de acelaşi vânt. Cărăuşii scoteau apă din fântâna de lângă poartă. Unul învârtea roata, celălalt privea fără rost în fundul fântânii, lanţul se adăuga încet pe butuc, inel lângă inel, fiindcă omul abia învârtea, parcă cine ştie ce greutate ar fi scos: plumb sau oameni înecaţi, nu apă rece de izvor. Nanu Mâţu mângâia blana pisicii.

Nel îl văzu şi îşi aduse aminte: „Să nu pleci, avem amândoi o treabă“. Roata fântânii scârţâia. O femeie strigă la gâşte: hali, hali, hali...

Băiatul cuprinse cu braţele stâlpul de piatră din stânga scărilor de piatră. „Să nu pleci, am treabă cu tine.“ Se aduna lângă stâlp, se ferea ca de un vânt cu ploaie, ca de o ploaie cu gheaţă, ca de grindină, aşa cum văzuse că se feresc păsările de curte la vreme rea. El se gândi la aceste păsări, apoi la bătrâna lui, nu mult, o jumătate de gând doar, fiindcă Nanu Mâţu îi spuse:

— Cum dormi tu în podul grajdului, Nel? Bine?

Băiatul nu mai avea unde fugi.

— Eu dorm bine în pod, e cald.

Mâna lui Nanu Mâţu cuprinse ceafa copilului. Degetele căutau tendoanele, acolo unde părul se sfârşeşte.

— Nu asta te întreb eu. Nici ieri n-ai spus: el, Neculai, ce zice?

— Mă doare ceafa, zise băiatul, mă ustură, mi-e frică, lasă-mă.

— Dar ea? Ea ce zice? întrebă Nanu Mâţu şi încercă să împletească între degete zgârciurile gâtului subţire.

Nanu Mâţu aflase că el doarme în podul grajdului. De când venise Neculai la grajduri, Nel se trezea dimineaţa în foiala pe care o făceau cei doi în iesle. Nanu Mâţu îl luase în sala unde stăteau acum. Apucându-l de ceafă, spusese: „Zi după mine“. „Ce să zic?“ „N-am văzut nimic.“ „N-am văzut nimic!“ „Mai zi.“ „N-am văzut nimic.“ „Chiar n-ai văzut?“ „N-am văzut nimic.“ În loc de degete, Nanu Mâţu avea nişte cleşti. „N-am văzut, n-am văzut, nu...“

Iată de ce băiatul se silea să vadă. Nu reuşea decât să audă, fiindcă podul era plin cu fân şi el se trezea întotdeauna prea târziu. În fiecare dimineaţă, Nanu Mâţu voia să ştie că băiatul nu ştie nimic.

— N-am văzut nimic, zise Nel.

— Nu te cred.

— Ba da, ba da, mă doare, spuse băiatul şi se gândi că mâine va trebui să afle.

Nanu Mâţu îi dădu drumul. Copilul ajunse la fântână şi bău apă din căldarea scobită într-un trunchi de salcie, prinsă pe margini de muşchi, cercuită de două ori cu fier ruginit.

Lângă poarta grădinii cu meri, Neculai îşi lega nojiţele la opinci.

Cele trei femei erau slujnice şi se numeau Paraschiva, Ana şi Sâia.

Nanu Mâţu stătea în chilerul lung, întunecos, iar ele erau în jurul lui. El întrebă:

— Gâştele sunt bine?

— Bine, zise Paraschiva.

— Dar porcii? Porcii ce fac?

— Bine, zise Ana. Fac bine.

— Dar celelalte treburi cum sunt?

— Sunt bine, toate sunt bune, zise Sâia.

— Voi vă sculaţi şi umblaţi prin ogradă? Voi sunteţi stăpânele ogrăzii? Da?

— Nanu Mâţu-i stăpânul nostru, spuseră cele trei femei.

— Băgaţi de seamă, zise el.

Noaptea, Nanu Mâţu juca ţintar, tabinet şi table cu părintele Filipaş. Vorbeau şi beau rachiu de coacăze. Popa nu suferea ţuica de prune. Adevăr zic ţie, păcătosule, dacă pe mine mă bagă-n păcat o băutură, aceea-i numai zeama de pere. Până-n treizeci de grade, nu mai mult. Doar că anul ăsta văd că Nataliţa din Modra întârzie. Intru-n păcat doar cu gândul când mi-o închipui venind cum vine ea de intră-n livada care dă-n pădure, cu catârul care poartă-n samare butoiaşele ei cu doagă galbenă din lemn de agud, alt vas, aur de-ar fi, nu îngăduie rachiul de pere. Aşteptăm, har Domnului, n-avem încotro.

De când îi murise fata într-un spital de campanie din Crimeea, părintele Filipaş lăsase mai toată grija bisericii în seama diaconului Haralambie. Studentă la medicină, fata plecase voluntar pe front, după ce logodnicul ei, locotenentul Cornel Vidraşcu, băiatul notarului din Varlaam, pilot, căzuse cu avionul la dracu-n praznic. Acum, tânărul Vidraşcu îşi făcea veacul ţopăind în cârje sau târându-se prin iarbă în curtea tatălui său la Varlaam, pierduse mâna stângă din umăr, piciorul drept din şold, mult deasupra genunchiului, trei coaste, un ochi şi trei degete de la mâna dreaptă. Fusese decorat cu „Mihai Viteazul“, pelerina albă decora un perete în casa părintească, între icoane şi portretul Mareşalului în ţinută de front. Primise zece hectare de pământ la Poieni, notarul îl schimbase cu o vie pe rod la Deleni. Fiul însă nu se dădea dus de lângă bătrâni. El aştepta să se întoarcă Victoriţa şi să luăm amândoi viaţa de unde am lăsat-o, nu credea că fata a murit, oare el, pilotul, nu murise de-a binelea, ai lui, acasă,

îi făcuseră pomenile creştineşti de patruzeci de zile când l-au găsit camarazii în stepă, într-o groapă de obuz, acoperit cu paraşuta, ca un erou în mantia lui regală? Ehei, şi uite, s-a întors, e teafăr, aşa că...

Iar preoteasa, Letiţia, când avea treabă la Varlaam, se furişa în nişte brusturi uriaşi din spatele gardului şi printre şipcile negeluite de brad îl privea pe fostul pilot, îşi ştergea lacrimile cu podul palmei şi îşi făcea cruce cu limba în cerul gurii, iartă-mă, Doamne, dar mai bine că a murit Victoriţa noastră decât să-şi treacă zilele lângă cioatele astea şi să-l rabde când spurcă totul cu gura, că îl iubea, eu ştiu, şi ar fi rămas să-l îngrijească viaţa toată, el ar fi îngropat-o pe ea, că ce a mai rămas din bietul om trece suta de ani.

Cât despre bărbatul ei, preoteasa se dădea de ceasul morţii să-l întoarcă la rosturile bisericii, înapoi la cele sfinte şi să nu lase turma fără păstor, ba se alăturase, în cele din urmă, mustrărilor tot mai aspre ale protopopului din Negreşti, acela fiind des întrebat în ultima vreme şi cu supărare multă de către vicarul Episcopiei din Albala, un ierarh tânăr şi cu idei mai noi şi care nu vedea cu ochi buni faima crescândă a schimnicului Nil, în ţinutul Muntelui Ou, şi nu numai. Iar asta acum, spre sfârşitul războiului, când se arată vremuri grele pentru sfânta noastră biserică. Şi iacătă, tocmai acum, când mai primejduite ca oricând sunt căile credinţei, un preot destoinic până ieri, precum, Doamne, iartă-mă, datornicul nostru Filipaş, lasă de izbelişte biserica şi se rătăceşte în cele lumeşti, nu mai vorbesc de oarba, chiar dacă nu pe faţă, simpatie şi mai mult decât atâta faţă de lucrarea schismatică a sihastrului Nil. Uitaţi ce-am spus şi, în taină şi cu puterile noastre, aveţi grijă de pacea Muntelui şi faceţi să se întoarcă la menirea lui robul Domnului, Filipaş. Altfel spus, daţi-l cu orice preţ pe brazdă. Aşa şi numai aşa este, ţi-ai băut minţile cu potlogarul, vameşul şi fariseul, ştii tu, şi te laşi tulburat de rătăcirile nebunului sihastru. Ce-ţi trebuie? Că şi Victoriţa te caină de acolo de unde te vede, din Alaiul Fecioarei, da’ tu nimic, or să te răspopească, Sfinţia Ta, vino-ţi în fire. Ne arată prostimea cu degetul, părinţele, şi ţie nu-ţi pasă, mai mare ruşinea, afurisea preoteasa. Şi cu glas dulce, cum îi plăcea altădată Victoriţei: zău,

sfinţia ta, gustă din plăcintele astea poale-n brâu cu care te-am dat gata de cum ai terminat seminarul, că dacă nu, aşa cum mă vezi, mă arunc în Iazul Morii unde-i bulboana mai cu vârtej. Bune plăcinte, jumătatea mea nepreţuită, spunea cu glasul lui adânc, de veneau să-i asculte predica şapte sate şi trei târguri, părintele Filipaş, uite, mai iau una şi-mi ling degetele de bune ce-s. Dacă te arunci în iaz, nu uita să-ţi pui în urechi verigile alea mari de aur, ca să am de ce te apuca atunci când te scot. Din şoaptă şi zâmbet, obrazul popii îngheţa într-un rânjet urât. Şi nu mă mai întoarce din drumul meu, că te afurisesc şi te trimit în Iad cu primul tren. Protopopul e vândut Satanei şi tu ţii cu el. Eu trebuie să-l ajut pe părintele Nil să-şi zidească cetatea în vârf de munte, unde să se roage şi să trimită lumina în lume până departe. Acela e rostul meu, ceva mai sfânt pentru mine nu e cu putinţă. Moartea Victoriţei mi-a deschis mintea şi mi-a liniştit sufletul, după durerea fără seamăn din prima clipă. Şi taci odată, tu, din chiperniţa ta de gură, cu mine e Domnul şi cu voi Nimeni.

Într-o noapte, Nanu Mâţu îi spusese popii: „Mi-e frică, părinte“. Jucau ţintar. Popa închise o linie cu trei boabe de fasole albă şi întrebă mirat: „De ce ţi-e frică? N-ai de ce“. „Mi-e frică. Visez.“ „Uită-te mai bine cum joci“, spuse popa supărat că n-are cu cine juca, mulţumit că astfel poate câştiga uşor. Rachiul de coacăze de anul trecut făcea mărgele în căni şi în sticlă. În ogradă, soldaţii care poposiseră acolo o noapte, în drumul lor spre naiba ştie unde după „întoarcerea armelor“ (cum spunea Grigoriţă Iuraşcu, iar ne-am făcut de râs, măcar de-ar ieşi cum trebuie), stinseseră focurile cinei şi cântau. Nanu Mâţu lăsă ţintarul, intră în odaia fetei. Odaia era goală. Liniştea, mirosul de femeie iubeaţă, mirosul Doricăi erau acolo, dar fata lipsea. Tatăl se uită pe fereastră. În jurul urmei de foc stăteau trei soldaţi; din grajd ieşi curând altul, care îşi potrivea cureaua pantalonilor. Unul dintre cei trei intră în urma lui. Nanu Mâţu, rezemat de perete, stătea cu ochii închişi, toate încheieturile lui se înmuiaseră şi se pregăteau să se scurgă din el. Avea o puşcă în odaia lui şi două pistoale. Dar soldaţii râdeau fără grijă, iar puştile lor, adunate în piramidă, se vedeau foarte bine.

În cealaltă odaie, popa, cu mânecile cămăşii suflecate, moţăia; anteriul zăcea într-un colţ.

— Fata asta a mea, părinte, nu poate fără bărbat. Ce-ar fi să-i citeşti ceva, e slabă la minte, fă-i o moliftă.

— Acum nu pot, mâine îi fac.

Popa râdea; măturase cu palma boabele de fasole albe şi negre din colţurile ţintarului.

Nanu Mâţu auzi uşa de la odaia fetei. Când ajunse acolo, ea dormea, avusese oare timp? Iar chipu-i purta atâta linişte şi mulţumire, încât tatăl îşi făcu trei cruci, înjură apoi şi o acoperi cu plapuma, să nu-i fie frig în somn. Năvăli în odaia unde popa începuse să cânte pe glasul al cincilea, care, se ştie, este cel mai frumos.

Lui Nanu Mâţu i se prăpădise la a doua naştere nevasta cu tot cu pruncul ei, un băiat pe care ar fi trebuit să-l cheme Alexandru. Nanu Mâţu era porecla moştenită de la străbunicul lor, hangiul din Modra, fratele morarului de la Izvorul Milei. Neamul lor se numea Agrigoroaie, dar bărbaţii purtau cu ei, ca pe un semn din naştere, porecla hangiului. Nanu Mâţu cel de azi rămăsese cu Dorica şi cu averile lui. Stăpânea doi munţi şi patru sute de oi, avea păşuni pe platouri şi pământ la câmpie, departe, la Crucea Apelor, munţii nu se vedeau de acolo nici măcar ca o ceaţă albastră, era o întindere de pământ negru şi gras. Nanu Mâţu îl dădea în parte şi cobora numai toamna târziu, când îşi lua veniturile. Nu e lacom, spuneau oamenii, ia doar trei cincimi şi mai plăteşte şi nişte procente peste dacă e secetă sau grindină. N-are nevoie de contabil, face cu capul lui toate socotelile.

După ce încheia bilanţul pentru anul în curs şi cu migală tot ce urma pentru anul următor, petrecea trei zile şi trei nopţi la Lacurile Amare. Băi termale, ape minerale bune la nimic şi la toate cele, cazinou. Aici veneau bătrânii să-şi repare balamalele şi tinerii să toace banii părinteşti, să facă dragoste sau numai să caşte gura.

Povestea pustnicului Nil şi a schitului său de piatră, de lemn şi de aramă va fi scrisă atunci când îi va veni vremea.

— Băgaţi de seamă, zise iarăşi Nanu Mâţu.

Paraschiva, Ana şi Sâia dădură din cap; da, au să bage de seamă, dar, în spatele lui îşi făceau între ele semne.

După asfinţit, pământul rămase fierbinte, iar în heleşteul din grădina cu meri peştii încercau fără folos şi leneş să sară din apă. Munţii, înainte de căderea nopţii, înviau luminaţi de soarele nevăzut din spatele lor.

Bătrâna venise să-l vadă pe Nel. Era bunica băiatului. Bătrâna slujise la mama lui Nanu Mâţu pe vremuri. Cu toate că erau rude apropiate, trăise laolaltă cu slugile, în odăile lor din adâncul curţii. Fata bătrânei, mama lui Nel, Antonia, murise într-o dimineaţă de iarnă. Tatăl lui Nel era la război, fireşte. „Adă băiatul să stea vara asta la mine“, spusese Nanu Mâţu. „Să fie de sufletul tatei pomană; zi bogdaprosti.“ „Bogdaprosti.“

Nel mergea cu gâştele, câteodată cu caii noaptea în Ostrov, împreună cu cei doi argaţi de la cai. Când se ducea tainul la stâni, o dată pe lună, Nel urca şi el muntele, şi atunci îi plăcea să se ridice în genunchi, între samare, pe spinarea catârului.

Bătrâna spuse:

— Nanu Mâţu parcă nu mai e Nanu Mâţu, nu-i mai seamănă, nu ştiu cum.

— Mă bate, bună, şi mă strânge de ceafă.

Foarte bătrână, bunica tresări.

— Te bate tare?

— Nu mă bate tare, mă strânge de ceafă.

— Dar porumb mai are?

Băiatului îi apărură lacrimi în ochi, dar parcă n-ar fi fost ale lui, curgeau pe alt obraz.

Mâna bătrânei i se aşeză pe creştet. Era o mână de lemn, băiatul simţi asta. Mâna alunecă, mai bine zis, căzu spre ceafă. Această mângâiere bătrânească nu ţinu mult. Bătrâna zise:

— Fără cartofi şi fără porumb nu-i bine, nu se poate.

Acum stăteau faţă în faţă doi oameni, şi ei vorbeau despre iernile care vin repede, şi despre hrana cea de toate zilele, şi despre câte sunt pe lume lăsate omului. Bătrâna venise din bătrâneţile ei făcute din zile vechi, cu marginile şterse, intrate unele într-altele ca nişte rotocoale de aburi, ca umbrele, ca nişte cercuri nestatornice de ceaţă.

— Da, zise băiatul. Fără porumb şi fără cartofi nu-i bine.

Nanu Mâţu ieşi din Casa de Sus. Porţile se deschiseră şi intrară vacile şi boii; călcătura lor largă bătea lespezile cu sunete seci, burţile grele se legănau. Două femei turnau apă în jgheabul fântânii. Un vânt de seară murea şi învia de bucurie.

Nanu Mâţu întrebă:

— Pe la voi, prin Tânga, au mai trecut azi soldaţi?

— Trec, zise bătrâna.

— Neculai nu vine noaptea asta, spuse Nel. Urcă la Hereju, vine dimineaţă.

— Neculai nu vine, dar vin soldaţii şi umplu ograda, spuse Nanu Mâţu.

Arătă spre băiat:

— Dacă-i cuminte, îl ţin până la iarnă, poate să stea. Zi bogdaprosti...

Băiatul se feri şoptind:

— Nu ştiu, Neculai nu-mi spune.

Bătrâna zise:

— Bogdaprosti!

Dorica deschise fereastra şi strigă:

— Mătuşă Neftalie, mătuşă Neftalie, bine c-ai venit. Am avut un vis: se făcea că în noaptea asta vin zece soldaţi şi un ofiţer cu sabie.

Ea izbucni în râs:

— Au să facă un foc mare în ogradă...

Nanu Mâţu spuse:

— Şi ce mai vorbesc ăştia, babă Neftalie?

— Ce să vorbească? Se uită, dorm o noapte şi pleacă. Nu spun nimic.

Nanu Mâţu îşi băgă mâinile în chimir, închise ochii şi, cu ei închişi, se uită la cer. Băiatul prinse între degete un ciucur negru de la şalul bătrânei. Ea nu-l privea pe băiat. Băiatul zise:

— Când mai vii, bună, să-mi aduci roşcovei.

Şi nu plângea, se juca mereu cu ciucurii şalului.

— Du-te la Paraschiva să-ţi dea cartofi, spuse Nanu Mâţu, porumb nu mai este.

În chilerul lung, cele trei femei, adunate în jurul bătrânei, vorbeau.

— Parcă au dat frigurile-n el, lingoarea, toată ziua umblă capiu.

— Ca cum s-ar teme de dracu', aşa umblă.

— Avem noi ochi de văzut: pe băiat îl bate din cauza nebunei.

— Asta a fost o vară cât şapte, zău, na. Curtea asta stă pe dos acum...

Bătrâna zise:

— Eu aud, pe unde umblu, ascult. Dau în bobi şi în oglindă.

— Ce spun bobii şi oglinda? întrebară cele trei femei.

— Nu spun nimic. Bobii se încurcă, oglinda se abureşte, nu ştiu nimic.

În traista bătrânei, femeile puseră cartofi, şi fasole, şi porumb, şi un borcănaş cu miere de tei, şi, de necrezut, de mult nu se mai auzise de aşa ceva, orez, o mână de orez într-o batistă strânsă la colţuri, deşi stăpânul nu poruncise decât cartofi.

Neculai plecase în armată. Ieslea unde dormise el era goală. Nel dormea singur în podul grajdului. În odihna lor de o noapte, soldaţii făceau focul în ogradă.

Nopţile se făcură mai lungi. Spre dimineaţă, ele amorţeau, cădea o ceaţă udă din munţi şi se culegeau prunele, iar oile se găteau de iernat.

Petre veni într-o astfel de dimineaţă. Venea de peste apă şi călărea un cal slab, fără şa, fără zăbală, legat doar cu o funie de grumaz, şi funia era frâul. Nel stătea în gura podului. Era şi nu era ceaţă.

Petre descălecă în drum, dinaintea porţii. Dezlegă funia, lovi cu ea calul, strigă:

— Du-te, haida...

Calul nu se mişcă. El îl lovi iarăşi, îi băgă degetele în ochi şi abia acum animalul se smuci şi o luă la fugă. Omul fluieră după el. Se auzi îndelung, în dimineaţa liniştită, galopul calului singur, trei câte trei lovituri de copită, mereu mai depărtate şi mai scurte. Omul intră în ogradă. Nel întrebă:

— De ce-ai alungat calul?

— Nu era al meu.

— Păi, al cui era?

— Era un cal...

Nel sări pe movila de gunoi. Din iarba rară care creştea între lespezi, străinul culese pe negândite o şopârlă. Coada ei bătea degetele omului şi, în afară de burta moale, albicioasă, totul la ea era verde, solzos.

Omul râse:

— Hei, domnişoară.

Nel sări jos.

— Hei, domnişoară, n-auzi? zise băiatul.

Şopârla se zbătea întruna. Omul râdea. Băiatul râdea. El zise:

— Eu am prins odată un guşter.

— Hei, cuconiţo, zise omul. Ia du-te tu la guşterul casei.

Dădu drumul şopârlei. Animalul căzu pe o lespede albă. Stătu o clipă nemişcat, nu ştia încotro s-o apuce, nu-i venea să creadă bunătatea omului şi, continuând să nu creadă, ţâşni printre lespezile de piatră, pieri, uite-o, nu-i, şi ajunse în fundul pământului şi ieşi tot atunci nu departe, lângă scara de piatră de la Casa de Sus.

Nel sărea într-un picior în jurul străinului, îi plăcea să facă asta şi ar fi făcut-o mereu. Nu obosea, fiecare săritură strângea în ea alte două şi, în

felul ăsta, se poate sări mereu, cel puţin trei ani.

— Cum te cheamă? îl întrebă băiatul pe Petre.

Iar el răspunse:

— Petre.

— Eu sunt Nel.

Petre se duse spre odăile slugilor. Deschise pe rând uşile, se uită înăuntru, pe ultima intră şi ieşi de acolo cu o bucată de bostan turcesc atunci scos din cuptor. Miezul din care muşca era foarte galben şi aburea. Paraschiva, Ana şi Sâia apărură pe neaşteptate. Se uitau la acest bărbat şi mai ales la felul cum muşca miezul bostanului.

Nel stătea în mijlocul ogrăzii. Privind la tot ce face Petre, îl năvăliră din foarte adâncul lui gânduri neştiute, spaime, cuvinte noi, pe care nu le mai auzise, mici vietăţi care-l cutreierau în toate părţile, căutând loc să iasă. Şi o parte ieşiră, odată cu vorbele negândite, dar spuse tare:

— Petre, nu ţi-e frică? Ţie nu ţi-e frică, Petre?

— Hă? De ce să-mi fie frică? se miră Petre şi zvârlea printre dinţi sâmburii albi.

Paraschiva întrebă:

— Nu ţi-e frică? Umbli aşa, deschizi, închizi, mănânci, cine eşti?

Ana îl privea dintr-o parte şi zise:

— I-e foame.

Iar Sâia spuse:

— Când stai şi te uiţi la el, ai zice că nu-i este frică de nimic.

Ea îşi legăna umerii şi zâmbea. Petre îşi şterse gura cu podul palmei şi spuse:

— Eu, muierilor, am mai văzut câte ceva.

Ele se băgară unele într-altele şi în locul lor rămase o singură muiere cu trei capete. Cocoşul cântă de cinci ori. O ceaţă veche de la miezul nopţii se mistui. Nel zise:

— Neculai nu mai vine, este loc în iesle pentru dormit. În iesle-i cald.

Din Casa de Sus ieşi Nanu Mâţu. Paraschiva, Ana şi Sâia se făcură nevăzute. Cei care culegeau mere cântau în grădina cu meri. Nanu Mâţu îl

privea pe Petre. Petre se uită spre grajduri, spre case, spre grădini, apoi ridică ochii în cerul nici jos, nici înalt, nici blând, nici aspru: cer de toamnă fără nori, dar plin de aşteaptă-ploaie.

— Bună treabă, zise el.

— Ascultă, spuse Nanu Mâţu, nu mai am nici un loc la mere. La bătutul prunilor, dacă vrei, în altă parte n-am.

Petre zise:

— Bună de tot treaba.

Nanu Mâţu îşi descheie nasturele de sus al cămăşii, apoi nasturele de la haina lui neagră. Obrazul drept îi zvâcnea uşor. Se deschise o fereastră. Dorica se apleca peste pervaz şi atunci Nanu Mâţu strigă cât putea el de tare, urlă ca niciodată:

— Căţea, iepuroaică stricată, închide geamul!

Petre îl atinse cu mâna, iar el tăcu. Dorica zise:

— Dimineaţa e cel mai bine, o să avem nişte dimineţi bune. Dimineaţa, dimineaţa, cântă fata.

În gândul lui copilăresc, Nel îşi spuse: „Ia să văd, pot alerga într-o suflare până la poartă şi-napoi?“. Se temu că tălpile n-au să se desprindă din loc. Şi deodată fugi şi se întoarse. Se agăţă de Petre:

— Ia uite, Petre, am fugit şi m-am întors. Ce zici Petre?

Şi clipea din ochi băiatul, iar Petre îi apucă o ureche între degete şi o ciupi în aşa fel încât băiatul se prăpădi de râs.

Nanu Mâţu îşi încheie nasturele hainei. De la ţipătul de adineauri îi rămăseseră ochii roşii. Spuse:

— Nu mai râde de pomană. Mai bine vezi unde-s muierile astea trei.

Dorica nu mai era în fereastră. Paraschiva veni cu o cană de apă şi i-o întinse lui Nanu Mâţu.

— Ce vrei? se răsti el şi făcu un pas înapoi. Ce-ai adus? Cine ţi-a cerut?

Ca niciodată, Paraschiva căpătă glas:

— Cum cine mi-a spus? Nu mi-ai făcut semn şi n-ai strigat să-ţi aduc apă? Iaca am adus. Ce, aveam să vin singură, dacă nu eram chemată?...

Nanu Mâţu îşi trecu palma peste obraz. Urmele degetelor rămăseseră albe, de o parte şi alta a nasului. Luă cana cu apă limpede şi o vărsă departe de el.

Apa se desfăcu în lumină, căzu neagră pe lespezi. Întinse cana Paraschivei. Femeia plecă şi, trecând pe lângă Petre, începu să plutească.

Nanu Mâţu se dădu de trei ori peste cap şi se făcu un om bun. Se apropie de Petre şi, pentru a ajunge aproape de urechea lui, întinse gâtul:

— Te fac pândar la grădini. Ai şi heleşteul.

Nel spuse:

— În ieslea lui Neculai e cald şi bine acum, nu doarme nimeni acolo.

Petre îşi lovi palmele.

— Ei, asta-i, spuse el. Eu am treabă, n-am timp de stat. Mi-era foame şi-am intrat; mi-a trecut acum. Dă-mi o sticlă de ţuică, miroase al dracului de tare.

În spatele grajdurilor erau două cazane unde fierbea ţuica.

Dinspre Casa de Sus venea Dorica. Mergea urât, dar se juca frumos cu mărgelele. Foarte vesel, foarte bun, Nanu Mâţu îi spuse lui Petre:

— Stai, nu pleca, aşteaptă.

Apoi, luând-o de mână pe Dorica, o trase după el spre scara de piatră şi o îndemnă cu vorbe dulci. Fata, peste umeri, nu avea ochi decât pentru Petre. Nanu Mâţu se întoarse. Mereu vesel, îl pofti pe Petre în odăile slugilor şi aduse el însuşi ţuică.

Petre nu mai râdea. Nel stătea în colţul grajdului, privea în pământ, nu vedea nimic acolo, dar privea.

După ce Petre ieşi, Nanu Mâţu se repezi la porţi. Erau două porţi grele, înalte, ferecate cu drugi de lemn şi de fier şi deasupra lor se ascuţea o streaşină de ţiglă, iar pe creasta streaşinei stătea o cioară. Nanu Mâţu izbi porţile, trase zăvoarele, băgă drugii în belciuge. Cioara zbură departe. Nanu Mâţu se răsuci, îşi lăsă spatele în lemnul greu, îl sprijini; ţinea

mâinile desfăcute, departe de el, iar palmele deschise propteau şi ele poarta.

Dorica plângea şi suspina în fereastră şi deodată aruncă şiragul de mărgele. Şiragul se rupse, curse pe lespezi şi găinile proaste se repeziră, dar fugiră bătând din aripi, cu guşile pline de sticlă.

Între ele, cele trei femei vorbeau:

— Parcă a fost un vânt, nu ştiu cum.

— Şi era aşa: când râdea, când nu râdea.

Sâia zise:

— A văzut el câte ceva pe unde a umblat.

Nanu Mâţu se desprinse încet de poartă. Dar nu apucă să ajungă în mijlocul ogrăzii, că se întoarse şi deschise.

Soldaţii întrebară de ce închide el poarta ziua, în amiaza mare? Apoi uitară de întrebare, erau prietenoşi, murdari, flămânzi. Păruseră lacomi şi furioşi, dar erau îngânduraţi. Fetei îi trecu plânsul, coborî şi se apucă să culeagă mărgelele rămase după năvala găinilor.

Porţile stăteau deschise. Nanu Mâţu râdea. Încă nu venise noaptea, era zi cu soare. Soldaţii se spălau la fântână, se stropeau cu apă, mâncau zeamă de carne şi lingurile sunau ori de câte ori loveau marginile gamelelor.

Nel nu făcea nimic. Deodată îl împinse din senin o părere de rău şi nu ştia de ce, şi crezu că-i pare rău fiindcă n-o să mai poată alerga într-o singură suflare până la poartă şi-napoi. Nanu Mâţu se ducea spre cazanele de ţuică.

Nel închise ochii şi fugi, fugi până la poartă, se întoarse şi mai avea destul suflet în el, şi atunci desfăcu picioarele şi, astfel, prin golul dintre ele, aplecându-se mult, privi înapoi şi văzu porţile deschise, răsturnate, şi animalele întoarse, şi casele răsturnate, şi îi plăcu jocul acesta.

Palladion

Eu locuiesc la etajul opt. Uneori, când plouă, îmi pierd vremea cu Palladion. Palladion se joacă folosind o tablă obişnuită de şah şi numai cinci piese. La sfârşitul partidei, se cântă obligatoriu în cor vechiul cântec de chef: *Ahoe, îndrăzneţule Ulise*... Una dintre condiţiile-cheie ale jocului: cele cinci piese nu trebuie să se cunoască între ele. Faptul că se poate juca de unul singur e numai în aparenţă lipsit de importanţă. Într-o vară, cei cinci profitară de lipsa mea de experienţă (dându-mi-se multe dovezi de devotament, eram convins că fără mine nu sunt buni de nimic, cu alte cuvinte, căpătasem încredere deplină în ei) şi o şterseră la Bucureşti. Cei cinci nu erau alţii decât Grigore, Baltazar, Spânul, Contele şi Patrocle. Era o zi aproape de duminică.

*

— Lumea e mică, domnule, zise Grigore. Ai fost la Bucureşti? Îmi pare bine.

— Mi-e silă de trenul ăsta de după-amiază, zise Baltazar. N-are locuri.

— Totuşi, e un accelerat.

— Un accelerat fără locuri nu-i un accelerat cu locuri, oricât ai vrea să mă convingi, nu-i.

— Când îl trage la peron?

— O fi având măcar vagon-restaurant?

— Unde dracu' o fi dispărut? Acum era în buzunar, nici nu-i un minut, unde-i?

— Vrei să spui că-i totuna cu locuri ori fără locuri? Ha-ha, râse Grigore, vezi, domnule, noi nu discutăm normal, zău, are haz, doar citesc şi în cărţi, uite, ai dialog: unul întreabă, semnul întrebării, unul răspunde,

semnul mirării, un semn, alt semn, dar noi, ha-ha, eu întreb şi dumneata întrebi şi nu răspunde nimeni, ai băgat de seamă?

— Interesant, zise Baltazar, cum ai observat?

— Cu lupa.

— Fără lupă nu se poate?

Foarte trist, Grigore zise:

— Să vezi ce târziu îl trage la peron. Are să-l tragă numai cu un sfert de oră înainte de plecare, un singur sfert, ai să vezi; aşa fac ăştia! E un tren imposibil, cel mai imposibil tren, ai dreptate, nici eu nu merg niciodată cu el.

Departe, foarte departe, trenul ieşea din triaj. Un tren care habar nu avea că linia pe care alunecă orbeşte i-a fost stabilită, după calcule precise, în birourile staţiei cu miros de motorină şi şepci, haine de ploaie, paltoane cu nasturi de alamă atârnate în cuiere, după uşi cu geamuri şi fără geamuri, cu fişete de tablă vopsite în verde, birouri care curg unele într-altele, saluturi ceremonioase amestecate cu saluturi indiferente şi cârnăciori aduşi de la bufet la ora 10, cu mese scunde, ocupate de dactilografe naive, cu mese lungi, la care calculează dispecere corpolente, măritate uneori cu şefi ce verifică chiar lucrările şefilor acestor neveste, birouri mari şi mici, terminate în cele din urmă într-o încăpere unde biblioteca, pereţii, aerul poartă amprenta vizibilă a unui alt şef, care stă la un singur birou, tăiat perpendicular de o masă lungă, înconjurată de scaune, unde se aşază când sunt chemaţi toţi ceilalţi subşefi şi şefi, şi aici se aprobă, după caz, linia: întâi, a doua, a treia etc., pe care, departe, se bănuieşte apropiindu-se trenul de după-amiază. Ultimul vagon fiind acum primul, toţi câţi aşteaptă sunt deodată cuprinşi de frenezia acestui mers, toţi se trezesc într-o fugă agitată cu spatele înainte, se pomenesc mergând în mâini, ţinând valizele nu de mânere, ci de partea cealaltă, cu vârfurile pantofilor, limbile marilor ceasuri merg de la 6 la 12 prin 3, nu prin 9, până când peroanele se răstoarnă, acoperişurile de sticlă mată plesnesc, se desfac în acelaşi timp într-un fel de umbrelă gazoasă, iar Contele zâmbeşte, fiindcă numai el era în stare să se gândească la toate acestea: era

un individ care trăia de mulţi ani singur, avea o imaginaţie nemaipomenită, care exploda din nimic, se ramifica monstruos într-o fracţiune de secundă şi, de nenumărate ori, îl făcuse să-i pară rău că o are.

— Omor, zise Grigore. Iată cuvântul, omor se face, am să stau în picioare, parcă văd, cel mai idiot tren posibil, niciodată nu merg cu el, dumneata ai dreptate.

Avea o valiză galbenă, cu fermoar lung şi buzunare aplicate.

„Iată o valiză“, rumegă Baltazar, „care în urmă cu câţiva ani ar fi făcut pe mulţi să întoarcă ochii după ea, ochi miraţi, invidioşi, galeşi...“.

În urmă cu vreo zece ani, cooperativa meşteşugărească, la birourile căreia lucra şi Baltazar, lansă un model de valize cu fermoar şi buzunare aplicate. Preşedintele, energic, cunoscut ca un om fără interese personale, convocă într-o şedinţă tot personalul administrativ. Pe urmă, preşedintele făcu o scurtă expunere a situaţiei internaţionale, după care relată pe larg importanţa noului model de valize conceput în cooperativă, vorbi despre avantajele multiple ale acestuia, arătă că sunt şi unele lipsuri, neînsemnate însă faţă de realizarea în sine şi, în concluzie, sugeră ca, drept exemplu de urmat, în primul rând personalul administrativ să-şi cumpere de la magazinul de desfacere al cooperativei câte o valiză-tip. Aplauzele nu mai conteneau. Baltazar se înscrise primul la cuvânt, vorbi mult, emoţionat şi îşi luă angajamentul să cumpere două valize. Preşedintele îl felicită pe loc. Convins că această chestiune este mult mai importantă decât pare, Baltazar vorbea numai între patru ochi cunoscuţilor despre o *problemă* a valizelor, îşi spunea: „Bine că m-am asigurat cu două, bine că mi-am luat angajamentul ăsta cu două, poate nu era rău să fi spus trei“.

„...Da, astăzi, problema valizelor pare rezolvată, tot aşa cum mă cheamă pe mine Baltazar şi aştept trenul. Uite, domnule, pe atunci, asta era o problemă esenţială, acuma-i rezolvată, acum orice cetăţean îşi poate cumpăra pe un preţ de nimic o valiză la alegere, fel de fel de modele. Toţi au, ehe, nu mai poţi deosebi azi, după valiză, pe un şef de serviciu de un tâmplar, lucru care-mi dă de gândit. Dar dacă înţeleg bine, dacă am eu fler, şi am, pe tapet stă acum problema huselor, ceva mult mai subtil, miros eu,

nu mă pot înşela, de mult o miros, husa, ei bine, asta-i o problemă, nimeni nu s-ar fi gândit...“

— Nici un loc, zise Grigore, n-o să avem nici un loc, ascultă-mă pe mine, trebuie să facem ceva.

— Nu se poate, zise Baltazar, n-are locuri, n-are, ştiu, se aglomerează, sardele, probleme, mă rog, dar nu se poate, găsesc eu un loc, acolo.

Din depărtatul, imensul triaj, populat cu linii paralele, linii care se taie în X şi Z şi linii care se întâlnesc în unghiuri ascuţite, obtuze, drepte, linii în arcuri de cerc, ascuns într-o ceaţă albicioasă, în trâmbe de fum, venea trenul. Ultimul vagon era un vagon fericit, fiindcă toate celelalte vagoane îl credeau primul, trecând cu uşurinţă peste faptul că locomotiva făcea toată treaba împingându-le. Imaginaţia Contelui improviză o răzbunare a celorlalte vagoane, noaptea, în mijlocul câmpului pustiu, o îngrămădeală a roţilor pe o singură osie, o chermeză a geamurilor în aşchii, a tampoanelor, a lemnului, a fierului, a frânelor, ţipetele prelungi ale micilor plăci albe pe care, în trei limbi, se scriu sfaturi utile cu privire la întrebuinţarea ferestrelor şi closetelor.

— Ascultă, strigă pe neaşteptate Grigore, stai dumneata aici. Eu alerg la capătul peronului, sar pe scară şi iau două locuri.

— Nu fă pe grozavul, se sperie Baltazar. Am văzut cu ochii mei: unul într-o zi a sărit pe scară, îi ţinea altul valiza, tot aşa: „Iau eu locuri, tu ţii valiza“. Sare, apucă bara, scapă, alunecă sub roţi. Ştii cum a alunecat? Încet-încet, parcă ar fi trebuit să-l filmeze şi-i striga regizorul să nu se grăbească, aşa, e foarte bine... Amândouă picioarele, da! Am văzut eu; nu o fă pe grozavul. Şi unde mai pui (acum frica lui Baltazar se făcu atât de mare, încât glasul scăzu, vorbea numai urechilor lui, buzele nici nu se mişcau), da, unde mai pui că Miliţia l-a luat la rost pe cel care ţinea valizele, că de ce l-a lăsat, că ce-i cu valizele, anchetă în toată regula, era s-o păţească. N-are rost (vocea crescu), n-o fă pe grozavul. M-am convins: nu-i bine s-o faci pe grozavul. Am încercat şi eu, am avut o dată o *situaţie*, n-a durat, dar era o situaţie, da, mai bine stai în banca ta, aştepţi. Eu nu

sar, eu nu mă grăbesc, de ce să mă grăbesc, tot acolo ajung, n-are nici un rost, îţi vorbesc ca unul care a avut în mână o situaţie, nu, n-are rost.

Glasul lui Baltazar se perforă din loc în loc cu vagi amintiri dintr-o copilărie cu părinţi buni, cu bunici cu ochelari, cu vrăbii care ciugulesc din palmă, miros de zahăr ars, gutui, lumină zmeurie, Făt-Frumos, nici un nor pe cer, liliac.

— Nu te agita, prietene, de ce să-mi laşi valiza, dă-l încolo, găsim noi, stăm în picioare mai bine, decât să se întâmple cine ştie ce, n-are rost.

Teama îl legă iarăşi burduf, îi puse căluş: cenuşiu, peron inundat de aburi, sudoare, fluierele picioarelor fluieră chinuite, roţile, anchetă, de ce l-ai lăsat să se urce, cine ştie ce poate ieşi, ce-i cu valiza, nu...

— Ascultă, strigă, n-are rost, ţi-am zis doar: parcă-i arăta regizorul cum să alunece încet. O fi avut şi el săracul copii, nevastă, era unul mic, chel, îţi spun eu...

Trenul se apropia. Începură să se zărească treptele vagoanelor abrupte, negre, înguste. Mersul roţilor nu prea repede rostogolite anunţă pe rând pauzele dintre capetele şinelor, pauze cărora Baltazar le cunoaşte importanţa. Nu sunt pauze întâmplătoare. Aceste distanţe bine calculate sunt necesare, fiindcă fierul se dilată la căldură şi se contractă la frig, iar oamenii, înţelegându-l, îi dau această posibilitate, îl lasă să se strângă şi să se întindă, măcar atât să-i lase şi lui. Aşteptare. Invazie de maimuţe într-un baobab, Contele zâmbi subţire, oameni, scări, bine că mi-am găsit un loc, e locul meu, vino repede, nu-l pot ţine, eu am venit întâi, te priveşte, e al meu, e locul meu, nu mă interesează, e locul meu.

— Curând se va opri, spuse Baltazar.

În locul lui Grigore stătea valiza lui galbenă, fără husă, cu mânerul căzut într-o parte, având un aer foarte trist.

— Ooooo! izbucni Baltazar, ia uite, domnule, abia acum văd, unde mi-a fost capul, ia uite, oooo!, ăsta n-are husă. Cum naiba a rămas el până la ora asta fără husă? Ia uite ce chestie! Ori e nebun, ori cine ştie ce-i cu el, auzi, să n-aibă husă!

În chioşcul de sticlă, unde se dădeau citrice şi îngheţată, vânzătorul nu striga, tăcea ca un fier de călcat, mâinile lui vorbeau pentru o sală întreagă de femei care aşteaptă rândul la coafor, mâinile lui delirau, şi aveau de ce, fiindcă toţi cei care pleacă sau vin sau cei care aşteaptă un tren nu pot trăi fără îngheţată şi citrice.

— Ia uite, se întoarse Baltazar către vânzătorul în halat verzui, nu vorbeşte. Ce ciudat, un tip care vinde îngheţată şi sirop să tacă, n-am mai văzut. Bucureştiul ăsta, domnule, fel de fel de ciudăţenii.

Reveni la valiză. Se gândea: „Ce-o fi având aici Grigore? Fără husă?“. Se prefăcu într-un semn de întrebare de un metru şaptezeci şi şase, singura lui grijă fiind menţinerea echilibrului; nu-i uşor pentru un semn de întrebare, care are capul mult mai mare şi greu decât singurul picior ascuţit, cum îl ştim cu toţii, să stea nemişcat într-un biet punct.

Un copil se izbi de el şi Baltazar strigă:

— Ai să mă dai jos, obraznicule, de ce nu te uiţi unde calci, vrei să mă nenoroceşti?

— I-auzi la el, ce spate are, ce greutate, om în toată firea, ca să nu spun altceva, şi uite cum vorbeşte cu un copil! spuse mama foarte grasă şi elegantă soţului ei înalt, cu pălărie de fetru şi care mânca o îngheţată verde, în timp ce mâna dreaptă ducea o valiză cu husă albastră.

— Mă iertaţi, spuse Baltazar, vă rog să mă iertaţi.

Priviri timide, adânci apoi spre cei trei, gest larg, îndatoritor:

— Ce husă frumoasă aveţi, foarte frumoasă husă...

— Ce spune? mârâi bărbatul. Ce vrea? Husă? Cine-i ăsta?

Un şir de vagonete încărcate cu baloturi şi saci îi despărţi, claxonul strident făcea gaură în mulţime, iar vagonetarul era mândru, era şeful suprem al vagonetelor, el nu dădea socoteală nimănui, în afara magazionerului-şef, care nu era de faţă, era la antipod, în întunericul marii sale magazii, la capătul unui labirint complicat de lăzi mari şi mici; îi era frig în halatul său cenuşiu, stătea la masa luminată de un bec suspendat, între dosare şi ştampile, izolat de restul oamenilor care n-au altă treabă decât să se plimbe, în loc să stea la magazie să-şi vadă de serviciul lor!

Trenul nu ieşise încă din triaj, zăcea pe şine, era gol. Trecea în goană fără obstacole de-a lungul culoarelor, uşor încetinit pe platformele inegale dintre vagoane, insinuându-se aici, în cutele paralele ale burdufului protector, un miros de zgură, de şină călcată îndelung sub roţi, miros de abur vechi, nou, gustul fumului dospit, al fierului plouat şi lustruit de milioane de mâini zile, şi săptămâni, şi luni, şi ani, nins, uscat de soare, strecurat prin vânt, trecea nevăzut spiritul liniştit şi blând al acelui fel de singurătate datorită căruia te simţi bine într-o sală de spectacole goală înaintea începerii programului, nu şi după plecarea spectatorilor, şi mai ales te simţeai bine în copilărie, când, venind primul în clasă, mult înaintea primei ore, iarna îndeosebi, era încă noapte afară, stăteai singur şi aşteptai venirea celui de-al doilea, era încă frig, dar te puteai încălzi la viitoarea căldură – o şi ghiceai plutind treptat spre mijlocul încăperii cu bănci, catedră şi tablă –, căldura de la ora 12 (atunci se deschidea ultimul geam, primul nu se putea deschide, s-ar fi făcut curent de la uşă, profesorul ar fi răcit şi, lipsind de la şcoală o zi sau chiar mai multe, întreaga clasă, de la repetent la premiant, ar fi fost peste măsură de întristată), iar în jurul sobei trăia aerul focului proaspăt şi după venirea celui de-al doilea nu mai era atât de frumos, iar după venirea celui de-al treilea era şi mai puţin frumos, şi mult mai puţin frumos era după venirea celui de-al şaselea şi după asta totul era altfel, dar rămânea aşteptarea numai de tine ştiută a zilei următoare.

Banchetele sunt goale, semnalele de alarmă în siguranţă deplină, roţile în osii, nemişcate, toate la locul lor; tablourile fixate în rame înguste, oglinzile din faţa tablourilor, plasele de bagaje, perdelele, lămpile ascunse în plafoane boltite, scrumierele fixe CFR, controlul caloriferului la zero. Doi ceferişti în haine pătate de ulei dorm întinşi pe banchetele înguste, unul în vagonul 3, altul în vagonul 21, au mâinile încrucişate pe piept, chipiurile breslei le protejează ochii, dorm adânc, de câteva ore, şi visează trenuri, triaje şi călători clandestini. Unul sforăie, altul nu. Cel mai tânăr

va câştiga peste o săptămână la Pronosport o maşină Fiat 600, ceea ce îl va întrista oarecum, fiindcă el nu se gândise vreodată la aşa ceva, îi venea acum o grijă nouă, ar fi vrut mai degrabă o fată: nevasta lui îi făcuse până atunci trei băieţi, iar la Pronosport juca fără un gând anume, juca numai pentru că aşa era obiceiul.

— Sufăr cu inima, spuse Spânul omului de la Căile Ferate, care avea în mâna dreaptă un ciocan cu coadă lungă, iar în mâna stângă cheile de o formă aparte cu care se deschid vagoanele.

Uşile vagoanelor sunt găsite întotdeauna deschise şi oamenii se înfurie, vociferează, înjură atunci când dau întâmplător de una închisă; ciudat, ar trebui, dimpotrivă, să se bucure, faptul fiind foarte rar.

— Şi un frate al meu suferă cu inima şi are un picior mai scurt, spuse omul de la Căile Ferate.

Un sunet lung, patru sunete scurte anunţă starea osiilor, a roţilor, viaţa lor monotonă, atâtea sute de învârtituri pe minut, atâtea mii de învârtituri pe loc, şinele, traversele, magazia de fiare vechi, apoi focul şi altceva, într-o altă viaţă. Foarte priceput la roţi de tren, Spânul îşi aminti vechiul şlagăr cu privire la soarta acestora, care începea astfel: „Glasul roţilor de tren/ Numai şoapte de iubire...“.

— Vai, săracul, spuse Spânul. Are un picior mai scurt? Care picior?

— Stângul.

— Tot piciorul stâng e şchiop? Vreau să spun, şchioapătă cu tot stângul?

— Vai de sufletul lui!

Ciocanul cu coadă lungă pendulă în mâna omului cu tot cu mână, de la umăr.

— Ce spuneţi, domnule – nelinişte, speranţă, aşteptare în felul cum se schimbă frecvenţa pendulului –, nu cumva credeţi că se poate şchiopăta şi cu jumătate de picior?

— Mda... ce să-ţi spun... depinde.

— Credeţi? Mă gândesc, ştiţi, ar fi ceva, oricum, o jumătate de picior se tratează mai uşor decât un picior întreg, ar fi ceva.

— Cred. Ca să-ţi spun drept, sunt cazuri şi cazuri. Fel de fel de cazuri, dintre cele mai neverosimile unele.

O comandă scurtă se aude într-un megafon, undeva deasupra sutelor de spinări ale vagoanelor, deasupra nenumăratelor instalaţii aduse la acelaşi numitor de zgura şi praful triajului. Între traverse creşte iarbă de triaj, cenuşie, măruntă, rară. 735 de locomotive încep să fluiere deodată, oprindu-se apoi pe rând, un tren Diesel se târâie fără fum. Altă voce răspunde în alt megafon, mai multe megafoane vorbesc între ele, un megafon sentimental, un megafon trist, un megafon obraznic, un megafon care nu e ascultat, un megafon-şef.

— De când era mic o duce prost cu piciorul. De-atunci e mai scurt.

— Săracul! Vrei să spui că de atunci nu mai creşte.

— Cum să nu mai crească de-atunci?

— Foarte bine. Atunci era mic, dar şi celălalt picior era mic.

— Da, cam aşa, era mic.

— Ei, bine. Pe urmă, celălalt a început să crească.

— Aveţi dreptate, cam aşa.

— Vezi! Dar celălalt, stângul, dacă nu mă-nşel...

— Stângul!

— Ei, bine, stângul nu mai creştea.

— Aşa-i! Parcă aţi fi fost acolo, aşa-i.

— Deci a rămas mic. Asta voiam să spun.

În apropiere începu să curgă o cişmea, jetul de apă lovea puternic în tabla unui cazan gol.

— Nu cumva sunteţi doctor, domnule?

— Doctor? Ai nimerit-o bine...

— Credeţi că s-ar putea, vai, ar fi o minune, oare frate-meu ar putea să... adică cu piciorul?

— Sunt sigur. Ştiinţa înaintează pe zi ce trece. Pe zi ce trece.

— O, ştiinţa, spuse omul de la Căile Ferate.

Se aplecă şi izbi cu ciocanul într-o roată.

— Poate vreţi să vă deschid un vagon? Ştiţi, sunt închise. Eu am cheile, eu le deschid. După ce ataşează locomotiva, îl trage la peron, eu sunt înăuntru şi, fără să mă grăbesc, deschid uşile.

— Dacă ai vrea să fii atât de amabil. Eşti un om foarte cumsecade, desigur, vreau şi eu un loc mai bun, ăsta e un tren fără locuri rezervate, vreau un loc mai bun.

— Vă dau eu un loc bun. Aveţi a-ntâia, nu?

— Desigur, a-ntâia, fac un drum lung. Vreau un loc bun, asta vreau. Eşti cât se poate de amabil, nu mă aşteptam. *Acolo* se reped peste tine, te calcă, te strivesc în picioare. Am ajuns în sfârşit până aici. Nu-i cine ştie ce. Vreau un loc bun, nu-i mare lucru. Sunt destul de în vârstă, am dreptul la un loc bun.

— Vă dau eu îndată, nu trebuie să-mi spuneţi de două ori. La mine-i uşor. Eu am cheile, eu deschid vagoanele. Stau înăuntru şi, până ajunge trenul la peron, deschid. Asta fac.

Se urcă într-un vagon. Închise uşa în urma lui, o încercă. Uşa rămase închisă. Omul stătea la fereastră ca în rama unei oglinzi. Închise un ochi, duse mâna la chipiu. Pe urmă deschise cu cheia specială cu care numai uşile vagoanelor se deschid.

„Ce minte am şi eu, ce minte, parcă n-aş fi Baltazar, să stau cu ăsta de vorbă şi să nu văd. Să nu văd eu că n-are husă! Unde mi-era capul? Capul stă la locul lui. Este foarte bine. Când toţi au huse la valiză, când e atât de firesc să ai o husă, vine unul ca Grigore şi nu pune. Toţi o pun, el nu o pune. E revoltător. Este ultimul la care mă aşteptam să facă asta. Dar îl cunosc foarte bine. Am băut bere, am mâncat mititei, ce mai, ne vedem la meci, la Sport, una, alta. Nici nu mi-aş fi închipuit. Era normal, ce dracu’, n-avea nimic deosebit, era ca toţi. Extraordinar, îmbătrânesc, sunt ramolit, dracu’ ştie. Te pomeneşti că toţi ştiu şi eu cred că fac o mare descoperire. N-are husă. Nu, nu se poate, eu cred că nu-şi dă seama, e singura explicaţie logică. A uitat-o. *Nu ştie*.“

...Scumpei Ana cele mai calde urări de sănătate şi sărbători fericite cât despre Nicu vă înconştiinţăm că a obţinut transferul noi o ducem foarte bine încă odată vă dorim şi vouă dragi noştri...

Restul cărţii poştale aflate sub ochii lui Baltazar, la un pas, dispărea sub fesele blânde, acoperite de trandafiri, bujori şi crizanteme – mătase imprimată – ale unei doamne atunci aşezate pe bancă. Mai apucă să vadă un timbru în care zbura un fluture albastru sub un cer nepăsător, alături de alt timbru cu munţi.

„Dar dacă Grigore, canalia asta care în orice caz ştie ce înseamnă o husă bine întinsă pe valiză, corect încheiată, discretă, doc sau taifun, poplinul nu merge, e prea subţire, dacă acest individ *ştie.* El ştie şi se face că plouă. De altfel, n-a plouat de mult, ar cam trebui o ploaie, o ploicică bună, să mai spele străzile, să mai miroasă ca după ploaie, da, să simţi în nări mirosul ăsta proaspăt, domnule, ploaie de vară. Când l-o lua şeful la întrebări, să-l vedem noi pe acest Grigore cum scoate cămaşa. O să-l usture. Se face atunci mic, domnule, Grigore acum sfidează fără husă, o să se scape pe el, aşa cum îl văd... Intră la şeful. Şeful stă pe un scaun. Scaunul are spătar. Şeful se foloseşte de spătar. Uneori, nu se foloseşte de spătar. Stă cu coatele pe masă. Pe masă se află o mapă elegantă, care conţine tot ce-i trebuie şefului pentru scris. Pe masă se află şi un telefon. Uneori, şeful vorbeşte la telefon. Câteodată, vorbeşte foarte frumos la telefon. Atunci are ochii blânzi. Când termină convorbirea, spune: să trăiţi. Alteori, şeful nu vorbeşte frumos la telefon. Are fulgere de mânie în ochi. E aprig la mânie, deşi nu-i prea voinic. Undeva are un buton pe care, dacă apeşi, vine secretara. «M-aţi chemat?» «Da!» Stai în faţa şefului. El se uită în hârtii. Ţine palmele în cap. Parchetul stă întins pe covor. Ferestrele intră pe lumină, iar plafonul atârnat de lampa cu picior sprijină postavul vernil pe care este fixată masa. Pe oameni stau scaunele, când vin aici chemate. Somptuosul este un birou şef. «Ce ai, Grigore, văd pe fruntea ta un fel de oboseală, cum stai cu nervii?» «Vă rog, vă, nu, tovarăşe şef, stimăm, nu poate când, noi credeţi, îmi pare...» «Nu cumva ai febră, Grigore? Să chem secretara, să-ţi facă o frecţie, un ceai, ceva...» «A, nu, vă rog.» «O

cafea?» «A, nu, vă rog.» «Atunci să stăm de vorbă.» «A, nu, vă rog.» Da, băiete, te văd cum te bâlbâi, te văd de aproape, parcă aş fi eu, brrr, în locul tău, aşa te văd. Când o vedea şeful că la capitolul husă stai prost, n-aş vrea să fiu în pielea ta; sunt gata să le încurc, mi se agaţă vorbele unele de altele; lua-te-ar dracu', Grigore, cu husa ta. Măcar dacă te-ai fi purtat demn, dacă ai fi avut şi în faţa şefului aerul ăsta de sfidare, siguranţa asta. Valiză fără husă! Dacă nu te-ai fi bâlbâit... Ehe... Şeful în spatele biroului. Biroul lui, îl ştim. Tu pe un scaun, fumezi. Nu-ţi pasă de nimic. Piciorul drept peste piciorul stâng. Care să fie secretul tău, Grigore? La mijloc să fie numai aventura? Să fii unul dintre acele spirite neliniştite care izbucnesc dintr-odată, nu se poate, să fii oare..."

— Mă, strigă Baltazar, cum de n-ai *asta*, de ce n-ai pus-o, unde-i? Unde-i, amice Grigore, unde?

Degetul lui Baltazar străpunse valiza celuilalt, o ridică astfel până în dreptul ochilor, de unde îi dădu drumul, dar valiza nu se sparse şi nu curse nici o picătură de sânge. Şirul de vagonete încărcate trecu din nou pe lângă el. Vagonetarul fuma, era vesel, claxonul dădea măsura veseliei lui. Cartea poştală nu se mai vedea. Banca era ocupată de alţii. Acele marilor ceasuri săreau de la un minut la altul, toate în acelaşi timp, ceasuri electrice, ceasuri fără greşeală.

Valiza lui Grigore nu răspunse.

— Îţi mulţumesc, îţi mulţumesc, spuse Spânul. Îţi mulţumesc, dragul meu, m-ai înţeles perfect.

— Credeţi că fratele meu ar putea, cu inima lui, să reziste la operaţie? Sunt bucuros că mi-aţi dat ideea asta.

— Îţi mulţumesc, îţi mulţumesc, spuse Spânul. Un loc ca lumea nu-i mare lucru, dar vezi, e greu de găsit.

— Aveţi dreptate, ştiinţa face totul.

— Am să-mi iau un loc lângă fereastră, cu faţa încolo, ştiu eu, desigur, ştiinţa poate să facă totul. Lângă fereastră e mai bine ca la mijloc

sau ca lângă uşa de la culoar.

— M-aţi întărit, acum parcă-l şi văd mergând bine. E cel mai mic, e păcat să se prăpădească. Şi cu inima, şi cu piciorul, păcat...

— Lângă fereastră, zise Spânul.

— Am să fac orice, zise omul de la Căile Ferate. Orice. El e mezinul. Sunteţi un doctor bun.

— Să-mi pot întinde picioarele în voie, zise Spânul. Să-mi întind şi eu o dată picioarele în voie.

— La un moment dat, eram cu toţii descurajaţi, vă daţi seama, el este singurul nostru frate mai mic. Suntem nouă fraţi.

— Mulţi înainte, dragul meu. Înţelegi? Să pot închide şi eu un ochi, să mă pot odihni. E groaznic să nu poţi închide un ochi în tren.

— Mulţumesc, la fel. E un adevărat noroc că v-am întâlnit. M-aţi încurajat. Ăsta-i cel mai bun vagon din tot trenul. Fratele meu o să se mai liniştească. Trebuie să-i intre în cap că se vindecă. Dacă nu-i intră asta în cap, de pomană-s toate medicamentele. Mi-a spus alt doctor să-i bag eu asta în cap. Dumneavoastră ce ziceţi? A, dar aţi dispărut? Unde aţi dispărut? Binefăcătorule! Am să-i vorbesc lui frate-meu de dumneavoastră.

Ciocanul omului asigura acum roţile că totul este în regulă, drumul se va desfăşura fără defecţiuni tehnice, cu bine, cu bine, cu bine.

„Sunt primul în acest vagon. N-am prea avut eu prilejuri dintr-astea. Să fie norocul meu întârziat? Nu mai am nevoie să mă grăbesc. Romanii ştiau să se exprime sintetic, ei au pentru asta un dicton, l-am uitat; nu face nimic. Împăratul Traian era o figură mare, o personalitate. Se ştie. Cred că orice român care merge la Roma trebuie să vadă întâi şi-ntâi Columna lui Traian, una dintre cele mai importante columne din Italia, acolo unde numărul columnelor este imens. Desigur, locul meu va fi cu faţa la mers. Nu-i vorbă, voi sta şi cu spatele la mers; este vorba despre drumul pe care-l face trenul, mergând de-a-ndoaselea, spre gară. Asta nu mai contează, nu mă sperie. Ce nerăbdare în picioare. Sunt picioarele unui cal de curse. Hipodrom, jocheu, pariu. Picioarelor, sunteţi într-o împrejurare deosebită:

n-aveţi nevoie să alergaţi, nu trebuie să vă grăbiţi. *Vagonul* e gol. Staţi, picioarelor, nu vreţi să staţi, alergaţi, aşa sunteţi obişnuite, să rulaţi continuu, nu înţelegeţi împrejurările fericite ale vieţii. Dar compartimentul fiind gol, nimeni nu mă poate opri ca în timpul străbaterii distanţei până la peron, viteza mediocră, desigur, nici nu se poate numi viteză, să-mi schimb *momentan* locul. Să mă aşez în fotoliul din faţa fotoliului meu – cel din timpul călătoriei propriu-zise, adică şi în drumul spre gară să stau tot cu faţa la mers. Mă întreb cine m-ar putea împiedica să fac asta? Înainte ca trenul să ajungă la peron, foarte puţin înainte, atunci când prin fereastra deschisă voi privi calm forfota mulţimii, asaltul trenului în care eu mă aflu, atunci mă voi ridica încet, cu privirea indiferentă, absentă şi mă voi aşeza pe *adevăratul* meu loc, având grijă să nu-mi şifonez pantalonii. Şi poate, deşi nu sunt fumător, fiindcă am întotdeauna la mine un pachet de ţigări *bune*, poate voi aprinde o ţigară.“

Culoarul se întinde pustiu, un tunel de tăcere adâncă, tăiat de umbră, de lumină, după cum ferestrele sau spaţiile dintre ele îl mărginesc. Nu se mai aude ciocanul omului cu un frate şchiop, megafoanele s-au împăcat.

Uşa primului compartiment nu cedează. Închis. Perdelele cu motive CFR, cafenii pe fond bej, sunt trase.

„O fi un compartiment rezervat, nu trebuie să mă omor cu firea. Întregul tren e gol. Niciodată n-a fost atât de gol.“

Oftă, la capătul unui mare efort, anticipă o satisfacţie leneşă, cu atât mai pătrunzătoare, şi făcu încă un pas. Tălpile aderă în întregime la luciul mat al linoleumului. Fâşia de linoleum este gălbuie, vene albăstrii imită vag marmura, dispar acolo unde lumina cade oblic. Mâna Spânului apucă mânerul lucios. Nichel, alamă, lemn lustruit, sticlă, perdele oarbe. Mânerul se răsuceşte, în sfârşit, se răsuceşte. Mersul rădăcinii nevăzute a mânerului în lăcaşul ei bine uns, între arcuri şi gheare de oţel, se opri la jumătate. Mâna *simţi* că totul este oprit la jumătate. Mâinile sunt uneori foarte perspicace. Ele ştiu exact dacă un mâner are de gând să cedeze sau nu îndată ce l-au atins, şi chiar numai după felul cum acesta stă în repaus. Mâna Spânului încercase totuşi: întotdeauna mai există o şansă.

„Bine, e închis şi aici. Nu-i nici o nenorocire. Sunt două compartimente rezervate. Nu-i nimic, două compartimente rezervate se găsesc în toate trenurile, bineînţeles, în cele mai bune vagoane. *Rezervat* scrie uneori, şi e firesc să scrie, de vreme ce sunt reţinute. Perdelele trase, aşa e obiceiul: când se rezervă un compartiment, se trag perdelele. Nu-i nimic misterios la mijloc, totul e cât se poate de normal, o situaţie tipic *normală*... «Ce ţi se pare dumitale anormal la brânza asta?», m-a întrebat odată vânzătoarea cu bonetă albă şi acnee în tenul gras, cu sprâncenele subţiri pentru care folosea, sunt sigur, un *negru superior*, insolubil în porii supraîncălziţi, cu toate că ventilatoarele urlau, un fard absolut greu de găsit chiar de către staruri. (Câte nu se întâmplă, cine ştie cum a ajuns creionul la o vânzătoare, ce relaţii are ea sau cum a ajuns dânsa vânzătoare, poate a fost nevoită, n-a mai putut face la un moment dat altceva şi acum cântăreşte caşcaval, şvaiţer, olanda, camembert, rockfort, trânteşte aceste mici, de obicei, cantităţi pe talerul emailat al balanţei, în timp ce mâinile aşteaptă suspendate, unsuroase, deasupra talerului încă în mişcare, iar ochii urmăresc atenţi acul indicator pe cadranul împărţit în unităţi de măsură egale; şi mâinile iau sau la nevoie adaugă ceva, mânuiesc cuţite lungi, înguste, lucioase, amândouă odată transformă totul într-un pachet, îl întind clientului peste galantarul de sticlă; cer alt bon.) «Asta-i brânza, a adăugat, nu strigaţi, are culoare normală. Verdele e din cauza neonului.» Da, era din cauza neonului, am văzut afară, la lumina zilei, era o brânză *normală*, de pomană m-am supărat pe vânzătoarea care nu era nici bătrână, nici urâtă... Evident, e o situaţie normală.“

Mânerul reveni la poziţia de repaus. Al treilea compartiment va fi al lui. Are de făcut trei paşi. Uşa va aluneca fără zgomot pe şina ei. Trei locuri în stânga, trei locuri în dreapta. Pluş albastru. Linişte. Linoleumul scârţâie? Picioarele nu se mişcă. Totuşi, ceva scârţâie. Spaima luă forma unui gândac aproape negru, cu lungi şi neliniştite antene, care traversă culoarul, la un metru de bombeul Spânului.

„Un şvab de bucătărie în tren? De când şvabii de bucătărie sunt lăsaţi să umble în voie prin trenuri, de când? Se spune că aceşti şvabi au puterea

miraculoasă de a creşte peste măsură numai şi numai pentru a speria oamenii, metamorfoză cu atât mai posibilă, cu cât nimeni n-a reuşit s-o verifice. Spaima oamenilor creşte; desigur, el vine de la vagonul-restaurant. Acolo este o bucătărie. Dar dacă n-are vagon-restaurant? Are, nu se poate să n-aibă. În bucătărie sunt şvabi. De ce s-or fi numind oare aceşti gândaci *şvabi*? S-o fi rătăcit săracul gândac, cine ştie cum s-o fi rătăcit de bucătăria unde era obişnuit să doarmă ziua şi să lucreze noaptea, aici, printre străini. Nu-i nimic, chiar dacă al treilea compartiment e închis, există o explicaţie: în loc de două, au fost rezervate trei, foarte normal. Dar al patrulea? Acela e departe, am timp să mă gândesc. Acum vine al treilea, să nu uităm, *abia* al treilea. Normal: unu, doi, trei, patru.“

Spânul stă în faţa compartimentului cu numărul 3.

„Sunt sigur că-i închis, e normal, am prevăzut încă acum un pas asta, eu nu mă înşel. Aş putea să nu mai încerc, sunt chiar mulţumit că-i închis, îmi verific intuiţia. Totuşi...“

Uşa era încuiată.

„Perfect, mergem mai departe, nu-i un motiv de îngrijorare. Transpir? Curge sudoarea pe mine? O şterg, sunt nervos şi nedormit, am pierdut noaptea, e normal să transpiri pe căldura asta. Ce poate fi rău dacă mai încerc o dată? Răsucit, smuls, ioc! Aşa e omul, hehe, îi place să încerce. Prevăzuse, e în regulă, dar parcă prevederile sunt întotdeauna adevărate? Multe lucruri nu se adeveresc. De câte ori se adeveresc bunăoară prevederile meteorologice? Foarte rar, şi atunci aşa, ca şi cum te scarpini în partea stângă cu mâna dreaptă. Neîncrederea pe care o căpătăm în unele lucruri, uite, frate, de aici se trage, de la buletinele meteorologice. Păi, da! Îţi umpli rucsacul pentru miercuri, să urci Ceahlăul. Tu ştii că miercuri nu plouă, masele de nori, vântul va sufla slab până la potrivit, fel de fel de chestii. Atunci ştii că se vede de pe Ceahlău lumea întreagă: Alpii, Anzii, Oltul, Dunărea, Amazonul, Gangele, Oceanul Pacific, chiar Polul Nord în zilele foarte senine, iar în partea opusă, Polul Sud. Şi când colo plouă. Cum să mai ai încredere în buletinele meteorologice?“

Se aşeză pe mica valiză a cărei husă albastră era fără cusur. Se ţinea, ca deasupra unei prăpăstii, de mânerul nichelat. O durere în tălpile picioarelor, un fel de oboseală a gambelor, a oaselor cu măduva pe neaşteptate împuţinată, acestea la un loc adânceau golul pe care stătea. Mânerul i se păru şubred.

„Desigur, din cauza vechiului meu reumatism, totul din cauza nenorocitului de reumatism, dacă n-aş fi mers *atunci* prin ploaia nenorocită, când nu m-am oprit două zile din mers şi ploua, şi îmi putrezeau tălpile pantofilor, şi mergeam prin noroi, era şi lapoviţă, doar îmi spuneau că damblaua o să mă înceapă de la picioare, dar eu mergeam prin apă ca un prost, am alergat prin apa aia de noiembrie, prin frigul ăla infect, am mers două zile şi două nopţi, şi înainte de asta am stat zile întregi în noroi şi în ploaie. Îmi spuneau că de la picioare începe damblaua, şi eu mergeam prin ploaie, mi se destrămau tălpile pantofilor de putrede...“

Credeam eu, autorul, că ştiu totul despre cei cinci, de multe ori am rupt în două tabla mea de şah, pătrate albe, pătrate negre, mici balamale de alamă, o cutie bine închisă, întuneric. Apucam cutia, ascultam loviturile pe care şi le dădeau cei cinci rostogolindu-se, o fixam subsuoară, modul ideal de a duce o cutie de şah. Fluieram *Ramona* fără nici o grijă, ca să aflu abia acum că doi dintre ei au călcat de mult regula principală a jocului: au făcut cunoştinţă. Nu e chiar atât de simplu. Iată, Spânul! Nu era în stare să se mişte singur de pe un câmp alb pe un câmp negru. L-am apucat de nenumărate ori între degetul arătător şi degetul mare, folosind bineînţeles mâna stângă. Era lucrat cu îngrijire la un strung bun. Lacul de nuanţă deschisă cu care era acoperit devenise mat acolo unde degetele se obişnuiseră să apuce, o bucată ca o aşchie de smalţ căzuse cu totul, loc de unde, fără îndoială, într-un viitor oarecare, va începe cancerul inevitabil al Spânului. Postavul verzui, lipit pe suprafaţa rotundă cu care Spânul se sprijină, era uşor destrămat într-o margine. Şi încă ceva: se pare că, între

coastele trei şi patru, lemnul era străpuns de un ciot, la început invizibil, acum văzut ca un vârf de spirală veninoasă ce coboară în adâncuri pe scările ei lente, calme, sigure.

Eram convins că nimic altceva nu se mai poate spune despre Spân, absolut nimic. Recunosc însă că m-am lăsat oarecum înşelat de încrederea pe care nişte buni prieteni – în general, poeţi şi prozatori foarte talentaţi, victime ale, bineînţeles, criticii literare de grup – mi-au cultivat-o în spiritul meu de observaţie, care ar fi mai dezvoltat decât toate spiritele de observaţie pe care le cunosc ei. Aşadar constat că Spânul are o anumită poveste a lui. Spânul are o dramă de unde i se trag o mulţime de neajunsuri. De necrezut. Toate nemulţumirile lui vin, se pare, de aici. N-am reuşit să scot mare lucru de la el. În urmă cu mulţi ani, dacă am înţeles bine, din cauza erorii unui funcţionar de la serviciul de cadre (Spânul ajunsese aproape şeful Financiarului la întreprinderea unde lucra, se puneau mari speranţe în el), ar fi fost nevoit să stea o vreme la ţară, şi acolo ploua des şi nu era romantic, ştiut fiind încă din clasele elementare că, în condiţiile climei noastre continentale, verile sunt fierbinţi şi iernile friguroase. Or, Spânul era (şi a rămas) un citadin. Mi-a mărturisit că a rezistat atunci numai datorită pasiunii sale nemăsurate pentru poezia bucolică, cu alte cuvinte, cred, voia să spună că singurul lucru trainic pe lumea asta e poezia.

Aflând despre ce este vorba, am încercat să-l conving că eroarea e de partea lui. „S-a dovedit că respectivul de la cadre nu-şi făcea datoria cum trebuia?“ „S-a dovedit.“ „Ai fost reintegrat în vechea muncă, unde, slavă Domnului, evoluezi, ţi s-a explicat, ţi s-au cerut scuze?“ „Da, da.“ „Îţi dai seama deci că n-a fost decât o eroare?“ „Îmi dau seama!“ „Atunci de ce crezi că ai fost trecut în rândul martirilor, de ce te crezi atât de suferind, ce te face să crezi că toată lumea este obligată să-ţi asculte lamentaţiile oricât şi oriunde?“ „Ce mă face să cred“, zise el neutru. „Tonomat“, am spus eu repede, fiindcă mi s-a părut deodată că el, în loc să răspundă, repetă de circumstanţă întrebarea mea sau numai o parte a ei. „Tonomat“, răspunse el...

„Desigur, s-ar putea ca iar să am ghinion, de când mă ştiu spân se întâmplă aşa, n-ar fi ceva nou pentru mine. Nu este exclus ca şi al patrulea compartiment să fie închis, prin urmare rezervat, mă dor picioarele, picioarele mele bolnave, s-ar putea ca întregul vagon să fie rezervat. Vin de pomană tocmai aici, în triaj, discut cu fratele şchiopului despre picioarele scurte, mă las luat drept medic, m-aş fi lăsat luat orice, orice aş fi răbdat, am dreptul şi eu la un loc, acum stau pe culoar, lângă compartimentul trei: în liceu luam numai premiul trei, deşi toţi erau de părere că merit premiul întâi. N-am putut fi întâiul, nici despre Ludovic I nu se prea vorbeşte, deşi el a existat, se vorbeşte mai mult despre Ludovic al XIV-lea, dar ar avea haz ca primul să nu fi existat.“

Un zgomot nelămurit pătrunse în urechea Spânului. Ochii lui se împrăştiară pe linoleum, căutau şvabul. El ar putea fi sub valiză sau chiar în buzunarul hainei. Mâinile se repeziră în buzunare. Buzunarele nu aveau nici un şvab. Mai liniştite, mâinile se aşezară pe genunchi. Dar genunchii tremurau. Şvab nenorocit, care nu ştii decât să faci iodlere sub mese de bucătărie, noaptea, printre coji de cartofi, unde ţi-ai vârât antenele scârboase?

Zgomotul se repetă. Nu încăpea îndoială: era un sforăit. Dar nu era sforăitul unui şvab. Un uşor miros de usturoi gâdilă nările Spânului.

„Usturoi?... «Întotdeauna arsenicul are un uşor miros de usturoi», conchise sir Ralph Flanborough, «am simţit încă înainte de a vedea oribilul cadavru că este vorba de arsenic, de altfel, autopsia a confirmat»... Frumos ne distrăm pe chestia asta eu cu nevasta şi copilul nostru drag, când ne aşezăm la masa din bucătărie. Bucătărie: bufetul minunat, vitrină de sticlă, cutii de faianţă: SARE, FĂINĂ, TĂIŢEI, serviciu de apă, serviciu de ţuică, serviciu de ceai, serviciu de cafea, căţeluşi de porţelan, o păstoriţă, pahare în frunte cu şeful lor: o sticlă de o mare frumuseţe, frigider, aragaz, adică toate bucuriile mele de la birou, atunci când între 10,30 şi 10,45 mă gândesc, înconjurat de dosare, la viaţa de după ora 15,

dacă serviciul începe la 7, sau de după ora 16, iarna, când serviciul începe la 8, şi la credincioasa soţie; aşa devii poet, puterea celor trei flăcări albastre ale aragazului, doamna şi stăpâna mea, singura care prepară cum trebuie o musaca sau un rasol, atunci când cumpără oase cu măduvă şi iese o supă monumentală şi după supă apare mujdeiul, sărbătoarea rasolului. «Întotdeauna arsenicul are un uşor miros de usturoi», spun eu. «Am simţit încă înainte de a vedea oribilul cadavru că este vorba de arsenic, ceea ce, de altfel, autopsia n-a făcut decât să confirme.» «Nu-i adevărat», sare copilul nostru drag, «nu *n-a făcut decât să confirme*, ci *a confirmat*, spunea sir Ralph.» «Perfect», intervine scumpa soţie, «astăzi mănânci tu măduva, aşa-i, sir Flanborough spune *a confirmat*, nu *n-a făcut decât să confirme*». Suntem cât se poate de serioşi, aici e tot clenciul. Pe marginea farfuriei unde am mâncat supa, o jumătate de ceapă fiartă, străvezie, moale, prilej de a verifica armonia dintre noi, căci eu îi spun că a scăpat la strecurarea supei o ceapă, ce fel de strecurătoare e asta, nu cumva una specială pentru ceapă? Iar ea răspunde că nu-i vorba de o ceapă oarecare, şi izbucnim într-un râs sănătos, ne înţelegem de minune. «Bine, să ne *arsenizăm* deci», spun eu şi răstorn mujdeiul peste rasol, şi izbucnim în hohote voioase, repetăm în cor *să ne arsenizăm* şi o ducem bine, singura mea mulţumire rămâne casa. Îţi mulţumesc, sir Ralph Flanborough, care ţi-ai pus inteligenţa în slujba tuturor năpăstuiţilor, orfani, văduve, virgine cu virginitatea ameninţată, tu, cu pipa ta de spumă de mare în care ascunzi, după caz, magnetofonul sau automobilul-amfibie atât de necesar pentru traversatul Tamisei. Nemaipomenită carte, când citim, suntem toţi de acord că lordul parcă-i viu, atât de bună e cartea. Trebuie totuşi, sir, să recunoşti că nimeni ca mine nu-ţi ghicea intenţiile, cu toate că familia ta e mai veche decât cruciadele. Ştiam chiar pagina unde Madeleine, mica franţuzoaică rătăcită în Soho, află că tatăl ei vitreg nu-i tatăl ei. Aici e usturoi, dragă sir, nu-i arsenic, să fim lucizi. Ai să-mi spui că nu fac altceva decât să-ţi fur metoda fără greş, care în ascensor te-a făcut să descoperi în doi timpi şi trei mişcări că înaintea ta nu urcase altul decât Walcott Roşcatul, fiindcă sub mânerul uşii interioare ai găsit o bucăţică de

gumă de mestecat cu usturoi încă udă, lipită acolo, mică neatenţie fatală, şi era gumă de mestecat cu usturoi, şi cine dracu’ pe lumea asta mestecă gumă cu usturoi în afară de Walcott Roşcatul?... Şi ce dacă ai dreptate? Scopul scuză mijloacele, sir, e usturoi, ştii mai bine ca mine, sir, sir, si... s...“

Mirosul de usturoi venea împletit cu sforăitul, de foarte aproape. Din Spân rămaseră numai urechile şi nările. Astfel, descoperi cu uşurinţă, în stânga, sursa. Urechea stângă deveni şefa urechii drepte, nările se conformară de asemenea. Al patrulea compartiment. Uşa glisă aproape singură. Un val de usturoi fierbinte umplu culoarul. În lumina strecurată printre perdele, pe bancheta albastră, stătea întins un om. O mână dormea pe duşumeaua metalică acoperită cu iută, groasă, degete vinete, păr roşcat. Cealaltă mână dormea pe burtă ca o pisică sătulă. Capul dormea sub o batistă. Picioarele dormeau împreună. Totul fierbea într-o oală cu usturoi. Omul era în cămaşă, descheiat până la buric, primii nasturi ai prohabului, înţelegători, eliberaseră burta, singura parte trează a acestui trup. Ciorapi cu romburi albastre. În mijlocul compartimentului, pantofii negri dormeau şi ei sau cel puţin aşa părea: stăteau nemişcaţi, nu prea departe unul de altul, dar izolaţi, fiecare într-o mare indiferenţă, stăteau ca şi cum stângul ar fi fost purtat de piciorul drept al omului şi dreptul de piciorul stâng, erau doi pantofi lipsiţi definitiv de posibilitatea comunicării, complet străini.

„Animalul nu numai că nu se trezeşte, nici nu mişcă, sforăitul lui creşte, creşte, când s-o fi arsenizat, iată, spun atât de liniştit *arsenizat*, spun încă o dată şi nu râd, înseamnă că sunt foarte supărat, da, tremur tot, parcă aş avea friguri, ca în romanul acela în care toţi suferă de friguri, uşa, picioarele, umerii, degeaba, totul a fost degeaba, ah, ploaia, ploaia, ghinionul meu, usturoi, usturoi... Individul s-a îndopat cu pui în mujdei şi doarme, unde s-o fi îndopat? Când a venit aici, pe unde, cine i-a deschis? Cine i-a dat asemenea cantităţi de arsenic, nimeni, usturoi, unde mi-e capul, ştie el, individul e deştept, ceilalţi sunt proşti, eu sunt prost, idiotul de mine, ăsta a şi mâncat, sătul, eu sunt flămând şi alerg într-un suflet –

om bolnav –, atâta alergătură până aici, la capătul pământului, în triaj, sunt flămând, ăsta-i sătul şi are loc, singur în compartiment, canalia, licheaua, învârtitul, bestia, ce diabolic, usturoi! Ce salariu să aibă ăsta, nu trăieşte el numai din salariu, sunt sigur, are mii de ciubucuri, altfel nu i-ar conveni să mănânce la fiecare masă pui cu mujdei, şi să bea Murfatlar, şi să dea bacşiş chelnerului, picoliţei şi femeii de la garderobă, şi ce bacşiş! Şi să fumeze Snagov şi Kent, şi să găsească primul locuri, să-şi urmărească în halul ăsta scaunul, să vină el primul şi să fie sătul, să se întindă el singur pe şase locuri, el singur, ce nervi am, fire electrice, înaltă tensiune, şi el doarme, mâncat, băut, ce femei plăteşte ăsta, de unde, de unde? Dacă urmează încă trei compartimente rezervate şi pe urmă unul plin şi iar trei rezervate şi pe urmă closetul, curat, apă caldă, trageţi de mâner şi pe urmă un vagon de clasa a doua, dar eu nu vreau a doua, eu am bilet la a-ntâia, de ce să stau la a doua, de ce? Nervii ăştia, astenia, vechiul meu sindrom astenic, boala secolului, ah, bunicii noştri nu mai ştiau de nici un fel de astenie, de cancer n-aveau grijă şi trăiau fără să călătorească atâta cu trenul. Trenul va trage la peron şi eu mă topesc aici, am venit de pomană, *nu vreaaau, nuuuuuu*, să mai pierd şi trenul *ăăăăăstaaa*, nu! Mai bine intru aici, vărs tot drumul, mă înec în usturoiul ăstuia, mai bine, el n-a plătit decât un bilet, n-are drept la şase locuri, şi am bilet; şi ce dacă pute, şi ce dacă vărs, şi ce, mă învăţ eu, mă obişnuiesc, mă aşez lângă fereastră, în faţa lui, voi sta acolo, totuşi... ce tremură? Cutremur, vai, cutremur, ba nu, nervii, astenia, cancerul, trenul merge, *merge*, a pornit spre peron. Trenul merge. Trenul a pornit. Locul meu! Trenul a plecat, locul, trenul...“

Gândacul negru urca încet pe bombeul pantofului stâng al Spânului.

— Piciorul, vai, piciorul, ţipă Spânul, mă doare, mă înţeapă, mă striveşte, săriţi!

Se izbi cu capul în sticla uşii compartimentului al cincilea. Trase cu putere, uşa scrâşni pe şina ei. Un salt. Dar piciorul pe care urca micul gândac rămase pe culoar. Sări înapoi. Piciorul nu se urnea, gândacul crescu, efort zadarnic, ţipăt, desprinderea tălpii de pe linoleum era mult mai dureroasă chiar decât desprinderea Spânului de propriul picior cu o

clipă înainte. Mai uşor se desprind din vidul lor cele două emisfere de Magdeburg, cărora elevii le spun de obicei de Marienburg, având gândul, evident, la frumoasa epocă a lui Alexandru cel Bun, fiindcă istoria se învaţă altfel decât fizica.

(Frumosul panseu final aparţine în întregime profesorului cu care autorul a învăţat istoria în clasa a doua de liceu, un profesor bun, fost asistent la universitate înainte de a preda la liceu, foarte apreciat pentru acest lucru de întregul corp profesoral, recunoscut drept cel mai bun corp profesoral din oraş. Deşi panseul citat nu are nici o legătură cu ceea ce se întâmplă aici, cuprins de simţăminte nelămurite şi contradictorii, emoţionat, autorul nu s-a putut abţine, fie şi cu riscul de a tulbura scena groazei cu care Spânul dă năvală în compartimentul cinci, urmărit de gândacul de bucătărie zis şi şvab, scenă fără îndoială de efect.)

— Mă doare, mă înţeapă, mă striveşte! urlă Spânul.

Zvârli braţele în părţi, degetele sparseră ochiurile plaselor de bagaje, ca după cutremur, toate lucrurile din compartiment tremurau într-un fel anume, pe rând, încât fiecăruia îi puteai auzi distinct frica, deznădejdea, renunţarea, trenul mergea.

— Mă striveşte, gemu Spânul, au! Mă striveşte!

Se rupse de mijloc, palmele măturară marginile pluşate ale banchetelor, apucară apoi genunchiul îndoit al piciorului cu gândac.

— Cine vă striveşte, domnule? întrebă Contele, aşezat lângă fereastră.

Clipea cu bunătate, aproape bătrâneşte, uşor nedumerit, cuprins de milă, gata să arunce colacul de salvare.

— Mă striveşte, spuse Spânul mult mai încet, clănţănind.

Ieşea din spaimă treptat, cu grijă să nu se lovească. Spaima coborî până la gât, până la mijloc, până la genunchi, aici întârzie oarecum, pe urmă se retrase tăcută spre glezne, dispăru fără să lase pete.

— Aveţi o paloare, spuse amabil Contele.

— Am mâncat hribi.

— Explicabil, de asta, e clar, să vă dau un talazol. Am.

— Vorba vine că am mâncat, mă grăbeam într-un hal, că numai de mâncare nu-mi ardea. I-am lăsat în farfurie.

— Nu-i nimic, domnul meu, un talazol face bine.

Cu mâna întinsă stătea Contele, tableta de talazol în palma lui, lanţul cravatei larg, primul nasture de la cămaşă, primii nasturi de la vestă descheiaţi, capul plecat pe umăr, oarecare melancolie gastrică, toate semnele unei odihne începute mai de mult, după o masă îmbelşugată, semnele unui optimism viguros; luaţi talazol, spun ochii lui, luaţi talazol, spun picioarele crăcănate între care începe să cadă burta sferică, grea, luaţi talazol, spune răsuflarea lui scurtă şi prietenoasă, face bine, luaţi, ia durerea cu mâna, cel mai bun remediu contra crampelor, talazol. Paloarea noului-venit îl îngrijorează peste măsură, moare de supărare din cauza asta.

— Am venit într-un suflet, alerg nu ştiu de când, disperat şi fac pe dracu-n patru să ajung, putea să mă calce o locomotivă, n-am fost niciodată în triaj, şi fug, fug, fug, şi de pomană, zise Spânul.

— Vai, domnul meu, aveţi un gândac pe bombeu...

Tableta de talazol dispăruse, acum, întreaga compasiune a Contelui, bunătatea, duioşia sa, devotamentul se adunau în atenţia cu care fixa bombeul celuilalt.

— De pomană, de pomană, zise Spânul.

— Staţi aşa, staţi, vă rog, nu mişcaţi, aşa...

Neaşteptat de sprinten faţă de şuncile din picioare, burtă, ceafă şi guşă, Contele zbură din adâncurile digestiei lui la picioarele Spânului, era o mică minge de tenis, crescu la loc, stătea acum în picioare, lângă fereastră, ţinea între două degete umflate, sugrumate la încheieturi, gândacul. Acela încerca zadarnic să scape, mişcările trupului moale, şi aşa împiedicate în crusta neagră, neliniştea antenelor nu foloseau la nimic. Contele îl aruncă pe fereastră.

— Un biet gândac, suspină el, o făptură neputincioasă, nu trebuie să vă speriaţi, nu vă face nici un rău.

Era din nou la locul lui, degetele mâinilor înlănţuiau pântecele, ochii pluteau într-un fel de rouă duioasă şi, privit cu atenţie şi credinţă, capul său apărea înconjurat de un cerc aproape invizibil de lumină aurie, un cerc care pornea dintr-o ureche şi sfârşea în cealaltă, ceea ce îl deosebea de sfinţii obişnuiţi (la care aureola se sprijină pe muşchiul trapez), dându-i în acelaşi timp un aer de doctor sau radiofonist.

— Spune-mi, te rog, spune-mi, domnule, dumneata te-ai arsenizat azi?

— Poftim?

— Te-ai arsenizat, te întreb, nu cumva şi dumneata ai făcut-o? Te întreb, deşi nu se prea simte, te-ai arsenizat?

— Aaaa, despre asta e vorba? Da' de unde, domnul meu, a plouat tot timpul.

Candoare, cap schimbat de pe un umăr pe altul.

— Singur! Ce să-i faci, unii trag de le ies ochii, nu mănâncă, lasă mâncarea în farfurie, transpiră, se lasă călcaţi de trenuri şi alţii reuşesc fără nici un efort, cum? Să mănânce usturoi, cum, cum asta? Soarta asta, o desfrânată, se culcă, nu-i pasă, cu oricine...

— Aaaa, să vă spun eu cum am scăpat o dată, dac-ar şti nevastă-mea, hi-hi-hi, bine că nu ştie. Nu-i vorbă, nu era decât o gonoree banală, dar ştii cum sunt femeile, foc s-ar fi făcut nevastă-mea. Un milion de unităţi, domnul meu, penicilină, nu mai mult, parcă n-ar fi fost, dar ştiţi, domnul meu, parcă usturoi n-aş fi mâncat şi gura nu mi-ar fi mirosit...

Contele spuse aceste cuvinte în şoaptă, pentru a nu fi auzit de nevastă-sa, care, într-adevăr, doarme departe, în patul ei, dar are un somn iepuresc, aude tot şi are şi un ochi la ceafă; zâmbetul Contelui, unsuros, subliniază deopotrivă şiretenia lui şi cerbicia nevestei.

— Cum dracu'? Cum? scânci Spânul. Şi flămând, şi fără loc, nu numaidecât singur, dar măcar în partea *asta*, cum?

— Ssss, domnul meu, dacă doriţi să staţi în locul meu, vă rog, mie mi-e indiferent, dacă doriţi, cu plăcere, vă rog, domnul meu, dacă...

Era numai zâmbet şi bunăvoinţă, vorbele ieşeau una după alta, la fel de mari, la fel de rotunde, la fel de albe, degetele înlănţuite nu părăseau burta, capul stătea neclintit pe pluşul albastru, acolo unde ar trebui să scrie în trei limbi: cap.

— Dacă domnul vrea, de ce nu, doar trebuie să ne înţelegem, suntem vecini de compartiment. Sau, dacă vrea, domnul poate să încerce în altă parte, locuri sunt câte vrei, el a nimerit aici direct, trenul e gol, în triaj trenul totdeauna e gol, dacă domnul vrea să încerce, n-are ce pierde.

— Cum!? Crezi că celelalte compartimente, crezi că libere, libere toate, crezi că aş avea şanse, crezi că, eşti sigur, totul ar...

— Cu capul în coadă, cu coada în cap, ne apropiem de punctul critic, limita limitei, vine peronul, vom fi o simplă flacără albastră.

— Peronul! urlă Spânul. Peronul, peronul!

— Fleacuri, zâmbi Contele. Se exagerează atâta pe seama imaginaţiei mele. Vorbe. Nu-i nimic serios. Am glumit. Într-adevăr, domnul meu, trage la peron.

Dar de mult Spânul nu-l mai auzea. Propriul lui urlet îl aruncase între cele două coaste pluşate ale banchetei, nu în faţa Contelui, ci în segmentul din mijloc, locul cu nr. 23, şi acest loc moale se surpa încet sub el. Stătea ca un începător în sprijin pe braţe, la paralele, când toată greutatea trupului este lăsată braţelor neobişnuite cu poziţia aceasta şi palmele strâng convulsiv lemnul aparatului, deşi numai în palme nu trebuie să fie în acest caz sprijinul, iar umerii cad iremediabil între bare, ceafa se reduce la zero, din cap şi gât nu mai rămâne decât mărul lui Adam, astfel stătea Spânul şi tăcea. Contele zise:

— Desigur, domnul meu, puteţi încerca, de ce nu, dacă doriţi.

— Nu, nu mă mai mişc de-aici, articulă Spânul.

Ochii lui nu părăseau fereastra, pe acolo se vedea mersul invers al tuturor lucrurilor de afară, ele apăreau, dispăreau, creşteau, descreşteau

— Nu, nu mă mişc de-aici.

— Locul meu vă stă la dispoziţie, mie îmi este absolut indiferent unde stau, vă asigur.

— Nu mai vreau, înţelegi? Nu mai risc şi mi-e indiferent, înţelegi? Stau aici, dumneata eşti sătul, eşti primul, îţi convine, nu mă mai mişc de-aici, nu mai vreau, ai ceva împotrivă?

— Vai, ce bine, o să călătorim minunat. Staţi acolo, staţi unde vreţi, să vedeţi cum trece timpul când te iei cu vorba; să vă dau un sandviş cu şuncă, am în servietă.

— Mi-am lăsat hribii în farfurie, gemu Spânul. Şi după hribi aveam muşchi împănat, ooh!

Un semafor violet trecu fără să se grăbească prin dreptul ferestrei: gara era la doi paşi.

— Nu, zise Spânul, nu mă mişc de-aici.

Contele scoase din buzunar o pungă albastră.

— Luaţi o bomboană; *dropsuri-bune-şi-jeleuri-caramele-şi-drajeuri*, cântă el fericit, dirijând cu un deget o mare orchestră nevăzută. Sunt Mantovani, adăugă râzând. Luaţi o bomboană.

— Ascultă, spuse Spânul – calm neaşteptat, bună-cuviinţă, resemnare, o ultimă speranţă –, ascultă, cum ai ajuns dumneata aici, *pe unde*? Când? Uite, sunt gata să trec la catolicism, să-i mănânc mamei o aripă, să fac filologia, să-mi scot un ochi, dar spune, cum ai făcut? Nu înţeleg nimic, nimic...

— Aaaa, se topi Contele de fericire. Să-ţi spun un banc, ceva nou, colosal. Nu-l ştii, sunt sigur. Unul mergea cu gâtul strâmb (arătă cum mergea acela cu gâtul strâmb). Aşa. Se întâlneşte cu altul. „Ce ai mă de mergi aşa?“ „Să vezi“, spune încet de tot respectivul, „mă duc la gară. Aşteptam un unchi de la Mizil. Trenul întârzie. Cobor eu între linii, să văd, ca omul, când te uiţi, parcă vine mai repede. Ce crezi? Îmi prind, domnule, piciorul, pantoful între o traversă şi dracu’ ştie ce mai era acolo şi nu pot să-l scot şi trag, şi trag. Între timp, vine trenul. Trag, ioc! Trenul se apropie, trag, ioc! Trenul vine, ce era să fac? Am scos piciorul din pantof, am lăsat dracului pantoful şi-am plecat. Asta-i“. „Bine, mă, *asta-i*, dar de ce mergi tu aşa? La gât ce ai?“ „Aaaa, la gât? La gât am un furuncul.“

Baltazar îşi şterse grijuliu de poala hainei degetul cu care străpunsese valiza lui Grigore.

„Unde eşti, amice Grigore, te-ai micşorat, ai dispărut de frică, vă ştiu eu pe voi ăştia grozavii, faceţi tapaj cu obloanele trase, vă ştiu eu, zbieraţi că şeful aşa şi pe dincolo, că dă primele pe sprânceană, după ochi, şi acolo, în faţa lui, să trăiţi, cu plăcere, vă rog, vă ţin eu paltonul, vai de mine, cum să mă supăr, mă duc, ce să fie? Carpaţi cu filtru? Am, nu! Virginia! Mă iertaţi, sunt un cretin, cum mi-am permis să-mi închipui că dumneavoastră puteţi fuma Carpaţi cu filtru, sunt oribile, cele mai bune ţigări sunt Virginiile dumneavoastră, mai bune decât Snagov, care nu merită preţul, aveţi perfectă dreptate, aşa este, am venit, să trăiţi; da, amice Grigore, vă...“

Un parfum de tuberoze cu o femeie foarte inteligentă îşi făcu pârtie printre sutele de perechi de ochi, picioare, mâini, copii, pompe de apă, sticle de limonadă, batoane de ciocolată, printre flancurile de bănci – spătar în spătar pe care se petrec multe dintre poveştile fără cuvinte inserate în paginile de umor ale magazinelor ilustrate. Trenul nu stătea în loc, dar la prima curbă, între traverse, două pisici galbene mai făceau dragoste. Gemete, lungi urlete, sugestii din alte specii. Flaconul plat în care se ascunde parfumul de tuberoze are forma unui trapez înalt, cele două triunghiuri dreptunghice ale părţilor laterale sunt mate: cristalul dreptunghiului central iese astfel incomparabil în evidenţă, înşurubat în triplul dop de plută, plastic şi alpaca, deci aproape argint; şi mai este eticheta pe care cresc, bineînţeles, tuberoze ca rupte din grădină. Pârtie adâncă de tuberoze.

„Vă ştiu eu, Baltazar, nu-s idiot, mi-au spus-o mulţi, eu am scris şi o piesă de teatru când eram pe-a şaptea la liceu, *liceu*, nu glumă, pocnitoare de-asta, tragi de aţă, pocneşte maţul, hai să râdem, nu, liceu cu bacalaureat, un *bacalaureat* era un domn, ce examene, ehe! Elevul Dima dintr-a şaptea, ehehe... Ce examene, ce parfum, o, doamnă, ce parfum, o

minune de examene parfumate, o, doamnă, de ce nu sunt eu mai tânăr acum, poate acceptaţi să luaţi prânzul cu mine, la Macul Roşu sau poate o cină la Ostrov, cântă Luigi Ionescu, în vacanţă la noi... eu Baltazar de altădată tocmai mă uit cum aprindeţi ţigara, aveţi o mână ca o linguriţă de argint, dacă permiteţi... de-aş fi vântul cu miresme-mbălsămate, mi-mi, ma-ma, ta-ta-ta – ta-ta-ta, po-po-po-po-pi-pam-pa-ra-ra-ram, şi-aş fi mândru ca un prinţ veneţian. Ah, femeile! Ehe, eheu, eheu...“

După povestea cu drama ascunsă a Spânului, după tot ce am aflat, ultimul, până aici, n-ar mai trebui, biet autor, să mă mir de nimic. Totuşi, asta le întrece pe toate: Baltazar afemeiat, Baltazar crai! Tipul ăsta despre care ştiam că nu e în stare să treacă singur strada, nătărăul ăsta care spunea vânăt femeilor „bubună-ua“ în loc de „bună ziua“ şi întorcea repede capul sau se apuca să-şi lege şiretul, ăsta *ştie* romanţe, şi nu numai atât: le şi cântă! Extraordinar! Îmi vine câteodată să las baltă şi încrederea în oameni, şi tot. Guţă, de pildă: ceva bun pentru un personaj acceptat de toată lumea, mană cerească pentru autor. Da? Nu! A fost. Nu mai e. Cu Guţă am fost coleg la clasele primare şi vecin multă vreme. Eram cam pe vremea când Guţă terminase ciclul doi. Unul de pe strada noastră se întorsese tocmai la fosta nevastă de pe unde umblase vreo câţiva ani. (Încercase mai multe meserii, dar îi trecuse, fiindcă, după cum singur spunea: „La guriţa mea şi la *mirosul* meu pot să fiu domn; o fi ea meseria brăţară de aur, dar s-o poarte alţii, eu am alte probleme“. Merită amintit felul aparte în care mânca atunci când avea poftă smântână cu pâine proaspătă. Reţeta îi aparţine: se ia o pâine albă, proaspătă. Se mănâncă, prin rupere, colţul. În drum spre piaţă, se mănâncă şi miezul, în aşa fel încât, atunci când se ajunge la tarabele pe care ţărăncile vând smântână, totul să fie gata. Se alege o oală cu smântână a cărei proprietăreasă să fie în vârstă şi, după chip, cât se poate de blajină. Se toarnă în vasul obţinut din coaja pâinii oala cu smântână. Apoi se întreabă cât costă. Se manifestă o mare indignare în legătură cu preţul cerut şi se răstoarnă smântâna

înapoi în oală. Fără a se mai asculta protestele, dimpotrivă, se fuge de la locul cu pricina, în timp ce minunatul sandviş, obţinut conform reţetei, se mănâncă.) Era, orice s-ar spune, o persoană descurcăreaţă. Adevărul este că omul, pe lângă darul minunat al vorbirii, avea fantezie. „Artist ai să te faci, maică“, i-a prezis o bătrână din cartier. El râdea. Când s-a întors, cum spuneam, era foarte serios şi bine îmbrăcat, ţin minte că nu ieşea în oraş fără şapcă asortată la culoarea hainei. Era admirat şi invidiat. „A ajuns artist, maică, am avut eu gura aurită“, spunea baba, „ăstuia îi arăţi în cana ta laptele şi el spune că-i negru, şi, dacă eşti slab de înger, îl crezi, artist, maică, n-ai încotro şi-l crezi“.

Într-adevăr, o lună şi mai bine a vorbit întregul cartier despre cum a reuşit acel brav cetăţean, veşnic voios, uşor predispus la obezitate, să-l convingă cu duhul blândeţii, din zâmbet în zâmbet, de necrezut, pe Guţă Soare, băiat blajin ca o fată mută, în timp ce-şi bea laptele într-o dimineaţă că, nu-i nimic de râs, laptele, da, e negru! Când am văzut pe faţa lui Guţă un zâmbet definitiv superior, drept răspuns la nedumerirea mea – după ce venise să-mi demonstreze şi mie teorema cu laptele –, am dat totul pe seama unei slăbiciuni trecătoare a prietenului meu, mai ales că era în perioada examenelor de sfârşit de an. Dar după asta mă trezeam uneori privind eu însumi, îngrijorător de atent, în fundul ceştii.

Acum, când văd că mare lucru nu ştiu despre cei cinci, mă gândesc la discuţia pe care am avut-o nu demult cu un clasic în viaţă, loc sigur în manualele şcolare, mult respect şi câştiguri pe măsură. Masa lui de lucru a fost a lui Xenopol, pe pereţi, de jur-împrejur, trei Luchieni, trei Grigoreşti, un desen în peniţă şi laviu, nici mai mult, nici mai puţin, un Picasso, iar pe un piedestal preţios (şcoală veche japoneză) două mici bronzuri lustruite, Brâncuşi. „Nu te-apuci de scris până nu ştii totul despre personaj. Să ai schema lui. Înţelegi, dragul meu, tu eşti creierul, inima, tu eşti dumnezeul personajului. Tu ştii tot; nu eşti scriitor dacă nu ştii tot, precis, de la început. Altfel nu merge. Numai aşa poţi să redai, da, numai în felul acesta

poţi *reda* realitatea. Asta-i singura şi cea mai convenabilă metodă. Eu am ştiut întotdeauna tot şi am fost fericit." „Bine, maestre", răspunsei eu.

Şi mă uit la acest Baltazar. Iată-l în stare să dea gata o doamnă care foloseşte tuberoze. Mult peste o invitaţie să luăm masa împreună. Privirile i se îngustează, se sprijină mai mult pe piciorul stâng decât pe dreptul, mâinile sunt degajate, capul uşor înclinat, gura pregătită pentru toate formele de dulce atac verbal. Seducătorul intră în scenă.

„Acest parfum al dumneavoastră, doamnă, parfumul..."

„Ah, domnule."

„Tuberoze, doamnă."

„Ah, da!"

„De-aş fi poet, şi cine ştie dacă nu-s, v-aş închina un poem: regina tuberozelor. Sună bine, nu?"

„Ce gentil sunteţi!"

„Nu trebuie, lăsaţi. Nu vă pot ascunde: acest parfum îmi aminteşte, nu e un truc, vă jur, ceva minunat."

„Vă oblig numaidecât să-mi spuneţi ce vă aminteşte. Dar, o, nici nu vă cunosc; cred că v-am permis prea multe."

„Nu face nimic, doamnă. Ne cunoaştem acum. Baltazar. Ne uneşte pasiunea comună pentru tuberoze."

„Camelia. Parcă ne-am cunoaşte de când lumea."

„Suntem o legendă, doamnă. Camelia şi Baltazar. (Ne uneşte ceva, ne înţelegem numai din puţine cuvinte, o să ne înţelegem curând fără nici un cuvânt.) Camelia şi Baltazar."

„N-ar trebui să mă încred aşa deodată. Sunt o biată femeie."

„Încrederea este apoteoza civilizaţiei, doamnă, totul e încrederea. Ne cunoaştem de o mie de ani. *Simţi*?"

„Simt, o, da."

„Camelia!"

„Baltazar!"

„Să fugim împreună.“

„Eşti nebun, dragul meu. Sunt măritată.“

„La dracu'! Destinul mi-a fost duşman de moarte din leagăn. Şi eu sunt însurat. Am să-l provoc la duel.“

„Se bate ca un leu (spaimă în ochii Cameliei); e meschin, dar puternic. Mi-e frică.“

„Draga mea, prostuţă mică ce eşti, crezi că un leu e mai tare decât un tigru furios?“

„Nu, dragule, m-am înşelat, am fost o proastă, dragul meu tigru Baltazar.“

„Acum (iubirea noastră electrică ne copleşeşte pe amândoi), Camelia, dragostea noastră e mai tare decât toate convenţionalismele.“

„Vom învinge, dragul meu.“

„Vom, draga mea.“

Cum stau degajat pe marginea marelui birou, sunt cu totul alt Baltazar. Ea, în fotoliu. Pentru mine e plăcut, dar cristalul fiind rece, aş putea căpăta reumatism, capătă şi alţii la mâini când nu-şi pun mânecare, obiceiul de a pune sticlă pe birouri, fie şi cristal, e dăunător, nu şi în cazul când în faţa ta ai o mapă de piele, şi în cazul ăsta nu mai porţi mânecare. Sub privirile ei languroase părăsesc colţul biroului.

„Ai ochi de cadână orientală.“

„Ce romantic, iubitule: cadână orientală. Serai, harem, bairam, muezin, bazar, ghiudem, caic, bigi-bigi, ce atmosferă, ce voluptate!“

„Şi tu ai fost în Orient?“

Ea ştie să evoce, a citit un roman de Loti, dar tocmai intră secretara. Nu ne-a văzut sărutându-ne. Are ceva de semnat. E o viperă secretara, dar n-are încotro, azi sunt eu *aici*, pare respectuoasă, e plină de venin, aşa sunt secretarele, se insinuează în sufletul şefului, de acolo, în patul lui, ştiu *eu*. N-a bătut la uşă. Am s-o ard la primă, o spionează pe Camelia, ce frumoasă e Camelia şi cum ştie ea să folosească tuberoze! Voi semna deci hârtii importante, tocul, sprânceana dreaptă uşor ridicată. Dar tu! Te voi chema, tovarăşă secretară, mai târziu, lasă hârtiile aici. Secretara iese; nu

pare jignită, câtă perfidie, sunt sigur că doreşte moartea mea şi a Cameliei. Voi semna, coatele pe mapa de piele, văd pe hârtie încă trei semnături, eu semnez ultimul, sunt şeful.

„Ce frumos semnezi tu, dragul meu!“

„Ei, un fleac acolo, o semnătură.“

Tresar, ea a observat că-i vorba despre o iscălitură superioară fără măcar s-o vadă pe a *celuilalt*, a înţeles că am o iscălitură plină de personalitate, viguroasă, aspră prin linia ei ultimă, dar nu lipsită de eleganţă prin micile curbe al *mn*-urilor pe care le obţin fără efort, în timp ce şeful nu le poate prea simplu rezolva, o iscălitură mai ales *originală* datorită felului meu de *a* mic. Camelia a văzut asta, sunt acum sigur că mă iubeşte şi nu mă va înşela niciodată. E un suflet ales. Asta seamănă nemaipomenit cu subiectul piesei mele din tinereţe, când aş fi putut face ceva, dar pentru asta trebuia *să mă bag*, şi eu am principii, n-am vrut – oare berea de la prânz să fie atât de diuretică, ce-i cu mine, atât de des? Da, n-am vrut, am stat la o parte, fiindcă sunt onest, dar am fost un bleg, că ştiu ce am de făcut de-acum înainte. Acum mă iubeşte Camelia, sunt iubit de o femeie frumoasă. Asta dă aripi nebănuite, ce înseamnă să fii şef! Cât de uşor e să fii, îţi rămân în veci îndatorat, Camelia, voi fi demn de tine. Am să chem secretara...

Aşadar, Baltazar nu e un crai de duzină. El deţine un potenţial emoţional maxim. Cred că în realitate e un mare ambiţios şi sunt aproape sigur că trişează atunci când pomeneşte la tot pasul de onestitatea lui funciară. Ştiam, într-adevăr, că o dată Baltazar a ţinut locul şefului său, adjuncţii lipsind şi ei, împrejurare, îmi dau seama, aproape neverosimilă, cadru potrivit unor conflicte puternice, subiect, nu glumă. Un ambiţios şi jumătate! Faptul că în tinereţe a scris o piesă de teatru înseamnă chiar mai mult decât a avea talent. (De altfel, stilul ultimului monolog mă face să cred că oricând ar putea scrie o piesă de succes, chiar dacă nu i s-ar fi întâmplat niciodată una ca asta.) Ştiam că în cele trei zile de şefie a dat

dovadă de iniţiativă, spirit de răspundere, intransigenţă, ceea ce nu mi s-a părut ieşit din comun; au mai fost cazuri – am citit negru pe alb – când, în bătălii, murind pe rând comandanţii viteji, un simplu sergent a dus batalionul la victorie. Asta se poate întâmpla; Baltazar, funcţionar conştiincios, cunoştea toate chichiţele serviciului său. Ascultându-i însă monologul din faţa valizei lui Grigore, aş putea crede că, dacă în cursul celor trei zile s-ar fi ivit o femeie magnetică, precum acea doamnă cu tuberoze, nevăzută de el, dar cu care reuşise să comunice metafizic, patafizic şi flexofizic, Baltazar ar fi fost în stare să înfăptuiască minuni de vitejie, poate să ajungă în scurt timp şef. (Abia acum îmi dau seama că linioara oblică de la începutul iscăliturii, semnul după care chiar portarul recunoaşte un *pentru*, adică şeful lipseşte şi altul îi ţine locul, această linioară Baltazar a tras-o după ce s-a iscălit – nu înainte, cum procedează toţi înlocuitorii de şefi din lume –, şi asta numai pentru ca necunoscuta să creadă că e vorba despre un fel de parafă, nu de un jalnic *pentru*. Hotărât lucru, toată viaţa n-am făcut decât să-l subapreciez pe Baltazar.) Cu toate acestea, el se bucură nespus atunci când şeful, întorcându-se, îl rugă să trimită femeia de serviciu după ţigări, butonul prin care era chemată secretara fiind stricat. „Mă duc eu, tovarăşe şef; până vine femeia, până le dă secretarei, până vine secretara, trece timp. Fata asta se mişcă atât de încet, am observat-o eu.“ „Ce-ai observat?“, întrebă şeful, ocupat cu hârtii importante, neatent, încreţind fruntea. Fiindcă secretara era frumoasă, Baltazar răspunse repede: „Am observat că tovarăşa dumneavoastră secretară este foarte ocupată, mă duc eu“. „Eşti prea amabil“, spuse familiar şeful şi intră adânc, până deasupra mâinilor ridicate demonstrativ, între hârtiile sale, unde avea de pus semnături. De adăugat aici un fapt petrecut în timpul califatului atât de scurt al lui Baltazar: în prima dintre cele trei zile, secretara – o fată care folosea fond de ten creol şi un ruj garantat de dr. G.D. Payot, secretul succesului ei turbat – anunţă o doamnă care aşteaptă să vorbească tovarăşului *şef*. „Ce fel de doamnă?“ „În tot cazul o doamnă.“ „Aprecierile le fac eu!“ „Mă iertaţi, n-am vrut.“ „Spune-

i doamnei – şi te rog să baţi la uşă când intri – că sunt ocupat, nu pot primi pe oricine.“ „Am înţeles.“

Doamna fu anunţată şi în următoarele două zile, la aceeaşi oră, dar de fiecare dată Baltazar era *foarte* ocupat. Vina o purta, se înţelege, secretara, care îl enervase prin intrarea fără bătaie în uşă. Dar ea nu-şi cunoştea vina. De fapt, era o fată bună. Baltazar, la rândul lui, nu ştia nimic despre vina secretarei, cu atât mai mult cu cât era convins că e ocupat cum nu se mai poate. Deci femeia nu ajunse la el. Dar pe când o făcea praf pe doamna cu tuberoze, nu-şi aminti întâmplarea, Baltazar era fericit s-o facă praf de tot pe doamna, acest fel de voluptate solitară mergând la el până acolo încât ar fi fost în stare s-o părăsească în plină pasiune, cu copil cu tot, pur şi simplu din capriciu. Nu ajunse însă aici. Cu un scurt geamăt comun, cele două pisici, între traverse, se smulseră una dintr-alta. Ultimul vagon venea spre peroanele înguste parcă ieşind dintr-o stâncă moale, a cărei împotrivire nu se aude, elastică, închisă la loc fără urme după străpungere, tampoanele în creştere rămâneau oarbe. Singurul din mulţime care avu un gând de duioşie şi compătimire pentru bietele pisici fu Baltazar. Acelaşi Baltazar, descoperitorul amintitei *probleme* a huselor. Ca în fizică şi chimie, unde de multe ori întâmplarea a prilejuit descoperiri dintre cele mai importante, Baltazar dădu într-o bună zi peste această problemă. (Se înţelege, în ştiinţă au fost cazuri când nu numai întâmplarea a dat rezultate excepţionale, ci şi munca perseverentă, plină de sacrificii susţinute zi de zi, ca de exemplu situaţia mecanicului genial din Ural, care a făcut, fără să audă de Stephenson, o locomotivă cu aburi.)

Descoperirea avu loc în timpul digestiei, într-o după-amiază sătulă. Totul pleca de la următoarele, petrecute peste zi: erau orele unsprezece. Micul dejun se terminase. Funcţionarii îşi mâncaseră roşiile, pâinea, şunca, parizerul, brânza şi ceapa, usturoiul, gemul, ouăle tari – greşite uneori moi, alteori intenţionat lăsate aşa, fiindcă sunt mai hrănitoare –, muşchiul ţigănesc, costiţa, biscuiţii, laptele, ceaiul, cafeaua. Degetele unse fuseseră şterse cu hârtia care învelise mâncarea. Funcţionarii băuseră apa, aprinseseră ţigările, se mişcau de ici-colo sau lâncezeau în scaune. Cam în

acest timp, şeful îl chemase pe secretar: „Dragă tovarăşe Mardare, te rog să dai un telefon la Arta Casnică, să vezi dacă mi-au terminat husa pentru valiza cea mică“. (Şeful era un tânăr foarte simpatic, venit nu de mult după plecarea în altă muncă a celui care hotărâse ca toţi funcţionarii să cumpere valize etc.) Baltazar trecea tocmai atunci prin faţa uşii întredeschise de la secretariat şi putu să audă clar: „husa pentru valiza cea mică“. După doi paşi, el rătăcea printr-un pustiu de gheaţă, făcuse un popas la Singapore, gustase plăcintele pe care ştia că le are la prânz, fusese aviator, contrabandist, moştenitorul unui milion, mâncase prune goldane din grădina bunicului său, vânduse un Cadillac ce-i prisosea şi rămase deodată atârnat de husa pentru valiza cea mică. Cum, şi pentru valizele *mici* trebuie huse? Aici e altceva! De ce, mă rog, pentru valiza cea mică? Pentru valiză e normal, dar pentru *valiza cea mică* trebuie să fie cu totul altceva. E o chestie, sunt nişte treburi aici. Ajunse în biroul lui. Se aşeză pe scaun. Căută în sertar. Găsi o ascuţitoare nouă, o adevărată bijuterie: o lebădă violetă, între aripile căreia ascuţeai creionul. Ascuţi pe rând cele nouă creioane negre, chimice, roşii, albastre, le aşeză la locul lor, adună fir cu fir şpanul roşcat, resturile măcinate ale minelor, făcu un mic pachet. Se uită într-un registru, răsfoi carnetul-copier. Privi prin fereastra deschisă acoperişurile clădirilor vecine, antenele televizoarelor, frunzişul unui castan. „Ascultă, Grigore“, zise el deodată, „ce părere ai tu despre husele pentru valize mici?“ (lucrau pe atunci în acelaşi birou). „Cred că merge“, spuse Grigore adâncit în calcule. Baltazar îi dădu pace; zâmbi cu îngăduinţă pentru lipsa de perspicacitate a celuilalt, pentru mintea lui greoaie. Ieşind soarele din nori, Baltazar îl numi în gând zeul de aur, divin. Veni ora strângerii hârtiilor, oră presimţită de funcţionari cu mult înainte printr-un început de poftă de mâncare, o silă de lucru manifestată prin căscături repetate acoperite cu palma, prin vagi dureri de şale şi fine aluzii adresate colegelor cum că pe ele nu le dor şalele? Şi dacă nu le dor, de ce nu le dor? Prin bancuri cu poante rimate, fotbal, loto. Apoi sertare trântite, răsucirea cheilor, birouri rămase goale, miros de tutun acru, apă de colonie cu mosc, violete, lăcrămioare, trandafiri, mirosul iute de urină prin closete,

tampoanele de vată înţepenită în sânge menstrual uscat, ghemuri mari de hârtie igienică folosită, scrumiere pline cu chiştoace, pungi de carton cu resturi de mâncare, coşuri cu hârtii murdare, o foaie de plombagină uitată pe masă, maşina de scris adormită, dulapuri, un telefon, un cuier, linişte. Pe urmă lifturile pline, scările pline, străzile pline, masa, amor, ploaie, soare, cinematograf, amor, plajă, week-end (sfârşitul săptămânii – engl.), duminică, luni.

În drum spre casă, după un vechi obicei de-al lui, Baltazar monologa. „Despre noi, funcţionarii, nu scriu scriitorii noştri cărţi, despre cum mergem noi pe stradă, cum trăim, cum mă gândesc eu mergând acasă, la desert, plăcinte poale-n brâu, suflecată pân' la brâu, ţi-ai dus, ţi-ai dus rufele la râu; teribile femei, sănătoase, ţărăncile! Nu citeşti d-astea deloc. Stai câteodată întins, vrei să citeşti o carte şi nu te recunoşti în ea. Când o să mă recunosc într-o carte, să spun şi eu: uite nasul, ochii, gura, uite psihologia, seamănă, bun fotograf a fost scriitorul ăsta, un adevărat pictor!

Vine unul la mine mai demult, bucuros ca un mire, arde de bucurie. Îl încarc pe loc cu astea ale mele; mă ascultă. «Gata?», zice. «Da!» «Eşti un mare idiot», spune amicul, «eşti cel mai mare idiot din lume, tu ai fost întotdeauna un idiot, idiotule!...» Da! Era atât de plafonat, că nu ştia să spună decât idiot. Pe onoarea mea, dacă aveam martori, îl dădeam în judecată, nu mă uitam că am fost colegi; m-am gândit chiar să-l pălmuiesc, dar nu făcea pentru mine, şi apoi plecase de mult când m-am gândit la asta...“

Pe când mânca plăcintă, Baltazar vedea – culcat în iarbă, cer albastru etc. – o ţărancă voinică aplecată peste apa puţin adâncă, mult aplecată, clătind ca în romanţă pânza, în timp ce poalele cămăşii dezveleau până sus spatele picioarelor desfăcute.

„Excelentă plăcintă“, spuse Baltazar, „mai dă-mi, mare meşteră eşti tu, Ecaterino! Vino să te pup“.

„Lasă-mă“, spuse gazda lui, o femeie nici tânără, nici bătrână, „ce-mi faci, nu ştii că azi nu se poate? Stai liniştit, îţi ştergi degetele de capotul meu?“.

„Ai dreptate, iartă-mă!“, zise Baltazar şi îşi linse degetele.

Ea îi mai dădu o plăcintă.

„N-ai cumpărat tu în primăvară o valiză mică?“, întreabă Baltazar.

„Parcă ai făcut un duş rece. Ce-i cu tine, vai, domnu' Baltazar“, spuse gazda Ecaterina în felul ei emotiv obişnuit. „Sigur că am cumpărat. Acum *avem* în casă valizele cele mari de carton şi valiza mică; avem cu totul trei valize, spuneai că cea mică e bună pentru o deplasare, o excursie...“

„Sigur“, spuse Baltazar. „Trebuie să-i facem o husă. Numaidecât.“

„De ce?“

„Mâine! Trebuie!“

A doua zi, Baltazar îşi făcu de lucru cu o hârtie, foarte importantă, spunea el, în biroul şefului. Se aşeză pe un sfert din scaunul ce-i fusese indicat de mâna binevoitoare. Lângă biroul masiv stătea o valiză de plastic. Şeful examină hârtia, îi dădu câteva indicaţii pe care le sfârşi strecurând ideea că pentru atâta lucru nu făcea să fie deranjat. Pe lângă asta, oricine ar fi înţeles că omul se miră în felul lui: un funcţionar vechi şi priceput ca Baltazar să aibă nevoie de lămuriri elementare?

„Mai bine întreb decât să greşesc, tovarăşe şef“ (celălalt îl privi plictisit). „Ştiţi“, continuă pe nerăsuflate Baltazar, „nu vă supăraţi, fiindcă am văzut *asta* lângă biroul dumneavoastră, iertaţi-mă că îndrăznesc prea mult, tovarăşe şef, mi-am luat o valiză mică şi aş vrea să-i fac o husă, ştiţi, nici nu concep o valiză *mică* fără husă. Nu vă supăraţi, dumneavoastră ce credeţi, la Arta Casnică aş putea găsi un meşter bun, un meseriaş în care să am încredere? Ştiţi ce vreau să spun, nu un cârpaci, un meşter de-al nostru, bun“.

„Bineînţeles“, spuse omul din faţa lui, cuprins brusc de o stare nouă. Tot ce se vedea la el, deasupra biroului, stătea pe loc, o imagine fixă într-un film rulat repede; se simţea ca în urmă cu un an, când fusese oprit de un necunoscut care începuse cu ochii în lacrimi să-i povestească o viaţă plină de nenorociri, trădări, boli incurabile, copii morţi în accidente groaznice şi el, om cumsecade, încerca să se înduioşeze, dar nu reuşea, nu-l credea pe necunoscut, îl asculta doar. Adăugă, legând greu cuvintele:

„Sigur, sunt bune, o husă apără, dar nu văd...“. Imposibil de citit pe faţa lui ce se întâmplă *dincolo.*

„Vă mulţumesc din suflet, tovarăşe şef“, îl întrerupse Baltazar, „mă iertaţi (era numai zâmbet, capul lui plutea în nori de sirop şi tămâie), chiar acum mă duc, adică nu acum, după ce termin orele de serviciu, mă duc şi-mi comand două huse. Vă rog să mă iertaţi, să trăiţi, mâine-dimineaţă la prima oră am expediat hârtia rezolvată, vă mulţumesc, să trăiţi“.

În timp ce zbura la mică înălţime de-a lungul coridorului întunecat, unde se zăreau de o parte şi de alta uşi, Baltazar se gândi cât este de neplăcut să n-ai şut la poartă. (Un prieten de-al lui, mare amator de fotbal, afirmase odată la rubrica săptămânală de sport – în cuprinsul tabletei pe care o susţinea competent la ziarul local de câţiva ani – că extrema dreaptă Popoviceanu procedează la fel cu cei care, în viaţa de toate zilele, se dau peste cap de dimineaţă până seara, îşi organizează treaba cât se poate de bine, dar, *ironia soartei* – sublinierea cronicarului –, n-au şut la poartă. Observaţia de o fineţe remarcabilă îl viza pe Baltazar, întrucât cei doi discutaseră deseori chestiunea.) Apoi, Baltazar se întrebă a câta oară cum de nu ştie să tragă pe poartă. Înainte însă de a ajunge în încăperea unde lucra, tristeţea lui se prefăcu într-o mare mulţumire şi rămase cu gândul la cea mai apropiată întâlnire cu prietenii, când îşi va putea ţine micul discurs cu privire la cinste şi alte virtuţi.

„Al dracului şef (Baltazar deschise uşa, se aşeză, mătură numai cu degetele mici mapa de carton), al dracului, se făcea căzut din cer, n-avea habar, săracul! Nu ştia nimic de problema huselor, mititelul! Joacă bine, domnule, joacă tare, dacă eu care am înţeles primul, care am mirosit primul cum stă treaba, n-am putut să-l agăţ cât de cât! Joacă, domnule, ca un diavol, ce mai! *Noi* suntem însă băiat deştept, tăcem, observăm, nu ştim nici noi! E mai bine aşa, până află toţi, până una alta, suntem asigurat!...“

Nu peste mult timp, Baltazar va fi instalat lângă Grigore, întâmplător în acelaşi compartiment cu Spânul şi Contele. Noaptea se va lăsa peste ei, un bec violet va arde ascuns în plafon. Câmpii, poduri, păduri, ape nu se vor vedea, din când în când, trenul va opri în gări adormite, un om cu părul căzut pe ochi, ţeapăn de somn, va alerga în cămaşă, cu bretelele desfăcute, să ia apă într-o sticlă verde. Puţini urcă, puţini coboară. Grigore, Baltazar, Spânul şi Contele vor rabata atât cât se poate părţile lor de banchetă, vor discuta cu amabilitate, baricadându-se după vorbe, fără posibilitatea de a-şi vedea unul altuia cearcănele, obrajii căzuţi, unsuroşi, ochii injectaţi, semne obişnuite ale călătoriilor lungi cu trenul.

Atunci, autorul ar trebui să arate cum, multă vreme după plecarea trenului, nici unul nu se va mişca de la locul lui. Apoi vor constata că sunt în afară de orice pericol. Nu stau, Doamne fereşte, doi pe un loc. Mai mult, numai patru dintre cele şase locuri au fost ocupate. Aşa că vor râde şi se vor bucura. Unul dintre ei, privind pe fereastră în clipa plecării trenului, va exclama: uitaţi-vă, domnilor, peronul e plin şi trenul e plin, parcă n-a plecat nimeni, mare ciudăţenie, zău aşa, uite că-i fac din mâini, urează drum bun probabil! Toţi vor lungi gâturile spre a vedea. Şi, revenind, vor observa lângă uşă, pe intervalul strâmt dintre cele două banchete, un om aşezat pe colţul unui vechi geamantan de piele galbenă, lustruită până la maro – mâner de nichel ruginit din loc în loc, câteva etichete rotunde, triunghiulare, pătrate, rupte pe jumătate, nume şi machete în verde, roşu şi galben ale unor hoteluri străine.

Vor afla că au de-a face cu Patrocle, un om între două vârste, nu atât de morocănos pe cât le păruse la început. Îmbrăcat într-o haină de voiaj cadrilată, cu gulerul ridicat, el stă pe colţul valizei, îşi sprijină cotul în partea de fotoliu care i s-ar cuveni de drept: fiindcă Patrocle nu e un călător clandestin, unul dintre acei indivizi care accelerează acţiunea unui roman şi imprimă o notă aparte atmosferei, nu! Patrocle este un cetăţean care are bilet.

Intervenţia mea ar mai fi poate necesară şi pentru unele lămuriri cu privire la ce se întâmplă *pe urmă*. Mai nimic. Desigur, Baltazar va trece

fără să observe peste faptul că tot timpul a vorbit nu cu Grigore, ci cu valiza acestuia. Între ei vor avea loc discuţii grave, întrerupte de mari pauze meditative. Ar mai fi destule de spus şi despre lecturile bogate ale Spânului, şi despre tăcerile ameninţătoare ale lui Patrocle, risipite brusc de trompeta acestuia, pe care o ţine ascunsă într-un buzunar special şi căreia îi zice „fetiţa mea“, şi despre farmecul personal al Contelui. Trebuie însă neapărat să cântăm în cor: *Ahoe, îndrăzneţule Ulise*... De la etajul opt văd o bună parte din oraş şi un lanţ de dealuri.

— Baltazar, aici, ia şi valiza mea, strigă Grigore.

Tăiat în două de marginea ferestrei, el agita braţele, era portretul lui la trei sferturi, încercând zadarnic să scape din rama agăţată în dormitor între copil şi nevastă.

— Unde eşti, strigă la rândul lui Baltazar, unde eşti, Grigore?

— Aici, ce dracu' faci, te uiţi la mine, stai la doi paşi şi întrebi, vino odată!

— Unde *aici*?

— Ai orbul găinilor? Unde te uiţi, omule, adă-ncoa' valizele, n-auzi?

— Te-ai urcat totuşi, murmură Baltazar.

Apoi, deodată ţipă:

— Viu, viu acuma, Grigore, bravo, viu, te văd.

— Urcă odată, făcu Grigore gata să sară cu totul din tablou.

Pe culoar treceau oameni grăbiţi, o femeie îşi certa bărbatul, locomotiva fluieră.

— Ţi-am spus eu că mă descurc, zise Grigore.

Fuma, îşi agăţase haina în cuier, era fericit. Baltazar scoase o batistă albă, îşi tamponă faţa, ceafa.

— Luaţi loc, se adresă lui Patrocle. Aveţi loc, de ce nu staţi?

— Nu, mulţumesc, lăsaţi, spuse Patrocle. Stau pe valiza mea.

— Dar aveţi loc, cum...

— Lăsaţi, vă rog, valiza mea e sigură.

— Cum credeţi. O să vă ia conductorul la rost, vă ia sigur la rost.

— Am vorbit eu cu conductorul, zise Patrocle. N-o să mă ia.

Grigore, Baltazar, Spânul şi Contele cântară pe patru voci:

— Ce ciudată comportare.

Viaţa lângă lac

O broască ţestoasă ajunsă la trei sute de ani se opri în mijlocul drumului care cobora spre lac.

Era un drum foarte vechi, bătrâna ţestoasă ştia de la bătrânii ei, care apucaseră să trăiască şi câte nouă sute de ani, nişte întâmplări petrecute chiar la marginea acestui drum de piatră, cu mult înainte de naşterea lor. Ea însăşi văzuse câte în lună şi în stele. Ca orice broască ţestoasă, trăise înconjurată de duşmani şi prieteni, multora le uitase numele, înfăţişarea, uitase şi ţinutul unde ieşise din ou, fiindcă viaţa ei era legată cu totul de apă şi, căutând mereu apă nouă, călătorise cale lungă. Trupul ei era firav şi moale, aproape neputincios, uşor de strivit, s-ar fi putut îneca în chiar umezeala lui, dar nimeni nu ştia asta, fiindcă, ori de câte ori era nevoie, carapacea nu lipsea. Carapacea era străbătută de o muchie urâtă, strâmbă, cocoşată de la un capăt la altul. Demult, pe când străbătea un câmp plin de larme de oţele, de scâncete şi blesteme, de rugi fierbinţi şi urlete, de fum, sânge, sudoare, bântuit de aburul morţii, văduvit de începutul multor nunţi, neputând ocoli acest câmp trecut în neuitare şi uitat, broasca ţestoasă văzu o ceată de călăreţi cu săbiile goale în mâini străpunsă de altă ceată de călăreţi, aşa cum s-ar întâlni dinţii a doi piepteni. Broasca se strânse sub carapace, auzi de acolo cum fiecare cal o loveşte de câte patru ori cu fiare grele şi, tocmai când se crezu scăpată, un car uriaş în care fugea chiar prinţul o tăie în goană, cu amândouă roţile din stânga. Şi atunci când se făcu noapte şi ieşi luna să lumineze petrecerea tăcută a morţilor, broasca ţestoasă se trezi din leşinul ei adânc. Trecu destulă vreme până ajunse la o apă, moartea îi dădea târcoale dese, de două ori se aşeză la odihnă chiar pe crăpătura carapacei, dar timpul lunecă peste toate şi rana se prinse, iar locul se întări, carapacea deveni mult mai puternică.

Broasca ţestoasă începu să coboare fără grabă drumul lacului. Era vară, soarele încălzea cu lumina lui capul umed, îmbătrânit, coada veşnic

tremurătoare, malul apei creştea sălbatic, el era o parte a lumii de lângă apă. Oamenii goi care se scăldau în lac îi erau bine cunoscuţi, învăţase chiar limba lor, de multe ori le vedea trupurile lungi lunecând prin apă sau dormind în nisip, aşa că broasca ţestoasă nu intră sub carapace. Oamenii erau tineri, după ce înotau, alergau în iarba malului, căutau nisipul ca şerpii şi, când leneveau uneori pe ţărm, semănau cu nişte animale foarte blânde, neajutorate. Acum stăteau în jurul ţestoasei. Capul ei zbârcit era capul unui înţelept. Boabe mari din apa lacului se scurgeau pe trupurile vii, curate. Voiau să vadă mersul bătrânei, călătoria ei spre apă, soarele fierbea, lacul neclintit nu era departe, păsări zburau peste somnul lui de amiază. Bătrâno, să te vedem, babă, broscoiule, zbârcito, vrăjitoareo, împărăteasă! strigau ei. Clătinându-se plină de îngăduinţă, plină de înţelegere faţă de timpul scurt, îngust pe care îl străbat oamenii de când se nasc şi până mor, făcându-le pe plac, bătrâna broască ţestoasă mergea spre apă, iar ochii lor o însoţeau.

Apărură, îmbrăcaţi ca pentru drum lung, un bărbat şi o femeie cam de aceeaşi înălţime, de o sănătate egală şi trişti. Semănau între ei foarte bine, deşi nu erau frate şi soră, iar acesta era cel mai sigur semn al dragostei lor, precum şi al stării de fapt că nu se certaseră niciodată şi nici unul nu se gândise, de când se cunoşteau, că s-ar putea ivi o neînţelegere între ei: ea să zică da, el să zică nu. Cei doi formau o familie, iar la lac veniseră să se scalde. Femeia purta părul lung, strâns într-un coc la ceafă. Bătrâna broască ţestoasă se opri şi, fără veste, intră sub carapace, se făcu o piatră căzută în mijlocul drumului. Femeia deschise aripile şi se repezi de lângă bărbatul iubit în mijlocul oamenilor abia ieşiţi din apă. În locul ochilor, femeia avea două mici păsări de pradă şi acum se văzu cât de lungi îi erau mâinile. „Bestiilor“, ţipă ea, „de ce chinuiţi *animalul*, bietul animal, ce v-a făcut sărmanul animal? Lăsaţi-l!...“. Despică cercul trupurilor goale, apucă strâns carapacea bătrânei ţestoase şi o aruncă în apă. Apa amorţită se desfăcu în cercuri lacome de lărgime. Bărbatul stătuse până acum la o parte, nu se amestecase. O luă de braţ, o aduse lângă el cu toată dragostea, cu marea iubire ce i-o purta şi zise: „N-are rost, nu te poţi înţelege cu ei,

priveşte-i bine, iubito, râd, ce le poţi cere? Lasă-i!“. Era foarte sigur pe vorbele lui, necruţător, era însăşi dreptatea la marginea acestui lac, era demnitatea; femeia înţelese cât de bun putea fi el; mândria unei femei căreia nimic nu-i poate clinti fericirea o făcu să coboare glasul, iar din strânsoarea afectuoasă a bărbatului mai înţelese că glasul trebuie coborât cu măsură, era un adevăr elementar căruia abia acum i se conformă şi se simţi bine. Din nou, el o strânse de braţ şi ea înţelese ce vrea să spună bărbatul şi se simţea îndrăgostită de el ca în prima zi.

Oamenii... murmură în sine bătrâna broască ţestoasă în timp ce plutea într-o de mult neîncercată plăcere a apei şi a gândului clar. Oamenii, ce fiinţe bizare, câtă confuzie, lipsă de sens, viaţă la întâmplare... Nu e nimic de făcut. Până când?

Întâmplări din Noaptea Soarelui de Lapte

Un roman al cuvintelor

1967

În loc de prefaţa autorului

„Scăpai cheile,
Se-ncuiară ţăvile.“

„Nalt e tata,
Grasă-i mama,
Nebun e frate-meu.“

(Două ghicitori al căror tâlc trebuie dezlegat înainte de a se citi povestea micului Cantemir)

„— Mamă, mamă! copilul meu are să moară.

— Când şi cum?

— Iată cum: vezi drobul cel de sare de pe horn?

— Îl văd. Şi?!

— De s-a sui mâţa, are să-l trântească drept în capul copilului şi să mi-l omoare.

— Vai de mine şi de mine, că bine zici, fata mea; se vede că i s-au sfârşit mititelului zilele!

Şi cu ochii pironiţi la drobul de sare de pe horn şi cu mâinile încleştate de parcă le legase cineva, începură a-l boci amândouă ca nişte smintite, de clocotea casa.“

(Ion Creangă, *Prostia omenească*)

„Primăvara într-un nuc,
Stând şi cucuind un cuc,
Doi proşti, cum îl asculta,

Porniră a se certa…“
(Anton Pann, *Povestea vorbii*)

„Ştia orice liman pe dinafară
Din Gotland pân-la capul
Cap-de-Ţară,
Şi orice sân de mare cunoştea.“
(Geoffrey Chaucer, *Povestirile din Canterbury*)

Partea întâi

I

Puiul de vulpe pe care micul Cantemir îl primi în dar de la nevasta frumoasă a pădurarului nu ştia să vorbească. Era spre sfârşitul iernii. Nici până la mijlocul lui aprilie el nu reuşi să înveţe vreun cuvânt. Micul Cantemir îşi spuse că, în sfârşit, a descoperit adevărul despre vulpi. Deşi, mormăia el, *în viaţa mea* n-am văzut măcar o vulpe mută… E drept, băiatul nu văzuse până în această primăvară nici un fel de vulpe. Dar în cărţile pe care le citise, vulpile vorbeau omeneşte şi erau atât de viclene, încât reuşeau să înşele cu uşurinţă corbi, urşi şi alte vietăţi, ba chiar şi oameni. Oamenii câştigau întotdeauna; cu toate acestea, vulpile continuau să-i înşele în alte poveşti. Iată un amănunt la care micul Cantemir nu se opri. „Vulpile“, îşi spunea el, „au alte obligaţii. Cred că numai cele foarte înţelepte ajung să vorbească şi nu tocmai una foarte înţeleaptă s-o fi lăsat prinsă de nevasta pădurarului. Sau poate abia spre bătrâneţe reuşesc şi ele să îndruge vreo vorbă, două, iar pentru asta trebuie multă răbdare“. Puiul adus în traista vărgată cu roşu, verde şi negru semăna cu un căţel. Botul însă se ascuţea mereu, iar ochii străluceau atât de puternic, încât micul Cantemir se gândi să-i folosească noaptea în loc de lanternă. De când îşi dorea el o lanternă care să nu semene cu o lanternă.

Într-o seară, după căderea întunericului, micul Cantemir ieşi din casă cu gândul să mai dea o raită pe la culcuşul puiului de vulpe. Nu era lună. O singură stea, departe, cea mai de sus. Puiul de vulpe dormea în cuşca verde a câinelui Bob. În jurul gâtului avea o cureluşă subţire, prinsă cu o sfoară de belciugul uşii. Câinele Bob lipsea, fusese trimis la ţară, la bunici, era cam bolnav, trebuia să schimbe puricii şi să facă o cură de aer.

Nu era frig, era o primăvară începută bine. Abia apucă băiatul să facă trei paşi şi întunericul se pierdu treptat în lumina unui soare de lapte, ascuns privirilor. Această lumină făcu nepreţuite pietrele drumului, gardurile se legănau moi şi acoperişurile caselor cântau stins şi se uneau între ele ca nişte valuri inofensive, iar pământul pe care călca băiatul deveni atât de elastic, încât fiecare pas era un zbor şi o cădere încetinită şi se auzeau fluiere de os, fluiere de fag, fluiere de soc şi un cimpoi cu foalele din piele de drac şi multe clopote de aramă fierbinte şi clopote de argint îngheţat. Prin nouri de sare şi ger ajungea muzica aceasta în urechile băiatului, sunete reci şi misterioase, ecoul celor mai adânci depărtări.

Acum, băiatul se afla sub cireşul de lângă poarta grădinii şi văzu cum, începând de la vârful vârfului, cireşul se acoperă cu brumă albă. Dar frig nu se simţea. Iar bruma se întindea stăruitoare, fără lăcomie, de neînlăturat însă şi, ajunsă la poale, se întoarse cu altă putere spre vârf, cuprindea o creangă mereu mai groasă ca alta. Băiatul alergă câţiva paşi înapoi. Muzica ce aţi ascultat-o cu el se desfăcu în acorduri lungi de orgă şi, întorcând capul, micul Cantemir zări în stânga, acolo unde era Polul Nord, un cub de gheaţă verde, mult mai limpede ca apa. La o măsuţă de sticlă cu picioare de aur răsucite la capetele de jos, Andersen, cu faţa lui prelungă de cal şiret şi înţelept care ştie toate limbile pământului, scria poveşti, în timp ce foaia de hârtie acoperită cu rune negre era luminată de un sfeşnic cu flacără rece. Lângă el se afla orga de sticlă la care cânta o laponă mică, mică. Degetele ei pluteau pe clape, uşoare ca aburul aurorei boreale; avea plete negre şi breton retezat chiar deasupra sprâncenelor.

— Hei, băiete, spuse deodată cireşul.

Micul Cantemir vru să răspundă că acum e ocupat, l-ar interesa mai degrabă lumea nouă pe care o văzuse şi ar fi dat orice să-şi poată trece mâna pe luciul părului de lac al micii lapone. Dar când se întoarse, limba lui, parcă tăiată, nu-l mai asculta şi nu mai voi să-l ajute la făcutul cuvintelor.

În faţa lui, bruma groasă care acoperise în întregime coroana cireşului se desfăcea în milioane de stele, milioane de artificii aprinse odată, cu un singur chibrit. Iar fiecare stea se făcu o floare albă şi în fiecare floare albă se topi un sunet rece, tot mai stins, ultimul sunet de orgă.

— Băiete, spuse deodată cireşul. Nu te mira de nimic: *începe*, vezi bine, am înflorit. Asta se întâmplă în fiecare an. N-ar fi mare lucru. Dar acum e *altceva.* Ia aminte: mai bine zis, *a început.* Eşti dintre cei norocoşi. Cere-mi numaidecât ce ai de cerut! Repede. Trebuie să plec la consiliu.

Limba micului Cantemir se dezmorţi. Cuvintele se îngrămădiră atât de multe în gura lui, că primele douăzeci şi nouă ieşiră împreună. Se auzi un fel de mmmcccaabbbunddiiiiirunsttualllmeooo, cât se poate de caraghios. Cu toată graba lui, cireşul dădu drumul unui râs aşezat, de grosimea zidului cetăţii Crăciuna. Băiatul se pomeni băgat până în gât într-un morman de floare albă, floare obişnuită de cireş.

— Băiete, băiete, îşi tot sălta umerii grei bătrânul cireş, cum ai auzit că ai de luat ceva, ţi-a venit graiul cât ai zice peşte. Ia spune: *peşte*!

— Peşte, spuse el.

— Ia spune de-a-ndăratelea, să văd, ştii?

— Etşep, zise într-o suflare băiatul.

— Bravo, bravo, băiete! N-ar fi rău să înveţi limba asta şi de la coadă la cap (pentru ca s-o ştii mai bine de la cap la coadă, cum se cuvine), poate ai să ajungi poet.

— Eu vreau să rămân copil, zice micul Cantemir.

— Am spus *poate,* făcu cireşul. Nu e obligatoriu, dar cine te crede? Slăbiciunea…

— Sunt şi slabi? se miră băiatul.

— Când nu iau untură de peşte…

Cireşul îşi scoase o rădăcină lungă, noduroasă, şi se scărpină în creştet. Micul Cantemir reuşi să-şi elibereze o mână. De altfel, nu stătea rău, era ca în pilota de puf, minus îndemnul mătuşilor sale: „Închide ochii şi dormi“. Ca şi cum s-ar putea dormi şi fără să închizi ochii! „Scărpinatul ăsta nu-mi spune nimic“, gândi micul Cantemir. „Aş avea chef, moşule, nu

ştiu de ce, să presar bile de rulment pe treptele scării şi să calci tu pe una şi să vezi cum ajungi jos. Am aşa un chef…“

Pentru vârsta lui, acest băiat citise atât de mult, încât îi trecuse odată prin cap să se lase chiar de şcoală, fiindcă ştia destule. Nu era o hotărâre definitivă. Mai vedem! Şi dacă tot o începuse…

„Te-aş face să întârzii la consiliu, moşule. *Consiliu*, frumos cuvânt, până acum n-am observat asta. Consiliu seamănă cu Pompiliu. Anton… Ştie toată clasa că aşa îl cheamă pe Pompiliu. Dar consiliu şi mai cum? *Uilisnoc/Uilipmop* Ce fac? Nu cumva am devenit poet şi va trebui să iau untură de peşte?“ Acest din urmă gând îl îngrozi pe micul Cantemir şi strigă:

— Nu!

— Nu ştiu ce-ai vrut să spui cu acest *nu*, zise cireşul, dar eu sunt foarte grăbit. Rămâne cum ne-am înţeles. Mă întorc. Eu sunt un cireş de onoare, un cuvânt de-al meu contează mult.

— Un cuvânt sau o cireaşă? întrebă micul Cantemir.

— Un cuvânt sau o cireaşă totuna-i, ce te bagi în vorba celor mari, nu vezi că eşti abia un copil? Ce-i obiceiul ăsta? Ia vezi, că mă supăr rău de tot!

„Mi-ar trebui nişte bile nu mai mari ca mazărea“, gândi băiatul.

Cireşul se scutură din vârf până la rădăcină. Nu căzură flori. Ar mai fi vrut băiatul să audă muzica ciudată pe care o ascultase. Vine acum spre el? Nu, ceea ce auzea acum era poate ecoul ecoului ei rătăcit – poţi şti? – pe drumul norilor vineţi sau al norilor portocalii, pe drumul apelor, pe drum de ceaţă, ocolind fiecare stea o dată, iar luceferii de două ori şi Calea Laptelui întreagă.

Şi nimic din ce aţi văzut până acum.

Acolo unde se uita băieţaşul se vedea prin lumina soarelui de lapte cuşca verde a câinelui Bob, dar câinele visa acum pisici negre şi speriate, visa în odihna lui de la ţară un ciolan cu măduva proaspătă, nici un concurent şi mai visa o prietenă sinceră şi înţelegătoare, cu botul alb şi urechile mici, abia pătată pe şale cu galben şi cenuşiu, cu labe moi şi ochi

candizi. În locul câinelui Bob, la umbra casei lui, stătea acum puiul de vulpe adus de Maria cea frumoasă, stăpâna pădurii şi a pădurarului. Puiul de vulpe dormea. Şi el visa. Ziua şi noaptea strigau în el străbunii trăiţi în păduri şi morţi acolo, umblând în libertate şi călcând după pofta inimii lumea jivinelor, iarna, vara, toamna, primăvara, cântând la lună şi făcând ospeţe şi nunţi lungi în poieni ascunse pe veci străinilor, în bucurie şi desfătare, da, aceşti străbuni strigau din depărtarea sângelui şi puiul de vulpe îi auzea cu sângele, cu ochii, cu şira spinării, cu măruntaiele, iar în dinţii lui ascuţiţi chemarea străbunilor trimitea fulgere scurte şi dureroase.

Dar el tăcea, bea lapte dulce de vacă blândă şi se îmblânzea mereu, şi se linguşea sub mâna omului, torcea ca pisicile şi se zbenguia ca iezii, iar omul îi dădea crezare.

— Am plecat, zise cireşul. Ţine minte, băiete, ţine minte…

— Ia şi *asta*, strigă băiatul. Mi-e prea cald.

— Ai dreptate, spuse cireşul. Era să uit.

Sprinten ca un acrobat, cireşul se aplecă, în jurul lui se iscă un vânt slab şi băiatul se mişca acum în voie, numai mirosul florii de cireş plutea stăruitor.

II

Plecând de lângă cireş, micul Cantemir se pomeni în întuneric. Deodată, îşi aminti de Frica-de-întuneric, una dintre cele mai bune prietene ale lui. Această Frică era o domnişoară în vârstă, neînchipuit de slabă, cu mustaţă rară şi mâini strâmbe, subţiri ca vrejul de dovleac. Ea avea păreri cât se poate de ciudate despre toate lucrurile din lumea asta.

O să vedeţi ce părere are scorpia despre, să zicem, butoiul cu apă de lângă cişmea.

Dar să ajungem la el.

Nu departe de cuşca amintită se afla un fel de magazie, o încăpere din zid veche, acoperită cu olane cenuşii, văruită în albastru stins. Aici se ţineau iarna lemnele. Vara, mătuşile lui Cantemir găteau la o sobă cu plita

atât de largă, încât se puteau fierbe odată patruzeci şi nouă de feluri de mâncare. Se găseau îngrămădite prin colţuri felurite lucruri fără de care viaţa ar fi mai puţin dulce: o sanie cu tălpi de oţel numită *racheta X3*, reactoare de lemn şi aluminiu de diferite tipuri, trei mingi vechi de fotbal – unchiul Vasile promitea de două veri că va face din ele una bună, promitea –, un cerc pe care nu-l mai alerga nimeni şi multe altele, printre care o bicicletă nu tocmai nouă; fapt lipsit de importanţă, întrucât, se ştie, o bicicletă nu poate rămâne prea mult timp nouă; ea se învecheşte începând de-a doua zi. Cum spune micul Cantemir, găseşti biciclete mult mai rezistente printre cele vechi, numărul acestora fiind, vă daţi seama, mai mare decât al celor noi. Lângă această încăpere care pe dinafară semăna cu casa Babei-Rele, cu toate că nu avea acoperiş de turtă dulce şi ferestre de zahăr, se găsea cişmeaua cu robinet galben. Şi iată butoiul, în apropierea robinetului! Uneori, micul Cantemir fixa un furtun subţire în gura ţevii şi, ascuns în podul vechii magazii, stingea ca un colonel de pompieri un foc inexistent în curtea vecină, unde doamna Creţu făcea plajă pe o pătură ecosez.

Butoiul avea doage cenuşii şi cercuri obişnuite. Era întotdeauna plin cu apă, pentru a nu face zgomot prea mare. „Căci“, spunea ma’ Amalia, „butoiul gol zgomot mare face!“

Ea nu spunea vorbele astea în vânt, le spunea domnului Ambăruş. Domnul Ambăruş era un om bătrân, care venea câteodată în vizită şi stătea într-un scaun de nuiele sub via somnoroasă din cerdac şi fuma. Avea păr lung, adus după urechi şi degete galbene, pătate de tutun. Vorbea cu însufleţire despre un lucru pe care trebuia să-l facă în ziua următoare dis-de-dimineaţă, totdeauna *urgent*, ceva important, după care viaţa lui va căpăta alt curs. Alături, ma’ Amalia lucra cu acul o carpetă cu o moară de vânt; pe turla morii stătea un vultur atât de colorat, încât părea un papagal despre care puteai oricând spune că este o cioară vopsită.

„Mâine, dis-de-dimineaţă, rezolv în sfârşit *afacerea* mea“, spunea bătrânul.

Iar ma’ Amalia, către ma’ Magdalena, care avea treabă în casă: „Se ştie de când lumea, butoiul gol zgomot mare face“.

Bătrânul pleca şi venea altădată.

Micul Cantemir verificase spusa mereu repetată, folosind butoiul de lângă cişmea. Aşa era! De atunci avea grijă să fie întotdeauna plin cu apă. Şi toată lumea credea că această apă foloseşte la udatul grădinii.

Lumea aşa credea, sărmana! Şi, împreună cu ea, ma’ Amalia şi ma’ Magdalena.

*

Nu, n-am uitat de Frica-de-întuneric. N-am trecut-o nicidecum cu vederea, aşa cum face micul Cantemir cu unele virgule şi puncte atunci când scrie pe curat temele. Frica-de-întuneric stătea în faţa lui, uscată şi sclifosită, nevoie mare. Ca de obicei, îl privea direct în ochi.

— Bine ai venit, spuse băiatul. Mă bucur să te văd.

Adevărul e că numai de întâlnirea asta nu-i ardea lui. Niciodată însă nu reuşise s-o ocolească. Dacă ar avea măcar o lanternă! La lumină, băbătia asta nesuferită nu mai face două parale.

— Văd bine că te bucuri, şi eu mă bucur, spuse ea şi-l strânse de încheietura mâinii drepte. Au, ce răcoare şi ce poftă de fugă…

Scorpia se apleca spre el, îi arătă cu un deget de lemn putred ceva:

— Ce caută hipopotamul ăsta negru în curte la voi la ora asta?

Vedeţi ce părere poate să aibă ea despre butoiul cu apă de lângă cişmea? V-am atras atenţia, aşa procedează întotdeauna. Vorbeşte calm şi niciodată nu lasă impresia că ar vrea să te convingă cum că părerile ei sunt cele mai bune. E de o prefăcătorie fără margini.

Până la butoi sunt câţiva paşi.

— Ce hipopotam, unde vezi tu un hipopotam? protestează fără convingere băiatul. Ăsta-i *butoiul.*

Ce întuneric! Dar şi fără să-l vezi cum trebuie *ştii* că lângă cişmea nu poate fi altceva. Acolo e locul butoiului cu apă.

— Butoi? se miră Urâta. Tot ce se poate. Dacă spui tu, micule…

— Păi sigur, prinde curaj băieţaşul, e butoiul pe care ma’ Amalia zicea că…

Înţelegându-l, cucoana nepoftită îi strecură o mână leneşă, umedă prin groapa cu minciuni, de-a lungul şirei spinării. Curajul micuţului Cantemir se făcu mai mic decât o monedă de cinci bani şi apoi se subţie ca aburul pe geamul rece şi dispăru.

— Tot ce se poate, spuse sluta, dar părerea mea este că nu-i deloc un butoi, ci un hipopotam, şi încă unul dintre cei care mănâncă sârmă ghimpată şi căpitani de vapoare.

Vrejul de pe spinarea băiatului deveni un sloi de gheaţă strâmb şi neliniştit. Micul Cantemir simţi o poftă nebună să fie politicos. Îi era imposibil s-o contrazică. Nu se putea. Era o doamnă, era atât de amabilă, de binevoitoare! Probabil de atâta politeţe glasul lui începu să tremure, mai bine zis, să pâlpâie ca un chibrit aprins în vânt. Obrazul drept se sucea într-un anume fel, de parcă ar fi vrut să ia locul geamănului din stânga. Cu respect mărit, băiatul spuse:

— Înghite sârmă ghimpată şi căpitani de vapoare! Extraordinar, doamnă!

— Sunt domnişoară, sâsâi sluta. N-ar trebui să uiţi…

Într-adevăr, de lângă cişmea se desprinsese greoi, abia văzut prin noapte, un hipopotam în pântecul căruia, printre munţi de sârmă ghimpată, trei căpitani de vapoare cu şepci albe şi nasturi galbeni îşi admirau unul altuia tresele de aur cusute pe mâneci.

Din ce în ce mai amabil, totuşi păstrând încă o urmă palidă din firea lui de la lumina zilei, micul Cantemir îndrăzni:

— Dar de unde ştiţi dumneavoastră, *domnişoară*, ce înghit hipopotamii? Aţi citit atât de multe cărţi pentru copii?

Şi, de necrezut, hipopotamul începu să dea înapoi şi, pe măsură ce se retrăgea, asemănarea lui cu vechiul butoi devenea mai vizibilă. Curajul micului Cantemir se ivi nechemat şi creştea din ciuda vânătă ce cuprinsese pe neaşteptate făptura uscată a Fricii-de-întuneric: nasul ei se ascuţi, ochii săriră cât colo, mâna îngheţată de pe spinarea băiatului se topea încet, apa

călduţă scursă printre coaste îl gâdila. Dar ciuda slutei nu ţinu nici cât ai clipi pe jumătate; curajul băiatului la fel. Pe loc, Frica-de-întuneric slăbi atât de tare, că însăşi mama Foamei s-ar fi cuprins de spaimă. Era mult mai subţire ca un tăiş de coasă şi lungă, şi vânătă, ciumă şi holeră. Iar băiatul spuse repede:

— Vai, doamnă, ştiţi, nu voiam să vă contrazic.

— N-ai decât, mă poţi contrazice cât vrei, zise ea stăpână pe situaţie, surâzând, ciupindu-l de şanţul gropii cu minciuni. Eu am spus doar că ceea ce tu, copilul meu, numeşti butoi e un hipopotam flămând şi periculos. La urma urmei, e părerea mea, *aşa văd eu.* Şi nu uita: sunt domnişoară.

Copleşit de bunăvoinţa ei, micul Cantemir abia izbuti să îngaime o propoziţiune simplă, din care, şi aşa, mâncă o jumătate de subiect şi un sfert de predicat. (Se ştie că subiectele şi predicatele au un gust minunat, sunt mai bune decât toate dulciurile din lumea asta adunate pe o singură tavă. Acesta este şi motivul pentru care mulţi copii le mănâncă atât de des, uneori pe nemestecate, din prea mare lăcomie.)

— Asta-i părerea mea, repetă Frica-de-întuneric. Nu ţin numaidecât să crezi la fel.

Hipopotamul se apropie pe picioarele lui groase, burta imensă se legăna într-o parte şi alta, ţinea capul repezit înainte şi în jos, parcă mirosind o urmă. Avea o înfăţişare întru totul respingătoare, deşi cei trei lupi de mare înghiţiţi de curând nu păreau să se simtă prea rău. Băiatul avu chiar impresia că joacă între ei zaruri. Dar nu reuşi să se convingă. Se răsuci pe un picior, un salt, încă unul, simţi în spate răsuflarea fierbinte a fiarei; era însă în pragul casei, smuci clanţa şi intră.

III

În hol, lustra cu trei braţe lumina puternic. Era linişte. Umbra micului Cantemir se aşeză cuminte pe un perete. Din senin, băiatul se gândi: „Ce-aş mai face din tine o cămilă cocoşată…“.

— N-are să-ţi meargă, răspunse acestui gând Umbra. Acum ştiu totul despre cămile.

Părea nemâncată de multe zile. Fiind vorba despre umbra lui, băiatul se înduioşă şi era gata să-i aducă un pahar cu lapte şi o tartină cu unt.

— Nu-mi place laptele şi nici pâinea cu unt. Ştiu totul despre lapte şi pâinea cu unt, spuse ea cu superioritate, dar băiatul se gândi că cine râde la urmă râde mai bine. Sau mai rău, îl dojeni cu glas tare Umbra. Sunt nenumărate feluri de rău. Eu le ştiu; de-acum le ştiu.

— Observ, spuse micul Cantemir, că eşti mare ghicitoare. În toate cărţile pe care le-am citit n-am mai văzut aşa ceva. Felicitările mele!

Umbra se clătină măgulită. Băiatul nu se putu stăpâni:

— Eşti cam îngâmfată. Şi repeţi ce spun ca un papagal. Şi te ţii după mine ca o umbră.

— Şi ce dacă mă ţin? Umbră! Spune, şi ce?

— Ţi-aş spune, dar nu ştiu nici eu; ceea ce ştiu este că nu pot scăpa de tine, mi-am dat seama de mult, n-am avut cum să-ţi spun. Te întreb însă acum: de ce?

— Ca să nu faci umbră pământului degeaba, spuse ea solemn. Nu prea ne înţelegem, văd. Am un motiv serios ca să mă ţin după tine.

— Mai serios decât un portar pe care l-am văzut ieri într-o gheretă nu cred că poate fi, zise la fel de solemn băiatul.

— Eşti sigur de asta?

— Sunt sigur că se potriveşte!

Răspunsurile în dodii erau unele dintre bucuriile rare ale micului Cantemir. Se dădea în vânt după ele.

În felul ei, Umbra nu se dădu bătută:

— Câteodată se nimereşte. Să te văd însă pe unde scoţi cămaşa când ai să te trezeşti că acasă-ţi faci o socoteală şi la şcoală nu se potriveşte, ai? Ce zici?

— Îţi spun pe unde scot cămaşa, se înveseli micul Cantemir, dacă ştii să ghiceşti asta:

Intru în casă să scap,

Şi casa-mi iese
pe ferestre.

Ia să te văd, dacă eşti aşa meşteră ghicitoare şi dacă eşti mereu în spatele meu, spune, să te aud…

— Este… este… este... ăăă, e…

Nu era nevoie să alergi înapoi o poştă întreagă pentru a vedea că, de data asta, Umbra nu poate răspunde. Bâlbâiala ei era de-a dreptul ruşinoasă.

— E limpede, spuse băiatul. Nu ştii, m-am convins. Am să-ţi spun eu…

Deşi băiatul nu se mişcă, Umbra, cuprinsă de nelinişte, începu să se agite pe perete, ţopăia de colo-colo, cu toate că un capăt al ei era, fără putinţă de scăpare, strivit sub tălpile băiatului.

Fără grabă, micul Cantemir *se gândi la răspuns.*

— Ştiu, ţipă Umbra cuprinsă parcă de nebunie. Ştiu! Este *peştele în plasă.* Am ghicit, am ghicit!

Parcă se certau zece cuţite subţiri, lucii, ascuţite. Cu greu se opri din ţopăială.

— M-am lămurit, spuse micul Cantemir. Te-ai specializat în calcul electronic. Singură habar n-ai de nimic. Ghiceşti tu, dar numai ce vrea să gândească băiatul. Te-am prins! Mai stăm noi de vorbă. Oricum, nu-ţi spun pe unde scot cămaşa. Nu meriţi.

— Te rog, scânci Umbra, te rog, spune-mi, mor dacă nu ştiu, te rog, doar sunt…

— Mă faci să am o părere cât se poate de proastă despre tine şi una din ce în ce mai bună despre mine, zise băiatul. Cu toată experienţa ta, mai că-mi vine s-o cred pe ma’ Magdalena. „Amalio“, zice ea, „copii deştepţi ca azi nu s-au mai văzut. Prea deştepţi şi obraznici, dragă“.

— Are dreptate, suspină Umbra. Obraznici. În felul ăsta, n-ajungi departe, să ştii, trebuie să fii un copil cuminte, ascultător, să nu, să nu, să nu…

— Nu te mai văicări, zise micul Cantemir. Două mătuşi sunt exact ce-mi trebuie. Crede-mă, îmi ajung. Nu mai vreau încă una.

— Auzi, auzi cum vorbeşte, auzi ce vorbe, un copil, auzi…

— Bâlbâiala ta mă oboseşte. De ce nu vrei să fii înţelegătoare şi nu vrei să mă laşi boabe?

— Boabe? Să-ţi fie ruşine! Şcolar eşti tu? Îmi pare rău că sunt umbra ta, mai bine aş fi umbra unui măgar. Vorbeşti anapoda. Cum adică *boabe*?

— Adică întreg, spuse băiatul. Boabe înseamnă aici *întreg.* Chestia cu măgarul, să ştii, nu mă deranjează.

Era sătul până peste cap. Dar cum să scapi de umbra ta?

— Nu-l deranjează! Ce tupeu! Un copil cuminte *nu răspunde.* Şi ce-i asta? Întreg? Boabe?

— Adică nu vreau să fiu pisat, mă înţelegi? asta vreau. Să nu mă las pisat. Aici e greul. Eu nu vreau, cu toate astea, care cum pofteşte vine să mă piseze. De ce?

— Mi-e somn, zise Umbra. Nu pricep nimic. Gata…

Ascultătoare, tăcută, subţire, ea va repeta de-acum înainte, prin somn, mişcările băiatului. Atât.

*

Micul Cantemir îşi vorbi singur, înciudat:

— Nu mai vreau să fiu pisat!

În aceeaşi clipă apăru un fel de om, jumătate turbină, jumătate farmacist, aducând oarecum din profil cu o maşină de scris. Ciudata vietate făcu o plecăciune perfectă din toate punctele de vedere. Cel mai exigent profesor de plecăciuni din lume nu i-ar fi putut da mai puţin de nota zece. El zise cu gura în podea:

— Poruncă, stăpâne!

Dorinţa lui de a fi pe plac era atât de puternică, iar încovoierea atât de supusă, încât micul Cantemir nu ar fi fost singurul cuprins de lenea plăcută pe care o simt la ceafă şi în genunchi cei care dau porunci. Uită totul şi spuse dintr-o suflare:

— Poruncesc o îngheţată cu fistic, migdale şi alune americane, asortată cu ciocolată şi frişcă, porţie triplă.

În mâna celui făcut din două jumătăţi atât de deosebite, pe o tavă de cristal, într-o cupă, se afla îngheţata cerută.

— Ooo, făcu micul Cantemir. Nici nu-mi…

Bătu deodată din palme, încruntă sprâncenele, era acum un mic vizir furios.

— Ce-i asta? O îngheţată? Nu-mi trebuie!

Bătu cu piciorul în podea, iar pintenii sunară.

— Vreau un Mercedes!

Pe tava de cristal apăru un cleşte de scos cuie nou-nouţ.

— Aiii! strigă micul Cantemir. Îţi baţi joc de mine? Vrei să mă faci să cred că Mercedes face şi cleşti de scos cuie? Te trimit la spânzurătoare. Un Mercedes am spus, mai repede!

Omul cu profil atât de ciudat îşi îndoi spinarea cu o repeziciune şi o eleganţă ce confirmară titlul de campion mondial la sportul ăsta, titlu pe care îl deţinea de doi ani. Ridicându-se, părea încurcat, prins cu ocaua mică.

— Poruncesc, urlă micul Cantemir, poruncesc…

— Ştiţi, şopti celălalt, *nu se mai poate*. Iar s-au încurcat comenzile. Ceva nu-i în regulă la tabloul de comandă. S-ar putea însă… mai târziu. Există o şansă…

Pofta de porunceală a băiatului se topi ca prin farmec. Îl dureau mâinile şi picioarele, ceva amar i se lipise de cerul gurii. „Să fie chiar atât de obositor să dai porunci?“, se întrebă el. Îi părea rău după îngheţata negustată.

— Ia spune, bine că mi-am amintit, cine eşti?

— Eu sunt Nu-vreau-să-fiu-pisat.

— Şi ce dacă nu vrei să fii pisat? Treaba dumitale. (Nici nu apucase băiatul nostru să poruncească bine şi începuse să uite restul. Deşi totul ţinuse atât de puţin, îşi revenea greu, cu multe ocoluri.)

— Asta sunt, i se răspunse. Am fost chemat, am venit. Dar *eu singur nu ajung*.

— Dacă nu ajungi, foloseşte o scară, îi sugeră micul Cantemir. Dar de fapt unde vrei să ajungi?

— Nu ajung în general, zise Nu-vreau-să-fiu-pisat fără să se supere. Ca să nu fii pisat, nu ajunge să vrei tu, trebuie să vrea şi cel care te pisează, înţelegi? Eu am venit, e drept, dar n-am făcut decât jumătate din treabă.

Dintr-un buzunar fără fund scoase o jumătate de piuliţă de alamă şi jumătatea de sus a pisălogului.

— Poftim, adăugă. Restul se află la *el*.

Micul Cantemir vru să dea o poruncă straşnică, dar îşi aduse aminte la timp că nu se mai poate.

— Nu se poate face nimic, continuă celălalt. Eu sunt numai eu, nu sunt şi *el*. Fac ce pot.

— Dar cu dorinţele? îşi aminti băiatul.

— Altă căciulă! I-am ţinut locul titularului. E la masă. *Ce faci* nu contează; *ce eşti* contează.

— Destul de complicat pentru mine, se necăji băiatul.

— Şi eu sunt complicat. Uită-te la profilul meu…

Un pocnet scurt. Un scârţâit prelung. O tropăială asurzitoare, apoi lătrături, râsete, guiţaturi, miorlăituri, un miros de celuloid ars amestecat cu lapte dat în foc, cu smoală topită, cu mere murate şi leuştean. Un fum galben. La urmă, zgomotul înfundat pe care l-ar face câteva sute de roţi de cauciuc pentru camioane ce s-ar rostogoli deodată pe treptele de piatră ale unei scări largi.

IV

Rămas singur, micul Cantemir dădu drumul unui căscat larg, adânc. Fălcile trosniră pe rând.

Nu se miră câtuşi de puţin de întâlnirile bizare pe care le avusese într-un timp atât de scurt. De altfel, cunoştea o fetiţă care, de bună seamă, la tot ce i se întâmplase lui până acum ar fi rămas şi mai indiferentă. Şi, în treacăt fie spus, micul Cantemir nu obişnuia să se mire prea mult în nici un fel de împrejurări. În altă povestire despre el am să vă arăt de ce.

Iar acum avea deplină încredere în recomandarea cireşului. Era un bătrân respectabil, avea mare greutate; era singurul cireş cu adevărat amar din tot cartierul.

Stătea în mijlocul holului şi aştepta ivirea de cine ştie unde a nu ştiu căror năzdrăvănii. Dar nu se întâmplă nimic. Lustra cu trei braţe luminând, masa rotundă, cele două fotolii uzate acoperite cu huse înflorate, pereţii tapetaţi cu rândunele violete, toate bine ştiute, la locul lor ca întotdeauna. Bineînţeles, cu atât mai puţin s-ar fi cuvenit să se mire de data asta. Ceva totuşi spuse:

— Fel de fel de chestii.

Unor lucruri cărora nu le găsea pe loc înţelesul, el le spunea simplu: chestii. (Un văr de-al lui, bărbat în toată firea, trecut cu treizeci şi şapte de luni peste şaptesprezece ani, începuse să scrie şi chiar să publice în unele reviste nişte poveşti pe care micul Cantemir se străduia să le priceapă, dar nu reuşea. Vărul spunea: „Chestiile astea nu sunt pentru tine“. În felul lui avea dreptate. Dar băiatul curios, fără să înţeleagă asta, continua să citească orice vedea tipărit sub numele vărului său. Îi plăcuse foarte mult cuvântul *chestii*. De atunci îl folosea cu succes oriunde nu-i mergeau cum trebuie cuvintele. Fiindcă, dragi copii, nu ştiu dacă aţi observat, acest cuvânt are puterea miraculoasă de a înlocui orice parte de cuvânt sau de propoziţie, îndeosebi cele ce ne sunt în întregime necunoscute. „Poate“, vor spune unii, „nu sună prea frumos, îi lipseşte ceva, nu ştiu ce. Dar dacă te scoate din impas, merge“. Merge, ăsta-i adevărul!)

Îşi aminteşte bine: întâi a stat de vorbă cu cireşul. Cam pretenţios parcă. Şi grăbit. Dar destul de simpatic.

Pe măsuţa rotundă văzu o sticlă cu lapte. Asta era! Trebuia s-o ducă puiului de vulpe, era porţia lui de seară. Uitase, deci ieşise fără ea. Se

aşeză în fotoliul vechi, care îl primi cu un oftat. Lângă sticlă se afla o vază cu flori de ceară şi un album cu fotografii, multe fotografii cunoscute. Mătuşile, vărul cu şapcă de liceu şi număr matricol pe mâna stângă, el însuşi în nenumărate înfăţişări, nişte neamuri de la ţară în mijlocul orătăniilor, mama în costum naţional. Lidia, verişoara cu păr roşcovan, în costum de baie, motonava „Constanţa“, câte şi mai câte.

Pe urmă, întâlnirea cu Frica-de-întuneric. O cunoştea mai de mult. Foarte nesuferită, rea, urâtă peste măsură. Mâinile dezgustătoare, îngheţate, şerpi veninoşi. De fiecare dată când stai de vorbă cu ea, lumea îşi schimbă înfăţişarea. Îi păru rău că n-a putut vorbi cu cei trei lupi de mare. De la ăştia ar mai fi putut afla câte ceva. Acum, gândindu-se la fiecare amănunt, e convins că jucau zaruri, fumau din pipe scurte, aveau haz cu bărbile lor rotunde, îşi dădeau pumni în coaste şi beau rom de Jamaica din pahare groase, da, ăştia aveau haz, dar mai erau şi mormanele alea, brrr, de sârmă ghimpată.

Umbra? Cicălitoare, pisăloagă, mereu cu sfatul pe limbă. Nu poţi scăpa de ea, e drept, dar cât poţi ocoleşte-o, n-o lăsa să treacă înainte, retează-i cât poţi orice fel de pisălogeală.

Cât despre Nu-vreau-să-fiu-pisat, în afara înfăţişării lui neobişnuite, nu avea nimic deosebit. Un robot, un tip care face numai ce-i spui să facă, unul care ţine locul oricui îi trece prin cap să meargă la masă. Mai bine l-ar chema În-loc-de. Oricâtă bunăvoinţă ai avea, nu poţi spune despre el ca despre oricine: „Ăsta seamănă cu cutare“. Hotărât, nu! Cu toate acestea, părea foarte bine-crescut, îndatoritor. Şi cum spunea: „Porunceşte, stăpâne!“. Da, *porunceşte*!

Micul Cantemir îşi întinse picioarele în lături; îşi lăsă capul pe spătarul oblic, se scufundă în perna moale.

Sări de acolo tocmai în mijlocul încăperii. Îl însoţiră câteva miorlăituri înfiorătoare venite din adâncul fotoliului. Să fi avut fotoliul pisici? Sticla se clătină pe masă, florile de ceară foşniră ca şi cele vii, o frunză se topi de emoţie, albumul se deschise singur la pagina 27.

Micul Cantemir se lovi cu palma peste frunte. „Ia te uită“, îşi zise, „ce chestie! Mai bine ceream o maşină de făcut probleme. Cum o fi arătând o asemenea maşină?“, îi trecu băiatului prin minte că acest fel de maşină trebuie să semene oarecum cu Nu-vreau-să-fiu-pisat. (Vedeţi, chiar şi ăsta poate să semene cu cineva. M-am înşelat deci adineauri când am spus că nu.)

Cât de uşor ar fi putut să fie! N-avea decât să ceară. Să se grăbească. Cerea o maşină de făcut probleme. „Dar nu, nu de *făcut*“, se gândi, „una de asta i-ar fi trebuit profesorului de matematică. Mie mi-ar trebui, fireşte, una de *rezolvat*, asta mi-ar conveni mie“. Simplu. I-ar fi fost adusă pe tavă. Un, doi, trei.

Gândea micul Cantemir: „Ce viaţă aş fi dus de-aici înainte! Îmi programam, de pildă, să învăţ la matematică între 6 şi 8. Şi aveam două ceasuri libere. Puteam citi, puteam face orice. Două ceasuri pe zi să poţi face altceva decât ce trebuie, extraordinar! Iar în timpul ăsta maşina rezolvă toate problemele, şi pe cele obligatorii, şi pe cele suplimentare. Oh, ce viaţă!“.

Se lovi încă o dată cu palma peste frunte. (Se înţelege, nu prea tare, fiindcă nu era fruntea unui prieten, era chiar fruntea lui.) Şi zise:

— Ce chestie!

Dacă vreţi, pot adăuga aici că micul Cantemir *avea dreptatea lui…* Judecaţi singuri: nu e mult mai folositor pentru fracţiile ordinare sau zecimale să se adune, să se scadă, împartă sau înmulţi singure? Eu cred că în felul acesta au şi ele de învăţat. De ce să le facă alţii treaba, când pot foarte bine să şi-o facă singure!? O astfel de maşină n-ar veni atât în ajutorul elevului, cât în cel al fracţiilor, fie ele zecimale sau ordinare. Şi ar veni în ajutorul tuturor numerelor, al triunghiurilor, al paralelipipedelor, al sferelor şi cercurilor, în ajutorul tuturor teoremelor în frunte cu teorema lui Pitagora şi chiar în ajutorul tuturor postulatelor conduse de cel al lui Euclid. Ca să nu mai vorbim de binomul lui Newton, rădăcinile de ordine mari sau ecuaţiile cu *n* necunoscute. Nu credeţi? Ce părere aveţi? Dacă sunteţi cumva de părere că o astfel de maşină, în loc să vă ajute, v-ar

dăuna, n-aveţi decât să nu vă gândiţi la ea. Şi aşezaţi-vă cu burta pe carte! Se poate sta în felul ăsta cât pofteşti după ce ai învăţat bine lecţia.

Luându-mă cu vorba, îmi dau seama însă că am început să vorbesc cam în felul unora întâlniţi până acum. Am să tac. Nu înainte de a vă spune că ma' Amalia îi strecoară uneori ma' Magdalenei o zisă veche: „Drăguţă, din vorbă în vorbă, vorbă se deschide“. Asupra acestei zicale nu-i nevoie să vă opriţi, dragi copii, vă faceţi că n-aţi citit-o sau, mai simplu, săriţi-o! Şi o puteţi sări uşor; nu e mai înaltă de-o şchioapă.

V

Ce linişte se făcu în jurul micului Cantemir! Pendula din odaia mătuşii Magdalena trimitea bătăi lungi şi scurte, printre ele, întrebări, o laponă cu breton lucios, sania din oase de morsă, renul, hamuri din solzi de peşti împăraţi, gânduri, gânduri, limba alămie a pendulei care nu ştie decât două vorbe: bun-rău, bun-rău, bun-rău, bun-rău…

Uşa unei odăi se deschise şi apăru ma' Magdalena, urmată de ma' Amalia. Între aceste două femei bune existau atâtea deosebiri câte asemănări. Vreau să spun că, luând o foaie dintr-un caiet de aritmetică şi scriind în dreapta, pe o coloană asemănările dintre ele, iar în stânga, pe altă coloană, deosebirile, trăgând linie şi adunând, cifra totală din dreapta, să zicem 137 895, ar fi fost egală cu cea din stânga, tot 137 895. Pentru că ar fi fără folos şi plictisitor să arăt toate aceste deosebiri şi asemănări, doar pentru a vă satisface curiozitatea, voi arăta câteva.

De pildă, amândouă îl iubeau nespus pe Cantemir, dar nici una nu-i arăta asta pe faţă; amândouă erau încredinţate că băiatul nu ştie nimic. Amândouă erau încredinţate că, la rândul său, băiatul le preţuieşte în aceeaşi măsură şi pe una, şi pe alta, ceea ce era cât se poate de adevărat.

Încă o asemănare între ele: amândouă ştiau nenumărate sfaturi şi se specializaseră în a le servi tuturor, şi celor interesaţi, şi celor neinteresaţi. Cele mai multe le primea iubitul lor nepot, Cantemir. Şi, cum era un băieţaş destul de slăbuţ, nu le putea duce chiar pe toate. Ce făcea el?

Uneori se prefăcea numai că le primeşte. Cum? Iată: deschidea bine urechea îndreptată spre gura uneia dintre cele două bătrâne, în timp ce aceasta emitea cu putere un sfat. Urechea devenea un fel de pâlnie transparentă, vibratilă, iar bătrâna era încredinţată, văzând-o, că sfatul ei era binevenit. „Aşa, foarte frumos, ţine minte ce-ţi spun eu, că nu te învăţ de rău…“ Urechea ascultătoare prindea toate vorbele, în ordinea trimisă. În acelaşi timp, cealaltă ureche se ascuţea într-un fel de cornet lucios, devenea exact gâtul pâlniei care era prima ureche. Pe acest canal lunecos şi din ce în ce mai subţire, toate vorbele cu tâlc ale celor două mătuşi căpătau o viteză aproape cosmică, ieşeau afară şi se volatilizau în aceeaşi secundă, fiindcă e cunoscut din fizică: în contact cu oxigenul din aer, cuvintele se dezagregă, de unde şi vorba: strigi în vânt.

Cum se lăsau înşelate cele două bătrâne? Ei bine, aici s-ar putea da o explicaţie, ce ar îngreuna inutil povestea despre micul Cantemir şi v-ar face somn. Este de-ajuns să ştiţi că ele aveau încredere în atenţia băiatului. Din nefericire, amândouă confundau (altă asemănare) *atenţia* lui cu *urechea* spre care vorbeau. Asta era o greşeală a lor, iar faptul că uneori, când erau supărate, îl întrebau: „Ce-i cu tine, eşti într-o ureche?“ nu înseamnă că ar fi descoperit această greşeală.

Uneori, micul Cantemir scăpa de prea multe sfaturi, dăruindu-le cu generozitate prietenilor care aveau sau nu nevoie de ele.

Ajunge cu asemănările. Trec mai repede peste deosebirile dintre cele două mătuşi, deosebiri ce le apropie şi mai mult. Un singur exemplu: ma’ Amalia vorbeşte foarte moale, ma’ Magdalena foarte repede. Dar şi aici găsim numitorul comun: amândouă vorbesc la fel de mult. „Stai, Magdalo, că nu dau turcii“, spune ma’ Amalia câteodată. „Ai să păţeşti într-o zi ca acela ăla de-a plecat cu graba şi s-a întâlnit cu zăbava. Îl ştii tu, venea şi pe la noi acum câţiva ani, ascuţea foarfeci şi cuţite. Cred că ştii.“ „Ştiu, ştiu, cum să nu ştiu“, se repezea ma’ Magdalena. Astfel începeau să-şi aducă aminte şi aveau treabă toată ziua sau toată noaptea, după cum începeau, ziua sau noaptea.

*

Bătrânele aveau nouă pisici. Erau cele mai frumoase pisici din ţinut. Un renumit crescător de pisici din Amsterdam, în trecere prin oraş, a rămas încântat de mărimea, agilitatea, inteligenţa şi temperamentul lor. Lâna pe care o torceau era de cea mai bună calitate. Olandezul scoase strigăte de admiraţie în faţa strălucirii neobişnuite a blănii celor nouă pisici, care se datora nu uleiului de nucă, ci selecţiei îndelungate şi hranei compuse din şoareci de trei luni şi din lapte de pasăre dimineaţa şi seara, plus alte treisprezece feluri de mâncare, după anotimp.

După ce fură aduse cafeaua şi dulceaţa, vizitatorul întrebă respectuos, dar cu aerul cel mai mirat din lume: „De ce nu creşteţi şi lalele?“.

Neaşteptată întrebare! Bătrânele se cam supărară. Aveau şi dreptate. O lume întreagă ştie cine eşti, vine unul străin, rămâne uluit şi, în loc să te întrebe ce şi cum cu pisicile, te întreabă despre lalele. Nu s-a mai pomenit! Descumpănită, ma' Amalia răspunse tot cu o întrebare: „Credeţi că ajută la ceva?“.

Oaspetele, iubind la fel de mult şi pisicile, şi lalelele, el însuşi vestit printre cultivatorii acestei gingaşe flori, de câte ori îşi aducea aminte de unele, uita de celelalte. (Din această cauză, cei care nu-l cunoşteau prea bine îl puteau acuza de rea-credinţă. Nedrept!) La întrebarea ma' Amaliei, el se grăbi la rândul lui: „Dacă ajută? Desigur, doamnă! Lalelele înalţă spiritul, purifică gândirea, sunt florile cu cele mai alese însuşiri“.

De aici încolo, conversaţia deveni cât se poate de interesantă. Cele două bătrâne continuau să vorbească despre pisici, olandezul despre lalele. S-au înţeles de minune, ajutaţi fiind şi de faptul că olandezul vorbea româneşte la fel de bine cum mătuşile olandeza.

Multe săptămâni s-a pomenit în casă despre această conversaţie. Din faptul că s-au înţeles atât de bine, o vecină a răspândit zvonul că între lalele şi pisici nu ar fi nici o deosebire, există nenumărate asemănări misterioase şi o nouă ştiinţă privind aceste ciudăţenii genetice este pe cale

să se nască. Iar la sugestia micului Cantemir, mătuşile lui dădură unui tânăr pisoi numele de Laleaua Neagră. Au fost zile de pomină.

— Parcă vorbeai cu cineva, puiule, zise stins ma' Amalia, te-am auzit vorbind, nu? Cu cine vorbeai?

— Chiar! Cu cine vorbeai, cu cine? se repezi ma' Magdalena. Văd că stai singur…

— Nu-i întotdeauna un motiv să taci, făcu micul Cantemir.

— Nu ştiu de ce îmi vine să te cred, zău aşa, zău dacă nu, tu ce zici, Amalio? Ce zici?

Obrazul rotund al mătuşii Amalia părea întotdeauna pregătit să audă o taină mare. Purta o bonetă cenuşie. Mâinile ei împleteau singure o mănuşă. Andrelele erau lungi, nichelate. Aveau înfipte în capetele de jos dopuri de plută. Ochiurile de lână groasă treceau repede de pe o andrea pe alta şi firul de lână, mereu înfăşurat pe degetul arătător, trecea în împletitură. Stătea în picioare, ghemul de lână îl ţinea într-un buzunar al şorţului. Spuse rar:

— De, Magdaleno, ce să zic? Vorbeşte şi el, mititelul. Nu ştie că toate câte le zice omul sunt vorbe; şi minciuna este vorbă. Că se ştie, drăguţă:

Vorba-n colţuri şi rotundă
Fără cercuri se înfundă…

— Cam aşa-i, aşa-i, ce ştie el? Nu întotdeauna cine are gură de vorbit are şi cap de gândit.

— Cum vine asta? se încruntă micul Cantemir: „fără cercuri se înfundă“.

— Ai să vezi tu, zise ma' Magdalena. Ia spune, vorbeai sau nu vorbeai?

De zicale şi vorbe cu multe înţelesuri din care înţelegi puţine scapi uşor, te faci că înţelegi şi merge aproape întotdeauna. Dar cum poţi scăpa de o întrebare neocolită, cum să eviţi un răspuns pe care nu vrei să-l dai pentru simplul motiv că *nu vrei*? (Acesta, este, credeţi-mă, un motiv cât se poate de serios.) Un răspuns aşteptat fără întârziere, cum?

Îi trecu prin cap băiatului să se facă o muscă, dar, lăsând la o parte faptul că nu era o treabă tocmai uşoară, cu siguranţă că nu l-ar fi crezut nimeni.

Să încerce oare să nu se gândească la nimic, chemând astfel o idee salvatoare? Plăcut e, Doamne, să nu te gândeşti la nimic!

Tocmai atunci pendula bătu de nouă ori. „Începe!“, spusese cireşul. *Ceva* începe sau *a început.* De unde vine căldura care, neaşteptat, îl cuprinde pe băiat de la tălpi şi se face guler în jurul gâtului? Şi de unde vântul cu miros de scorţişoară care îl răscoleşte pe dată? Şi de unde această femeie cu ochi tăiaţi adânc, pieziş, acoperiţi de pleoape grele, frumoasa doamnă Curiozitatea? De unde chemarea ei de neînlăturat către băiatul neştiutor şi încăpăţânat, de unde?

— Răspunde, măi băiete, ori nu ne mai auzi sau nu vrei? zise ma’ Amalia.

Cuvinte spuse fără nici o grabă.

Micul Cantemir se apropie de cele două bătrâne. Le cuprinse umerii, îşi linguşi creştetul capului la subsuoara lor. Şi i se păru că e atât de mic, încât fără ele n-ar şti să găsească drumul până la uşă, iar dacă l-ai fi întrebat de ce se bucură cu acest fel de bucurie, n-ar fi ştiut să răspundă şi ar fi căpătat o notă mică, poate chiar patru.

Bătrânele, privindu-se pe deasupra lui ca de la cine ştie ce depărtare, clătinau capetele cu îngăduinţă acum, una din ele continua să împletească, mare era mulţumirea lor, dar ea nu trebuia întru totul arătată…

— Ce spui, ce spui tu, uită-te la el, Amalio, zise ma’ Magdalena.

— De, Magdalo, trag şi eu nădejde ca spânul de barbă. Poate-i vin odată minţile la cap. Uite-l cum le întoarce, îl auzi vorbind şi el zice că nu vorbeşte!

Micul Cantemir îşi ridică ochii spre ea, avea sufletul la gură. Ce s-ar fi făcut el fără răspunsul ce urma să-l primească? Întrebă:

— Ma’ Amalie, cum să se tragă spânul de barbă dacă n-are?

— Nici n-o să aibă, zise ma’ Magdalena.

— Nu merită? se interesă băiatul.

— Nu poate, zise ma’ Amalia.

Cunoscându-le prea bine, băiatul zise, simţind că acum e timpul:

— *Călugărul* s-a lăsat de călugărie.

Supărarea bătrânelor, şi aşa prefăcută, se duse pe apa sâmbetei. Amândouă spuseră odată:

— De unde ştii? Ai văzut bine? Ia te uită!

— Am văzut foarte bine. Ne-a dus pe toţi. Cred că nici nu s-a călugărit vreodată.

— Aşa-i, aşa-i, dacă o fi aşa, ziseră mătuşile.

Şi se bucurară. Era vorba despre bătrânul motan Pafnutie, care în toamnă declarase solemn că se călugăreşte, lăsându-se de vânătoare. De atunci, pariurile între bătrâne se ţineau lanţ: glumeşte Pafnutie? Nu reuşiseră încă să se convingă.

— Asta-i bună, Magdalo, zise ma’ Amalia. Merită să facem un domino.

Lăsă lucrul din mână.

— Vedem noi mâine, trebuie să vedem cu ochii noştri.

Ma’ Magdalena aduse jocul de domino. Ma’ Amalia cutia cu beţigaşele de marocco. O cutie lungă şi îngustă din lemn de santal încrustat cu fildeş.

VI

Eu, cel care scriu aceste întâmplări, le cunosc de mult pe cele două bătrâne, iar pe micul Cantemir de când abia ştia să numere până la şapte.

Câteodată îl iau cu mine la vânătoare. Dar ghinionul, prefăcut într-un magnet afurisit de forma unei mici potcoave, stă mereu prins de ţevile puştii mele, aşa că, bătând amândoi câmpul şi pădurea, avem timp de vorbit. Acest băiat are o însuşire deosebită: nu pune niciodată întrebări de prisos. Un mare defect al lui de aici porneşte: cu toţi anii lui puţini, cere tuturor din jur să facă la fel. Ce îndrăzneală! Auzindu-l, adulţii cu mintea bine coaptă îl muştruluiesc pe loc: „Auzi, ce copil neascultător, ne învaţă

el pe noi să nu-l întrebăm. Şi *răspunde*! Ar trebui să i se scadă nota la purtare, să se înveţe minte“.

În timpul somnului de după-amiază, într-o joi (Năvodari, vacanţa mare), micul Cantemir se strecură afară din dormitorul numărul 5, în care stătea împreună cu câţiva copii. Avusese grijă să îngrămădească sub pătură câteva prosoape şi un cearşaf, pentru ca toată lumea să-l creadă adormit acolo cu genunchii la gură, visând o expediţie spre Aldebaran. Lângă uşă dormea cel mai bun prieten al său, Valentin, căpitanul echipei de fotbal. Înainte de a ieşi, micul Cantemir îi fixă între buzele întredeschise un cornet de hârtie. Căpitanul Valentin, fără să se trezească, ţuguia buzele, mişca obrazul, încreţea fruntea, de parcă ar fi trebuit să spună lecţia la geografie şi nu ştia cum să înceapă. Micul Cantemir vru să-i sufle, el era tare la geografie, dar celălalt spuse limpede din somnul său adânc: „Nu mai dribla“. Asta-l hotărî pe bunul lui prieten să-l lase să se descurce singur. Afară îl cuprinse aerul încins al zilei în descreştere. Era vremea când lumina fierbe în apa sărată a mării, nisipul arde, iar vietăţile dorm cu oasele moi, neputincioase. Nisip, tăcere, soare nemilos. Băiatul se ţinu în umbra puţină a zidului alb. Vila taberei pâlpâia în aerul încins, o iluzie atunci ridicată din valuri, alge şi scoici o împodobeau.

Încotro mergea băiatul? El auzise că la locul numit Călcâiul Aişei, atunci când soarele scapătă, vin delfinii şi, cu strigăte prelungi, adunaţi la un loc într-un vârtej de spumă, îl cheamă la ei pe marele Delfin Alb, stăpânul a două treimi din adâncurile Mării Negre. Uneori, se spune, apare din valuri însuşi acest rege al înţelepţilor, uriaşul delfin care ştie paisprezece limbi europene, trei asiatice, ebraica şi vechea greacă. Ferice de muritorul care poate vedea asta! În jurul lui, delfinii încep jocurile lor vestite, care ţin de la asfinţit până la răsăritul soarelui. Ei zboară, înoată în cap, se luptă în nouăsprezece feluri, joacă polo, fac concursuri de „cine stă mai mult sub apă“, dansează, cântă şi se pârăsc unii pe alţii.

Spectacolul merită văzut. Micul Cantemir îşi găsi un loc ferit la umbra unei stânci, îşi sprijini ceafa de un maldăr de alge uscate şi aşteptă. Nu se arăta nici un delfin. Umbra pietrei creştea, se făcea tot mai rece.

Culoarea mării se schimbă de câteva ori. Păsări vineţii se vedeau departe. Băiatul închise ochii şi, când ridică pleoapele, în faţa lui, ieşind pe jumătate din apa nemişcată a golfului, râdea o fată frumoasă, cu părul încărcat cu scoici. În mâna dreaptă avea un coş de sidef plin cu stridii. „Ia te uită“, se gândi băiatul, „nu cumva o fi Sirena cea Mică? Asta-i bună, eu vin atâta drum să văd delfinii şi ea îmi strică socotelile. Sunt sigur că a alungat delfinii“.

— Hei, strigă el. Cine eşti?

Fata râse şi spuse:

— Ai mâncat vreodată stridii?

Avea un glas limpede, curgător, dar nu-l putea spune pe *r*, ceea ce-l făcu pe micul Cantemir să creadă că acasă la ea vorbeşte mai mult franţuzeşte.

— Nu-mi plac stridiile, răspunse.

— De unde ştii?

— Ce te face să crezi că ştiu? Am zis doar că nu-mi plac.

— Eşti foarte acru, zise fata. Eu sunt Sirena cea Mică.

— Te-am recunoscut de la început, se bucură el. Povestea ta e tristă, o ştiu. Eu sunt Cantemir.

Fata aruncă departe coşul cu stridii. Bătu din palme.

— Hai să jucăm leapşa, strigă.

— Nu prea am chef, mărturisi băiatul. Ia spune, Sirenă Mică, ce se aude cu delfinii?

Ea se întristă, era gata să plângă.

— Stai că vin, nu te supăra, zise el.

Se ridică, alergă spre apă, ea îi aruncă un pumn de spirale, melci pe care îi scoase din păr. Micul Cantemir îi culese şi mare îi fu bucuria când, privind fuga spiralelor, văzu printre cele şapte culori cerul, pământul cu ape, marea cu peşti. Toate se vedeau în adâncurile nesfârşite ale spiralelor.

— Ţine şi asta, strigă Sirena cea Mică, şi-i aruncă un solz de aur smuls din coada ei de peşte care bătu apa cu putere şi iscă valuri până departe.

Solzul zbură prin aer, era o mică bucată de soare, băiatul întinse mâinile, dar în spatele lui stăteau pedagogul Iordan şi profesorul Stroiescu.

— Unde umbli? De ce nu dormi? Somnul e obligatoriu! Mişcă…

Micul Cantemir le spuse că a venit să vadă delfinii, dar între timp a stat de vorbă cu Sirena cea Mică.

— După toate astea, mai eşti şi obraznic, spuse pedagogul Iordan. Lasă, lasă, vedem noi…

— Ce născocire, zise profesorul Stroiescu. A venit *sirena*. Un copil din zilele noastre să scornească asemenea bazaconii! Nu ştii, copile, nu ştii oare că sirenele sunt nişte animale *închipuite*, inexistente în realitate şi aparţinând istoriei antice? Oare nu ştii? Tu nu înveţi la şcoală?

— Nu, spuse micul Cantemir.

— Vai, ţipă profesorul Stroiescu, ca şi cum s-ar fi tăiat la un deget. Auzi, auuu! Eu sunt naturalist, de un sfert de veac învăţ pe copii legile ştiinţelor naturii, dar n-am întâlnit specia asta. *Rara avis*.

— Trebuie sancţionat, spuse pedagogul. Uite, nici o vietate n-a trecut prin apă de alaltăieri. Apa-i înţepenită şi el vede sirene.

Apa golfului era într-adevăr nemişcată şi pustie.

— Tăiaţi-mi capul, zise micul Cantemir.

— Auuu! Ce tupeu, zise profesorul Stroiescu.

— Mâine nu merge la plajă! adăugă pedagogul Iordan.

*

Mai pe toamnă eram în pădure la Şoimana, umblam după cai verzi pe pereţi, cu puşca încărcată, foloseam cartuşe ultimul răcnet, un brevet româno-american, în loc de elice, praf de pe tobă şi seminţe de mac extrase direct din măcăitul unor raţe sălbatice care îşi aveau sălaşul în trestiile de la Apa Îngerului, mac-mac-mac…

— Cantemir, l-am întrebat, cum a fost cu Sirena cea Mică şi restul?

— Ce sirenă? N-aud nici o sirenă.

— Păi, povestea cu delfinii…

— A, da! Sigur, în seara aia ne-au dat la cină clătite cu dulceaţă de vişine, n-am mâncat niciodată ceva mai bun, spuse micul Cantemir.

Partea a doua

VII

Micul Cantemir ţinea în mână sticla cu lapte. Trebuia neapărat s-o ducă puiului de vulpe, deşi aceluia, tot aşteptând, i-o fi trecut de mult foamea.

Cele două bătrâne jucau domino, nu le mai interesa nimic altceva. Atât după ora 9. Albumul, mai târziu.

Micul Cantemir ajunse la uşă. Auzea sunetele seci ale pieselor de domino împrăştiate pe masă. Odată închisă uşa în urma lui, băiatul închise şi ochii. Gândul la Frica-de-întuneric nu întârzie să vină. Pesemne Urâta îşi anunţa în felul acesta sosirea. Puterea ei de convingere! Uşurinţa cu care te făcea să zici ca ea, aerul ei cu totul „dezinteresat“! Fără să deschidă ochii, băiatul strigă (curajul trebuie chemat în gura mare, altfel nu vine):

— E o noapte minunată! N-am de ce să mă grăbesc.

— Nici eu nu mă grăbesc, spuse un glas.

Îţi dădeai imediat seama că vine dintr-o încăpere închisă.

— Abia te aud, spuse băiatul. Ai cumva guturai? Sau ţi-e frică să dai ochii cu mine!

Se simţea deodată foarte curajos.

— Nu te văd. Parcă vorbeşti cu capul în pernă.

— *Asfixie*, se auzi. Cum să nu vorbesc aşa când mă apasă dopul ăsta? Şi apoi, nici nu ştii cu cine vorbeşti. Unde ai învăţat tu să stai de vorbă în felul ăsta?

— N-am învăţat, zise băiatul. Dar am priceput. Eşti sticla cu lapte.

Scoase dopul, îl băgă în buzunar. Se auzi un oftat de uşurare, apoi:

— Puteai să faci asta de la început, nu eşti deloc atent cu cei din jurul tău. Educaţia pe care, noi ştim, trebuie însuşită, cu toţii noi, conform, de

aceea, faţă de faptele, conform cu, de aceea datoria revine…

Cu o singură mişcare, micul Cantemir băgă dopul la loc, îl îndesă cu podul palmei, pluta intră adânc, se auzi un geamăt, parcă bubuitul unui plâns, răpăitul ploii de lacrimi parcă…

— Stai aşa, zise băiatul.

Era curios să ştie cine a vorbit, sticla sau laptele, dar îşi spuse că până la cuşca puiului de vulpe sunt doar câţiva paşi; numai acolo va scoate iarăşi dopul. Poate până atunci uită ce avea de spus, deşi începuse destul de frumos!

Luat de gânduri, micul Cantemir coborî cele câteva trepte ale cerdacului; era bucuros că Frica-de-întuneric nu se arată şi ajunse în curte. Şi aici constată că nu numai curajul lui este de vină. De jur-împrejur, lumina soarelui de lapte fusese iar trimisă. Nici urmă de întuneric. „Cireşul trebuie să fie!“, îşi zise băiatul. „Îi tot dădea cu un consiliu, vorbea cam în dodii. Ia să-l întreb.“

De bună seamă, lumina venea din locurile înalte, unde faurii argintari topesc şi lucrează argintul. Aveau poate de făcut podoabe pentru nouă nunţi de împăraţi şi cu toţii, calfe şi meşteri, lucrau şi iar lucrau, iar pământul primea lumină de la sporul lor, lumină de argint strecurat, de mari sfetnici lăudat, de ursitoare descântat, desferecat, cu puterile luate, împletite şi pecetluite în podoabe pentru braţe, pentru glezne, pentru mijloc, pentru împrejurul gâtului şi sfârcul urechilor, podoabe pentru frunte albă.

Terminând de gândit ce voia să spună cireşului, băiatul ajunse lângă poarta grădinii. Curtea binecunoscută de noi se vedea ca ziua. Cireşul însă *dispăruse.* Băiatul se învârti de câteva ori în locul unde ştia că a trăit cireşul. Nimic. Cireşul nu era! Îşi făcu mustrări că l-a crezut mincinos. Nu! Se dusese într-adevăr la *consiliu.* Se va întoarce.

Va avea oare timp să se întoarcă? Dar băiatul îşi dădu seama că nu *timpul* e important acum, ci *locul.* Desigur, timp îşi găseşte el. Nu prea se vede însă locul. Locul ar trebui să fie o gaură mare, adâncă, în care să-şi fi fost înfipt rădăcinile. Nici vorbă de aşa ceva. Pământul bătătorit, câteva

fire de iarbă, o bucată de cărămidă veche. Băiatul aşeză sticla cu lapte în apropiere. Tot aplecându-se, căutând ce nu era de găsit, răsucindu-se în dreapta şi-n stânga, micul Cantemir se izbi de unul dintre stâlpii porţii de la grădină. Acesta zise supărat:

— Fii atent, băieţaş!

Şi adăugă, după ce se consultă în şoaptă cu un greier care venise mai demult, într-un sac cu cafea, tocmai din Brazilia şi se stabilise definitiv aici:

— Nu cumva cauţi ziua de ieri?

— În curând, cea de ieri o să fie cea de alaltăieri, zise băiatul fără să se piardă cu firea.

— Cam ai dreptate, zise celălalt. Văd că nu eşti prea greu de cap. Dimpotrivă, aş zice că prea uşor.

Nefiind sigur dacă e luat sau nu peste picior, băiatul se hotărî să fie cu ochii în patru. Destul de complicat, dacă te gândeşti. Întrebă:

— Cum adică *prea uşor*?

— Ascultă, băieţaş, dacă o să ţi se tot pară mereu că cineva, cutare sau mai ştiu eu cine vorbeşte cu tine în două sau mai multe înţelesuri, n-are să-ţi fie prea uşor. Una-două, ai să crezi că ţi s-a spus *altceva*, iar în felul ăsta şi răspunsul tău are să fie altul şi cutare o să creadă la fel şi tu la fel, şi o să vă tot depărtaţi, de pildă…

Micul Cantemir dori din tot sufletul să găsească chiar acum bila de cristal care, dacă o ţii în mâna stângă, te face nevăzut. Dar era un făcut: dorinţele i se împlineau, aţi observat şi voi, ori de câte ori nu avea nevoie sau nu se putea folosi de ele. Rămase întreg. „Nu scapi de ăştia cicălitori nici noaptea“, îşi zise. Băgă un deget îndoit în gură şi fluieră puternic. (Ştia să facă asta foarte bine, câştigase câteva concursuri interstrăzi, fusese selecţionat pentru faza superioară, intercartiere, nimeni nu se îndoia că va ieşi primul, ceea ce îi asigura o eventuală participare la un concurs de anvergură, internaţional chiar, prilej cu care ar fi putut să vadă Australia, presupunând că acest concurs se va desfăşura în Australia.)

— Ce ai? se întrerupse stâlpul porţii. Ce te-a apucat?

— Iartă-mă, minţi fără să-i pară rău micul Cantemir. Iartă-mă! Mi-am adus aminte că trebuie să-i spun ceva fratelui meu mai mare.

— Aha, făcu stâlpul porţii uşurat. Bine că n-a fost altceva. Ce sistem de comunicare! Oricum, puteai să-i *spui* mai încet. M-ai asurzit.

Se aplecă să se consulte iarăşi cu greierul.

— Stă departe frate-meu, zise băiatul.

— Îl invidiez, se întristă stâlpul. De când îmi doresc să stau departe şi nu reuşesc.

— Departe de tot?

— De tot felul! Alţii cum stau?

— Ai dreptate, zise băiatul. Ia spune, când se întoarce bătrânul de la consiliu? Sau mai bine: chiar la consiliu a plecat? Nu-mi vine să cred.

— Frumoasă noapte! zise stâlpul porţii.

Băiatul insistă:

— Unde-i *locul* lui, dacă a plecat şi se întoarce? Trebuia să fie aici o *groapă*.

Stâlpul porţii zise cu îngăduinţă:

— A luat-o cu el. Puteai să-ţi închipui mai de mult. Încep să mă îndoiesc de isteţimea ta.

— Sunt prea mic ca să le ştiu pe toate; pentru asta sunt oamenii mari, se sclifosi băiatul.

Dar fu luat în serios.

— Ei, bravo, acum îmi placi. Aşa mai merge. Ia spune, ce notă ai la... la... la… cum îi zice…

— Am nota zece, îl întrerupse şoptit micul Cantemir. Dar n-o merit, mai am multe de făcut până s-o merit.

Acum semăna leit cu ceea ce se cheamă un copil exemplu. Până şi eu l-aş fi luat în serios. Stâlpul porţii se încălzi:

— Ba meriţi, o meriţi, bravo! Poţi să mă crezi, am o mare experienţă, meriţi.

— Mulţumesc, *unchiule*, zise băiatul.

Fluieră încă o dată atât de tare, că australienii, dacă l-ar fi auzit, l-ar fi declarat campion din oficiu.

— Ce s-a întâmplat, vai, ce s-a întâmplat?

— I-am spus şi lui frate-meu bucuria asta, zise băiatul. Te salut, babacule.

VIII

Discutând ba una, ba alta cu stâlpul porţii, micul Cantemir nu reuşi nici de data aceasta să observe *trecerea vremii*. Adevăr vă spun, de când se ştie, băiatul voia s-o vadă, măcar în fugă, trecând. De câte ori nu pândise el în felurite locuri trecerea vremii! O aşteptase cu sufletul la gură. Degeaba! Se găsea întotdeauna cineva care să anunţe chiar când credeai că *trebuie să se întâmple*: a trecut! Acela o văzuse oare? Oricum, micul Cantemir, fire răzbătătoare şi perseverentă, n-avea de gând să renunţe. Nu ştia nimeni, nu vorbise nimănui despre asta, nu era el omul care să se lase luat în răspăr: „Tăcerea e de aur“, spune ma' Magdalena către ma' Amalia. Şi mai spune: „Vorba lungă sărăcia omului şi cuvântul e ca vântul, nu se ajunge nici cu armăsarul, nici cu ogarul; că de multe ori limba taie mai adânc decât sabia, adică pune-ţi frâu la gură şi lacăt la inimă“. Auzind odată vorbirea asta din urmă, vorbire de femeie bătrână, pe băiat îl pufnise râsul. Iată – năstruşnic băiat, zău aşa! – la ce se gândise: duminică, înainte de masă; nici prea cald, nici prea frig; mare plimbare prin *centru*. Centrul unui oraş, ştiţi şi voi, nu e de fapt un *mijloc*, cum ar fi la cerc sau la sferă. Nu. Centrul este cea mai mare stradă din oraşul în care locuieşte micul Cantemir şi din toate oraşele mari şi mici.

În toiul plimbării, printre oameni de tot felul, mai voioşi, mai posomorâţi, mai gură-cască, micul Cantemir *îi văzu* cu frâie în gură, iar în dreptul inimii unii ascunzând sub haină, alţii neascunzând, lacăte.

„De ce râzi?“, l-a întrebat atunci ma' Amalia. El îi spuse de ce râde, iar amândouă bătrânele îl priviră cu palmele la gură, mirate şi serioase. „Noi, copiii, de ce nu purtăm?“ „N-am văzut nici un copil cu porcăria asta

în gură.“ „Nu râde“, spuse ma’ Magdalena, „nu râde, băiete, ai să fii şi tu mare“. „Da, dar eu n-am să port nici mort de-astea, nu!“ „De unde ştii?“ „Nu ştiu“, a râs băiatul.

Iar ma’ Magdalena şi-a bătut palmele ca şi cum le-ar fi avut pline de făină şi a zis: „Ei, Amalio, închipuiri de-ale lui, auzi ce-şi închipuie el, că pe centru, ha-ha, ptiu, bată-l norocul să-l bată… Şi noi şedem şi-l ascultăm. Ăsta-i un năzdrăvan, Pepelea, ceva în felul ăsta, zău dacă nu! Că şi boul are limbă, dar nu poate să vorbească, iar limba îndulceşte, limba amărăşte, că numai cu râma mică prinzi peştele mare, da, drăguţa mea, cum zici tu, Amalio, vorba dulce mult aduce“. Amândouă râdeau împreună cu băiatul.

Dar, luându-mă cu vorba, n-am uitat de noaptea asta. Fiţi numai urechi!

Aşa şi pe dincolo, stâlpul porţii amuţi. Micul Cantemir încercă să-l trezească, se răsti la el, încercă să-l scuture (ţi-ai găsit!), vru să-l tragă de urechi, dar nu ajunse, erau prea sus pentru el.

— Parc-ai fi de lemn, spuse în cele din urmă.

Văzu cuşca puiului de vulpe, capul lui adormit scos pe uşa rotundă, aşezat pe un maldăr de paie, peste care băiatul aşternuse o bucată dintr-un covor vechi, ales cu peşti şi păsări colorate. „Te trezeşti tu acum, când ai să miroşi laptele“, îşi zise băiatul, „şi să vedem dacă mai faci pe mutul cum faci de obicei, să vedem“. Dar în aceeaşi clipă îşi dădu seama că sticla cu lapte nu mai era unde o pusese. Dispăruse. În locul ei stătea un mincinos nici tânăr, nici bătrân, cu mustaţă subţire şi ochelarii fumurii. Cum îl văzu pe micul Cantemir, începu:

— Tinere domn, atenţie! În satul bunicilor mei, nu departe de aici, ca să nu te mint, exact la optzeci şi trei de kilometri şi două sute douăzeci şi nouă de metri, s-a descoperit de curând, cu prilejul unor săpături, un fir subţire de aramă. Cred că ştii ce-i aceea aramă, nu?

— Conduce bine electricitatea, zise băiatul.

— Aha, zise mincinosul, foarte bine! Sigur că da, asta face arama. Înseamnă că ai să înţelegi şi mai bine ce vreau să-ţi comunic.

Descoperirea acestui fir este de o importanţă deosebită. Ea dovedeşte, adică el, firul, clar, că vechii locuitori ai satului ăstuia cunoşteau electricitatea.

— Se poate, spuse micul Cantemir.

— Nu te miri?

— Nu.

— Mă mir!

De prisos să mai spunem că micul Cantemir cunoştea această anecdotă scoţiană şi, bineînţeles, urmarea. Zise:

— La noi în oraş s-au făcut nişte săpături şi nu s-a descoperit nimic. Asta demonstrează fără doar şi poate că strămoşii noştri cunoşteau telegrafia fără fir.

Mincinosul îşi muşcă subţirea mustaţă cu buză cu tot. Îşi scoase ochelarii şi, în timp ce-i lustruia cu o piele de căprioară nu chiar întreagă, se uită cu atenţie la băiat. Apoi îşi şterse cu batista obrazul şi ceafa sub gulerul cămăşii.

— Nu cumva… şi tu… adică vreau să spun… eşti un fel de concurent… adică… ceea ce eu…

Atunci interveni în discuţie poarta grădinii. Ea tăcuse mâlc, aşteptând să-i pice vreun viţel, dar, cum nu era tocmai nouă, se plictisise, renunţă şi se adresă mincinosului:

— Ai încurcat-o, ce mai încolo-încoa’! Ce-ai spus tu e *lăudăroşenie*, nu minciună. Ai început să îmbătrâneşti, uiţi de la mână pân’ la gură, te-ai ramolit. Ehe, unde sunt vechile tale minciuni?

Mincinosul păru uşurat, se înveseli chiar:

— Mi se pare că ai dreptate. Nu-i nici o nenorocire.

Îşi puse ochelarii.

— Îţi mulţumesc că ai intervenit. Am fost derutat şi am confundat una cu alta.

Asta-i: pur şi simplu, băiatul se pricepea la capitolul ăsta.

Micul Cantemir, căruia nu-i prea convenea ultima observaţie, o trecu cu vederea şi vru să se depărteze. Dar mincinosul îl apucă de mâneca

hainei.

— Stai, tinere, stai să vezi! Vino lângă mine. Dumneaei n-are peste tot dreptate. Vino! Ia priveşte în partea asta, pe firul degetului meu inelar!

— Nu-i frumos să arăţi cu degetul, încercă micul Cantemir să-l ocolească, nereuşind însă.

„Dacă n-am încotro“, îşi zise, „am *să mă lupt* cu el“.

— Aşa-i, nu-i frumos, veni răspunsul. Uită-te fără să-ţi arăt. Vezi? Ce-i acolo?

— Casa de apă, zise băiatul.

Turnul casei de apă din strada Mercur se vedea în lumina de lapte plutind frânt, când răsturnat pe o coastă, când pe alta; era turnul de la palatul lui Negură Împărat, cel cu douăsprezece fete.

— Bun! zise mincinosul. Vezi tocmai sus pe acoperiş cum se zbenguie un pui de şoarece? Uite-l! Face tumbe.

— Îl văd, cum să nu, zise băiatul. Dar tu vezi ce are la gât?

— Nu, şopti sufocat mincinosul, neştiind ce să creadă.

— Ba eu văd şi aud. Are la gât o talangă, i-auzi cum mai bate, i-auzi cum mai sună…

— Eşti un mare mincinos, izbucni mincinosul. N-am întâlnit în viaţa mea aşa un mincinos. E ceva de speriat şi sunt destul de în vârstă, minciunesc eu de-o vreme. Plec de unde am venit!

Cum zise, şi făcu. Plecă de unde venise, pufnind pe nări ca o ţeavă spartă prin care ţâşneşte abur încins.

IX

— Să nu-l crezi, se cutremură de satisfacţie poarta grădinii. De fapt, nu s-a spart nici o ţeavă. Minte. Chiar şi acum, când nu-i mai foloseşte la nimic, minte. Dă-mi un pumn să-mi treacă sughiţul… Aşa… Nu vrei să intri?

— Numai dacă-mi răspunzi la o ghicitoare.

— Cu plăcere, spune!

— Ascultă:
Ţoţoi
Moţoi
Duce pe Ţoaţa
Moaţa;
Dar Ţoaţa
Moaţa
Nu duce pe Ţoţoi
Moţoi.

— Pe vremea când eram fag în pădure, suspină poarta grădinii, multe mai ştiam, spunea vântul una, ploaia alta, păsările ca păsările, duc veştile în lume, se opreau şi pe la mine, trecea vremea. Acum am uitat tot. Stau aici şi scârţâi. Fac drumul de la ţâţâni la clanţă, o jumătate de cerc, atât, înainte şi-napoi, de patruzeci de ani. Asta fac. De unde să ştiu să-ţi răspund? Nu ştiu.

Poarta grădinii se întristase. Gemu în balamalele neunse, trosni din toate încheieturile, era bătrână şi singură. Micul Cantemir se înduioşă, gata să dea drumul la lacrimi (avea şi de astea):

— Nu-i nimic, nu trebuie să te laşi putrezită şi mâncată de cari pentru atâta lucru. Uite, dacă vrei, te-nvăţ toate ghicitorile pe care le ştiu.

— Pentru mine nu mai există decât o singură portiţă de scăpare, zise ea. Ghicitorile nu-mi ajută.

— Vai, zise băiatul, cum să te sprijin? Nişte stinghii de stejar ţi-ar folosi?

— Nu cred, scânci poarta grădinii.

Un cui ruginit se desprinse şi căzu.

— O singură speranţă, ţi-am zis, singura mea scăpare, asta ar fi…

— Care?

— Un portar, dragă băiete. Dacă aş avea un portar, treburile mele ar merge mult mai bine.

— Nu înţeleg, ce să-ţi facă un portar!?

„Nu ştiu de ce, dar cred că nu trebuia să mă las impresionat de scânceala ei. Îmi pare rău.“ Repetă:

— La ce-ţi trebuie un portar?

— Ca să-mi dea importanţă, zise poarta grădinii.

— Tot nu pricep.

Nu-i mai plăcea deloc poarta grădinii. Era plângăreaţă şi pe deasupra putredă de ambiţie. Cine ar fi crezut? Părea atât de neajutorată… Oare se poate şti de la început cum să te porţi cu porţile de grădină? Sau poate trebuie să mai creşti pentru asta?

— Nici nu trebuie, răspunse cu oarecare întârziere poarta grădinii. La vârsta mea, asta contează, un portar înseamnă totul. Hai, intri sau…

Nu apucă să-şi termine vorba, că miezul de noapte sau, cum i se mai spune, Miezilă, negru ca tuşul chinezesc, o izbi cât colo. Atât îi trebui ei. Sări din ţâţânile ruginite, căzu pe spate cu puterile supte, una dintre stinghiile care o susţineau în curmeziş, de putredă ce era, se făcu pe loc scrum. Apoi începu să tuşească. Era o tuse ascuţită, ruptă din loc în loc în părţi egale nu atât din spirit de economie, cât dintr-un deosebit simţ al proporţiilor, firesc dezvoltat la unul a cărui treabă este numai grija de a sta în mijlocul nopţii.

— Am venit, zise Miezilă fără altă introducere.

— De ce *acum*, se încruntă băiatul. Trebuia să vii peste un ceas şi mai bine mi se pare!

Am uitat să vă spun că, între timp, pendula despre care aţi auzit mai înainte (poate veţi mai auzi, nu putem şti ce se va mai întâmpla de aici încolo) bătuse jumătate după zece. Unul dintre pereţii odăii în care de mulţi ani trăia pendula, bun prieten al băiatului, se dăduse puţin la o parte, lăsând astfel *bătaia* limbii de aramă să ajungă până în grădină. Un amănunt: mai toate lucrurile din casă erau prietenii micului Cantemir. În multe împrejurări, această prietenie îi adusese băiatului numai foloase. Bucuroasă că reuşise să-şi trimită bătaia până la el, pendula vru chiar să coboare din perete, ca să ajungă ea însăşi în grădină. Noroc că peretele, ca unul dintre cei mai vechi locuitori ai casei, nu-i dădu *voie*. Se certară,

pendula protestă, era gata să-şi rupă o limbă, dar înţelese în cele din urmă că peretele avea dreptate. Vă închipuiţi ce s-ar fi întâmplat dacă peretele din faţa pendulei ar fi fost neatent! (Cel pe care stătea pendula era fără nici un căpătâi, unul dintre acei pereţi fără ochi, fără urechi; dacă ar fi fost după el, pendula s-ar fi putut sparge oricând, fără să-l doară nicăieri.) Numai arcuri-praf şi angrenaje-pulbere s-ar fi ales din biata pendulă. Lipsă de minte. Parcă băiatul nu s-ar fi mulţumit numai cu bătăile!

Să lăsăm însă soarta feluriţilor pereţi în seama meşterilor zidari şi să ne vedem de oile noastre, care, lacome de iarbă nouă, se tot împrăştie prin alte păşuni, şi nu mi-i că le vom pierde, ci că suntem de departe – cum ştiţi din Pluguşor, tocmai de la Cuca-Muca, unde-i mămăliga cât nuca, şi-avem de trecut în cale o dumbravă rea din vale, unde sunt fete nebune, ce aruncă cu alune şi se leagă de feciori, ca albinele de flori; avem de mers, nu glumă.

Miezilă se aplecă foarte binevoitor de data asta spre urechea băiatului; ţinea degetul arătător în dreptul buzelor, mişca din urechea dreaptă. Până şi albul ochilor lui bătea în negru. Uşoare cuvinte se răspândeau ca puful de păpădie.

— Sssst, şopti. Cu cât e mai devreme, cu atât mai bine. Ssssst…

— Cu un ceas mai devreme? făcu băiatul.

— Dar nu un ceas cu cuc, zise Miezilă şi făcu doi paşi de dans. Mâinile lui erau două aripi uşoare, prelungi.

— Spune-mi şi mie, cu ce-ai venit? întrebă micul Cantemir.

— Ca toată lumea, cu o rachetă. Dar nu a mers. Cred că-ţi dai seama, racheta mea ar fi ajuns la timpul potrivit.

— *Potrivit*, după părerea unora, înseamnă nici lung, nici scurt, zise băiatul.

Răspunsul nu-i plăcu lui Miezilă, care îşi ieşi numaidecât din sărite. Intră însă aproape în aceeaşi clipă la loc: ştia el, *nu face să te pui cu un copil.* Zise:

— Eşti prea mic să-ţi dai seama. Să-ţi explic: racheta mea era tocmai gata de lansare; deodată mă pomenesc alături de Graba-strică-treaba.

— Cine-i ăsta?

Băiatul căscă până îi trosniră fălcile şi ieşiră scântei albastre.

— Cum cine-i ăsta? Ai avut de-a face cu el de multe ori până acum. Graba-strică-treaba, cine altul să fie!?

— Aha, pricep, făcu băiatul. Şi?

— Stătea lângă mine, era îmbrăcat ca de obicei: haina pe o mână, un pantof negru şi altul verde, mustaţa pe jumătate în furculiţă, jumătate tăiată, nici călare, nici pe jos, exact în felul lui. N-apuc să mă mir (îl ştiam plecat în sudul Franţei, unde avea de grăbit nişte treburi cărora le-ar fi venit altfel rândul tocmai la anul). Imediat am încurcat ceva la sistemul de frâne. N-am păţit aşa ceva de câteva mii de ani, dar atunci aveam alte mijloace de transport; nu foloseam mai mult de două-trei sute de cai legaţi şase câte şase. Mi se întâmplă pocinogul acum, când orice copil ştie să manevreze o rachetă. În fine, ce era să fac? Am luat racheta lui Zorilă!

— Sunteţi prieteni? se interesă micul Cantemir.

— Mai mult vecini. Se descurcă fiecare cum poate.

— Cum?

În aceeaşi clipă, Miezilă scoase din buzunarul pentru ceasornic un minunat cocoş negru. Cocoşul bătu din aripi, îşi repezi creasta înainte şi trâmbiţă de cinci ori.

— Gata, ajunge, spuse Miezilă.

Îi strânse aripile, îl băgă la loc în buzunar cu tot cu trompetă. Înainte de a se face nevăzut, murmură:

— De când spun că-mi trebuie unul electronic şi nu găsesc timp să trec pe la magazie! Ăsta-i foarte conştiincios, cu toată bătrâneţea lui. Deşi are programate trei cântări pe *miez,* face întotdeauna cinci. Dar asta nu schimbă nimic.

Se făcu nevăzut.

X

Micul Cantemir gândea: „Dacă i-aş fi pus eu hrean în combustibil, îi încurcam precis socotelile. Îl ţineam aici, Zorilă n-avea ce face, încurcam toate chestiile astea, le opream un pic în loc. Puteau oare să-mi scadă nota la purtare? Puteau, sunt sigur! Şi chiar dacă n-ar fi putut, pentru aşa ceva tot mi-ar fi scăzut-o. Dar merita să-ncerc“. Gândindu-se în felul acesta, mai mult la ce ar fi trebuit să facă în loc de la ce mai are de făcut, micul Cantemir pătrunse în grădină. Nu era o grădină prea mare, era însă bogată în arbori şi foarte bogată în flori cu viaţa abia începută în pământul negru, şi era bogată în iarbă grasă, creşteau şi buruieni de leac, şi mătrăgună, iar într-o margine a ei se făcea un heleşteu rămas tocmai din mările vechi. „Cum nu se potrivesc cele citite cu cele văzute“, cugetă micul Cantemir oprindu-se într-o mică alee cu buxus. „Uite, cu totul altă părere îmi făcusem despre Miezilă citind, era altă chestie…“ Vine un gând, pleacă altul. Dar şirul lor se opri când, deodată, începu să plouă cu portocale şi stafide.

Micul Cantemir se adăposti sub un nuc. Nucul spuse supărat:

— Vezi, în loc să plouă cu nuci, plouă cu portocale şi stafide. De unde şi până unde nedreptatea asta? Am să reclam. N-ar trebui să-ţi spun, dar nu mă pot abţine.

Numai că nu plângea. Băiatul auzise în piaţă, unde se ducea uneori cu mătuşile lui, că nucii bătrâni sunt foarte sentimentali, trăiesc numai cu romanţe dulci şi apă, plâng pentru orice fleac şi sunt gata să-ţi povestească zile în şir amărăciunile vieţii lor, îţi arată liste nesfârşite în care sunt trecute nucile încuiate, procentajul lor faţă de nucile bune, iar unii pretind chiar că produc şi nuci care se potrivesc în perete, dar pentru asta trebuie să treacă multă apă pe gârlă. Înfricoşat de lunga scânceală pe care ar fi putut-o auzi, băiatul fugi de sub nuc, preferând să fie *portocalat* şi *stafidat* până la piele. Spre norocul lui însă, ploaia încetă pe neaşteptate. El îşi umplu buzunarele cu stafide, alese cea mai coaptă portocală, muşcă din miezul parfumat, răcoros. Se gândi că scânceala nucului seamănă foarte

bine cu scânceala lui Atanasiu Rudolf, un coleg de clasă căruia întotdeauna i se pare că notele mari pe care le iau ceilalţi i se cuvin numai lui.

Un om nespus de înalt, subţire şi tremurător ca un fum de ţigară, cu capul ascuţit, nu prea bine îmbrăcat, având însă aerul că nu-i pasă, încerca să se strecoare spre liliacul în muguri care acoperea acel colţ de grădină unde asfinţeşte soarele. Micul Cantemir azvârli coaja de portocală şi trecând la stafide strigă:

— Hei, cine eşti? Ce cauţi aici?

— Nu vezi? şuieră celălalt.

Făcu un semn cu capul spre mâna lui stângă, îndoită din cot. Până ajunse semnul de la cap la mână trecu destul timp. Glasul lui era leit glasul ţânţarului bolnav de gută, pe patul de moarte, citindu-şi alor săi testamentul. Şi abia acum văzu micul Cantemir că omul ţinea în mâna stângă o tăviţă în mijlocul căreia ardea un capăt de lumânare. Flacăra pâlpâia.

— Nu vreau să văd, zise micul Cantemir. Şi aş putea s-o chem îndată pe ma' Magdalena, să vezi tu ce înseamnă să calci pe straturi.

— Păi, de ce nu vezi? se răţoi omul. Ar fi necesar să vezi! Caut ceartă cu lumânarea, te avertizez. Ce te amesteci în treaba mea? Eşti mic şi obraznic! Te agăţi de oamenii în vârstă, ai? Ia vezi, că acum întorc foaia!

— Păi bine, spuse micul Cantemir cu gura plină de stafide, de ce nu foloseşti o lanternă? Poate găseşti mai repede.

— Am găsit, bâzâi anemic Caută-ceartă-cu-lumânarea, am şi găsit.

— Atunci stinge lumânarea!

— N-am găsit, n-am găsit, n-am… Ce ştii tu, te legi de oameni, am să te reclam la directorul şcolii, la diriginte. Îţi baţi joc de oameni. Am scăpat ca prin urechile acului, nu-i nici un ceas, era să mă facă praf, şi tu vii să-mi spui mie…

— Aha, se dumiri băiatul, acum ştiu de ce eşti aşa de firav, ştiu de ce ai capul *ascuţit.* Ştiu. Fiindcă a trebuit să treci prin urechea acului!

— Cap ascuţit? Neobrăzatule! Unde vezi tu că am capul ascuţit?

— Ce-ar fi să mai încerci o dată?

— Am să te reclam pentru lipsă de respect, am să te reclam…

Fu întrerupt de un sforăit puternic, care se prefăcu în cele din urmă în vorbe ruginite la încheieturi.

— M-aţi trezit din somn cu cearta voastră. Ia vedeţi-vă de treabă, afurisiţilor…

Micul Cantemir privi cu atenţie în jurul său. În apropiere, pe un pat de foi de varză şi conopidă, acoperit cu o pătură împletită din mătase de porumb şi viţă-de-vie, stătea întins un om. Avea o barbă albastră, pe care o ţinea când sub pătură, când deasupra păturii. Barba semăna cu o măturică dintre cele cu care se scutură hainele. (A nu se înţelege de aici că omul o folosea numai la asta; de obicei, era întrebuinţată ca barbă propriu-zisă, mai ales atunci când era bine pieptănată.)

Omul se foia sub pătură, nu avea astâmpăr, degetele cu unghii destul de murdare, dar bine tăiate trăgeau de marginea păturii, totul arăta că nu mai poate de frig. Oricât s-ar fi zgribulit el sub pătură, picioarele, cam pe jumătate, rămâneau afară. Erau nişte picioare noduroase, înţesate cu păr albăstrui, labele susţinute de vine răsucite împuşcau în toate părţile nişte degete numai bune pentru poşte.

— Ce face acolo? se adresă băiatul unui pui de prun din stânga lui. Ce face? Se înveleşte sau se dezveleşte?

Puiul de prun rămase mut în lumina de noapte, un pom tânăr, subţire, cu mugurii nedaţi încă în floare.

— Hei, strigă micul Cantemir, n-auzi sau faci pe surdul?

— Degeaba strigi la el, se auzi aproape de tot, dar dintr-o direcţie imprecisă, mă mir chiar că strigi la un *prun.* Unde ai mai văzut prun să vorbească? Prunii nu vorbesc, fac prune.

Atenţia micului Cantemir, chemată în grabă, veni înarmată până în dinţi. Ce se întâmplă aici? Ceva nu merge în noaptea asta. Nu-ţi dai seama ce, însă ceva *nu merge.* Un prun nu-i o poartă de grădină, dar un cireş e o poartă de grădină? Şi un stâlp e un cireş? Iar o sticlă de lapte e o poartă?

Şi atunci prunul? Ba nu! Fiecare cu ale lui; numai diferenţe peste tot. Şi totuşi, prunul?

„Dar“, îşi spuse băiatul, „nu eu trebuie să dezleg toate astea. Sunt prea mic şi am şi-aşa o mulţime de griji. Şi, să spun drept, îmi place noaptea asta atât de mult, că n-am nici un chef să-mi bat capul cu alte socoteli. Gata, nu mă interesează!“.

Cu toate acestea, întrebă:

— Atunci cine vorbeşte?

— Eu vorbesc!

Simţi în palmă un gâdilat uşor. Şi descoperi o stafidă lipită între degetul mijlociu şi arătător.

— Tu?

— Eu.

— Mă bucur. Ce mai e nou prin ţările calde?

— Aşa şi-aşa. Nu prea plouă. În schimb e foarte cald.

— Vrei să spui că sunt foarte calde?

— Depinde…

— Desigur!

— De ce nu?

— Baţi apa-n piuă.

— Poate că da. Să te văd însă şi pe tine; să fii strugure viu şi pe urmă să te pună la uscat şi să te usuce, să te tot usuce până nu mai rămâne nimic din tine, să te văd eu atunci dacă-ţi mai convine să alegi locul unde baţi apa. Nu-ţi mai convine, o baţi unde apuci.

— Tot ce se poate. Eu cred însă că e mult mai comod să stai la uscat decât să extragi o rădăcină cubică. Şi ţine seama: îţi vorbeşte un specialist în extracţii.

— Aş vrea să-l văd şi eu pe specialistul ăsta, îl mănânc aşa cum mă aflu!

Amândoi, Cantemir şi stafida, se uitară în toate părţile, dar nu văzură nici un specialist.

— Şi ceva curios, spuse stafida. De unde ştii că am fost în *ţările calde*? Eu sunt viţă băştinaşă. Am fost pe-acolo, dar din întâmplare, rătăcită în buzunarul unui turist. Cum ai aflat?

Micul Cantemir nu răspunse. Dinţii celui de sub pătură clănţăneau.

— N-am mai văzut una ca asta, zise băiatul. De ce nu-şi ia o pătură pe măsura lui?

— N-are încotro. Nu poate. Toţi ăştia care se întind mai mult decât li-e pătura n-au încotro şi se întind. Tu de ce mergi la şcoală?

În loc de răspuns, micul Cantemir deschise gura şi în prăpastia ei aruncă stafida, apoi o aduse cu limba între dinţi, o strivi ca pe o bomboană cu lapte. Dar era ca şi cum ai fi vrut să bei limonadă cu paiul dintr-un pahar gol. Stafida e stafidă, n-ai ce-i face. Băiatul o înghiţi.

XI

Un fâlfâit de aripi. Micul Cantemir rămase nemişcat. Şi ce să vezi? Chiar în faţa lui, un armăsar falnic mânca floricele de porumb dintr-o tavă pe care o ţinea delicat cu copita dreaptă. Era aproape verde. Avea o coamă scurtă, pieptănată cu cărare falsă într-o parte, cum se obişnuieşte. Era gras şi voinic. Doar câteva bube mici pe crupă arătau că fusese poate bolnav. Calul se scutură cu putere, parcă invadat de milioane de muşte. Bubele nu căzură.

— Doctorul ştie ce spune, murmură el. N-au trecut nici trei săptămâni…

— Nu cumva, începu micul Cantemir, eşti chiar cel care… jăratec… mezinul Craiului…

— Ba da, chiar eu sunt. Nu te mai osteni, ai ghicit, îl întrerupse calul. Ia loc, te rog!

Băiatul observă cum, din când în când, calul se uită cu atenţie la desenul zugrăvit pe tavă, desen pe care îl vedea cum s-ar spune, pe ici, pe colo, după cum îşi alegea floricelele, căutându-le pe cele mai înflorite. Desenul reprezenta o japoneză cu ace lungi în păr, cântând la poalele

muntelui Fuji Yama, la un instrument ciudat, în formă de chitară. Nori albi. Băiatul tresări. Era tava pe care ma' Magdalena îi aducea în fiecare dimineaţă cafeaua cu lapte. Să fie calul un hoţ? Apare de nicăieri, te invită să iei loc ca la el acasă, fără măcar să existe un astfel de loc. Şi nici nu-i trece prin capul lunguieţ să spună, aşa cum spun caii bine-crescuţi: „Ia şi tu, te rog!“. Mănâncă singur. De altfel, a şi terminat cu floricelele. Şi acum ce face? Zâmbind cu toţi dinţii, mai privi o dată chipul femeii de la poalele muntelui sfânt, apoi duse tava la gură şi o mâncă în linişte ca pe o foaie de tort.

— Ce să-i spun mătuşii mele când m-o întreba unde-i tava? zise micul Cantemir foarte prost-dispus.

— Când? se miră calul.

— Miercuri, zise băiatul cu acelaşi ton.

— Ce vrei tu, dragă băiete.

Calul era foarte vesel şi mai ales hotărât să nu-şi strice cu nici un preţ această veselie.

— Aş vrea s-o fac să creadă că n-am mâncat eu tava. Era un obiect de preţ. Pentru asta ar trebui s-o conving că a mâncat-o altul. Aici e greul. De ce tocmai un cal? N-o să mă creadă nici în ruptul capului.

— Nu-i nevoie să-i rupi capul. Spune-i că a fost un lup.

— Am să încerc, oftă băiatul. N-am de ales. Dar fii te rog amabil: nu cumva vii de pe Tărâmul Celălalt?

— Da' de unde, dragă băiete! Eu nici măcar nu sunt cal. *Eu aş putea să devin cal*, mai bine zis, armăsarul care…

Ochii micului Cantemir se aprinseră în timp ce asculta şi luminau, iar frumoasa doamnă Curiozitatea îl acoperi cu mantia ei străvezie.

— …care a ieşit, continuă calul, din ţâţânarul cu care semăna glasul lui Caută-ceartă-cu-lumânarea. Îţi aminteşti?

— Parcă. Şi ce spui? Încă *nu eşti tu*!

— Încă nu! Dar aş putea să *devin* dintr-o clipă într-alta, fiindcă, dragă băiete, când te aştepţi mai puţin, atunci se face din ţânţar armăsar. Ascultă-mă pe mine! Ştiu ce vorbesc. Uite, priveşte…

Calul întinse copita, lungi gâtul, arătă un ghem cenuşiu ce se rostogolea cu repeziciune spre heleşteu.

— Văd, zise micul Cantemir. E un iepure.

— Ia-ha-ha! Iu-hu-hu! necheză măgăreşte calul, văd că şi la iepuri eşti maestru. Ia spune, ce fel de iepure e ăsta, să văd, ştii?

— Nu-i un iepure oarecare, răspunse prudent micul Cantemir.

— Hai, hai! Eu nu-s ma' Magdalena sau ma' Amalia pe care le duci tu cum vrei cu vorbe în doi peri. Ştii sau nu?

— Nu, zise băiatul. Ba da, mai încercă el. Ştiu, aşteaptă… Ăsta-i *Iepurele de martie.*

— Da' de unde! Acela-i din altă poveste. Confunzi! Să-ţi spun eu: ăsta-i un iepure care a sărit adineauri *de unde nu gândea nimeni* că ar putea sări. Nimeni. Dar el a sărit. Aşa cum, îţi spuneam, aş putea să devin eu, pe negândite, cal *adevărat.*

— Te pomeneşti că de asta mănânci floricele?

— Nu numai de asta.

— Înţeleg, zise micul Cantemir, care, între noi fie vorba, cum s-a mai întâmplat, mare lucru nu înţelegea. Nu voia însă cu nici un preţ să supere pe un cal atât de bătrân. Dacă ar fi putut, i-ar fi oferit şi locul în autobuz şi i-ar fi cărat coşul, dacă s-ar fi întâmplat să aibă.

Uitase să întrebe:

— Dar ce era cu fâlfâitul, cu fâlfâitul acela de aripi, ce era? De unde era? Sunt cumva ale *dumneavoastră*?

(Vorbea repede, mânca optimi şi zecimi de vorbe, se temea să nu dispară celălalt; i se mai întâmplase în noaptea asta, iar preafrumos-crescutul *dumneavoastră* îl folosise din acelaşi motiv, deşi nu se poate spune că micul Cantemir ar fi unul dintre cei care nu ştiau să se poarte în lume, dimpotrivă.)

— Nu, hu-hu! râse calul. Te-am păcălit. Din acest punct de vedere, mulţi se înşală şi mă iau drept altul…

Băiatul făcu un semn cu ochiul, doar aşa, de florile mărului, fiindcă de data asta nu pricepuse chiar nimic.

Câteva mandarine şi curmale (printre care se aflau şi prune goldane, ba chiar şi o castană coaptă) căzură în apropierea conversaţiei dintre băiat şi cal. Erau pesemne de la un nour rătăcit al ploii care trecuse.

— Fără portocale? se încruntă micul Cantemir.

— Nici o portocală, mormăi calul. Adevărul este că vine de foarte departe. O fi fost o ploaie pentru toată lumea. Păcat că nucile de cocos s-au terminat. Dar, te rog, se adresă el băiatului, ia o curmală, o castană, ia, te rog! Eşti invitatul meu.

„Sunt invitatul lui“, îşi zise băiatul. „Cum vine asta? Parcă ar fi *plouat* de la el. Unii cai îşi dau prea multă importanţă, asta este!“

Totuşi, fie de poftă, fie dintr-un anumit respect pe care copiii îl simt faţă de caii verzi şi bătrâni, indiferent de comportarea acestora, micul Cantemir luă o curmală. (Chiar dacă avem de-a face cu cai care încă nu sunt cai de tot, respectul e respect. De altfel, s-a văzut, deşi această făptură, ea însăşi, nu este sigură de existenţa ei, noi am continuat să-i spunem *cal*. Dacă cineva are ceva împotrivă, îi poate spune cum crede de cuviinţă. N-o să se supere nimeni.)

— Mare şnapan îmi eşti, observă în treacăt calul. Nu vrei să mă superi deloc. Nici nu trebuie. Fiindcă eu sunt singurul cal (în felul meu, mă rog) din toată povestea asta. Iar calul de dar nu se caută la dinţi: îl iei cum ţi se dă. N-ai ce-i face. Şi să-ţi spun o taină: nu există poveste în care să nu fie nevoie de un cal, mai ales dintre cei care ştiu să vorbească. Fără mine nu se poate. Ei, dragă băiete, destul! Să ştii însă, eu n-am să te părăsesc pe neaşteptate, ca alţii. Nu-mi stă în caracter. Poate ne mai vedem, poate nu. Nu se ştie exact ce se poate întâmpla şi ce nu. Asta-i părerea mea. Mă rog, sunt fel de fel de păreri. De pildă, părerea unei ghionoaie cu care schimb uneori idei este că totul e în funcţie de singura zicere pe care o ştie şi care e bună de leac, susţine, când ai o boală, o durere; adică îţi trece boala şi te apucă râsul şi bucuria. Ascultă:

Bubă bună
Şi mai bună,
Bubă dulce,

Bubă de nouă feluri de bube.
Bubă albă,
Bubă neagră,
Bubă verde,
Bubă vânătă,
Bubă turchează,
Bubă roşie,
Bubă albastră,
Nu te-ntinde,
Nu te prinde,
Nu ca ghimpele-nghimpa,
Nu ca urzica urzica,
Nu ca şarpele-nvenina,
Nu ca broasca te umfla.
Şi ieşi
Cu toate junghiurile,
Cu toate cuţitele,
Cu toate durerile,
Cu toate obrintelile,
Cu toate răcelile,
Şi te du în fundul mării,
La rădăcina copacului,
La fata-mpăratului,
Că fata-mpăratului te-aşteaptă
Cu mese întinse,
Cu făclii aprinse,
Cu pahare pline,
Să mâncaţi,
Să ospătaţi,
Pe Cantemir cel mic să-l iertaţi.

XII

Trebuie să spunem că băiatul n-a apucat să asculte nici un sfert din această zicere veche, foarte veche, despre care nu se ştie dacă a vindecat vreodată durerile, bolile sau bubele, dar a înveselit multe perechi de urechi de multe ori, precum a făcut şi azi cu ale noastre.

— Ajutooor, au, auuu, mă doare, au-au-auuu…

Nişte strigăte înăbuşite veneau dinspre gardul grădinii, cel din dreapta băiatului. Erau, aţi auzit, strigăte obişnuite. Cineva striga după ajutor. Dar felul în care se alcătuiau sunetele era cel puţin neobişnuit. Parcă ar fi fost făcute din hârtie foarte uscată, din *răsfoiala* grăbită a unor cărţi vechi sau din rostogolirea literelor desprinse brusc de pe hârtie şi amestecate între ele ca păsatul răsturnat într-o farfurie întinsă. Şi dacă vă mai spun că erau strigătele unei *cărţi* n-o să mă credeţi. Da, o carte striga după ajutor.

Micul Cantemir alergă într-acolo. Sări câteva straturi, ocoli doi pini mărunţi şi să vezi şi să nu crezi: o umbră scundă, nelămurită, umbra unuia care fuge, parcă un râs înfundat, nimic; dar, la doi paşi, legată bine de gard cu sfoară şi sârmă de oţel, abia mai avea puterea să scâncească o carte destul de groasă, cu coperţile învelite în hârtie albastră, decolorată de soare.

— Frumos îţi şade, o dojeni micul Cantemir. Stăpânul tău te-a lăsat în casă, pe raft sau pe masă, lângă condei şi hârtie, iar tu îţi faci de cap noaptea, la ora asta, singură, când toţi dorm. Frumos, n-am ce zice…

„Hait“, îşi spune băiatul oprindu-se, „parcă aş fi ma’ Amalia. Ce să fie asta? Mii de rachete!“. Uneori, impulsul de a vorbi ca mătuşile lui era ca un ceai clocotit pe care continui să-l sorbi, deşi îţi arde buzele. Atunci i se părea că îi creşte între urechi o bonetă de lână, iar picioarele i se împiedică într-un şorţ cu buline albe şi negre.

— N-am fost singură, scânci cartea.

— Dar *eşti* singură. *Am fost* nu-i totuna cu *sunt.* Astea-s două verbe deosebite.

— Vai, suspină cartea, cât sunt eu de supărată acum, tot mă apucă râsul. Te-ai apucat să mă înveţi pe mine *carte*, în loc să-mi scoţi legăturile astea afurisite. Cum adică două verbe *deosebite*?

— Aşa cum am spus, mârâi micul Cantemir.

Privi cartea legată de gard, filele ei încremenite, coperţile bine strânse, totul înfăşurat în sârmă cu un fel de grijă, o legătură trainică de gospodar priceput. Nu mai era atât de sigur de ceea ce spusese, dar se ţinea băţos. Se poate face faţă la orice în felul acesta. „Cred că am spus o prostie“, îşi zise, „chestia cu verbele n-am nimerit-o. Stai să mă gândesc…“. Privea încruntat în jurul lui. Nici ţipenie.

— Chiar aşa cum ai spus? insistă cartea.

Soarta ei părea s-o îngrijoreze mai puţin. Părea obişnuită cu gândul că de aici înainte va rămâne legată de gard. Cum se obişnuise atât de repede? Nu ştiu nici eu.

— Cum am zis? încercă micul Cantemir o scăpare.

Băiatul învăţase multe lucruri folositoare de la Hopa-Mitică-nu-se-sparge-nu-se-strică-cade-n-cap-şi-se-ridică, pe care îl întâlnise într-o zi la ştrand. De multe ori ieşea el basma curată. Ştia să cadă mereu în picioare ca pisica. Dar povestea cu urciorul n-o ştia. De altfel, nici nu ne ocupăm de ea aici. În altă carte. Cine n-o ştie şi n-are răbdare s-o întrebe până atunci pe ma' Amalia, într-o zi cu soare.

— Boul se leagă de coarne, iar omul de limbă, spuse cartea.

Glasul i se schimbase. „Cred că aşa vorbeşte un inspector care inspectează inspectori“, îşi zise băiatul. Odată, pe o bancă, în parc, doi oameni vorbeau despre inspectori şi despre inspectorii inspectorilor. La celălalt capăt al băncii, micul Cantemir citea *Arhipelagul în flăcări*. Printre flăcările care mistuiau fără milă arhipelagul, băiatul îi auzise pe cei doi. Din felul în care vorbeau, îşi făcuse o anumită părere despre glasul unui inspector al inspectorilor. Şi acum îi era dat să audă aşa ceva din gura cărţii acesteia. Ţi se face părul măciucă.

— Le ocoleşti cât poţi, te tot scarpini la urechea stângă cu mâna dreaptă, zise cartea. Ce să mai vorbim! Am impresia că, ori de câte ori ai

prilejul, faci aşa. Asta e o *metodă* a ta. Decât să stai aşa gânditor, s-o faci pe neînţelesul, mai bine desfă-mi odată legăturile astea. Am amorţit, mă sufoc. Hai, dă-i drumul!

„Ar trebui să te las aici, să stai astfel legată, iar eu să ţopăi în jurul tău precum cei din tribul Babongo, ca Pieile Roşii, aşa ar trebui…“ Deşi acestea erau gândurile micului Cantemir, el se lăsă în genunchi şi se apucă să desfacă sforile şi sârmele cu care era legată cartea. În timp ce mâinile lucrau fără să se încurce, se gândea că una face, iar alta gândeşte, dar faţă de cartea legată fără milă de gard simţea un fel de teamă amestecată cu respect, amestec binecunoscut, dragi copii, din multe cărţi pe care le-aţi citit. În situaţia ei, altul s-ar fi pornit pe rugăminţi: „Fii atât de bun, te rog, am să-ţi plătesc un abonament la cinematograf, dezleagă-mă, că-ţi fac şi-ţi dreg“; fel de fel de chestii de-astea cu lacrimi. Dar ea nu! Ea a spus: „Dezleagă-mă!“, de parcă cineva ar fi fost obligat s-o facă de la început, chiar înainte de a fi fost legată poate. A spus-o ca pe ceva care se înţelege fără nici o altă explicaţie, ca pe o *axiomă*. Curios.

În sfârşit, cartea fu liberă. Credeţi că a început să sară de bucurie, să plângă cu un ochi şi să râdă cu celălalt, să-şi aducă aminte de toate neamurile ei? Nimic din toate astea. Se răsfoi o dată, îşi desfăcu în părţi coperţile, le strânse, făcu vreo câteva genuflexiuni, îşi încercă tăria legăturilor din cotor, apoi spuse:

— Nu eşti tu chiar atât de neascultător pe cât se părea. Numai că-ţi place să spui *nu* în loc de *da*, semeni cu mulţi ca tine.

— Ma’ Amalia spune că semăn cu Till Buhoglindă, chiar mai rău, când e supărată!

— Da’ de unde, eşti un băiat bun.

— Mulţumesc din suflet, zise băiatul.

— Mulţumeşte-te cu puţin, zise cartea.

— Nici nu mă gândesc, răspunse micul Cantemir.

Începuse să-i pară rău că a fost „băiat bun“. Iată alt defect al lui: trece prea repede de la bucurie la supărare, de la râs la plâns, de la alb la negru…

— Ia spune-mi, te rog, ce fel de carte eşti tu, de mă iei aşa? Nu cumva eşti o carte pentru leneşi?

— Nu tocmai. Nu sunt o carte pentru leneşi. Ăştia nici n-au nevoie, le ajunge televizorul. Am fost însă cartea unui leneş, din nenorocire; dar pun eu mâna pe el.

— Ce-are a face asta cu ce-ai spus adineauri?

Cartea zâmbi subţire:

— N-ai decât să nu te mulţumeşti. Nu chiar tot ce spun eu *seamănă* cu ce trebuie. Lucrurile nu sunt întotdeauna aşa cum scrie la carte. Şi de unde ai vrea să ştiu eu chiar tot, ia spune! Mai ales că de doi ani pe capul meu a stat un leneş dintre cei mai mari. Multe nu înţelegi, multe ai să înţelegi. Că mult trăieşti, multe auzi, mult umbli, multe vezi, mult trăieşti, multe pătimeşti, multe greşeşti, multe înveţi. Da, băiatule, asta-i!

— Doi ani întregi atât de leneş? făcu micul Cantemir.

— Doi ani şi două luni şi jumătate, nici mai mult, nici mai puţin.

— Şi n-a observat nimeni mai devreme că-i atât de leneş?

— Au observat unii, dar avea diplomă.

— Cine, el? Diplomă? Mă faci să râd!

— Râzi!

— Ha, ha, ha, ha! Am râs, dar nu-mi ajută la nimic. Explică-mi, sunt foarte greu de cap.

— Să vezi: diploma i s-a dat pe vremea când nu văzuse încă nimeni că e leneş.

— Cred că era foarte devreme, de aceea nu s-a văzut.

— Desigur, era foarte devreme, era aproape întuneric.

— Aha…

— Când a început să se observe, era foarte târziu şi toţi făceau fel de fel de presupuneri, dar el nimic; parcă pentru o vorbă vie gura lui cerea chirie şi rumega vorba ca oaia iarba, că ştii tu, băiete, lenea e cucoană mare, care n-are de mâncare, şi i-e lene să şi vorbească, dar încă să mai muncească, fiindcă toţi copacii înfrunzesc, dar mulţi dintre ei nu rodesc. Aşa şi cu leneşul meu.

— Cu toate explicaţiile, făcu băiatul încurcat, mi-e capul greu şi nu prea…

— Te înţeleg, dar n-am ce-ţi face. Multă vreme n-am înţeles nici eu. Până când, legându-mă el mai strâns ca de obicei de gard, n-am mai reuşit să scap singură. De altfel, se pare că era singurul leneş care mai rămăsese în şcoală. Aşa a decis *consiliul.* Unde-s mulţi, puterea creşte… Îţi aminteşti, cred, de întâmplarea cu leneşii aceia care stăteau într-un hambar şi mâncau posmagi muiaţi. Şi de lene înghiţeau bucăţile de posmag fără să le mestece, zăcând întinşi şi nemişcaţi. Iar când luă foc hambarul şi cineva strigă la ei să iasă că ard – fugiţi, arde casa cu voi, fugiţi –, unul dintre leneşi vorbi încet şi greu, fiindcă, de când nu mai vorbise, limba i se prinsese pe jumătate de cerul gurii, iar cealaltă jumătate căpătase o coajă care se îngroşa mereu. Vorbele acestuia, „nu ţi-e lene să vorbeşti“, n-au fost auzite de nimeni, dar nu numai de asta arseră ei în foc. Iar leneşul meu scăpă teafăr, căci, spre seară, a căzut o ploaie şi focul se stinse, iar el, fiind într-o margine, nu se alese decât cu o sprânceană pârlită. Important e că l-au descoperit. A venit şi televiziunea. De bucurie, au uitat să mă dezlege de gard, drăguţii de ei. Bine că a fost ultimul. Există şi o hotărâre în acest sens.

— Chiar ultimul? se linguşi băiatul.

— Precis! Ultimul!

În aceeaşi clipă, urechile mici şi rotunde ale cărţii începură să crească; ele se lungeau văzând cu ochii, căpătau tot mai repede forma urechilor regelui Midas.

XIII

Tăcerea tăcerilor cuprinse deodată lumea de jos şi lumea de sus. Noaptea lăptuie şi argintoasă în lungi unde tremurătoare se împărţi. Nevăzuţi, faurilor argintari li se alăturară faurii aurari, iar pe marea liniştită a Norului Violet plutea un aisberg cât un cub de zahăr, iar acolo cine cânta şi se îndulcea? Chiar mica laponă, cu bretonul ei pieptănat cu

pieptene de safir şi lăcuit cu lac pentru bretoane, o, ce lac extras din solzi de peşte negru, tocmai pe malul apei Ţziuiian, vai, ce departe, şi ce timp trecu de când pe liniştea acestei ape, în fumul colorat de asfinţit, culcată, luneca pe umbra bărcii umbra poetului Van Vei…

Câte nu văzu micul Cantemir acum, din mijlocul grădinii bunelor sale mătuşi!

Fiindcă, martori sunteţi, noaptea trece, nu stă, şi, odată cu ea, povestea. Este povestea nopţii acesteia şi numai a unei singure nopţi ce nu poate fi alta, istorisirea despre micul Cantemir şi despre mătuşile sale Amalia şi Magdalena, aceasta este doar povestea lor, a lucrurilor, cuvintelor, vietăţilor şi plăsmuirilor care îi înconjoară. Noaptea se va termina, dar mai avem cale încă. Multe se pot întâmpla în timpul rămas.

Două paseri măiestre îl atinseră pe băiat cu aripile lor meşteşugite numai şi numai din lumina lunii, cu ciocuri dintr-un singur ametist despicat: trecură Agerul-pământului, şi Somnul-pământului, şi Dale-pasăre-mare, trecură Şoarecele, Leul, Cocoşul, Lupul, Motanul, Bufniţa şi încă Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-şchiop, şi Bătrânul-din-pădure, şi Ursul, şi Şarpele, şi Vulturul, toţi veniră şi plecară în tăcere. Iar băiatul, printre ei, nu avu timp de întrebări, ci numai ochi de văzut şi urechi de ascultat. Dar urechile nu-i folosiră la nimic, fiindcă, tăcând aceşti trecători, ce era de ascultat tot cu ochii trebuia ascultat.

Şi mai văzu un proverb arab înfăşurat în burnuz alb călărind o cămilă foarte îngâmfată, lunecă leneş un proverb turcesc cu şalvari roşii şi iatagan de lemn, o lună nouă cu coarnele îndreptate în jos – semn de belşug şi ploaie –, zări mai mulţi dervişi arămii acoperiţi cu zdrenţe împărăteşti, un papagal care ducea în cioc o maşină electronică – invenţie proprie – care traducea orice limbă la orice oră şi, după mulţi alţii, în cele din urmă, apărură doi neghiobi. Ei vorbeau amândoi odată; după tăcerea de până acum, vorbăria asta întretăiată părea o ceartă dintre o turmă de oi şi un cârd de ciori.

Veniră lângă băiat, se aşezară turceşte, îşi sprijiniră capetele în podul palmelor. Pe urmă, cel mai neghiob dintre ei se apucă să povestească o

istorioară întâmplată lor de curând. El zise:

— În vreme ce mergeam noi cu încă unul de-al nostru, pe o vale largă văzurăm un urs grozav. Ne ascunserăm sub o tufă de Floarea-prostului, o buruiană de leac ce ne place nouă mult. De acolo, vedem ursul intrând în vizuina lui. Unul zice să-l prindem şi să-l ducem la vânzare într-un târg de vite. Ne hotărâm noi la una ca asta, dar cum să-l scoţi? „Fiecare dând brâul sau cureaua“, zise al doilea, „să le înnădim şi să facem un fel de funie, să mă leg cu ea de picior, voi să ţineţi de un capăt şi aşa eu să intru în vizuină, să apuc ursul şi, pe amândoi, să ne trageţi afară. Ce ziceţi?“. Am zis că mai bine nu se poate. Făcurăm deci cum hotărâserăm. El intră astfel legat, dar ursul dracului îi face ce-i face şi-l auzim pe om strigând, şi ţipă el, iar noi ce să facem? Tragem cât putem de funia din două brâie şi-o curea. Tragem ce tragem, îl scoatem afară şi ce să vezi? Nici urmă de urs, dar nici de capul aceluia. Începem noi să ne întrebăm dacă a avut sau n-a avut cap când a intrat în vizuină, fiindcă, luaţi cu lucrul, nu ne uitaserăm, n-aveam de unde şti. Cum nu ne puturăm deloc dumiri, merserăm la nevastă-sa s-o întrebăm. Numaidecât ea trebuia să ştie, cine să cunoască mai bine decât nevasta ce-i cu capul bărbatului? Zis şi făcut. Ea de colo se gândeşte şi spune: „Iaca, nu ştiu bine, c-a avut, că n-a avut, nu-mi aduc deloc aminte; ce ştiu e că şi-a cumpărat acum o lună căciulă; chiar aşa!“. Aşadar, băiete, termină neghiobul şi ca la un semn săriră amândoi în picioare, încă nu ştim nimic precis. Umblăm şi noi din om în om precum căscatul şi ne întrebăm: „Avut-a oare cap Vlad al nostru?“. Tu ce părere ai?

— De ce Vlad? întrebă micul Cantemir.

— Păi, de, aşa-l chema.

— Asta schimbă esenţial problema, zise băiatul – părea sincer interesat. Staţi să mă gândesc!

Însă nu apucă să-şi înceapă gândul, că cei doi plecară. Mergeau să întrebe şi pe alţii, aveau mult de mers, nu era timp de ascultat răspunsul, abia le ajungea pentru întrebări.

Într-un anume fel, micului Cantemir îi păru rău. Neghiobi, slavă Domnului, dar păreau oameni cumsecade. Pentru un colecţionar de oameni cumsecade cum era el, asemenea întâlniri nu sunt de lepădat.

XIV

Un om de statură mijlocie venea fără grabă printre Arborii vieţii – thuia –, călca legănat şi nu prea. Autorul îl cunoştea, l-a mai văzut şi vă poate spune câte ceva despre el. Avea ochi când albaştri, când verzi şi adânci. Proştii, leneşii, înşelătorii, hoţii de suflete, de biciclete, de cai, de automobile, cei care măsluiesc dragostea şi cei care îndoiesc vinul cu apă, cei slabi în virtuţi, cei lacomi, necumpătaţii, fricoşii, palavragiii, cei vicleni, pizmaşii, neguţătorii de vorbe, de taine şi toată tagma lor, cei care dau o dată cu dreapta şi iau înzecit cu stânga, giuvaergiul care se minte pe sine şlefuind sticlă în loc de diamante, vânzătorii de orice fel de indulgenţe, calomniatorii şi cei care, neavând griji, se îngraşă punând la cale farse vecinului, şirul acestora şi ceilalţi de felul lor se fereau de acest om, îl urau de moarte şi curgeau împotriva lui reclamaţiile potop: din hârtia lor s-ar fi putut face un catralion de zmeie.

Era înţelept, deşi nu părea, căci vorbea cu uşurinţă despre lucruri mărunte, bea vin şi râdea nestăpânit. Era bine legat, unii spuneau că ar semăna cu un jucător de polo, alţii cu un fermier scandinav, cu un vânător de lupi, cu comisarul Maigret când era tânăr şi chiar cu un căpitan de balenieră. Dar, dacă te uitai bine, vedeai fără nici o îndoială că este vorba despre un ţăran de sub Carpaţi, vânturat prin multe vânturi, umblat prin toate ţinuturile ţării. Purta multe nume. Cei mai mulţi îl ştiau de Gheorghe. Dar cine poate fi sigur dacă pe vremuri nu se numea Păcală?

Lângă el, micul Cantemir se simţi cuprins de o stare fără nume, care îi amintea însă de un drum ce-l făcuse cu tatăl său în pădure odată. Pădurea era o lume nouă, plină de umbre friguroase şi glasuri necunoscute, dar tatăl era acolo; neasemuit simţământ să treci fără să-ţi fie frică prin locuri nemaiumblate, să-l întrebi pe cel de alături şi apoi să ai destul timp să te

gândeşti la răspunsul aflat, în vreme ce lumea pădurii te primeşte; uşor, băiatul zburase atunci până spre vârful fagului, unde, pe o creangă verde, o veveriţă roşie mânca nepăsătoare alune; mâncă şi el vreo câteva alune, află că pe veveriţă o cheamă Veveriţă şi plecă apoi mai departe cu tatăl său…

Omul tăcea. Micul Cantemir zise:

— Ce-ar fi să-mi dai o veveriţă?

— Poftim! făcu omul.

Se căută la subsuoară şi scoase un pui de veveriţă. Acela începu să-şi frece ochii cu laba. Fusese trezit din somn.

— Mulţumesc, zise micul Cantemir luând puiul de veveriţă în braţe. *Vă* mulţumesc. Dar alune?

— Cam devreme pentru alune, zâmbi omul.

— Măcar prăjite, insistă băiatul încurajat de zâmbetul celuilalt.

— Bravo, îmi placi, băiete, hohoti omul. Ştii să te descurci, n-am ce zice.

Grădina răsună de râsul lui, iar arborii de thuia se aprinseră cu flăcări reci şi înalte, o clipă, două, trei.

— N-am decât americane, termină el.

— Prăjite să fie, zise micul Cantemir.

Toţi trei începură să ronţăie alune. Erau bine prăjite. Spărgând în dinţi cojile sărate, lăudară în cor aroma miezului cafeniu şi nimeni nu-l contrazise pe băiat când veni cu părerea că învelite în ciocolată ar fi fost şi mai bune.

Timpul trecea.

— De unde ai veveriţa? întrebă micul Cantemir.

— N-am întotdeauna, răspunse omul. S-a întâmplat să ai noroc. De fapt, eu credeam că-i numai o ghindă. Era însă o veveriţă. Ce să-i faci, se mai înşală omul.

— Am s-o cresc, spuse micul Cantemir, împreună cu puiul de vulpe. Am şi un pui de vulpe. Poate îi împrietenesc.

— Nu, protestă puiul de veveriţă. Dacă-i vorba pe-aşa, dă-mi voie să mă fac o iadă. E mult mai bine decât cu vulpea.

— Dacă-ţi face plăcere, spuse micul Cantemir, n-am nimic împotrivă, te poţi face ce vrei, n-am de gând să te contrazic. E dreptul tău.

— Eşti un copil cuminte, zise veveriţa.

„Ia te uită, până şi maimuţica asta face pe *omul mare*“, gândi băiatul. „Abia m-a cunoscut, mă port cu ea cât se poate de civilizat şi sunt luat de sus. «Eşti un copil cuminte.» Numai cu veveriţe să n-ai de-a face! Sunt sigur că ştie şi cealaltă formulă: «Nu eşti cuminte». Şi variantele «Eşti obraznic» şi «Nu fi obraznic». Ducă-se!“

Între timp, veveriţa se făcu o iadă.

— Fără de trei ori peste cap? întrebă micul Cantemir.

— Se poate şi fără, zise omul.

Iada se depărtă în vârful picioarelor. Omul se sprijini de bătrânul măr domnesc, un pom pe care băiatul îl ştia crescut în altă parte a grădinii, *era sigur de asta*, abia cu o zi în urmă fusese curăţat de uscături şi el însuşi văruise, cum se obişnuieşte, partea de jos a trunchiului. Deşi se hotărâse să nu mai întrebe nimic pe nimeni, aşa cum i se întâmplase până acum şi cum i se va întâmpla mereu până la sfârşitul zilelor, îl luă gura pe dinainte:

— Ce-i cu *ăsta* aici? Parcă îl ştiam *acolo.*

— A venit singur, zise omul.

— Cum?

— La cel mai mic semn al meu.

— N-am văzut nimic, zise băiatul. Eu cred…

— Lasă, se grăbi omul. Gâl-gâl-gâl, curgeau vorbele lui. Nu-i nevoie să crezi nimic. Nici n-a venit. *El n-a venit.* El *crede* c-a venit.

— Asta-i bună! chicoti băiatul. Cum aşa?

O batjocură verzuie pâlpâia în ochii omului.

— Foarte bine, zise. L-am păcălit. L-am făcut numai să creadă că vine.

— Să zicem c-am înţeles, zise băiatul. Pe el! Dar pe mine?

— Şi pe tine te-am păcălit, zise liniştit celălalt.

Era gânditor acum.

— Eu, băieţaş, nu fac minuni, nu mă pricep. Şi, să-ţi spun drept, nici nu cred în minuni. Doar din când în când mă ocup cu păcăleala. Atât!

— Aşa mai merge, făcu băiatul, ca şi cum la alt răspuns nici nu s-ar fi aşteptat. De altfel, nu-i prima dată în noaptea asta când mă întâlnesc cu *păcălitori.*

— *Păcăleli*, zise omul. Tot ce-ai văzut nu sunt altceva decât păcăleli. Este un singur păcălitor: eu.

O bufniţă cu ochelari de soare se mută dintr-un copac în altul; în loc de cine ştie ce bagaje, avea o mică valiză şi o umbrelă.

Scurtă pauză.

— Dar acolo ce ai? întrebă deodată micul Cantemir.

Până acum nu observase că omul duce în mâna stângă un obiect ciudat, ceva care semăna cu pielea jupuită şi uscată a unui animal nu dintre cele mai mari, cu botul teşit, acoperit ici-colo cu păr şi având picioarele din faţă mai scurte, mai subţiri, dar mai agile decât cele din spate. După ce mai rămăsese din el, nu se putea spune dacă a avut sau nu coadă.

— Aaa! exclamă omul parcă trezit din somn („Nu ţi-am cerut, domnule, să-mi arăţi amigdalele“, se gândi băiatul, „nu mă interesează“), a-ha, aici duc pielea Lucrului-de-seară-lăsat-pentru-dimineaţă.

— Cine l-a lăsat?

— Un neghiob, fireşte. Nici nu se putea altfel. Până dimineaţă era mort ca toţi morţii. I-am luat pielea.

— Şi neghiobul?

— Tot neghiob!

— Să-i fie de bine, zise micul Cantemir.

— La anul şi la mulţi ani, râse celălalt. Ai umor, băieţaş. Aveam de gând să plec imediat, am treburi…

— Păcăleli… vrei să zici!

— Aşa, aşa, ai ghicit. Cred că nu m-am înşelat asupra ta. Mai rămân. Poate am să-ţi spun şi câte unele de-ale mele. Deocamdată hai la heleşteu.

*

Heleşteul din această grădină era un loc cu apă foarte adânc, însufleţit cu peşti şi pietruit pe margini de bunicul bunicului celor două mătuşi, un om care trăise nouăzeci şi nouă de ani. Toţi ai casei îi spuneau şi acum, după ce plecase de tot, *Decanul*, deşi nu fusese în viaţa lui decât învăţător; de unde se vede că nu e chiar atât de greu să ajungi decan, mult mai greu e să trăieşti o sută de ani.

Pe malul lacului creştea o perdea subţire de stuf, iar o salcie uitată, care semăna iarna cu Strâmbă-lemne şi vara cu Zâna-Zânelor, biciuia în zilele cu vânt faţa apei. Verdea mătase a broaştei trăia aici în bună înţelegere cu şapte nuferi albi. Un trib de broaşte păzea cu gorniştii în frunte liniştea nopţilor. Bătrânul broscoi îşi ducea în tihnă şi mulţumire restul zilelor, nu mai avea griji, fiindcă noul capelmaistru – nepotul său, un tânăr cu ochi bine bulbucaţi – dovedise la ultimul concurs adversarilor că, în ciuda tuturor intrigilor, el continuă să nu aibă ureche muzicală, un adevărat şef de orchestră. Sământa de peşte adusă de bătrânul decan prinsese. În apă trăiau acum crapi somnoroşi de baltă, caracudă, ceva mreană şi câteva soiuri de peşte mărunt, căpitanul ciorbei. Iarna, când apa lacului îngheţa, venea un om cu un ferăstrău ruginit, încins peste cojocul scurt cu o curea lată în care era înfipt toporul. Omul se numea Stan, cobora cele trei trepte de piatră aşezate într-o parte a malului, sufla în palme şi sărea de câteva ori pe gheaţa groasă de un cot şi mai bine pe care creştea în zilele cu ger fără zăpadă o barbă de promoroacă spumoasă şi rară. Aprindea ţigara şi, prin fumul albastru, închizând un ochi, alegea locul copcii spre mijlocul, dar nu chiar în mijlocul lacului. Făcea un semn cu toporul. Cerul era cenuşiu şi uscat. Săreau aşchii, praf alb, se făcea o gaură din care se strecurau aburi subţiri. Pe acolo intra ferăstrăul şi tăia o copcă rotundă sau pătrată, după cum era gustul omului. Peştii veneau la copcă. Stan le dădea ce li se cuvenea, mâncare bună pentru peşti. Mai schimba o vorbă cu ei, le mai spunea ce mai e pe pământ, ei povesteau de-ale lor din apă. În fiecare zi apoi, micul Cantemir venea cu o secure mică şi curăţa copca. Dar pe el nu-l cunoşteau peştii.

XV

— Ce-ai de gând să faci? întrebă micul Cantemir.

— Cândva, spuse omul, am tras nişte necazuri, dar şi foloase de pe urma unei piei de juncă. Pielea *ăstuia* nu-i însă bună decât de dat la peşti. Să vezi!

Sfârşindu-şi vorba, aruncă pielea în apă. Pe dată se repeziră asupra ei peştii şi smulgeau de unde se nimerea. Bucăţi inegale se desprindeau fără greutate, dar cu un fel de *părere de rău*, cum aţi văzut destrămându-se mătasea veche, firele în rupere întârziind peste măsură, nu rupându-se, ci *subţiindu-se* treptat până la nimic.

— Să stăm jos, zise omul.

Se aşezară unul lângă altul pe lespedea primei trepte. De multă vreme, aici creştea muşchi moale şi dens, din care băiatul, dacă ar fi avut învoire de la mătuşi, şi-ar fi făcut saltea, plapumă, pernă şi haine de iarnă. Mătuşile însă nici să audă de aşa ceva. Ca niciodată, întreg tribul broaştelor dormea. Chiar paznicii adormiseră, de vreme ce nu-şi strigau unul altuia cunoscutele lor minciuni: te văd-te văd, oa-ca-ca, oa-ca-ca, te-oa-ca-ca-văd-văd-oa-oa, te-văd-o-ca-oa-ca-ca etc. Fiinţa răbdătoare a muşchiului era rece, încremenită, vie totuşi, în felul blănii unui animal cu sânge verde. În curând, din pielea aruncată în apă nu mai rămase decât o zdreanţă, şi aceea fu înghiţită pe nemestecate de un crap bătrân, venit probabil la spartul ospăţului. Micul Cantemir deschise gura să spună şi el o vorbă. Omul de alături îi făcu semn să tacă.

— Aşteaptă, suflă el.

Nu aşteptară mult. În urma întârziatului crap bătrân, peştii, plutind la suprafaţa apei, se izbiră neliniştiţi unii de alţii, pe neaşteptate orbi, apa fierbea în adânc, sus se spărgeau băşici mărunte, mătasea broaştei se aduna tremurând pe margini, numai nuferii dormeau nepăsători şi în somn se legănau. Muţenia să fi lovit tribul broaştelor de aici? Aşa părea. La cine ştie ce semnal, peştii se ridicară în cozi şi rămaseră înfipţi în apa lacului împietrit tot atunci. Vezi, cititorule, peştii creşteau din apă ca ierburile din

pământ, iar rădăcinile lor erau cozile. Solzii luceau stins, gurile circulare se căscau flămânde spre înălţimea cerului, nu se auzea nimic. Voiau încă de mâncare? Se rugau cuiva? Blestemau? Cui se rugau? Pe cine blestemau? Linişte ca în mâlul mărilor mari.

Şi, cum stăteau astfel, unde nu se repeziră, măre, unii asupra altora şi începu cea mai tăcută luptă din câte s-au dat pe ape. Apa îi primea numai pe jumătate şi mai puţin încă, îi arunca în sus, iarăşi cădeau pe crestele elastice şi în schimbare continuă. Cei mai mici, mai sprinteni, se strecurau cu uşurinţă printre luptătorii greoi şi bătrâni, lăsând în urma lor dâre de spumă cenuşie. În trecerile repezi, încercau să le scoată ochii cu vârfurile înotătoarelor. Platoşele de solzi se izbeau scrâşnind, bucăţi sidefii zburau în toate părţile. Unii intrau oblic cu cozile în tăişurile aripilor altora şi le retezau pe loc. Cei mai vicleni reuşeau să spintece cu o singură mişcare a cozii burţile moi ale celor mai puţin vicleni. Apa se făcea de mercur încins. Mătasea broaştei se urcase pe maluri, nuferii, tot nepăsători şi adormiţi, fuseseră împinşi într-o parte. Între nuferii adormiţi era unul treaz şi gânditor. Părea că trage la aghioase mai dihai decât toţi. E mai prudent să rămânem *aşa*, nota el în raportul secret despre bizara bătălie navală, tăcerea broaştelor nu poate fi decât strategică. Propun boicotul prin absenţă…

— Fii atent, zise omul în urechea micului Cantemir. Nu se bat în grupuri, se bate fiecare pentru el, numai pentru el şi atât. Uite, mrenele se bat între ele, caracuda aşişderea. Uite şi un crap care atacă o mreană, o caracudă spintecată de coada unui crap, cred că vezi.

Băiatul nu răspunse, el văzu cum, pe măsura desfăşurării bătăliei, luptătorii se împuţinaseră. Victoria, se vedea desluşit, nu putea fi decât a peştilor mari. În gurile căscate peste măsură dispăreau în întregime luptători la fel de viteji, dar mai mici. Iată, o mreană de o palmă înghite cât ai zice peşte o caracudă de patru degete, care numai cu puţin înainte înghiţise un pui de crap, care cu o clipă în urmă scăpase pe gât un frăţior cât o scobitoare, care cu chiu cu vai reuşise să bage în el o surioară abia

ieşită din icre, care, la rândul ei, nereuşind să găsească ceva pe măsura-i, se umflase cu icre de caracudă.

Tot ce se petrecuse la început, spintecatul burţilor, duelurile în cozi şi celelalte, păreau nişte glume nevinovate, jocuri sportive, faţă de ce se întâmpla acum. Mreana de o palmă lunecă în gura unei mrene de două palme. Iar aceasta, încă înainte de a râgâi mulţumită, fu absorbită cu o putere grozavă în prăpastia cercuită cu inel sângeriu – gura unui crap de trei palme. Se găsiră, bineînţeles, un crap de patru palme şi o mreană de cinci.

Şi ceva neobişnuit: un caras de o palmă jumătate reuşi să prindă în pâlnia gurii o mreană de aproape trei palme. Mreana se zbătu, carasul vântură apa cu coada, îşi zbârli aripile de pe spate, unul dintre ochii lui rotunzi plesni; dar cu toată vitejia ei, mreana intra încet-încet prin inelul subţire al gurii duşmanului. Pătruns atât de greu până la mijloc, trupul mrenei dispăru de aici înainte brusc. Carasul se umflă ca un caras ţinut la îngrăşat mult timp pentru cine ştie ce expoziţie de caraşi. Smalţul solzilor sări în câteva locuri. Gata-gata să cadă la fund, după câteva mişcări greoaie, dar dibace din coadă, el se redresă şi dispăru printre ceilalţi luptători.

— E un caz rar, spuse omul – micul Cantemir îl privi cu atenţie. Unic. Aşa ceva se întâmplă o dată la o mie de ani şi nici atunci. Suntem norocoşi, am văzut ceva.

În apă, învălmăşeala se potolea. Apa se subţiase şi primea acum cu uşurinţă trupurile vii şi moarte. Dintre spinările solzoase ce se scufundau cu oboseală şi tăcute izbucni o explozie de forma unei mânătărci, solzi argintii şi oase albe.

— Nu cumva a fost carasul? întrebă cu părere de rău micul Cantemir.

— Se poate, zise omul. Asta ar fi rezolvarea *clasică* a cazului. Dar nu putem şti.

Întâmplător, micul Cantemir auzise odată de la nişte adulţi şcoliţi câtă dreptate au de cele mai multe ori clasicii. Părându-i rău de ce spune, nu se putu abţine:

— Totuşi, carasul era prea mic faţă de mreană…

— Orice caras care vrea să devină erou riscă, spuse omul. Altfel nu se poate. Una şi cu una fac două, ce să mai vorbim, una-i una şi două-s mai multe!

— Numai caraşii?

— Şi crapii!

Văzându-l cum se trage, după obicei, de sfârcul urechii drepte, micul Cantemir îşi zise că acest om poate să-şi bată joc de tine când nu te aştepţi. Nu ştii niciodată când e *serios* şi când nu. El spuse:

— Frunză verde de dai n-ai, unde pui nu mai găseşti. Să nu umblăm după potcoave de cai morţi. De pomană căutăm coada prepeliţei şi tot tăiem frunză la câini. Glume, dragă băiete, glume. Ascultă, vezi şi taci.

— Ascult, văd şi nu tac, sări micul Cantemir. Dacă aud şi văd, de ce să tac? Nu vreau să tac. Îmi vine să nu tac. Uite, dacă tac, mă apucă un fel de *nervi* şi mă mănâncă limba, zău dacă nu mă mănâncă, şi nu tac.

— Nu-i nevoie să strigi, zise omul şi stătea iarăşi gânditor.

După câte se vede, nu-i ardea acum să mai păcălească pe nimeni. Chiar aşa să fie? Luă o piatră şi o aruncă în apa lacului. Apa nu zise nimic, dar o broască întrebă prin somn ce s-a întâmplat.

— Nu s-a întâmplat nimic rău, zise omul. Dormi liniştită.

Aerul se răcorea, era umed şi parcă sărat.

— De unde ştiai, întrebă micul Cantemir, ce-o să se întâmple la heleşteu?

— Eh, făcu celălalt cu un fel de zâmbet, nu s-a întâmplat nimic, dar eu am văzut multe, ştiu destule. Câte unele mi s-au întâmplat chiar mie cu mult timp înainte de a mă naşte… Una dintre astea am să ţi-o spun acum. Se poate că tu ai ceva în cap. Mă ţin de promisiune, deşi timpul meu e măsurat. Altuia nu i-aş fi spus-o.

Acest *altuia* băiatului îi făcu o mare plăcere. Era gata să strige în gura mare că omul din faţa lui este mai *mare*, mai *formidabil*, mai *cosmic* decât toţi câţi îi întâlnise el în lunga lui viaţă. Dar, în loc de toate acestea, întrebă cu nevinovăţia lui cunoscută:

— Cu mulţi ani înainte?

Omul îl ameninţă cu un deget lung şi noduros:

— Băieţaş, nu umbla cu mâţa-n sac, că i se văd *unghiile*.

Prins asupra faptului, micul Cantemir nu avu încotro, scoase mâţa din sac, îi dădu drumul. Ea plecă să-şi caute peţitorii. Dar băiatul nu aruncă sacul. Oricând puteai ascunde în el altă mâţă. O găseşti repede chemând-o pe numele ei mic: pis, pis, pis… Fiindcă nu toţi cei din preajma ta bagă de seamă că ascunzi o mâţă-n sac. Cei mai mulţi nu văd sau se fac că nu văd.

— La nunta tatii, demult, eu jucam în coada danţului. Cât oi fi jucat eu nu mai ţin minte. Atâta ştiu, că mama, pe nepusă masă, pofti ouă de ştiucă. Toţi fiind până peste cap băgaţi în nuntă, iar tata ginere, ce era să fac? Nici una, nici două, alerg la grajd. Acolo erau numai cele trei vaci ţintate. N-aveam de unde alege. Am luat şi eu la întâmplare calul pag. Dau să-l încalec, pace! Nărăvaş şi plin de draci, fără chef de drum. Îi dau eu vreo câteva bice, mi le ia pe toate. Rămân acum şi fără bice. Nu mai stau pe gânduri, îl umflu în spate şi, cât ai clipi, ajung în pădure. Aici, apucă-te, Gheorghe, de căutat ouă de ştiucă. Leg calul de un fag subţire, umblu ce umblu şi dau de-o scorbură chiar în vârful unui paltin, c-am uitat să-ţi spun, era o pădure de arţari. Vreau să intru, greu! Bag eu un picior, nu intră. Bag o mână, nici atât. Bag capul şi văd că intră. Cotrobăiesc prin scorbură mult şi bine, iar într-un cotlon săpat de cari, iacă: ouă de ştiucă. Iau cât îmi trebuie şi, când să ies, ioc! Capul nu voia. Îl las acolo şi mă duc să-mi iau calul. Gândesc eu: „Alerg acasă, iau un topor, mă întorc, lărgesc gura scorburii şi gata“. Când colo, vorba veche, cum că unde găseşti frâul caută şi calul, nu se adeveri; calul, sătul de aşteptare pesemne, plecase în lumea cailor. Lăsase numai vorbă frâului să-mi dea o mână de ajutor. Am luat-o, oricum, o mână de ajutor nu-i de lepădat, am pus-o bine, să fie acolo. Cum mergeam eu prin pădure necăjit, mă întâlnesc cu un moşneag uscat, cu plete albe şi vârât până la gât într-o cămaşă de câlţi. Moşneagul cioplea pe un butuc o talpă de sanie, fiindcă i

se crăpase o roată de la căruţă chiar atunci. „Moşule“, zic, „dă-mi barda împrumut să-mi scot capul din scorbură“. „Măi flăcăule, ţi-o dau“, face el, „dar fii cu băgare de seamă: barda mea-i a făta. Să nu care cumva s-o scapi jos, atâta îţi spun“. „Las’ pe mine, moşule“, strig eu cuprins de bucurie, „n-avea grijă. Dau chezăşie părul meu încărunţit!“. Iau barda, mă întorc la scorbură, fac ce fac să-mi scot capul. Când să zic Doamne-ajută, scap jos barda. Pe loc căţeaua dracului fată doi prunci: o bărdiţă şi-un bărdoieş; semănau leit. Bag ouăle de ştiucă în sân şi, când să plec, îmi dă prin gând să opresc bărdiţa. Moşul cu trei şi eu cu golul? Zis şi făcut. Bag bărdiţa în căciulă, căciula o întorc pe dos, schimb încălţările, dreptul cu stângul, stângul cu dreptul, tocmai pentru ca moşul să nu bage nimic de seamă. „Mă, flăcăule“, zice el când mă vede. „În alţi ani făcea doi. Acum ce-o fi avut?“ „De, moşule, atâta a făcut, un bărdoieş, am văzut cu ochii mei.“ „Ei, să-i fie de bine, dar şi să vii la cumătrie când te-oi chema.“ „Vin!“ Plec. Când să ies din pădure, mă întâlnesc cu un roi de albine. Ce mai roi, Doamne! Mă iau după el. Nouă păduri, nouă ape mari, nouă ape mici, nouă stâni şi nouăzeci şi nouă de sate am lăsat în urmă. Ajungem într-o seară. Ca să nu mai lungesc vorba, iau eu toată mierea din scorbura unde-şi avea roiul sălaş, o scorbură ceva mai mică decât cealaltă, dar mai uşor de cercetat, fiindcă era singură, fără copac. Acum, în ce să pun mierea? Îmi rotesc ochii în jur şi văd doi ţânţari. Îi prind, le jupoi pieile, fac două burdufuri şi le umplu cu miere. Cioplesc apoi cu bărdiţa o teleagă, încarc burdufurile şi ia-o, Gheorghe, spre casă. Nuntaşii m-or fi aşteptând şi mama se topeşte de pofta ouălor de ştiucă! Urc un deal, cobor la vale şi tot aşa, deal, vale, vale, deal; nu ştiu cum se face că-mi scapă sus, tocmai în vârful crestei, teleaga din mâini şi se tot duce singură la vale şi intră într-un iaz ce se făcea acolo; apă largă şi adâncă, să nu-i dai de capăt. Iar răul cel mare era că între burdufuri legasem şi ouăle de ştiucă, iar acum ia-le de unde nu-s… Ce era sa fac? Mort de oboseală, mă întind pe o lespede de piatră moale şi călduroasă şi trag un pui de somn de trei zile şi trei nopţi. Într-a patra dimineaţă, după ce mă spăl cu apă la un izvor sec găsit pe-acolo, văd un câmp pe care creştea mac. Până-n seară, din

boabele macului aceluia mi-am împletit o frânghie lungă pe care am zvârlit-o cât am putut de sus. Mai sus de toarta din stânga a cerului n-a ajuns. Era bine şi acolo. Îi fac nodul, îl întăresc, urc apoi şi dau de rai. Porţile raiului vraişte, nu mă întreabă nimeni nici cum mă cheamă. „Gheorghe“, aş fi spus, se înţelege, dar n-am avut cui. Gust eu o pară, un măr, mă plimb cu mâinile la spate, cum văzusem că se plimbă Vodă prin lobodă. Şi, într-o poiană, să vezi lucrul minunii: Dumnezeu, la un loc cu alţi moşnegi, făcea oale, iar tata era pristav peste olari. Cum mă vede tata, nu se bucură, nu se încruntă. Mă ia frumuşel de mână şi mă duce lângă ceilalţi: „Apucă-te de fă oale, prinde şi tu meşteşugul!“. N-aveam nici un chef să fac oale, aşa că tata mă ia de chică şi mă aruncă tocmai din inima raiului. Şi cad, măre, şi cad, îmi venea să cred că nu mai ajung. Lung e drumul ăsta! Când credeam că pot să-mi iau grija şi să aştept bătrâneţea în linişte şi căzând mereu, mă pomenesc taman în mijlocul lacului cu pricina, între burdufurile cu miere şi legătura cu ouă de ştiucă. Bun! Cum să ies de aici? Iar începe vremea să treacă. Şi trece, şi trece, şi trece. Şi trece, şi trece, şi trece, îmi crescu o barbă cât o clopotniţă, neagră şi deasă. Iar o pupăză scoase pui în barba mea şi trăiau cu toţii ca în sânul lui Avraam. Până într-o zi, când veni un lup să mănânce puii pupezei. M-am agăţat şi eu de coada lui şi aşa am ajuns la mal, cu tot cu miere şi ouă de ştiucă. Ce să-ţi mai spun? Mă opresc aici. Destul să ştii că mama şi-a potolit setea de ouă de ştiucă, iar peste vreun an am deschis şi eu ochii la lumea mare, cum e în firea lucrurilor, feciorul tatii cel dintâi…

Terminându-şi povestea, omul scoase dintr-un buzunar o pipă englezească, pe care scria de-a lungul muştiucului: *Old Slim-thick-headed* şi dedesubt *A long sleeved coat*, cu alt caracter de literă. Fumul pipei urca încet.

Întrebările se năpustiră asupra băiatului şi voi să le arunce pe toate în capul omului care fuma, dar un cuc sur nu-l lăsă să vorbească, ci vorbi el pe limba lui de cuc, cu-cu, cu-cu, cu-cuuu, dintr-o stea apropiată.

— Cred că e timpul să mergi la culcare, zise omul.

„Oamenii ăştia parcă n-ar face altceva decât s-ar strădui să semene în cele din urmă cu mătuşile mele“, îşi zise băiatul.

— E târziu, adăugă omul.

— E devreme, zise băiatul.

— Cum vrei s-o iei, zise omul. Eu te las. Am nişte păcăleli importante de rezolvat.

Băiatului îi veni să se prăpădească de râs pe seama celor ce urmau la păcăleală. Era sigur că vor fi păcăliţi. Omul îşi cunoştea meseria.

— Arde-i tare! strigă el.

— Într-o zi te iau ucenic, strigă la rândul său omul din depărtare.

Acum nu se mai vedea, fumul rămas se destrăma în locul unde stătuse, glasul i se mai auzea şi râsul lui care vindeca bolile, şi pe urmă nici râsul.

XVI

Şi urmă o repede schimbare.

Lumina în care lumea acestei nopţi de pomină se făcea că trăieşte începu să se tulbure. Micul Cantemir se simţi luat de somn, înfăşurat în pânze şi arome, purtat printre fluturi, berze şi păuni. Nu era altul decât Somnul-Apelor, cel mai lacom somn, care, trecând pe aici – era tocmai timpul lui –, vru să-l ia pe băiat cu el. Dar băiatul nu era dintre cei ce se lasă duşi cu una, cu două. Nu! Cu ultimele puteri, se apucă strâns de o pană de porumbel ce plutea la voia întâmplării. Somnul-Apelor încercă să-l smulgă. Nu reuşi. Timp de stat nu avea, aşa că-l lăsă în plata Domnului şi se duse; oarecum indispus, fireşte; i se întâmpla prima oară să nu poată lua ce pofteşte, fie om, piatră, floare, arbore sau jivină, pod de casă, televizor, cal de curse, orice i s-ar fi ivit în cale. Avea de ce să fie îngrijorat.

Iar micul Cantemir se pomeni lângă trunchiul gros al cireşului. Cireşul care acum era la locul lui, mai încărcat cu floare ca oricând.

— Ei, cum a fost? se interesă el ca unul care ar fi asistat nevăzut la tot ce s-a petrecut înainte.

— Mi se pare, răspunse băiatul cu îndrăzneală, că eu ar trebui să întreb.

— Ai rămas neschimbat, băiete, mormăi cireşul. Aşa cum te ştiam. Deloc nu ţi-a trecut, văd bine.

— Nici n-a avut când, zise băiatul. Abia a început.

— Ce? tresări cireşul.

Fiind foarte bătrân, de multe ori pierdea firul vorbei, nu reuşea să rămână atent, fapt pe care unii îl speculau în folosul lor.

— Mai nimic, zise la întâmplare micul Cantemir.

— Hai, hai, zise bătrânul obosit peste măsură, du-te la culcare.

Altă lumină luă locul celei de noapte, ea năvăli de pretutindeni; iată munţii, mările, cetăţile, fumuri fumegând, şi Mama Pământului cu şolduri cât dealurile şi umeri înalţi până la norii Cirus, şi cai, şi elefanţi, şi palmieri. Iar la rădăcina arborelui, micul Cantemir. Vor trece anii şi va creşte băiatul până la om, dar această noapte va rămâne întreagă şi mereu mai înţeleasă cu trecerea vremii, însăşi copilăria.

— Bătrâne, bătrâne, zise băiatul către cireş, păcat că ai lipsit. Spune-mi măcar unde ai fost!

— Se înţelege, spuse cireşul – glasul îi slăbea cu fiecare cuvânt –, la consiliul cireşilor, în care altă parte să fi fost?!

— De fapt, îmi eşti dator, strigă băiatul crezând că astfel îi poate aduce glasul înapoi. Ţie nu ţi-am cerut încă nimic şi *trebuie* să-mi dai milioane de răspunsuri, mai stai…

— Aaaaltădaaată, aaaltădaaa…

Doar atât se mai auzi.

*

Multe ar mai fi de spus, dar puţin timp ne-a mai rămas.

Veţi crede au ba, noaptea prin care aţi călătorit împreună cu micul Cantemir s-a întâmplat primăvara, într-un vârf de timp, de unde şi iarna, şi vara se văd amândouă: una rămasă în urmă, cealaltă venind în întâmpinare. A fost când lună nu-i şi dorm în pace vietăţile pământului, iar

în cer ard multe stele, da, este un timp când multe se pot întâmpla, poveştile cad de pretutindeni şi te împresoară. Acum toate sunt altfel decât sunt şi cuvintele capătă înţelesuri felurite şi le vezi ieşind din împerecherile lor fireşti şi colindând singure alte colinde, iar proverbele coboară pe pământ şi umblă. Da, hărăzită îţi poate fi o astfel de noapte, dacă norocul şi întâmplarea te aduc să vezi clipa când viaţa florilor *începe* într-un cireş, scurtă şi fericită, viaţă albă şi atotputernică.

Dar să ne grăbim. În curând, mătuşile micului Cantemir vor apărea speriate, cu ochii cârpiţi după un somn neterminat, în pragul uşii, vor striga numele băiatului şi printre strigăte vor găsi loc să-şi arunce învinuiri pentru lipsa lui. „Ce s-a întâmplat? Unde a dispărut? De ce patul e neatins? Unde-i băiatul?“ El se va îndrepta atunci spre ele liniştit, cu mâinile în buzunare, nici vesel, nici trist.

Va fi zi albă, roşie în locul de început al soarelui aflat încă pe drumul de dedesubt. Cireşul e un cireş înflorit, butoiul cu apă, un butoi cu apă. Gardul grădinii, stâlpii porţii, poarta grădinii, grădina în înverzire, heleşteul, pomii şi restul, liniştea din dimineţile de acum, de demult şi de mai târziu.

Văzându-l teafăr şi nevătămat pe nepot, mătuşile vor da teama la spate, îşi vor aşeza mâinile în şolduri, ma’ Amalia împietrind, ma’ Magdalena strigând:

— Ce-i… ce-i… ce-i cu tine în halul ăsta?

„Care o fi *halul* meu?“, va trece gândul prin capul băiatului. Mătuşile adormiseră în adâncul celor două fotolii din hol la a cincea partidă de domino. Lumina zilei le risipise somnul.

— Vai, Magdalo, lasă băiatul, ia te uită, drăguţa mea, priveşte în partea asta, ia uite minune, a înflorit cireşul. Când? Magdalenă, vai, ce bogăţie acolo!

Acestea vor fi vorbele neaşteptate ale ma’ Amaliei.

Şi amândouă vor bate din palme şi se vor rostogoli cu viteza luminii înapoi, pieziş, în copilărie. Şi-l vor ierta pe micul Cantemir, ceea ce pentru el nu va însemna o noutate.

Dar puiul de vulpe? Ascultaţi!

Băiatul va merge la cuşca lui. Nu se va mira găsind sticla cu lapte goală, laptele băut, strachina linsă şi pe o parte, şi pe alta. Puiul de vulpe va dormi cu botul pe coadă, privindu-l astfel, băiatul se va încredinţa că animal mai ascultător ca acesta, cuminte şi nevinovat, aproape prost, nu se poate afla.

Mai departe:

Întreaga vară, el va face pe dracu-n patru – v-am spus şi la început – ca să se îmblânzească şi se va îmblânzi mereu, va juca marocco şi ţintar cu puii de raţă şi cu găinile bătrâne, va fi cel mai bun prieten al pisicilor şi prietenul apropiat al câinelui Bob, care, pe la jumătatea lunii iunie, se va întoarce de la cură. Puiul de vulpe va învăţa să mănânce supă cu găluşte, dulceaţă de vişine, pâine cu unt, turtă dulce, niciodată carne, cremă de zarzavat, morcovi, salată de roşii, se va dovedi neîntrecut în folosirea cuţitului şi a furculiţei şi, de necrezut, în mijlocul cârdului de gâşte va paşte iarbă pe malul heleşteului. Şi va veni toamna. Rodul pământului, şi lumina raiului, şi umbra duşmănoasă de la rădăcina tuturor lucrurilor se vor întoarce ca fiii risipitori la casa omului. Bobocii se vor număra cu miile. Micul Cantemir va fi mai mare. Iar într-o noapte, blândul fecior al vulpii va deschide cu laba lui domesticită coteţul găinilor şi va mânca pe loc cinci moţate şi două porumbace. Şi va lua cu el trei raţe leşeşti şi le va duce în pădurea mare, la fraţii săi, cei care de mult îl aşteptau pe el, din iarnă, la vremea când mama vulpe îi hrănea pe toţi cu laptele ei.